BARBU DELAVRANCEA

O P E R E

IV

Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și variante, glosar și bibliografie
de
EMILIA ȘT. MILICESCU

SCRIITORI ROMÂNI

EDITURA PENTRU LITERATURĂ
București, 1967

IRINEL

COMEDIE ÎN III ACTE

Boier Tase Mieluş
Irinel, fiica lui Mieluş
Mitrică, fiul lui Mieluş
Iorgu, nepotul lui Mieluş
Mama Vuica, chelăreasă
Ion, servitor

Scena se petrece în Bucureşti în 1875.

O casă bătrînească, albă ca laptele, învelită cu olane vechi. Un brîu gros desparte catul de sus de cel de jos. La catul de jos ochiuri dreptunghiulare cu grătii. Pridvor cu stîlpi de stejar, negri și lucioși de vreme, legați între ei cu drugi de fer. O scară coborînd din pridvor dă în curtea cu troscot și cu flori galbene de păpădie. Un drum bătut în mijlocul curții. D-a stînga și d-a dreapta caselor, zăbrele prin cari se văd pomi și viță. Aproape de scară, un nuc uriaș, la umbra căruia, o masă și un scaun. Împrejurul lui, o laviță rotundă. Pe masă letopisețile publicate de Cogălniceanu. Un caiet de scris și creioane. O portiță din vie în curte.

SCENA I

Iorgu, Mama Vuica și mai tîrziu Ion.

(Iorgu, la masă, scrie. Ostenit, din cînd în cînd tușește.)

Iorgu: Degeaba, n-am odihnă... De trei ani, și mai ales estimp... Cald...

Mama Vuica *(îngrijind de flori în pridvor, c-un vraf de chei la brîu):* Iorgule, ai zis ceva?

Iorgu: Eu? Nu.

Mama Vuica: Mi se păru...

Iorgu: Ți se păru...

Mama Vuica: Ce Dumnezeu, doar n-am surzit!

Iorgu: N-ai surzit...

Mama Vuica: Vorbiși...

I o r g u: Vorbii...
M a m a V u i c a: Ce vorbiși?
I o r g u: Nimic. *(Aparte.)* Și cu toate astea ei s-ar cădea să-i spui...
M a m a V u i c a: Maică luminată!

(Urmează cîteva replici aparte.)

I o r g u: ...ei care m-a crescut...
M a m a V u i c a: Un băiat așa de bun...
I o r g u: ...care m-a scăldat...
M a m a V u i c a: ...așa de ascultător...
I o r g u: ...care m-a legănat...
M a m a V u i c a: ...așa de cuminte...
I o r g u: ...care m-a primenit...
M a m a V u i c a: ...să vorbească singur...
I o r g u: ...care mi-a povestit...
M a m a V u i c a *(își face cruce)*: Doamne!
I o r g u: ...noaptea cînd adormeam...
M a m a V u i c a: Ce să fie?
I o r g u: ...ca o mumă...
M a m a V u i c a *(se dă jos și s-apropie îngrijată)*: De mult dă semne... Copilul maichii, ce ai?
I o r g u: Nimic!
M a m a V u i c a: Ai plîns?
I o r g u: Eu?... Niciodată!
M a m a V u i c a *(îl ia de mînă)*: Ai căldură.
I o r g u: E cald...
M a m a V u i c a: Mă frige...
I o r g u: Arșița soarelui...
M a m a V u i c a: Și mîinile, și capul... *(Aparte.)* D-atîtea ori l-am văzut cu ochii roșii și vorbind singur...
I o r g u *(aparte)*: Mă gîndii prea mult...
M a m a V u i c a *(aparte)*: Nu-i e d-a bună...
I o r g u *(aparte)*: O văzui... Ușoară ca un fulg...
M a m a V u i c a *(aparte)*: De n-ar...
I o r g u *(aparte)*: ...albă și curată ca o porumbiță albă...
M a m a V u i c a: A!
I o r g u *(aparte)*: ...veselă, iute, învîrtindu-se într-un picior... rochia i se umflă ca rochița-rîndunicii...

Mama Vuica: Soarele arde... O dulceață... Un pahar cu apă rece ca gheața... Face bine... Vrei?

Iorgu: Firește... Nu sunt turbat...

Mama Vuica *(făcînd cîțiva pași spre balcon):* Ioane! mă Ioane! *(Ion apare în balcon.)* Fă de dulceață pentru conașu Iorgu... Ai auzit?

Ion *(întotdeauna c-un surîs pe figură):* De care?

Mama Vuica: De care, Iorgule?

Iorgu: De care-a fi. *(Aparte.)* O! Irinel, te iubesc!

Mama Vuica *(lui Ion):* De prune verzi... Ce stai?

Iorgu *(tare):* Și nu se poate...

Mama Vuica: Haide... Marș! *(Ion se duce scărpinîndu-se în cap.)* Ce ziseși?

Iorgu: Nimic.

Mama Vuica: Iorgule, mamă, oi fi surzit?

Iorgu *(își continuă gîndurile):* Da... da...

Mama Vuica: M-au lăsat urechile, și pace...

Iorgu: De unde știi?

Mama Vuica: Ce să știu?

Iorgu: Că n-auzi.

Mama Vuica *(emoționată):* Te auz, te auz bine, copilul meu!... Cînd erai mic erai... Și-acum ești... *(Iorgu își pleacă capul ostenit pe mama Vuica.)* Adineauri vorbeai singur... Prea citești mult...

Iorgu *(își reia gîndurile):* Frumoasă ca un basm...

Mama Vuica: Cine?

Iorgu: Ea!

Mama Vuica: Care ea?

Iorgu: Nebunii...

Mama Vuica: De multe ori te-am văzut plîns... Și adineauri ai lăcrămat...

Iorgu: Nu, nu, nu pot să plîng... Sunt acum 15 ani — eram mic — de cînd îmi muriră părinții, amîndoi în același an. Tata lăsa o avere frumușică... Mulți erau la capul lui din cei cari nu-i călcaseră pragul... Printre ei și-un unchi al meu, un om foarte bun, c-un singur cusur: pierduse toată averea în cărți...

Mama Vuica: Mi-aduc aminte... Bietul Androne!

I o r g u: Am găsit în hîrtiile tatii o sumedenie de polițe, d-ale lui, iscălite frumos, cu floare, dar neplătite... M-apropiai de catafalc încredințat că voi plînge cum nimeni nu mai plînsese... Casă părintească fără părinți!...

M a m a V u i c a: Așa e, bunica maichii!

I o r g u: Cineva mă luă de mînă, mă sărută p-amîndoi obrajii și-mi zise: „Iorgule neică, plîngi, Iorgule, pe acela care nu se va mai întoarce!" — El! — Unchiul cu polițele. Ridicai capul și întîlnii atîtea perechi de ochi, că... îmi fu rușine și nu plînsei... O! chelăreaso, e grozav lucru să-ți fie rușine ca să plîngi cînd suferi!... Nu pot să plîng!

M a m a V u i c a: Ciudat!... Nu poate să plîngă! Și suferă... Bietul copil!... Dar ce ai?

I o r g u: Nimic.

M a m a V u i c a: Tînăr ești...

I o r g u: Sunt...

M a m a V u i c a: Avere ai...

I o r g u: Slavă Domnului, mi-a întreit-o unchiul Mieluș.

M a m a V u i c a: Carte? Tobă!

I o r g u: Carte? Carte știe — ia uite ici — Cogălniceanu... Eu? Abia sunt la începutul ei...

M a m a V u i c a: Frumos ești...

I o r g u: Mă faci să rîz... Ș-apoi ce e frumusețea?... Pe dinafară? Nu face două parale.

M a m a V u i c a: Cuminte ești...

I o r g u: Hî!

M a m a V u i c a: Ce, nu?

I o r g u: Așa ș-așa...

M a m a V u i c a: Ce-ți lipsește?

I o r g u: Tot!

M a m a V u i c a: Zău că-mi fac cruce!

I o r g u: Norocul meu e colea, în palmă, și nu pot să-l strîng...

M a m a V u i c a: Ei!

(Ion vine c-o tavă în brațe. Pe tavă, un pahar cu apă, o farfurioară și o linguriță de argint, dar fără dulceață.)

Ion: Coane Iorgule...

Mama Vuica: Ce e asta?

Ion: Dulceață.

Mama Vuica: Cum, dulceață?

Ion: Dulceață de prune verzi...

Mama Vuica: Unde, dulceață, mă?

Ion: În dulap... Borcanul cu prune verzi între vișine și caise... pe raftul întăi...

Mama Vuica: Și de ce n-ai adus?

Ion *(surîde)*: Pentru că...

Mama Vuica: Pentru ce?

Ion: Să vezi, nașe...

Mama Vuica *(mai mult prefăcută)*: Nașe, nenașe... Ticălosule... Pașolt! *(Ion face la dreapta-mprejur soldățește.)*

Ion: Bine, să mă duc...

Mama Vuica: Să te duci...

Ion: ...și s-aduc...

Mama Vuica: ...și s-aduci...

Ion: Ei, cum, nașe?

Mama Vuica: Iacă, bine... Iei borcanul cu prune dintre vișine și caise, biniișor, să nu spargi cevașilea... Înfigi lingurița în prune... mai adînc, că e pentru conu Iorgu... Închizi ușile dulapului...

Ion: Să le închiz... dar cu ce să le dăschiz?

Mama Vuica: Cu cheia, nerodule!

Ion: Care cheie?

Mama Vuica: Cheia dulapului, diavole! *(Se răpede la Ion. S-aud cheile sunînd.)*

Ion *(surîzînd)*: Nașe!

Mama Vuica: Ai dreptate... bată-te focul!... Într-una le uit...

Ion: Da, nașe, da, dar întotdeauna le uiți la dumneata...

Mama Vuica: Nu care cumva ați pofti să cotrobăiți...

Ion *(din balcon)*: Eu?

Mama Vuica: Să nu spargi cevașilea, că te-te-te... *(Ion dispare.)*

Iorgu *(mai liniștit)*: Maică! O!

M a m a V u i c a: Bată-l purdalnicul!... E, cum ți-e?

I o r g u: Cum vrei să-mi fie?

M a m a V u i c a: Adu mîna... Mai puțină căldură... Și fruntea... Da, mai puțină...

I o r g u *(surîzînd trist):* Ei, hei-hei!

M a m a V u i c a: Da, da, cînd scrii și vorbești, zic: „Cu cine vorbește Iorgu?" Cînd citești și vorbești — și nu zici pe dinafară — zic: „Cu cine?" Și neputînd ști, iar îmi zic: „Maică Precistă, n-o fi avînd vedenii? Ducă-s-ar în pustii!" *(Se închină, bolborosește și-i suflă în față.)*

I o r g u *(surîzînd):* Ei, și dumneata... Ce-ți trece prin minte!...

I o n *(scoborînd scara și imitînd pe mama Vuica):* Încet... să nu spargi cevașilea, că te-te-te... Nașe, am închis ușa biniișor... Coane Iorgu... *(Îi dă dulceața.)*

M a m a V u i c a *(vede o pată de dulceață pe ilicul lui Ion)* Asta ce e?

I o n: Ilic... Mi l-a cumpărat boierul...

M a m a V u i c a: Bine, bine... *(Îl pipăie.)* Să lipește... Nu vezi?

I o n: O pată... Ai zice c-ar fi de dulceață... Ei, minunea dracului!

M a m a V u i c a: Mă, tu ți-ai vîrît nasul în dulceață!

I o n: Să se facă iaca-ce cine și-a vîrît nasul...

M a m a V u i c a: Dar mîna?

I o n *(surîzînd):* Mîna? ca mîna, cînd luai pentru conu Iorgu...

M a m a V u i c a: Înghițiși o boabă...

I o n *(surîzînd):* Nici două, nici trei... Iacă, na, uită-te... *(Cască gura.)*

M a m a V u i c a: Balaure! De nu te-aș fi botezat eu, ți-aș face morișcă în păr... Haiti! ia tava... Și cu băgare de seamă să nu...

I o n: ...sparg cevașilea... *(Ia tava și se duce.)*

I o r g u: Ce ai cu el... un copil...

M a m a V u i c a: Da, da, un copil... Dar vierul, dar nevasta vierului, dar bucătăreasa, dar fata

din casă... Trebuie să-i străşnicească cineva... Altfel...

(Zgomot în vie, hîrîitori, fluiere. Un cîine latră. Se aude Mitrică cîntînd: „Pe deasupra casei mele...")

Iorgu: Mitrică...
Mama Vuica: Ca o vijelie...
Iorgu: De la Moşi...
Mama Vuica: Şi vesel, vesel...
Iorgu: Da' ce vesel!

(Mitrică[1] intră pe portiţă încărcat cu hîrîitori, fluiere, urcioruşe, baloane, muzici. Leagă baloanele de zăbrele. Celelalte jucării le pune pe masă.)

SCENA II

Mitrică, Iorgu şi Mama Vuica.

Mitrică *(cam cu chef)*: Baloanele le-am cumpărat de la un jidan: „Hai să-mi faci aliş-veriş, aşa să trăiesc, dacă chişlig vro para chioară... Hai, fie... 45 de bani unul peste alta..." Fluierile de la un mocan şi urcioruşele de la un mitocan: „Nu se poate, musu, mai jos de 2 la 5 parale... *niht*... Face ca scatiu, ca privighetoarea, ca boulbălţii... mă înţelegi?... Mai jos nu-mi dă mîna." Şi lume, lume, de nu mai încăpea... Am fost la panoramă... Bătălia de la Sedan... O! săracii francezi!... Ei cu chipiurile pe ceafă şi prusienii cu chiverile pe urechi... Şi viţelul cu două capete, unul de vacă şi altul de bivol... Desigur un viţel cu doi taţi...
Mama Vuica: Doi tauri!
Mitrică: Un taur ş-un malac!
Mama Vuica *(rîzînd)*: S-ar putea?
Mitrică: De ce nu?... Ne-am dus la căluşei... Ce bine-ţi şade cu tulpanul alb...
Mama Vuica *(rîzînd)*: 'Tă-te să te bată!

---

1 În textul de bază: *Iorgu;* corectat conform contextului.

M i t r i c ă: Ce spuneam?... A, da!... Iorgule, n-asculți?

I o r g u: Cum de nu?... *(Aparte.)* Ah!... d-astea îmi arde mie?

M i t r i c ă: Și-am fost și la „doi frați întrupați sau ființa cu două capete"...

M a m a V u i c a: Ne-ai spus... La vițel...

M i t r i c ă: Ce vițel?

M a m a V u i c a *(rîzînd)*: Vițelul cu două capete, cu doi tați, de...

M i t r i c ă: Parcă-n Moși numai viței ar fi cu doi tați! *(Rîde.)* Asta-mi place!... Nu, ființa cu două capete e o minune să te crucești... Intru — adică intrăm — la odaie. Acolo, ce să văz?... Ce ești posomorît, verișcane?

I o r g u: Urmăresc istoria ta...

M i t r i c ă: A! urmărești... Ghiciți ce-am văzut! Să vezi și să nu crezi... Un om cu două capete, cu două mîini și două picioare... Și vițelul avea patru...

I o r g u: Ar fi fost de mirare ca vițelul să aibă două și omul patru...

M i t r i c ă: Două capete... unul blond și cîrlionțat de femeie... ș-altul...

M a m a V u i c a: De vițel!

M i t r i c ă: Nu!

M a m a V u i c a: De gîscă!

M i t r i c ă: Nu... Altul de bărbat, *mon cher*, cu barbă, cu mustăți...

M a m a V u i c a: Ce, glumești?

M i t r i c ă: Am înghețat!

M a m a V u i c a: Vai de mine!

M i t r i c ă: Capul de femeie să tot fi fost de 19 ani, cel de bărbat de 40...

M a m a V u i c a: Să știi că s-au lipit pe urmă... Săracii!

M i t r i c ă: Femeia vorbea românește ca-n Jicniță și el rusește.

M a m a V u i c a: Vai!

M i t r i c ă: Zic ei: „Știi carte, *m-elle?*" „Da, a fost la școală cu dumnealui. Și la aceleași foile eu

citeam rumunești și dumnealui rusești." „Ei, cum asta?!" „De la Dumnezeule." El: „Gospodi po milo... gospodi..."

I o r g u *(surîzînd trist):* Au avut doi tați...

M a m a V u i c a: Un taur și-un malac!

M i t r i c ă: Crezi că m-am lăsat? Aș, nu! I-am pipăit. Ea... *(arată la sîn)* cu două cît toate zilele! El, de loc... Uf! cald!... Ce verde e nucul nostru! *(Ia un urcioruș.)* Ca privighetoarea! *(Pune mîna pe o hîrîitoare și o învîrtește.)* O hîrîitoare cu patru limbi...

M a m a V u i c a: Și ai vorbit tu cu ea?

M i t r i c ă[1]: Eu cu ea...

M a m a V u i c a: Și i-ai pipăit tu pe ei?

M i t r i c ă[2]: Eu pe ei...

M a m a V u i c a: Și erau lipiți?

M i t r i c ă: Ca mîinile tale de trupul tău... Și ea, cînd am pipăit-o: „Ah! nu, că mă ghidili!"

I o r g u: Mitrică, ești cam roșu...

M i t r i c ă *(rîzînd):* Ca la Moși... Hainile-astea... îți vin bine... Unde le-ai făcut?... Și pe urmă ne-am dus la Iliat, pe iarbă verde, la umbra unui tei... Și mănîncă, mănîncă la mititei și clondire cu pelin... Era una...

M a m a V u i c a: Cu două capete!

I o r g u: Mitrică, șade rău... mama Vuica...

M i t r i c ă: Chelăreaso, haiti!

(Mama Vuica pleacă rîzînd. Mitrică o petrece pînă la scară învîrtind hîrîitoarea.)

SCENA III

M i t r i c ă și I o r g u.

M i t r i c ă : Era una...

I o r g u *(aparte):* Uf!...

M i t r i c ă: O brună, cu părul blond, și niște ochi pînă la urechi... Pe tata l-ai văzut?

[1,2] În textul de bază: *Iorgu;* corectat conform contextului.

I o r g u: Nu.

M i t r i c ă: Eram tolăniți pe iarbă, și ea lîngă mine... Întinse paharul; mînecuțele i se-adunară în cot... Mă plec să-i torn, și panc cu buzele de o mînă albă și rumenă ca cireașa pîrguită, și parfumată, parfumată... î-î-î!... O sărut... Ea rîse... „Mai toarnă de..." O mai sărut... pe furiș, să nu mă vază ăilalți, deși nu mai vedeau... Scurt, îmi spuse că bărbatu-său e la Karlsbad... Și astăzi *randez-vous!*... De-ar veni tata... Îmi trebuie ceva poli...

I o r g u: Mulți?

M i t r i c ă: Patru.

I o r g u: Ține.

M i t r i c ă: S-a făcut 27... Să trec examenul întîi, al doilea și al treilea, și-ți plătesc pînă într-o para... Tu te-ai înscris la barou?

I o r g u: Negustor de cuvinte?

M i t r i c ă: De ce ai învățat dreptul?

I o r g u: Nu știu... Sunt pasionat de istorie...

M i t r i c ă: Negustor de haine vechi...

I o r g u: Singurul mijloc d-a trăi veacuri într-un an...

M i t r i c ă: Eu trăiesc într-o noapte cît trăiești tu într-un an de veacuri, și fără să învăț istoria... Nu-ți spusei cum o cheamă? Florica, o brună cu părul blond... Fundez Roma, și din victorie, în victorie... pînă cade Imperiul roman...

I o r g u: Ți! ei!

M i t r i c ă: Ce? Adică ție nu-ți plac femeile?

I o r g u: Nu sunt curajos, dar nici poltron... În fața unui revolver întins nu tremur... Ochii lumii nu mă-nfioară... Dar cînd vorbesc c-o femeie frumoasă... Ah! femeile, femeile! Ele nu vorbesc ca noi, nu privesc ca noi, nu se mișcă ca noi... Cuvîntul lor e cald și amețitor...

M i t r i c ă: Ei, de ce nu te-mbeți?

I o r g u: De unde știi că nu sunt beat?... Unei femei i-ajunge tinerețea și dășteptăciunea... Dreptdrept?... Eu prefer dășteptăciunea frumuseții...

M i t r i c ă: Ei, am să mă culc cu spiritul ei...

Iorgu: Frumusețea? Femeia pe dinafară. Inteligența? Femeia pe dinăuntru.

Mitrică *(rîzînd)*: Eu să încep pe dinafară, și dacă n-oi...

Iorgu: O frumusețe prostănacă, un farmec mort. O urîtă care te taie cu privirea se aseamănă cu o carte...

Mitrică: Iar carte!

Iorgu: ...ale cărei scoarțe proaste ascund un coprins fermecător... Femei urîte nu există...

Mitrică *(rîzînd)*: Ei taci!

Iorgu: ...ci numai femei, femei bătrîne și femei proaste... Ba chiar pe cele bătrîne le întineresc spiritul lor diabolic...

Mitrică *(rîzînd)*: Însoară-te cu soacră-ta...

Iorgu: Tu trebuie să fii din aceia cari reduc omenirea la două formule: nebuni și sănătoși la minte; una coprinzînd pe cei cari iau visul drept realitate și alta pe cei cari tăgăduiesc realității orice părticică de vis... Nu, o! nu, cîți oameni, atîtea tipuri, atîtea lumi, atîtea probleme. Și dacă e ceva care să asemene pe oameni între ei, e tocmai ceea ce nu-i deosebește de restul animalelor: a mînca, a dormi, a umbla...

Mitrică: *(rîzînd)*: A...

Iorgu: Da, da... A se înmulți... Iacă de ce îmi vine să rîz de mulțumirea părinților cînd văd că ochii copiilor lor seamănă cu ochii lor, fără a se întreba dacă prin acele sticle albastre și drăgălașe vor pătrunde aceleași impresii și se vor resfrînge aceleași imagini... Mă iartă, clina copilărească a filozofiei a fost pururea patima capetelor slabe și — mai ales — a oamenilor fără acțiune... Sunt un timid care...

Mitrică: Care?

Iorgu: ...iubește!

Mitrică: Pe cine?

Iorgu: O femeie...

Mitrică *(rîzînd)*: N-o fi un bărbat!

Iorgu: ...ideală...

Mitrică: Cum ai zis?

Iorgu: I-de-a-lă!
Mitrică: Nu e-xis-tă!
Iorgu: Una care însumează pe toate femeile în toate calitățile lor... Și naivă ca prima femeie...
Mitrică: Aia nu prea a fost naivă...
Iorgu: Dășteaptă ca o poemă de Musset...
Mitrică: Ca Namouna...
Iorgu: Frumoasă ca un vis...
Mitrică: Nu visez...
Iorgu: Vie ca o flacără...
Mitrică: Nu te juca cu focul...

(S-aude venind boier Mieluș. Mitrică să repede la masă. Ia letopisețele d-a îndoaselea și să face că citește.)

SCENA IV

Boier Tase Mieluș, Iorgu și Mitrică.

(Boier Mieluș, cu părul alb, drept și retezat ca al unui muscal; ras și c-o bărbuță ca un cosor; mustățile în sus; ochelari rotunzi; redingotă neagră; pantaloni albi; o pălărie enormă de panama; un țigaret — pe care nu-l slăbește din mînă — lung și gros, c-o țigare, din care trage din cînd în cînd și aruncă fumul cu un sunet nearticulat de: „afu — apul". S-aude un cîine bucurîndu-se.)

Boier Mieluș *(la primele cuvinte nu se vede)*: Mă Mahmahoane, mă... mă dulăul tatii, apuf, păzești via? Să nu s-apropie țipenie de om! *(Vine spre Iorgu și Mitrică.)* Apuf, afu, ce mai faceți craidonilor? Eu fusei pe la bina... E bine să te vază cei ce te slujesc...
Iorgu. Sărut mîna, unchiule.
Boier Mieluș: Tu, ăla de colo... Mă rog, mă rog... datoria... Haide, ștrengarule!

(Întinde mîna să i-o sărute.)

Mitrică: Citesc, boierule...
Boier Mieluș *(rîzînd)*: Citești?

Mitrică *(încurcat)*: O operă nepieritoare... *(Aparte, lui Iorgu.)* Cum dracu îi zice?... O operă mare... scrisă cu caturi... Istoria externă a dreptului roman...

Boier Mieluș: Mă rog, mă rog, să văz... Să văz, afu, și eu minunea asta...

(Ia letopisețele și începe să rîză.)

Mitrică: Ei, ce rîzi?

Boier Mieluș *(rîzînd)*: Uită-te, nepoate, uită-te... să vezi cum citește, cu caturile în jos...

Mitrică: Să mă ierți, boier Mieluș, că n-o țineam așa...

Boier Mieluș: Ba așa, toată ziulica — apuf. *(Rîde.)* Aaama student! De patru ani, student! Baremi în ghimnaziu te lăsa repetent și te treceam eu la septembrie, și tot, afu, treceai... Acum, la facultate, repetent, nu... Mă rog, mă rog... ca să te trec tot eu... Catalog — nu, absent — nu, examen — nu... Uite, mă, la văru-tău... licența gata... tobă de carte...

Mitrică: Ei, și eu?

Boier Mieluș *(rîzînd)*: Afu — și tu?

Mitrică: La octomvrie, în șir, examenile și licența. O carte p-așa *(arată un lat de mînă)* de groasă... Dedicată: „Maicii mele, eternă amintire"...

Boier Mieluș: Biata răposată!

Mitrică: ...„Părintelui meu, eternă recunoștință"...

Boier Mieluș: Mulțumim! apuf.

Mitrică: ...„vărului meu Iorgu, eternă amiciție"... și sorei mele Irinel...

Iorgu *(aparte)*: Irinel!

Boier Mieluș *(rîzînd)*: Și lui Fidel?

Mitrică: D-aia e rău să învețe omul...

Boier Mieluș: S-ar putea, Iorgule, ce-ndrugă el?

Iorgu: Cum de nu, unchiule!

Boier Mieluș: Care va să zică, să poate... ai?

Mitrică: Să plătesc eu inscripțiile, ș-apoi...

Boier Mieluș: De patru ori le-am plătit pînă acum...

Mitrică: A! să prescriu, să perimă, ca orice drept neexercitat; de aceea romanii ziceau: *„aut caesar, aut nihil“*[1]... Răsfoiește legile celor 12 table, și vei găsi maxima străbunilor noștri transformată în lege, tăicuțule...

Boier Mieluș: Care va să zică *(rîde)* iar...

(Face din degete ca și cum ar plăti.)

Mitrică: Ce, iar?

Boier Mieluș: Să le plătim...

Mitrică: *Bis dat qui cito dat*[2]...

Boier Mieluș *(lui Iorgu)*: E latinește?

Iorgu: Vezi bine!...

Boier Mieluș: Știe ceva, ștrengarul! apuf. Ei, cît face?

Mitrică: Deocamdată, o sută de lei. *(Boier Mieluș scoate cinci poli.)* Mă duc, mă repez, zbor în brațele ei...

Boier Mieluș: Ale cui?

Mitrică: Ale... ale inscripției...

Boier Mieluș *(lui Iorgu)*: Așa să zice?

Iorgu *(surîzînd)*: La figurat...

Boier Mieluș: Fie — apuf — și-n brațele ei...

Mitrică: Cu bine, boier Mieluș... La revedere, Iorgule! Am destul pentru primul examen... Și sunt bine preparat! *(Iese.)*

SCENA V

Boier Mieluș și Iorgu.

Boier Mieluș: Ștrengar, dar bun băiat... apuf... Ce, nu?

Iorgu: Buun!

Boier Mieluș: Așa de leneș? Cui să fi semănat?

---

[1] Ori cezar, ori nimic (lat.).
[2] Dă de două ori cine dă la timp (lat.).

Î! Și eu la carte n-am fost a brumă, dar — afu — am lăsat-o, nu m-am ținut de ea. Or Stan, or căpitan... M-am ținut de negoț... Așa apucasem de la tată-meu, Dumnezeu să-l ierte!... Cu blănuri, cu tutunuri, mi-a mers bine... Și-am strîns și lor și ție, afu... Și-ți zidii casele din Dobroteasa, prăvăliile de la Sfîntu Ionică, și — afu — magaziile de la moara lui Gusi... Și iaca așa... m-a dăruit Dumnezeu cu trei copii, în loc de doi, și e bine... Ce te uiți în jos?

Iorgu: Nu, nene Mieluș... Îți mulțumesc.

Boier Mieluș: Apuf... N-ai de ce, băiete... Noi strîngem pentru alții, și voi iar pentru alții veți strînge... Pentru copii și pentru — Doamne ferește! — nepoții voștri...

Iorgu: Sărut mîna...

Boier Mieluș: Aba, Iorgule, băiete... Un teanc de hîrtii, băgate într-un plic galben, într-un sipet din scrinul meu, adu-mi-l... Cum intri, la dreapta, deschizi și bagi mîna pînă-n fund... apuf...

Iorgu: Numaidecît...

(Iorgu suie scara și dispare.)

Boier Mieluș: Să te văz... Ce băiat! ce băiat! parc-ar fi o fată mare!... Seamănă sor-mi... Dumnezeu — afu — s-o ierte! *(Tare.)* Chelăreaso, che-lă-rea-so *(Bate-n palme. Mama Vuica iese în pridvor.)*

SCENA VI

Boier Mieluș, Mama Vuica și mai tîrziu Ion.

Mama Vuica: Ce e la poruncă, boier Mieluș?

Boier Mieluș: Nu vezi ce căldură?

Mama Vuica *(să coboară)*: Cald, boier Mieluș...

Boier Mieluș: E...?

Mama Vuica: O dulceață!

Boier Mieluș: Două...
Mama Vuica: Pentru?
Boier Mieluș: Iorgu...
Mama Vuica: Iorgu luă...
Boier Mieluș: Nu face nimic... Două bătăi strică... afu... Îndată, că ne topim...
Mama Vuica *(vrînd să se ducă):* Îndată...
Boier Mieluș: Nu, mai stai... Ș-o cafea turcească... cu caimac...
Mama Vuica *(dînd să plece):* Presărată cu mărgele, să le-nșiri p-un fir de ibrișim...
Boier Mieluș: Nu, mai stai... Călimara și condeiu...
Mama Vuica: Prea bine...
Boier Mieluș: Mă rog, mă rog, mai stai...
Mama Vuica: Iacă stau...
Boier Mieluș: Atît... apuf... Repede... Plesnesc de căldură...
Mama Vuica: Acușica. *(Se repede la scară și bate în palme.)* Mă, Ioane! *(Ion iese în pridvor.)*
Ion: Porunciți!
Mama Vuica: Fă degrab' de două...
Ion: Prune verzi, caise, vișine, lămîie...
Mama Vuica: Ce-o fi.
Ion: Două din fiecare...
Mama Vuica: Cum din fiecare... Două... caise...
Ion: Două caise?
Mama Vuica: Două dulceți, cîte două la dulceață... Cheia, nătîngule... *(I-aruncă cheia. Mama Vuica iese pe portiță.)*

SCENA VII

Boier Mieluș, Iorgu, ceva mai tîrziu Mama Vuica și Ion.

(Iorgu coboară scara c-un plic galben în mînă.)

Boier Mieluș: Așa, neică... Eu am întreit-o, tu s-o împătrești, apuf.
Iorgu: Ce să împătresc, nene Mieluș?

Boier Mieluș: Averea...

Iorgu: Care avere?

Boier Mieluș: A ta... afu...

Iorgu *(întristat)*: Iar, nene?

Boier Mieluș: Iar, neică... Sunt doi ani... merge pe-al treilea — de cînd împliniși 21 de ani, la Înălțarea — afu — Domnului... Și ți-oi fi zis, pe nemințite, de 100 de ori pînă acum: „Mă băiete, socotelile epitropiii..." Și tu mi-ai răspuns: „Ți! Pînă n-oi lua licența..." E, licența ai luat-o, 23 de ani ai împlinit.. Așa e?

Iorgu *(plecînd ochii în jos)*: Așa e...

Boier Mieluș *(grav)*: Mă rog, mă rog... E și viață, și moarte... Ce, mă, nu e-așa?

Iorgu: Nu, nene Mieluș...

Boier Mieluș: Ei comedia — afu — dracului! Un copil care nu vrea să iasă de la epitropie... Asta nu mi-a mai — apuf — dat de ochi... Eu sunt bătrîn, mă, copilul tatii... Slavă Domnului că vă văzui mărișori... D-acum încolo viața e de dăruială, anii se găsesc în drum... Să mărit pe Irinel și...

Iorgu: S-o măriți?

Boier Mieluș: Ai?

Iorgu: Da, da... *(Aparte.)* Uf!

Boier Mieluș: Și pe urmă... să-nchiz ochii liniștit...

(Ion vine din grădină.)

Ion *(cu tava de dulceață)*: Săru' mîna... Asta pentru boieru mare și asta pentru conu Iorgu...Bună, boierule! *(Plescăie din gură.)*

Boier Mieluș *(surîzînd)*: De unde știi?

Ion: Nu e de nașa? Ce face dumneaei rău?

Boier Mieluș: Apa ca vioara... Și rece, rece, de-ți îngheață omușorul, afu...

(Mama Vuica coboară cu cafeaua din pridvor.)

Mama Vuica: Să iertați... n-am prea înnemerit-o...

Boier Mieluș: E, e, și dumneata!

M a m a V u i c a: Zău așa!

B o i e r M i e l u ș *(soarbe și rîde):* Afu, e mai bună ca oricînd...

M a m a V u i c a: Boier Mieluș, tot boier Mieluș!

(Ion și mama Vuica ies.)

B o i e r M i e l u ș: Vuica, de treabă femeie! apuf... Are și ea slăbiciunea ei... De cîte ori face cafea d-atîtea ori face pe delicata... apuf... „N-am nemerit-o d-ast' dată." *(Rîde.)* Și să te ferească Dumnezeu să zici c-așa e... „Nu prea ar fi fiartă sau prea ar fi fiartă..." că — afu — *(rîde)* vai de Ion! Toată ziua îl bombonește... „Iar ai cotrobăit la borcanele cu dulceață!" Și el zice: „Poi cheia nu e la dumneata? Ei, cum?" „Cum? Și mai răspunzi? — Afu — Doar n-oi zice și tu că cafeaua n-a fost fiartă!... Taci!" „Iacă, tac." „Ai tăcut?" „Hî, hî!"

(Iorgu numărînd banii în buzunar și e absorbit de gînduri.)

I o r g u *(emoționat):* Nu vine... Fără soț...

B o i e r M i e l u ș: Iorgule, acu, la ale noastre...

I o r g u: Nu suntem la ale noastre?

B o i e r M i e l u ș: Mă rog, mă rog, nu! Eu am doi copii: un băiat și o fată, pe Irinel — apuf — un înger...

I o r g u *(cu admirație):* Un înger, nene Mieluș!

B o i e r M i e l u ș: Nu zic mai mult...

I o r g u: *(cu entuziasm):* Zi, nene, zi cît de mult!

B o i e r M i e l u ș: Știu c-o iubești ca p-o soră...

I o r g u *(aparte):* Ei, ca p-o soră!

B o i e r M i e l u ș: ...că ea pe tine a deschis ochii... Și tu... cu ea te-ai — afu — jucat... Mă rog, mă rog, dar am ș-un diavol de băiat... N-am ce zice, bun, afu...

I o r g u: Buun...

B o i e r M i e l u ș: ...Că și pe el îl iubești, dar nu ca pe Irinel...

I o r g u: Ca p-un frate... Nu ca pe Irinel!

Boier Mieluș: Și lu' Mitrică nu i-a venit încă mintea... Mîine să închiz ochii, și-a dat — afu — iama prin ce-am adunat...

Iorgu: Ferească Dumnezeu, nene Mieluș!

Boier Mieluș: Să ferească, dar cîte are el pe cap... E, mîine să — apuf — și... fiut... Partea dreaptă a ta n-aș vrea să rămîie d-a valma ca a lui... Mă-nțelegi?... *(Ia plicul galben.)* Aci sunt socotelile ipitropiei tale... Să luăm număr cu număr, an cu an, lună cu lună, zi cu zi... și de le găsești bune și nu te-am înșelat, apuf...

Iorgu: Ce vorbă!

Boier Mieluș: De ce nu? Adică nu s-ar putea? D-aș fi fost eu un altfel de unchi, cum sunt mai toți unchii cari ipitropisesc pe nepoții lor... De ce nu?

Iorgu: Unchiule, cu ce-am greșit eu d-tale...

Boier Mieluș: Tu, mie? apuf... *(Rîde.)*

Iorgu: ...ca să mă gonești din casă?

Boier Mieluș: Da stai, neică, cît ăi vrea, apuf... Ce, plîngi?... Ochii roșii?... Vino încoa... Ești un agiamiu! *(Il sărută și-l mîngîie.)*

Iorgu *(emoționat)*: Fără mumă, fără tată... și fără unchi? Nimeni pe lume?

Boier Mieluș *(înduioșat)*: Uite, uite, uite... Îmi vine să rîz... *(Rîde.)* Nu știi ce bine e să rîzî cînd ești bătrîn... afu...

SCENA VII

Iorgu, Boier Mieluș și Ion.

Ion *(din pridvor)*: Boierule, vine!

Boier Mieluș: Cine, mă? Și răsuflă... Ce focului ai?

Ion: Îți spui că vine! C-o madamă... E-n capul răzorului...

Boier Mieluș: Irinel?

Iorgu *(aparte)*: Ah! cum mi s-a luminat sufletul!

B o i e r   M i e l u ș: Și nu mi-a spus, mînca-o-ar tata! *(Ia plicul și-l bagă în buzunar.)* Iorgule, o să vorbim... *(Se duce repede și dispare prin balcon.)*

SCENA VIII

I o r g u, I o n și M a m a   V u i c a.

I o r g u: Oriunde întorc ochii, numai pe ea o văz.

I o n *(din pridvor)*: O scrisoare. *(Iorgu tresare.)*

I o r g u: Bine, pune-o pe masă. *(Ion se duce.)* A început fără să prinz de veste, și cînd am prins, eram prizonier...

I o n *(iese în pridvor)*: Un domn întreabă de dumneata.

I o r g u: Eh, spune-i c-am plecat de două zile... *(Ion se duce.)* Uf!... În toate nopțile adorm cu ea în gînd, ș-o mîngîi stîngaci și ea mă mîngîie ușurel și cald...

I o n *(iese în pridvor)*: Coconița zice... *(Iorgu tresare.)*

I o r g u: Iar tu?... Care coconiță?

I o n: Domnișoara, de... zice c-o să plecați, nu știu unde, și mi-a zis să-ți scutur o pereche de haine... Care? Ale cenușii, ale castanii, ale bleo cu dungi albe, ale cu ridingota... Care?

I o r g u: Care ți-o plăcea!

I o n: Ali bleo îi place domnișoarei...

I o r g u: Bine... Uf!

I o n *(se întoarce de la ușe)*: Dacă o zice domnișoara că ale cu ridingotă?

I o r g u: Scutură-le pe cîteșipatru și lasă-mă în pace! *(Ion dispare.)* Mă zăpăci dobitocu ăsta... Sunt ca un măr la marginea drumului... Toată lumea-i rupe florile, toată lumea îi scutură roadele, toată lumea îl taie și-l cioplește!

(Mama Vuica apare în pridvor.)

M a m a V u i c a: Maică?...

I o r g u *(tresărind):* Ce poftești?

M a m a V u i c a: Da' ce tresăriși?

I o r g u: Ei, și dumneata, mă strigi așa, fără veste...

M a m a V u i c a: Altădată am să-ți dau de veste cînd te-oi striga... *(Aparte.)* Cum să sparie!... Maică, mă trimese Ion...

I o r g u: Ah! Ion!

M a m a V u i c a: Îți scutură hainele... Să te-ntreb pe care pălărie să ți-o perie?

I o r g u *(cu necaz):* P-amîndouă... Cîteșitrele...

M a m a V u i c a: Și pe giobenu?

I o r g u *(exasperat):* Pe toate! Și p-a castanie, și p-a neagră, și jobenul, și p-a moale!... Și să le perie pînă i-oi zice eu dăstul ! *(Mama Vuica se duce.)* Ah! timiditatea!... Eram în clasa întîia de liceu... Îl auz pe profesorul de franțuzește, gros și roșu-conabiu: „U! boilor, că eu sunt tatăl vostru!" Și cînd se răsti la mine: „Educație, pedagogie, sistem nou! Ochii-n sus!", ridicai capul, întîlnii niște ochi pedagogicești, mi se-ncleștară fălcile, și din lecția cea mai bine preparată m-alesei c-un zero la catalog. Asemenea frică mă prinz că toată lumea o înțelege... Nu crez însă că la toți frica e la fel. Unii se gîndesc la nuia, alții la urechi, prea puțini la premiu, și, cei mai mulți la repetenție. Unora le zvîcnește inima, altora li se împiedică răsuflarea, cîtorva, sîngele la cap, la puțini, amețeală... Mie nu-mi păsa nici de bătaie, nici de premiu, nici de notă... Simțeam doi ochi pironindu-mă drept în dreptul ochilor mei... Și era dăstul!... Uf! Pedagogia fu născocită pentru unii profesori neghiobi — există — și pentru unii școlari ideali, cari nu există... O! timiditate!... De ce nu iau eu socotelile tutelei, și de ce-am rămas în casele acestea albe ca laptele, mai ales noaptea pe lună?... Îmi plac casele? Da. Iubesc pe unchiul meu, care mi-a întreit averea? Da. Mi-e rușine ca, ajuns vîrstnic, să-i cer socoteala, ca și cum m-aș

îndoi de cinstea lui? Da!... Astea să fie cauza?... Mai e ceva... Mai e cineva! Acest cineva pe cîți ștrengari nu strînge de pe drumuri, pe cîți timizi nu-i amețește, pe cîți negustori nu-i face poeți, pe cîți filozofi nu-i scoate din fire, suflînd în sistemele lor ca-n niște pînze de păiajen!... E nespus de fermecător acest „cineva" al meu, care mă face să rămîi supt tutelă cînd au trecut, de mult, douăzeci și patru de ore, după ce am împlinit 21 de ani și am un venit, numai de la bani, de 15.000 de lei anual!... Oh! femeile, femeile, ce-or fi avînd ele cu timizii și cu filozofii!... Eh! am să-i mărturisesc!... Cui? Unchiului meu? Imposibil... Lui?... Drept creștin ortodox, să admită el căsătorie cu dezlegare domnească?... Vară cu văr?... Imposibil!... Chelăresei? O femeie simplă și credincioasă și de credință?... A! nu!... Vărului meu? Un ștrengar! Dac-ar face vro indiscreție? Brrr!... Ei? Lui Irinel?... Lui Irinel!... O! timiditatea în gradul acesta este una din formele nebuniii!... De ce n-alergai înaintea ei?... Oh! Irinel, Irinel, cum te iubesc! *(Să duce la masă și-și trîntește capul pe cărți, mototolind cîteva foi în mînă.)* Așa am fost făcut eu, să scriu tot ce-mi trece prin cap și să nu spui nimic oamenilor...

(Irinel vine încet în pridvor. E cu rochie de pension, albă și cu bobițe negre; șorțul negru se încheie la spate. Scoboară că nu se aude treptele scărei. S-apropie de Iorgu.)

SCENA IX

Irinel și Iorgu.

Irinel *(voind să-l sperie)*: Ce faci, Iorgule?

Iorgu *(sculîndu-se repede)*: Scriu, unchiule!... A! tu... Dumneata erai?

Irinel *(făcînd o reverență)*: E-e-eu!

Iorgu *(în extaz)*: Ești dumneata? Ești tu?

I r i n e l *(veselă):* Eu, întreagă-întregulită.

I o r g u: M-ai speriat... mi se bate inima!

I r i n e l *(rîzînd):* O! ce văr fricos!... Aida! Una, două, trei... *(Să aruncă în brațele lui și-l sărută.)*

I o r g u *(aparte):* Îmi dă curaj... O, cît curaj mi-ar trebui!

I r i n e l: Ce ziseși?

I o r g u: Am zis ceva?

I r i n e l: Ce palid și turbure ești!

I o r g u: O să-mi treacă... Am scris... Toată noaptea m-am gîndit...

I r i n e l: La ce te-ai gîndit?

I o r g u: Cîte nu mi-au trecut prin minte! Secături! Ba nu...

I r i n e l: Spune-mi și mie, la ce să gîndesc verișorii drăguți de 23 de ani?

I o r g u: Verii?... Ah!...

I r i n e l: *(mustrător):* Iorgule!

I o r g u: *(blajin):* Irinel?

I r i n e l: Ce dulce sună „Irinel" pe buzele tale!

I o r g u: Pe buzele mele?

I r i n e l: Firește... O, de cîtva timp ești... Nu știu cum... *(Rîde.)* Ca un vinovat prins asupra faptului...

I o r g u: Asupra faptului?... Care fapt?

I r i n e l: Eu știu?

I o r g u: Nici eu...

I r i n e l: Și cam de mult... *(Rîde.)* Și din ce în ce mai vinovat! Ca Macbeth, ți-ai ucis somnul...

I o r g u: Numai ast-noapte...

I r i n e l: *(îl mîngîie pe păr):* Ai venit tîrziu... Te-ai culcat tîrziu...

I o r g u: La 9 ore m-am trîntit în pat...

I r i n e l *(c-o viclenie de copil):* Spune tu lui Irinel... surioarei tale...

I o r g u *(aparte):* Și ea, tot soră? *(Tare.)* Așa e cînd te... Am trecut licența... N-am nimic... *(Aparte.)* Curaj!

I r i n e l: Să te odihnești...

I o r g u: Bine, dar... aș vrea altceva...

I r i n e l: Ce altceva?

I o r g u *(încurcat):* Irinel... cîteva zile, și vom pleca la Slănic... Ai să fii așa de fericită ca și-n anii trecuți?

I r i n e l *(privește drept, fără să se uite la ceva):* Î...

I o r g u: Irinel, abia veniși de la pension și ți s-a urît? *(Irinel, după o clipă de tăcere, e veselă-veselă.)*

I r i n e l: Tu nu știi ce scrisoare mi-a arătat amica mea? A, n-o cunoști... Marie Pamfiliu... Numai eu am citit-o... *(Rîde.)* Și cu altă fată... *(rîde)* și cu sora ei *(rîde)* și-mi pare c-a arătat-o și altora... *(Rîde, bate din palme și se învîrtește într-un picior.)*

I o r g u: Bine a făcut Marie... Taina e un fier roșu în sufletul omului...

I r i n e l *(rîde):* Îi scrie tremurînd de niște stele, două numai, care ard și vorbesc... Cum să arză stelele de care e vorba! Ce, sunt cărbuni?

I o r g u *(uitîndu-se în ochii lui Irinel):* O, cărbuni sunt, Irinel!

I r i n e l *(rîzînd):* Cum să vorbească stelele? Nu pricep...

I o r g u *(nervos, o ia de mîni):* Sunt stele care vorbesc!

I r i n e l *(rîzînd):* Prea multă licență, domnule licențiat!

I o r g u *(intimidat):* A, prea multă?

(Irinel rîde și se învîrtește într-un picior.)

I r i n e l: Nu... Am glumit... *(Tristă.)* Ș-apoi... Gheață... topire... mînăstire... sinucidere... marmură... litere de foc... Ah! *pauvre Marie*[1]! Mi-e milă de ea! De cîte ori n-o iau de gît, și ne sărutăm, ne sărutăm, și plîngem...

I o r g u *(își pune mîna la ochi):* Săraca Marie!

I r i n e l: A! te trec lacrămile?

I o r g u: Nu!... Îmi fuse milă...

I r i n e l: O cunoști?

I o r g u: O cunosc...

I r i n e l: A?

---

[1] Sărmana Maria! (fr.).

I o r g u: ...deși n-am văzut-o...

I r i n e l *(repede):* Trebuie să știi, Iorgule, că-mi citește regulat, în fiece luni, cîte-o scrisoare pe care se văd urmele crețe ale unor lacrămi mari... Abia mă stăpînesc ca să nu bufnesc de rîs de „stelele gemene care-l ard și-i vorbesc", și trebuie neapărat să plîng, și să mă crezi că plîng din toată inima... *Pauvre Marie!*

I o r g u: Cum plîngi cînd abia-ți stăpînești rîsul?

(Irinel bate din palme, se învîrtește, apoi îi dă șuvițele de păr de pe frunte într-o parte.)

I r i n e l: Recunoaște și tu *qu'il manque de style ou de sincérité*[1]... În fiece scrisoare: stele, stele gemene, ard, vorbesc... *(Rîde.)* Tu, ai scri asemenea bazaconii?

I o r g u: Eu? Nu...

I r i n e l: De ce?

I o r g u: N-aș avea curaj...

I r i n e l: A, nu... E altceva supt fruntea asta...

I o r g u: Ei, n-are stil, n-are stil... Ce, stilul e iubirea?

I r i n e l: Iubirea are stilul ei...

I o r g u: Ba nu!

I r i n e l: Ba da!

I o r g u: Să mai gîndește cineva la stil?

I r i n e l: Fără să se gîndească...

I o r g u: Așa e!

I r i n e l: Ș-apoi, Doamne iartă-mă, eu crez că lacrămile de pe rînduri sunt stropi de apă... Bagi mîna în apă și scuturi dasupra...

I o r g u: De unde știi?

I r i n e l: Am citit un proces celebru și-am făcut experiență... Cercam să scriu cuiva... *(Rîde.)* Ție, de exemplu...

I o r g u: Mie?

I r i n e l: Dar cui?... *(Rîde.)* Am împrumutat fraze d-ale lui — le știu pe dinafară — mi-am scu-

---

[1] Îi lipsește stilul sau sinceritatea (fr.).

turat degetele muiate dasupra și a ieșit întocmai...

I o r g u *(uluit):* N-am primit-o...

I r i n e l: Nu ți-am trimes-o... *(Rîde.)* Mi-ar fi fost rușine... de stilul apucat al acelui domnișor...

I o r g u: Un om care iubește nu poate să alerge la asemenea mijloace...

I r i n e l: Care iubește!

I o r g u: Dacă n-ar iubi, la ce i-ar scri?

I r i n e l: Ca s-o înșele!

I o r g u: S-o înșele?

I r i n e l: Vezi? Asta e cu putință!... Marie, bogată... Marie, frumoasă... Marie, ei-hei...

I o r g u: *(revoltat):* Dar e un monstru!

I r i n e l: C-un stil de băcan...

I o r g u: Dezonorează pe toți cîți au curaj să-și mărturisească dragostea...

I r i n e l: De ce pe toți?

I o r g u: ...și pe cei cari nu au curaj...

I r i n e l: Dac-or fi...

I o r g u *(hotărît):* Sunt, firește că sunt!

I r i n e l: De unde știi?

I o r g u *(emoționat):* De unde știu? Ah! Irinel!

I r i n e l *(rîzînd):* E, tu cum i-ai scri?

I o r g u: Eu? Nu i-aș scri...

I r i n e l *(rîzînd):* Ei, cum i-ai spune?

I o r g u: I-aș spune că te... Nu, nu i-aș spune...

I r i n e l *(rîzînd):* Atunci, de unde-ar ști?

I o r g u *(emoționat):* Iubirea — adevărata iubire — se prevede, se presimte, se vede și se simte! N-are nevoie nici de pețitori, nici de scrisori, nici de declarațiuni!

I r i n e l: Ești nostim... Un semn, un gest, o vorbă, una singură...

I o r g u *(exaltat):* Iubirea mea este... ar fi mai mare decît mine... Eu aș fi coprins în ea, că n-ar pătrunde nimic pînă la mine dacă n-ar trece prin ea... Ar fi puterea d-a atrage și d-a respinge: ar atrage numai obiectul adorat ș-ar respinge rămășița lumii! Ea ar ști, fără nici o vorbă, căci ar fi fericirea mea predestinată!

Irinel: A!... Bine, bine!... Dar o femeie... o fată tînără... e și ea om ca toți oamenii... are doi ochi negri, albaștri...

Iorgu: Albaștri!

Irinel: ...sau verzi, are două mîini, are o talie, are doi obraji, are un păr negru, castaniu ori blond...

Iorgu: Blond!

Irinel: ...și are multe pe care le au toate femeile... nițică sau multă vanitate... Ș-ar vrea să afle... ar fi curioasă... Oricît de puțină vanitate ar avea, n-ai putea pătrunde la ea fără să-i — cum să zic? — fără să-i — să zic — măgulești această vanitate...

Iorgu *(ia de mîini pe Irinel)*: Aș lua-o de mîini... așa! M-aș uita drept în dreptul ochilor ei... așa! Și-aș pogorî ochii în jos... așa

Irinel *(mirată)*: A!

Iorgu: Și-aș tăcea!

Irinel *(pe gînduri)*: Și tăcerea aceasta ar fi șoapta...

Iorgu: Ar fi eterna și misterioasa șoaptă a lumei, și-a lui, și-a ei, și-a lor!

Irinel Tăcere... ar fi... Și... toată viața ai tăcea?

Iorgu *(entuziasmat)*: De cîte ori ar intra pe ușe, ca o lumină, aș prinde-o de mîini, aș săruta-o pe ochii ei albaștri ca cerul, pe obrajii ei ca mărul domnesc, pe părul ei ușor, blond și auriu ca palele de nori din revărsatul zorilor! Și după ce aș privi-o așa, ca un profet în extaz... *(tușește)* i-aș murmura — ca să nu auză lumea — cuvinte de iubire *(tușește)* ca un creștin credincios cînd se roagă în pustiu covîrșit de mărirea și de slava lui Dumnezeu!

Irinel: Și ce căldură ai!

Iorgu: Trecătoare...

Irinel: Și tușești... Cam de mult...

Iorgu: N-am băgat de seamă.

Irinel: De mai bine de un an de zile...

Iorgu *(pe gînduri)*: De cînd... Știu eu de cînd?

Irinel: Iorgule, nu ești cuminte... Îți poruncesc...

Iorgu *(cu oarecare veselie)*: Da, să-mi poruncești!

Irinel: ...îți poruncesc ca de azi într-o săptămînă să nu mai tușești! Ia candel, codeină, chinină, înghite o farmacie întreagă... Nu mai citi, nu mai scri, nu te mai gîndi... Și duminica viitoare — cea din urmă zi de școală din viața mea — cînd oi veni acasă, să nu mai auz nici atîtica... Am dreptul să-ți poruncesc, cum îmi porunceai tu ca să mă duci în cîrcă... Ții minte?

Iorgu: Da, Irinel.

Irinel: O! și ce bine era! Nu-i așa?

Iorgu *(înveselindu-se)*: Era așa de bine!

Irinel: Cu rochia pîn' la genunchi și cu picioarele goale... Și strigam, mîngîindu-te pe bărbie... „Di! calule! di, pe răzor pînă-n fund!"

Iorgu *(surîzînd)*: Și dădeai din picioare...

Irinel: Ce neroadă! Mi se părea că e supt mine un pony... Bietul pony!... Gonea pînă cădea de osteneală...

Iorgu *(rîzînd)*: Ș-acuma aș goni!

Irinel *(îl ia de mîini)*: Zău! O! *que ce serait drôle!*[1] să mă văz așa de mare în spinarea ta! *(Rîde.)* O! Iorgule! Iorgule!

Iorgu: Irinel, buna mea Irinel!

(Se sărută. În vremea aceasta vin din pridvor, unul după altul, boier Mieluș, Mitrică, mama Vuica, abia ținîndu-se de rîs și arătîndu-i cu degetul.)

SCENA X

Boier Mieluș, Irinel, Iorgu, Mitrică și Mama Vuica.

Boier Mieluș *(cu țigaretul în mînă)*: Ce vă cîntam eu?... Ca niște frați... Apuf...

(Iorgu tresare. Irinel surîde.)

Iorgu *(zăpăcit)*: Ne-aduserăm aminte din... din copilăria lui Irinel...

Boier Mieluș: Tu erai cal și ea... măgar... O! măgărușul taichii! *(O sărută.)* Ocoleai curtea și

[1] Ce caraghios ar fi! (fr.).

via... *(Rîde.)* Apuf... Parcă o auz: „Lasă, tată, lasă, că n-am ostenit"... apuf... *(Rîde.)* „Bine, bine, tu nu, dar calu?" „Nici calul, că i-am dat fîn, orz și friptură." *(Rîde.)* „Mă Irinel, mă, să nu-l dăhăulezi!" „Nu-l dălălălesc." *(Rîd cu toții.)* Și Iorgu fugea de-i sfîrîiau picioarele, ferindu-se de toate moșoroaiele ca un cal nărăvaș... Afu. *(Rîd cu toții.)* Uite, mă Mitrică, așa să iubești pe sor-ta, ca Iorgu...

Mitrică: Ca Iorgu, boierule, zău ca Iorgu... Nu ca Iorgu, Irinel?

Irinel *(rîzînd)*: Ba da...

Mama Vuica: Ca Iorgu, ca mine...

Boier Mieluș: Ca mama Vuica, ca Iorgu... Nu e-așa, Iorgule, tată?

Iorgu: Ca dumneata, unchiule...

Boier Mieluș: Ca mine, firește... afu... Și să fiți în viața voastră ca frații *(Iorgu tresare)* cum am fost eu cu sor-mea, Dumnezeu s-o ierte... Și să vă iubiți, că fără iubire nimic nu e temeinic... apuf...

Mitrică *(rîzînd)*: Cum să nu iubesc!

Boier Mieluș: Mă rog, mă rog, nu vorbesc de iubirile tale, ștrengarule... Ascultă colea... *(Ridică mîna dreaptă cu degetele resfirate.)* Sunt cinci?

Mitrică: Sunt... e?

Boier Mieluș: Toate țin unele cu altele... orice-ai vrea să faci, că toate sunt la o mînă lăsate de Dumnezeu bunul, ca niște frați, ca să ție...

Mitrică: ...unele cu altele...

Boier Mieluș: E, e... Nu cum o luaseși la început...

Mitrică *(bufnind de rîs)*: Eeeu?

Boier Mieluș: Tuuu!... afu... Și ia adu aci recipisa...

Mitrică: Ce recipisă?

Boier Mieluș: Pe cum că ai plătit... apuf... zi-i pe nume...

Mitrică: Inscripțiile...

Boier Mieluș: E-e!

Mitrică *(scoate o scrisoare)*: Iacăt-o...

Boier Mieluș: S-o văz...

Mitrică: S-o citești dumneata? *(Rîde.)* Atît ar mai lipsi!... Ce zici, Iorgule?

Iorgu: Ce să zic? Unchiul vrea...

Boier Mieluș *(cu o autoritate care nu-l prinde)*: Vreau!

Iorgu: ...să i-o arați... arată-i-o...

Mitrică: Ei taci!... Alergai într-un suflet la ea...

Boier Mieluș: Mă rog, mă rog, care ea?

Mitrică: Universitatea, de... Mă sui la catul al doilea, bat la ușe, iese o servitoare...

Boier Mieluș: Cum, servitoare?

Mitrică *(rîzînd)*: Ei, nu... am vrut să zic, un servitor... Și-mi dete scrisoarea asta de la... secretar. Și-mi scrie: „Dragă Mitrică, iartă-mă dacă nu mă vei găsi acasă... Să nu crezi că e cea din urmă zi... Mai sunt zile... Iacă și mîine, la zece ore noaptea"... *(Aparte)*: Haiti! prea am făcut pe deșteptu...

Boier Mieluș: Mă rog, mă rog, acasă?

Mitrică: Ei, și dumneata... Secretarul așa zice universității...

Boier Mieluș: Apuf... dar la zece ore noaptea?

Mitrică: Noaptea, firește... Noaptea lucrează mai bine... Și-acum toți ștrengarii se reped, care mai de care: „inscripția... inscripția"... Și bietul secretar e nevoit să lucreze noaptea, pînă tîrziu... Dar și noi... îl plătim... Ei, trebuie, trebuie... Ne mai ajută și el la o bilă... la cîte și mai cîte... *(Rîde.)*

Iorgu *(cu letopisețile în mînă și scîrbit)*: Îh!

Boier Mieluș: Va să zică?

Mitrică *(rîzînd)*: Mîine seară, la zece ore, voi fi... țanc! acolo...

Boier Mieluș *(cu autoritate)*: Să fie! afu...

Mitrică: Lasă pe mine... De n-oi fi... să nu-mi zici pe nume...

Boier Micluș *(ia mîinile copiilor într-ale sale și le ține împreunate):* Biine!... Și cînd n-oi mai fi să vă iubiți cum vă iubiți acuma, ca niște frați drepți și buni...

Irinel: Tată...

Iorgu *(trist):* Unchiule...

Mama Vuica *(își șterge ochii):* Se vor iubi... Cuuunoaște mama și pe Irinel, și pe Iorgu...

O odaie prin geamurile căreia se vede pridvorul. O sobă la mijlocul peretelui din stînga. Între sobă și primul plan, o masă cu hîrtii, cărți, călimară, condeie și toc. În fund, dupe sobă, o intrare. În partea dreaptă, două uși. Mai multe scaune. Un pat. Pe peretele de lîngă pat, un covor c-un cal alb și c-un arap. Pe pereții albi, o litografie reprezentînd mînăstirile de la Muntele Athos. Portretul domnitorului Carol și-al doamnei Elisabeta.

SCENA I

Iorgu

(La masă, slab, cu cearcăne vinete în jurul ochilor.)

Iorgu: Ce-mi folosește... Cine să citească? La urma urmelor, descriu, fără să vreau, ipocrizia extraordinară a timidului inocent... De i-aș citi o singură foaie, ar afla cît sufer și cît sper!... *(Rupe mai multe foi și le aruncă pe jos.)* Sunt de prisos... Noaptea rînduiesc lumea cum îmi place mie... În întuneric... grădina... Irinel... mă auzeam... o auzeam... Cocoșii cîntau... Eu, lungit cu fața-n sus, cu ochii deschiși... Asudasem de curajul din scena închipuită... „Irinel, vrei să mergem în grădină?“ „Nu, merci“. *„Trebuie să ne plimbăm!“* Înțelesese că aveam să-i dăstăinuiesc ceva grav. Asemenea curaj impune. Ploua de vărsa. Fulgerile, ca niște

șerpi de lumină, o clipă, în perdelele mele. „Irinel, vino cu mine! Nu vezi ce zi frumoasă?" „Nu, merci!" „Cu neputință... trebuie să mergi! Am să-ți spui ceva..." „Ce?" Și mă pironi cu ochii... Atîta lumină cine să rabde? Mă uitai în jos. Frica mă revoltă. Ridicai capul. „Trebuie să vii!" În viața mea nu poruncisem nimănui. Ei, îi poruncii! Întuneric beznă. Ploua mereu. Mă întorsei la perete. Strînsei ochii. O luai de mînă și-i spusei ceea ce-i ascunsesem de doi ani. „Irinel, te iubesc! Tu mă iubești? De ce taci? Vrei să plec?..." „Ah! nu, rămîi!" Și ne-am îmbrățișat și s-a sfîrșit! Doamne, ce curaj are omul care iubește! Ah! nădușeala se răci pe mine cînd mă gîndii că scena avea să se petreacă întocmai. Frica mă îngheță în plapomă... Adormii încet, încetinel, învîrtind prin minte: „Irinel... vrei să ne plimbăm?" „Nu, merci" „Ba da, trebuie!"... A! De n-aș fi vorbit prin vis!... *(Se scoală și se duce la sobă.)* De nu m-ar fi auzit cineva... Ușile supțiri!... În somn, omul nu mai e stăpîn pe dînsul... Doamne! Doamne! *(Se lasă pe soclul sobei și-și ia capul în mîini.)*

SCENA II

I o r g u și I o n.

I o n *(intră pe ușa din stînga și nu vede pe Iorgu):* Conu Iorgu nu e aici... Ce de hîrtii pe jos, parcar fi nins pe dușumea... Să nu le vază mamanașe, că mă ia mama focului... Toată ziulica din „leneșule" nu m-ar mai scoate... *(Imită pe mama Vuica.)* „O, bată-te urgia, proclete, să te bată!" *(Adună hîrtioarele.)*

I o r g u: Tu ești, Ioane?

I o n: Eu, coane. Da' dumneata aci fuseși?

I o r g u: Unde ai dormit ast-noapte?

Ion: Unde dorm totdauna, vara...

Iorgu *(cu grijă):* Colea, în balcon... Aci, aproape...

Ion *(surîzînd):* Da, coane... Aci, aproape, că nu ne desparte decît geamlîcul...

Iorgu: Numai geamlîcul... Și de ce zîmbești?

Ion: Zîmbesc?... Așa mi-e felul meu, coane... că, nașea îmi zice uneori: „Ce te scremi așa, bă?“ Și mă uit în oglindă... și parcă zîmbesc...

Iorgu: După miezul nopții n-ai auzit...

Ion: Ba, am auzit...

Iorgu *(repede):* Ce-ai auzit?

Ion: Ploua de vărsa... și eu mă făcusem mitiitel, într-un colț; colac, ca un cîine; genuchii la cap și pălmile la călcîie...

Iorgu: Și n-ai mai auzit altceva?

Ion *(surîzînd):* Ba da, coane...

Iorgu *(aspru):* De ce surîzi?

Ion: Așa mi-e felul meu... că mama-nașe zice...

Iorgu: Lasă pe mama-nașe... Ce-ai mai auzit?

Ion *(surîzînd):* Pisicile, ale dracului, la o nuntă împărătească în podul caselor!... Și miorlăiau, și miorlăiau, să ridice acoperișul... Și ploua, ploua de turna cu cofa...

Iorgu *(aparte):* Ce-o fi de rîs? Hî!... *(Către Ion.)* Ploua, ploua... Răspunde la ce te-ntreb... Pe la boier Mieluș... pe la nașea... nimic?

Ion *(surîzînd):* Ca ce să fi fost?

Iorgu: *(mînios):* Ei, și nu te mai screme așa!

Ion *(surîzînd cu frică):* Ai?

Iorgu: N-au gemut... n-au visat?...

Ion: Or fi visat... știu eu?...

Iorgu: Nu știi, ai?

Ion: De loc.

Iorgu: Da, da... Dar în poală ce ai?

Ion: Niște hîrtioare de pe jos...

Iorgu: Să le văz!

Ion: Cum de nu... poftim...

Iorgu *(aparte):* Pe fiecare petec e un petec din durerea mea! *(Către Ion.)* Le-ai citit?

Ion: Dacă nu știu carte...

Iorgu: Așa e... Și cin' ți-a zis să le aduni?

I o n: Mama-nașe.

I o r g u: Mama-nașe?... Mă spionează!

(Mama Vuica intră gata de deretecat.)

SCENA III

M a m a V u i c a, I o r g u și I o n.

M a m a V u i c a: Aci mi-ai fost, Ioane?

I o n: Acilea... Nu mi-ai zis dumneata să fie curățenie, că mă mănîncă...

M a m a V u i c a: Să nu te mănînce ceafa, că te scarpini! *(Îl ia de șorț; se uită; nu care cumva ar fi vro pată de dulceață?)*

I o n: A, nu, nu e...

M a m a V u i c a: Cafeaua cu lapte a conului Iorgu...

I o r g u *(aparte)*: Iute îi făcu de drum... *(Mamii Vuichii.)* Nu, azi nu iau cafea cu lapte...

I o n *(oprindu-se în ușe)*: Neagră?

I o r g u: Nici neagră...

M a m a V u i c a: Maică, nimic?... Cu stomacul gol?... Scrii, scrii într-una... Și te gîndești... Ș-adormi tîrziu... Ast-noapte am auzit...

I o r g u: Ast-noapte?

M a m a V u i c a: Cîntau cocoșii a doua oară...

I o r g u: Spune-mi, ce-ai auzit?

M a m a V u i c a: Ai adormit despre ziuă...

I o r g u *(apăsat)*: Ce-ai auzit?

M a m a V u i c a: Ce s-auz?

I o r g u: Ziseși că...

M a m a V u i c a: Ce zisei, mamă?

I o r g u: Ce, sunt nebun?

M a m a V u i c a: Să te ferească Născătoarea! *(Își face cruce.)*

I o r g u: Dac-ar putea!...

M a m a V u i c a: Iorgule... ai slăbit!... Nu mai dormi, nu-ți tihnește mîncarea, citești și scrii de cu ziua pînă noaptea... Spune mamii, ce scrii?

I o r g u *(aspru)*: Te roade să afli... știu...

M a m a V u i c a *(mirată)*: Ce știi?

I o r g u *(luînd cîteva peticele dupe masă):* Iacă ce scriu... *(Citește la întîmplare.)*...„Viața e o povară... dincolo de țărmuri... *(mama Vuica îl ascultă cu uimire)*...pronunță hotărîrea ta... în împărăția vecinică a binelui... mai ușoară ca lumina" *(Rîzînd dureros.)* Acum ești mulțumită?

M a m a V u i c a *(uimită):* Tu scrii astea?

I o r g u *(apăsat):* Da, eu scriu astea!

M a m a V u i c a *(trecînd-o lacrămile):* Tu?... Și ce cuminte erai!

I o r g u *(rînjind):* Eram... Și nu mai sunt?

M a m a V u i c a: Ba da... Dar vorbele alea fără șir... Ei, nu dormi!... Ast-noapte parcă te-apăsa o peatră de moară... Gemeai năbușit... Am deschis ușa...

I o r g u *(spionînd-o):* Și de ce-ai deschis ușa?

M a m a V u i c a: Ca s-ascult...

I o r g u: Și-ai ascultat?

M a m a V u i c a: Da... Strigai ca din fundul unui beci: „Trebuie, trebuie să vii!"

I o r g u *(cu spaimă):* A! să nu spui nimărui!

M a m a V u i c a *(mirată):* Ce să spui?

I o r g u: Ce-ai auzit!

M a m a V u i c a: Dar n-am auzit nimica...

I o r g u *(ironic):* N-oi fi auzit! *(Aparte.)* Toți ai casei știu...

M a m a V u i c a *(cu milă):* Să te odihnești, copilul mamei... c-o să vie Irinel...

I o r g u: Irinel?

M a m a V u i c a: Ei da... Ce te iuți așa?

I o r g u: Cum mă uit?

M a m a V u i c a: Cu niște ochi că parcă mi-ai sfredeli țeasta!

I o r g u *(hotărît):* Mamă Vuico, degeaba te-ascunzi!

M a m a V u i c a *(plîngînd):* Oh! culcă-te!

I o r g u: Știi tot!

M a m a V u i c a: Culcă-te! Culcă-te! *(Plînge.)* Oh! mare păcat!

I o r g u *(deznădăjduit. Tușește):* Ai dreptate, mare păcat! *(Sprijinindu-se de mama Vuica.)* Di-

seară am să dorm... Să nu mă mai gîndesc... ...Dac-aș putea!... Viața este un chin între datorie și pasiune! Datoria? Mă jertfesc pe mine... Iubirea? Jertfesc pe ceilalți... Cum s-o nemeresc ca să vă scap și pe voi și pe noi?

M a m a V u i c a *(izbucnește în plîns)*: O! Doamne! Doamne! *(Aparte.)* Ce are, Doamne, ce are?

(S-aude venind cineva din pridvor.)

I o r g u: Nici o vorbă! Ai auzit? Nici o vorbă!

M a m a V u i c a: Măăă uit la tine, șiii-mi plînge inima...

SCENA IV

M i t r i c ă, I o r g u, M a m a V u i c a și mai tîrziu B o i e r M i e l u ș.

M i t r i c ă *(intrînd repede pe ușa dinspre pridvor)*: D-o săptămînă gonesc ca un copoi... Și în fiecare zi cîte o scrisoare: „Nu este astăzi singura zi... Mă iartă, sunt grăbită... mîine la 3." Și astăzi: „La 10". Credeam. În sfîrșit! La ora 10 antemeridian o voi găsi. Aș! Iar scrisoare: „O soră bolnavă — ies cu noaptea în cap... Dar nu e astăzi singura zi..." N-a fost! Au fost șapte, șapte! Ah! Iorgule, sunt amorezat de ființa subtilă care îmi scapă printre degete!... Ori tu nu asculți?... Ferice de tine că habar n-ai de femei!

I o r g u: Da, bătrîn la 23 de ani!

M a m a V u i c a: Și ce intrași ca vîntul?

M i t r i c ă[1]: O! mamă Vuico, amorezat de-o femeie subtilă!

M a m a V u i c a: O fi cu două capete?

M i t r i c ă: Atît ar mai lipsi! Să aibă două... și eu să n-am parte de nici unul...

I o r g u: Ce-ți pasă, și mîine e zi!

M i t r i c ă: Și dacă m-oi alege iar c-o scrisoare?

---

[1] În textul de bază: *Iorgu;* corectat conform contextului.

Iorgu: O uiți, și pace! *(Aparte.)* O uită... ah!

Mitrică *(rîzînd)*: Aș uita-o dar... niciodată?

Iorgu *(pe gînduri)*: Niciodată... Niciodată...

Mitrică: Îmi vine să plîng!

Iorgu *(pe gînduri. Tușește)*: Ce ușor plîngi cînd nu ai de ce!

(Mama Vuica se apleacă și adună de pe jos bucățelele de hîrtie. Vîră vreo cîteva în buzunar.)

Iorgu: Ce-aduni?... Adu-le încoa... *(Le ia și le îndeasă în buzunar.)*

Mitrică: Ce îndeși în buzunar?

Iorgu: Nebunii...

Mitrică: Versuri?

Iorgu: Aș!

Mitrică: O! cum aș cînta-o pe subtila dacă Apolon mi-ar împrumuta lira lui de aur!

Mama Vuica *(mirată)*: Ce ai face cu lira?

Mitrică: Toată ziua i-aș cînta!

Mama Vuica *(speriată)*: Maică!... Culcă-te, Mitrică, somnul face bine! *(Aparte.)* Amîndoi?

(Se aude boier Mieluș; intră, în redingotă, cu pantaloni albi de dril, frumos călcați; aruncă pălăria pe pat. Să descheie la redingotă; scoate mănușile cenușii; trage dintr-o țigare stinsă.)

Boier Mieluș: Așa, apuf... Bătrînețea... Am ostenit... Cald... Și scările de la pridvor repezi, și eu le suii repede... *(Iorgu îi sărută mîna.)*

Mama Vuica: Ia-le și dumneata mai oblu...

Boier Mieluș: Nu mă lasă, afu, firea... *(Lui Mitrică.)* Și tu?... Fă-ți datoria... *(Îi întinde mîna.)*

Mitrică *(supărat)*: Lasă-mă, boier Mieluș...

Mama Vuica *(aparte)*: Boier Mieluș? Iar îl ciupește... Lira...

Boier Mieluș: Mă rog, mă rog, afu, fă-ți datoria, zic...

Mitrică: Datoria, datoria... dar cu ce?

Boier Mieluș: Cum, cu ce?

Mitrică: Nu e săptămîna de cînd mi-ai dat cinci poli...

Boier Mieluș: Ei...

M i t r i c ă: Cum, ei? De șapte zile, aleargă, ba la 10 noaptea, ba la 2 ziua, ba la 5, ba la 7, și nu e...

B o i e r M i e l u ș: Ce nu e?

M i t r i c ă *(zîmbind)*: Ea, cine să nu fie?

B o i e r M i e l u ș: Apuf... Care ea?

M i t r i c ă *(rîzînd)*: Recipisa, boier Mieluș...

B o i e r M i e l u ș: Și n-ai plătit...

M i t r i c ă: Inscripțiile?

B o i e r M i e l u ș: Ei da...

M i t r i c ă: Nu... Și mîine...

M a m a V u i c a *(surîzînd)*: La 10 dimineața...

M i t r i c ă: ...iar aleargă...

B o i e r M i e l u ș *(rîzînd)*: Știi și dumneata, chelăreaso?

M a m a V u i c a: Da' ce ne toacă pînă-acum... *(Mitrică îi face semne să nu-l dea de gol.)* Dacă i-ar împrumuta o liră de aur, ar...

M i t r i c ă *(continuînd semnele)*: Aș plăti inscripțiile...

B o i e r M i e l u ș: Și ce te strîmbi așa?

M i t r i c ă: Ca omul la nevoie...

B o i e r M i e l u ș *(surîzînd)*: Bine, bine, să-ți dau... Dar mîine...

M i t r i c ă *(vesel)*: La 10 antemeridian, țanc, acolo! Și-i plătesc pînă într-o para... Ce mai am, cu ce-mi mai dai dumneata... dar după ce...

B o i e r M i e l u ș: După ce?

M i t r i c ă *(rîzînd)*: ...îmi va tăia recipisa din registru... O! și e un registru frumos, frumos, de-ți ia ochii...

B o i e r M i e l u ș *(vesel)*: Ce vorbești, mă?... afu...

M i t r i c ă *(rîzînd)*: Zău, tătică, să mă crezi... De l-ai vedea... dumneata cît ești de... dumneata... i-ai plăti o inscripție!

I o r g u *(întoarce capul cu scîrbă)*: Ah!

B o i e r M i e l u ș: A, uitai să vă spui ce auzii — fără să vreau — la biserică. Vorbeau Iordan Barbă-Roșie, bogasierul, cu alde boier Ghiță Țipirig — Ghica, cum își zice el... Cînd colo... S-a dus... apuf... Praful și puzderia s-au ales...

M a m a V u i c a: Ce s-a dus, boierule?

I o r g u: De cine s-a ales?
B o i e r M i e l u ș: De casa lor...
M a m a V u i c a: D-a lui Barbă-Roșie?
I o r g u: D-a lui Țipirig?
B o i e r M i e l u ș: Nu! afu... D-a porumbeilor cu nunta-n Paște... Radu Stroe *(Iorgu tresare. Îi pică cartea din mînă)* și Bălășica Stroe...
I o r g u: Radu și Bălășica?
M a m a V u i c a: Taci, că mor! *(Mitrică rîde necontenit.)*
B o i e r M i e l u ș: Văr cu vară...
I o r g u: Și ce-are a face?
M a m a V u i c a: Î-î-î-î!
B o i e r M i e l u ș: Ai cu romanțurile...
I o r g u: Se iubeau!
M a m a V u i c a: Î-î!
B o i e r M i e l u ș: Ăi cu pricina știută...
I o r g u: Se adorau!
M a m a V u i c a: Î-î!
B o i e r M i e l u ș: Ăi cu sticla pisată...
I o r g u: Se...
M a m a V u i c a: Î-î!
B o i e r M i e l u ș: Că făcură pe bietul vodă să le dea carte domnească de dezlegare... Ce să facă și el cu pricina știută, afu...
I o r g u *(abătut)*: E de necrezut!
B o i e r M i e l u ș *(uitîndu-se la Iorgu)*: Au băgat hîrtie la tribunal... Divorțează!
M a m a V u i c a: Ei, îți place? Î-îî!
I o r g u *(îngălbenește și tremură)*: O! ce nefericiți!
B o i e r M i e l u ș: Ea l-a prins pe el cu ocaua mică și mi se pare că și el pe ea...
M a m a V u i c a *(din întîmplare, uitîndu-se la Iorgu)*: Ei, d-aia mi-ai fost?
I o r g u *(tresărind)*: Cine?
M a m a V u i c a: Radu...
B o i e r M i e l u ș *(sentențios)*: Ia ascultați, colea, la mine — om bătrîn — apuf. Cu bătrînii se duuuc obiceiurile sfinte! Eu știu așa, că biserica oprește nunta între vară și văr! Că cine se ridică împotriva bisericii împotriva lor se ri-

dică! Și de aceea, Radu și Bălășica s-a făcut — afu — de rîs la nuntă și de ocară la despărțenie!

Iorgu: Și se iubeau!

Boier Mieluș *(cam aspru):* Nu se poate, nepoate!

Iorgu: Nu se poate, Iorgule! Înțelegi? Nu se poate! *(Cade p-un scaun. Boier Mieluș, mama Vuica și Mitrică se reped la Iorgu.)*

Mitrică: Ce ai, Iorgule? Nu te simți bine?

Mama Vuica: N-a dormit ast-noapte toată nopticica, dragostea bunichii!

Boier Mieluș *(îl ia d-o mînă):* Asta să fie?... Du-te de trage un pui de somn pîn' la vremea mesei... Du-te, Iorguțule! *(Către ceilalți.)* Îi cunoștea. Radu cu Iorgu, prieteni buni... apuf... Îi pare rău... Cum e el, suflet milos... Du-te, Iorgule!

Iorgu *(aiurit):* O amețeală...

Boier Mieluș *(dezmierdător):* Hai, hai... și să dormi ca un voinic... că, acum pică și Irinel...

Iorgu *(în extaz):* Irinel!

Mama Vuica: Și cu ea... veselă... zglobie, răstoarnă casa... nu mai dormi...

Iorgu: Cu ea nu mai dorm...

Boier Mieluș *(cu duioșie):* Măricel... măricel... apuf... Hai la mine, la mine în pat, pe moale... *(Îi deschide ușa care dă în odaia lui. În prag îl sărută pe frunte. Îi arată unde să se culce.)* Aci... apuf!... *(Întorcîndu-se.)* Mititelul!... Să mă repez pînă la bina... *(Iese.)*

SCENA V

Mama Vuica, Mitrică și mai tîrziu Ion.

(Șoptesc.)

Mitrică: Ce e cu Iorgu?

Mama Vuica: Dumnezeu știe!

Mitrică: A slăbit...
Mama Vuica: Cu cearcăne în jurul ochilor...
Mitrică: Nu mai mănîncă...
Mama Vuica: Nu mai doarme...
Mitrică: Și scrie, scrie...
Mama Vuica: Şi vorbeşte singur...
Mitrică: Ce spui?
Mama Vuica: Din prea multă carte...
Mitrică: Să nu m-apuce și pe mine...
Mama Vuica: N-ai grije!
Mitrică: Și ce-o fi scriind?
Mama Vuica: Scrie și rupe... Adineauri umpluse odaia cu peticelile. A, uitasem c-am băgat cîteva în buzunar...
Mitrică: A! să văz... *(Mama Vuica îi dă cîteva petice. Citește.)* ...„de unde năvălește... în cumpăna soartei... cine-ar fi zis"... Ce nebunii!
Mama Vuica: A?
Mitrică *(cu cel din urmă petic.)*: „Spune-mi, Iri..." Rupt. Iri cu i mare? O-o-o!... Pricepi! Cu i mare!
Mama Vuica: Ce e?
Mitrică: E bolnav!
Mama Vuica: Rău?
Mitrică: Rău de tot!
Mama Vuica *(speriată)*: Păcatele mele! Ce are?... Pieptul?
Mitrică: Nu!
Mama Vuica: Tușește...
Mitrică: Nu face nimic...
Mama Vuica: Atunci... inima...
Mitrică: Te-ai apropiat...
Mama Vuica: Are sfîrșeală...
Mitrică: N-are nici o sfîrșeală...
Mama Vuica: Atunci... capul?
Mitrică: Îți spui că nu-l doare nimic...
Mama Vuica: Ce fel de boală fără durere?
Mitrică: Sufletul, chelăreaso, sufletul...
Mama Vuica: Sufletul?... N-am auzit...
Mitrică: Cînd te-apucă te ține mult, mult... Sări pîrleazurile...

Mama Vuica: Nu sare.
Mitrică: Treci apele...
Mama Vuica: De fel.
Mitrică: Nu dormi nopțile.
Mama Vuica: Este!
Mitrică: Visezi noaptea...
Mama Vuica: Este!
Mitrică: Visezi ziua...
Mama Vuica *(închinîndu-se)*: O fi!
Mitrică: Vorbești singur...
Mama Vuica: Vorbește!
Mitrică: Scrii într-una...
Mama Vuica: Scrie!
Mitrică: Pămînt, cer, slujbă, odihnă, nu mai sunt...
Mama Vuica: Cînd te-apucă...
Mitrică: Și nu mai e, în univers, decît una singură, ea, ea, și numai ea!
Mama Vuica: Boala... Vezi dumneata... Pe timpul meu nu se afla...
Mitrică: Nu face nimic...
Mama Vuica: Cum să nu facă?
Mitrică: Dumnezeu unde a pus boala a pus și leacul...
Mama Vuica: Vindecă-l, maică, vindecă-l!
Mitrică: Să-l vindec, dar să m-ajuți...
Mama Vuica: Luntre și punte!
Mitrică *(plesnind din degete)*: Mi-ar trebui... Mi-ar trebui...
Mama Vuica *(repede)*: Apă neîncepută? Cărbune? Sare? Pîine? *(Mitrică face din cap că nu.)* Argint? Aur? Pelin? Izmă?... Ce?

(Zgomot. Ușa din stînga se deschide zgomotos. Ion cade c-o tavă cu farfurii, cari se sparg, și se scoală de jos pipăindu-se la cap.)

Ion: Na, fir-ai al dracului de cîine!
Mama Vuica *(îi face semn să vorbească mai încet)*: Ce făcuși, mă neghiobule?
Ion: Pe dracu făcui!
Mama Vuica: Mai încet, nătîngule!

I o n *(încet, cîteodată își uită și ridică glasul. Mitrică și mama Vuica îl domolesc):* Treceam pe lîngă uşe cu tava-n braţe. Pe tavă farfurii, şi linguri, şi furculiţe, şi cuţite, şi solniţe, şi *cacotiere*...

M a m a V u i c a: Sîît!

I o n *(încet):* Cînd, înaintea mea, motanul... După el, Mahmahonu... Odată Mahmahonu zbughie...

M i t r i c ă: Sîîît!

I o n: ...printre picioarele mele... Mă împleticesc, mă razim de uşe, alunec şi caz lat ca o plăcintă...

M a m a V u i c a: Ţigănească!

I o n: Ei, şi dumneata!... Şi zvîrr... Farfuriile ţăndări... Nu e semn bun! *(Îi fac din mîini să vorbească mai încet.)* Cînd îţi iese popa înainte, cînd strănută pisica la geam, cînd verşi grîul de colivă, cînd îţi iese cu doniţele goale, cînd îţi zbîrnăie purecile în urechea a dreaptă, cînd scoţi găleata goală, cînd oftezi din senin...

M a m a V u i c a *(îi face semn să vorbească mai încet):* Dăstul, dăstul, moară hodorogită!

I o n *(încet de tot):* ...şi cînd îţi trece printre picioare un cîine negru şi lăţos, ca Mahmahonu, nu e semn bun... Ascultă-mă, naşe, nu e semn bun!

M a m a V u i c a: Adună cioburile... Să nu rămîie fărimiţă...

I o n *(ieşind):* Nu e semn bun...

M a m a V u i c a *(îngrijată, lui Mitrică):* Să nu uiţi pe Iorgu.

M i t r i c ă: Aşa să mă uite norocul!

(Ies încet pe uşa dinspre pridvor.)

SCENA VI

I o r g u

(Iorgu, cu părul ciufulit, dar ceva mai întremat.)

I o r g u: Ion ştie... M-a auzit ast-noapte... Şi mama Vuica... Pentru ce se uită la mine? Mă spionează! De ce-a intrat în odaie pe cînd aţipisem

și vorbeam în prada visurilor? A auzit ce mi-a trecut prin minte! Și unchiul Mieluș știe! De ce stă ca un stîlp înaintea mea? *(Tușește.)* „Tu tușești? Ai slăbit!"... Și cum mă privește! Ei, auz eu limpede ce-i trece prin minte, ca și cum mi-ar șopti la ureche... „Nu credeam, nepoate, că tocmai tu"... Vinovatul o fi, n-o fi rău, dar judecătorul lui e crud! Și judecătorul meu crește, ca un zid, între mine și Irinel! Am auzit d-atîtea ori osînda lui, ca și cum ar fi pronunțat-o: „Ce tineret stricat! Bătrînii se duc, și cu ei se duc și bunele obiceiuri ale trecutului!" Alaltăieri, să caz după scaun, și unchiul voind s-o dreagă: „Iorgule tată, tu n-ai luat cafeaua... Mi să pare că nu ești bine... ai?" Ce ironie! Cuvintele lui, mai dulci ca altădată!... Degeaba... A înțeles el, dar și eu am înțeles!... Să te ferească Dumnezeu d-un om bun care te osîndește!... Și e dăstul să fii vinovat în fața unui om bun și drept! Oamenii, oamenii, pentru ce-au născocit pedeapsa! Pedeapsa e o alinare... Aș fi dorit ca bătrînul să fi pronunțat p-a sa! Dar, nu! El m-a prins, m-a judecat, și în loc de pedeapsă mi-a trămis o cafea cu lapte și cu două cornuri... În viața mea n-am simțit un chin mai grozav!... Și de ce într-una, într-una: „Iorgule, ca p-o soră... Așa s-o iubești și după ce voi fi țărînă"... *(Tușește.)* Ș-acum, ce-i veni cu Radu și cu Bălășica? Ca să încheie: „Văr cu vară nu este îngăduit... Cine să răscoală împotriva bisericii împotriva lor să răscoală!" Scurt și pe față: Eu? văr. Ea? vară. Nu se poate! Nu, nu, nu!... Ion, mama Vuica, unchiul Mieluș... toți, afară de Mitrică! Și de ce nu spun?... Oh! unui orfan nu-i este iertat să iubească! *(Izbucnește în plîns.)* În brațele cui să mă arunc ca să-i plîng înfricoșata mea patimă!

(Ion intră încet-încet pe ușa de lîngă sobă.)

SCENA VII

Ion și Iorgu.

Ion: Coane Iorgu? Coane Iorgu?
Iorgu: Ioane!
Ion: Eu!
Iorgu: Ce cauți? Ești de mult aici?
Ion: Acum intrai.
Iorgu: N-ai auzit nimic?
Ion *(surîzînd)*: Ba da...
Iorgu: De ce rîzi? *(Îl apucă de piept.)* De ce rîzi?
Ion *(speriat)*: Așa e felul meu, cocoane!
Iorgu: Și ce-ai auzit?
Ion: Mahmahonu gudurîndu-se în fundul viii...
Iorgu: Și dacă se gudură?
Ion *(surîzînd)*: E cineva...
Iorgu: Cine să fie?
Ion: Mamazela Irinel...
Iorgu: Ioane, pune mîna, băiete!
Ion: Hî-hî...
Iorgu: Scaunele... Și masa asta mai încoa...
Ion: Hî-hî...
Iorgu: Acum... du-te... du-te... *(Ion își scutură palmele și se duce.)* Îi auz pașii, fîșiitul rochiilor, respirația... Văz cu cîtă grație întinde mîna la clanța ușii, lăsînd capul într-o parte... Și să n-o iubesc?... Ah!... *(Irinel intră pe ușa dinspre pridvor, cu o cruce albă pe piept. Face o reverență, trăgîndu-și rochia din amîndouă laturile.)*

SCENA VIII

Irinel și Iorgu.

Irinel *(veselă)*: *Bonjour, cousin!*[1]
Iorgu *(trist)*: *Bonjour, cousinne!*[2]
Irinel *(sărind la gîtul lui)*: Să te sărut... Încă o

[1] Bună ziua, vere (fr.).
[2] Bună ziua, verișoară (fr.).

dată!... Mai... O! ce slab ești!... Î-î, ce ochi! *(Rîzînd.)* Nu, nu!... Osteniți? Da... Urîți? Nu!... Iar n-ai dormit...

I o r g u: Ba da...

I r i n e l *(imitîndu-l)*: „Ba da!"... Și de ce tușești? Așa te prezinți în fața lui Irinel, care *(reverență)* și-a terminat studiile?

I o r g u: O! Irinel!

I r i n e l: „O! Irinel!"... Azi s-a împărțit... *distincțiunile*... I-am poruncit tatii să nu vie... *(Repede.)* Mie, crucea albă — de ce albă? — la *matematici*... *(Rîzînd.)* Am izbutit să învăț fracțiile vulgare și zecimale... Ma-te-ma-ti-ci! Lenorii — una naltă de nu se mai isprăvește — steaua în briliante — bri-li-an-te! — la canto... Cîntă ca cumpăna fîntînei noastre sau mai potrivit ca roatele carului neuns... *„O ca-va-ti-nă"*... Elzii — cunoști pe Elza? — științele naturale — o stea policoloră... Ea singură a știut cîte *petale* au cruciferile. Elvirii *(rîde)* — una d-o șchioapă, diametru grosime mai mare ca diametru înălțime — crucea *tricoloră! Istoria!* Nici una nu spune ca ea pentru ce ne chemăm noi români. *(Rîde.)* „Noi ne chemăm români... *(spunînd, pleacă capul în jos și în sus, înghițind la fiece plecare a capului)* de la bătrînii noștri părinți... care înlăuntrul țării lor.... spre gurile Tibrului... care este un fluviu... în Italia... care se varsă în mare... și care popor îi ziceau Roma... și d-aci părinții noștri români... care"... *(Rîde cu hohote.)* Și arde ca o sobă, și să-nroșește ca para focului... Culmea! Lui Marie — cea cu scrisorile — pentru „conduita ei exemplară", o medalie... Pe o parte un îngeraș și pe cealaltă ochiul lui Dumnezeu... Biată Marie! A condus-o domnișorul — cel cu lacrămile pe rînduri — împreună cu servitoarea ei pînă la școală... Un *blanc-bec*[1] c-o mustăcioară mai mică ca a ta...

---

[1] Imberb (fr.).

I o r g u *(surîzînd):* O! Irinel!

I r i n e l: Și ce-a fost pe noi, ale mari! Am rîs, am plîns, ne-am sărutat, am cîntat, ne-am dat adresele... „Să-mi scrii... dar să-mi scrii mult, mult!"... „Marie, să mă vestești... cu picături de lacrămi iți..." *(Rîde.)* „La revedere!" „La revedere!..." Și s-a isprăvit! *(Rîde. Bate în palme. Se învîrtește într-un picior.)* D-acum încolo să-mi fii profesorul meu...

I o r g u *(o mîngîie):* Ș-ai să m-asculți?

I r i n e l: Ascult!

I o r g u: Ș-ai să înveți?

I r i n e l: Învăăț! Spune, spune, ai să fii bun cu mine?

I o r g u: Ca totdeauna!

I r i n e l: Pînă acum te-ai jucat, de azi încolo...

I o r g u: De azi încolo am să-ți spui lucruri serioase... *(Aparte.)* Un lucru mai ales!

I r i n e l *(rîzînd):* Vrei să fii rău cu mine?

I o r g u: Cum ăi vrea tu...

I r i n e l: Să mă pui în genuchi pe coji de nuci... și eu să plîng... î-a-ba... a ba!

I o r g u: Și eu să-ți șterg lacrămile.

I r i n e l *(bate în palme):* O! ce bine a să fie!

I o r g u *(surîzînd):* Cînd n-ăi învăța...

I r i n e l: Dar cînd oi ști ca pe apă... atunci?

I o r g u: Atunci...

I r i n e l: Atunci să mă săruți frumușel...

I o r g u: Da... da...

I r i n e l *(întinzînd obrajii):* Arată-mi, cum?

I o r g u: Așa! *(Se cutremură. Irinel se învîrtește.)*

I r i n e l: Asta ar fi pentru binișor... Pentru bine, prea bine și foarte bine cum ar fi?

I o r g u: Pentru bine și foarte bine?... *(Aparte.)* Iar, soră și frate!

I r i n e l: Ei da!

I o r g u *(o sărută de două ori):* Pentru bine... și foarte bine! *(Aparte.)* Îmi taie curajul!

I r i n e l *(rîzînd):* Ai sărit pe prea bine!

I o r g u *(o sărută):* Am greșit... *(Aparte.)* Timiditate! Nebunie!

I r i n e l: Ca profesor ești silitor, înveți lecția dintr-o dată... Acum la lucru... Ba nu... Suntem în vacanță! O! ce veselă sunt! *M-me* Gasteter... ziduri umede... mîncare proastă... profesori dormitînd cu ochelarii pe vîrful nasului... guvernante nesuferite... Nu... nu!... Aci, casă de o sută de ani, dar sănătoasă, cu ziduri spoite cu var... Și miroase a sulfină... Director?... Boier Mieluș!... Vorbă să fie!... Profesor? Domnul licențiat!... Guvernantă? Mama Vuica!... Meditație? Grădina și via...

I o r g u *(care dă semne de nerăbdare):* Ascultă-mă, Irinel...

I r i n e l: Ce?

I o r g u *(pleacă ochii în jos):* Eu, eu, aș dori... să fim într-o cîmpie netedă ca un taler... Și să nu fie nimeni, nimeni... Să nu adie nici vîntul... Și să... *(Irinel rîde, Iorgu se încurcă)* vor... să vorbim, să vorbim...

I r i n e l *(abia stăpînindu-și rîsul):* Să vorbim, să vorbim...

I o r g u *(privește drept, ca un inspirat):* ...sau pe o apă întinsă... într-o corabie cu pînzele umflate... Sus cerul, jos cerul în apa fără fund... și să *(Irinel iar rîde, Iorgu iar se încurcă)*... și să...

I r i n e l: Să vorbim, să vorbim...

I o r g u *(cu un gest de disperare):* Ah! iartă-mă, Irinel!... Sunt ostenit! *(Se lasă p-un scaun. Capul îi cade pe piept.)*

I r i n e l *(tristă):* Și eu, care sunt așa de veselă! Oh! ce urîcioasă sunt!... Iar n-ai dormit!...

I o r g u *(tușește):* Diseară am să dorm, am să dorm...

I r i n e l: Ia uită-te la mine... Nu așa... Cum te uitai altădată... că-ți rîdea toată făptura în ochi... Nu poți?

I o r g u: Nu!

I r i n e l: Tu ai ceva!

I o r g u *(parcă ș-ar da sufletul):* Am!

I r i n e l *(mîngîindu-l ca p-un frate mai mic):* Ei, ce? ce?... Spune tu lui Irinel al tău...

I o r g u: Altădată... *(Aparte.)* Naivitatea ei mă dezarmează!

I r i n e l: Altădată?... Cînd?

I o r g u: Mai pe urmă...

(Se aude boier Mieluş strigînd blînd: „Irinel? Irinel! unde eşti?")

I r i n e l: Viu, viu, boier Mieluş! *(Dispare prin dreapta.)*

I o r g u *(amărît)*: Ah! şi bătrînul! „Irinel? Irinel!" Cel dîntîi, repede, aspru, răutăcios. Cel d-al doilea, mai blînd şi mîngîietor chiar. Vru s-o dreagă, să mă înşele. Să crez eu că nu s-a gîndit... Ce înseamnă acel *„unde eşti?"*... Nu că ar fi avut să-i spuie ceva, dar vroia să ştie *„unde"* e... Adică nu care cumva la mine în odaie?... Atîta pază e umilitoare pentru un orfan de care a îngrijit o viaţă întreagă şi i-a întreit averea ca să aibă dreptul să-i zică cu-o singură privire: „Aşa ştiu eu să răsplătesc pe un ingrat, pe un tînăr care nu seamănă bătrînilor!"... Acest *„unde eşti"* prea fuse cusut cu aţă albă!... Ce, nu ştia *el „unde"* era *ea? (Irinel apare în prag, cu capul întors spre odaia din dreapta a lui tat-său, şi-i răspunde: „Bine... da... da...")* Ce nefericire! Să-ţi vezi fericirea în prag şi să ştii bine că nu-l va trece — că va rămînea acolo — aşa de aproape şi totuşi infinit de departe de tine!

(Irinel, viind, se învîrteşte într-un picior. Rochia se umflă ca o imensă rochiţă a rîndunicei. Rîde. Bate-n palme. Face o reverenţă.)

I r i n e l: *Mon cher cousin*[1], îţi închipui unde-o pornim var-asta?

I o r g u: Nu, Irinel...

I r i n e l: Îmi săruţi mîna dreaptă — cu respect, ca la o cocoană bătrînă — dacă ţi-oi spune?

I o r g u *(tuşeşte)*: Da, Irinel...

I r i n e l: Nu, nu, întîi să mi-o săruţi... Şi p-asta...

---

[1] Scumpul meu văr (fr.).

I o r g u: Și p-aia, Irinel...

I r i n e l: La Mehadia!... Mi să urîse cu Slănicu! Ah! *(Să învîrtește așa de repede, că rochile i se ridică prea sus. Amîndoi se înroșesc. După o mică pauză.)* De ce-ai roșit?

I o r g u: Dar tu?

I r i n e l: Eu? din senin...

I o r g u: Și eu tot din senin...

I r i n e l: Ce curios!

I o r g u: Foarte curios!

I r i n e l *(izbutind să rîză)*: Nu e-așa?

I o r g u *(pe gînduri)*: Cin' ți-a vorbit de Mehadia?

I r i n e l *(veselă)*: Boier Mieluș, cînd mă chemă...

I o r g u: Mehadia... *(Aparte.)* Ah! pretext, ipocrizia celui mai sincer om!

I r i n e l: La Slănic mi se urîse... D-atîtea ori... Cunosc drumurile, munții, pădurile, apele, stîncele... Cînd închiz ochii văz Slănicu așa de bine, că parc-auz copacii vorbindu-mi. Știi, cînd te duci spre frontieră... Un fag de sute de ani: „A! bine-ai venit, domnișoară!" Și-și pleacă crăcile bătrîne, ca și cum și-ar întinde brațele spre mine... Lîngă joagăr... Un grup de brazi închiși... „Vin la noi, Irinel, ce treci așa trecătoare!"... Și ștejarul năprasnic: ...„Piciulinga, măă!... să ține mîndră... Eh! n-a văzut dumneaei ce-am văzut eu!"... Ca și cum aș fi lîngă ei!

I o r g u *(sugrumat)*: E atîta poezie în ea... Ah! fricosule!

I r i n e l *(rîzînd)*: O! și pe stînci... Ce fudulie! ce maniaci!... Unii își sapă numele în peatră, alții se mulțumesc cu văpsea roșie și neagră... Locotenent Georgescu P. I-iu... administrație, artilerie, București... Sus de tot... Prezent, domnule locotenent!... Altul, cu litere enorme și roșii, te strigă, de departe... „Eu sunt... Ienuș Caco *(rîde)* dachis, armator, Galați"... Ce-or fi urmărind oamenii aceștia?... Iorgule, ție îți place să te iscălești pe ziduri, pe monumente, pe munți?

I o r g u: O, nu, Irinel.

I r i n e l: Eu cunosc o fată care s-a iscălit la... *(Rîde cu hohote. Se aude strigînd blînd: „Irinel, Irinel, unde ești?")*

I r i n e l: Numaidecît!

I o r g u *(tresărind)*: Unde a mai fost!... Ce, „unde ești, unde ești?" La urma urmelor, e revoltător!

(Boier Mieluș, din odaia d-alături: „Asta? Cu asta îți șade bine, apuf, te prinde, are lumini ca ochii tăi, hoțule!)

I o r g u *(revoltat)*: Îți șade bine dumitale, unchiule, și te prinde de minune aerul de părinte al unui nefericit! *(Irinel revine veselă.)* De ce te-a chemat?

I r i n e l: Ca să-mi aleg niște giuvaieruri... O broșă și niște cercei... Secături...

I o r g u *(neputînd să-și ascunză mînia)*: Ce te tot întreabă „unde ești?"

I r i n e l *(serioasă)*: A! Ciudat! Cum te uitași!

I o r g u: Da? Așa de curios mă uitai?... Ți s-a părut...

I r i n e l: Mi s-a părut...

(Boier Mieluș: „Irinel"!)

Îndată! *(Iese.)*

I o r g u: Ah! o să înnebunesc!

(Irinel revine.)

I r i n e l: Boierul, încîntat! Ei, vezi așa, apuf, am ghicit eu cam ce te-ar prinde! Vine, vine acuși...

I o r g u *(agitat)*: Irinel... Să mă plimb nițel pe răzor...

I r i n e l *(mirată)*: Pleci? S-ar zice că... pleci cînd vine tata...

I o r g u: Dacă vrei, rămîi...

I r i n e l: Du-te dacă vrei... *(Iorgu iese prin stînga. Irinel se uită lung după el.)* Hî!... Deunăzi... cum ar iubi... Astăzi... Astăzi... ar fi dorit să fim într-o cîmpie netedă sau pe o apă întinsă, numai noi doi și nimeni pe lume... Or bate cîmpii, or... Ah! gînduri! Mi-e frică să ghicesc!... *(Își ia obrajii în palme. S-aude boier Mieluș: „apuf, apuf".)*

Jocul [illegible]

[illegible] în casă

25 Aug. [illegible]

Act I.

O casă bătrânească [illegible], albă cu lespede, învelită cu olane vechi, [illegible] pământ gros despărțind catul de sus de catul de jos. Geamurile ferestrelor de sus verzi. Două scări de piatră [illegible] fără grosime și rosă de toate [illegible] ferestrele. La catul de jos se aprinse [illegible] cu grădini. Pridvor în față cu stâlpii de stejar frumos lucrați și negri de vreme, [illegible] legați între ei cu lanțuri de fier. O scară urcă din partea dreaptă a pridvorului stă în curte cu tigve și cu flori galbene de papădie. O cărare bătută [illegible]. La stânga și la dreapta cerdac pătrat prin care se vede [illegible] unei pietruite în depărtare. Aproape de scara pridvorului un [illegible] la umbra căruia o masă și un scaun de lemn vopsit în negru. Pe masă hârtii, un [illegible] ... Lămpi și creioane.

Scena I

Iorgu [illegible] în mijlocul scenei [illegible], a plecat la masă [illegible] Mama Vuica [illegible].

Iorgu

De geaba, n'am odihnă. [illegible] Vară, cald. Nu pot s'ating degetele unele de altele că mi [illegible] mâncărimea [illegible].

Mama Vuica, în pridvor, cu snop de chei în brâu.

Iorgule, ai pățit ceva?

Iorgu

Eu? Nu.

Mama Vuica

Mi se părea.

Iorgu

Ți se pare.

Mama Vuica

Că pomenișI de „mâncărime“...

Iorgu

Prăbușirea...

Mama Vuica, urcând în casă.

O Dumnezeule, [illegible] n'am [illegible]

Iorgu

[illegible]

Agepsina Macri și Iancu Brezeanu în rolurile Irinel și Tase Mieluș din piesa *Irinel.*

SCENA IX

Boier Mieluș, Irinel, Mama Vuica și Mitrică.

Boier Mieluș: Mă rog, mă rog, Iorgule, să vezi dacă n-o prinde ca p-o — afu — împărăteasă... Aruncă-ți ochii, de... *(Cu giuvaiericalele în mînă.)* Dar unde e Iorgu? Nu erai cu el?... Î?

Irinel: Ieși să se plimbe... Pe răzor... Să ia aer...

Boier Mieluș: Ei, și tu? *(Rîde.)* Cui tai gogoși?

Irinel *(tristă)*: Nu, nu-i e bine lui Iorgu...

Boier Mieluș: Nu-i e bine? Ia fugi, fată!... apuf... Scrie, născocește ceva... Să se odihnească... și... la loc! afu...

Irinel: De s-ar odihni...

Boier Mieluș: E, e, ce vorbă!... Se cunoaște că ești copil! *(Intră Vuica, cu cheile la spate. Caută ceva.)* Vuico, ce cați?

Mama Vuica: Unde purdalnicu să le fi pus?... Irinel maică, nu văzuși pe Ion? El trebuie să știe...

Irinel *(pe gînduri)*: Nu...

(Boier Mieluș rîde.)

Boier Mieluș: O-ho-ho! Cauți... pe Ion... pe masă... pe supat? Bată-te... chelăreaso... ai haz!... afu...

Mama Vuica *(necăjită)*: Caut „acu Doamne"... Iacă caut și eu...

Boier Mieluș *(lui Irinel, care stă pe gînduri)*: Sîîît!... e supărată foc!

Mama Vuica: Dar n-o fi pus dracu coada pe ele!...

Boier Mieluș *(pufuind)*: Pe cine, babo?

Mama Vuica: Ia, pe chei!

Boier Mieluș *(arătîndu-i cheile la spate)*: Dar astea ce sunt?

Mama Vuica: Care astea?

Boier Mieluș *(rîde și-i sună cheile)*: Astea!

Mama Vuica: Ptiu! bată-le focul... Și de cînd le caut... Frică mi-era că le pierdusem...

Boier Mieluș *(rîzînd):* Zi că le-ai fi pierdut...

Mama Vuica: Chelăreasa care-și pierde cheile e ca boierul care își pierde boieria!

Boier Mieluș: A-î! afu...

(Mitrică intră pe ușa dinspre balcon, aprins la față și abia răsuflînd.)

Mitrică: Te-am cătat, boierule, ca p-un leac...

Boier Mieluș *(rîzînd):* Ca Vuica cheile...

Mitrică: Lasă cheile... zi mai bine cheia...

Boier Mieluș *(intrigat):* Cheia?

Mitrică: Cheia enigmei... La bina...

Boier Mieluș: Plecasem și m-am întors... Uitasem că e duminică... deși venisem de la biserică...

Mitrică *(repede):* ...la bina liota de țigani jucau stos. „N-ați văzut pe boier?“ „Nu, mînca-te-aș“... Întîlnesc pe popa Furcă. Îmi zice: „Spre Sfîntu Ionică a apucat“... Sar într-o birje... La Sfîntu Ionică ia pe boier de unde nu e...

Boier Mieluș: Fusei pe la prăvăliile lui Iorgu... Mă, fă-te încoa! *(Rîde.)* Ei, ești mucalit de serios ce ești! Apuf... Nu te prinde... Ei aș!... Măăă! Nu... Ai cheltuit din bani, și mîine la 10 ore antemeridian...

Mitrică: Mîine la 10?... A, da... Nu asta... Altceva și mai oleoleo... *(Mitrică să uită la Irinel, care stă rezemată cu spatele de masă și n-aude ce se petrece în jurul ei, și face semn că n-ar vrea să fie de față Irinel.)* Iacă, ea... să se...

Boier Mieluș *(serios):* Ea?... Să se... Na, na, na, comèdie... Irinel?

Irinel *(ca trezită din somn):* Tată?

Boier Mieluș: Du-te la Iorgu nițel...

Irinel: La Iorgu?

Boier Mieluș: Da... Frate-tău are să-mi spuie ceva...

(Irinel iese oftînd pe ușa din stînga.)

Mitrică: Ghiciți!

Boier Mieluș: O drăcie...

Mitrică *(vesel):* Da ce drăcie!

M a m a V u i c a: S-auzim!
M i t r i c ă: Iorgu...
B o i e r M i e l u ș: Iorgu?
M i t r i c ă *(vesel)*: Nu e bolnav!
M a m a V u i c a: Mititelul! Bine că nu e...
M i t r i c ă *(din ce în ce mai vesel)*: Nici la... *(Arată capul.)*
B o i e r M i e l u ș *(rîzînd)*: Ce, l-ați crezut?
M a m a V u i c a: Încă cum!...
M i t r i c ă: Am mărturisirea lui scrisă... Iorgu iubește!
B o i e r M i e l u ș *(rîzînd)*: Pe cine?
M i t r i c ă: Pe Irinel!
B o i e r M i e l u ș: Ce?

(Boier Mieluș cade pe scaun și-și ia capul în mîini. Mama Vuica să repede spre el.)

M i t r i c ă: De bucurie!
M a m a V u i c a *(dînd din cap)*: Hî...
M i t r i c ă: Ce, nu de bucurie, tată?
B o i e r M i e l u ș *(încet și trist)*: Da, de bucurie!... O batistă... *(Se șterge pe tîmple.)* M-au trecut nădușelile... afu... Așa!... Duceți-vă.. Și chemați pe Irinel... Și lăsați-ne singuri *(Oftează.)* Așa!
M i t r i c ă *(la ieșire, Vuichii)*: De bucurie!
M a m a V u i c a: Dă...
B o i e r M i e l u ș *(tragic. Să scoală și să clatină)*: Așa... Am auzit și n-am murit! Maică, Isuse Christoase! *(Își face cruce.)* Dă, Doamne, minte copiilor mei după cum le-ai dat și noroc!... *(Plînge.)* Și eu să... să nu cunosc...?

SCENA X

B o i e r M i e l u ș și I r i n e l.

I r i n e l *(intrînd)*: M-ai chemat, tată?
B o i e r M i e l u ș *(prefăcîndu-se)*: Da, taică.
I r i n e l: De ce?

Boier Mieluș: Ia, să mai stăm de vorbă și noi... Uf! ce cuminte e el... băiatul taichii...

Irinel: Fusei la Iorgu... Ce trist e...

Boier Mieluș: Pînă adineauri rîse cu lacrămi...

Irinel *(gîndindu-se):* Da?

Boier Mieluș: Da, băiatul taichii... O! ce mai gavalir!

Irinel: Acum e așa de posomorît!...

Boier Mieluș: Îi trece lui, îi trece... Da' tu... iubești pe Iorgu?

Irinel: Firește... Mi-a fost telegar... Ții minte cînd ne strigai...

Boier Mieluș: Da, în-da... Lasă astea...

Irinel: Și-are să-mi fie profesor la Mehadia...

Boier Mieluș *(cu groază și prefăcut):* Va să zică, îl iubești... ai?

Irinel: Firește...

Boier Mieluș: Îmi pare bine... Oh! ce bine-mi pare! Dar... cum îl iubești?... Afu...

Irinel *(cam îndoielnică):* Cum să-l iubesc?

Boier Mieluș: Nu ți-a vorbit... Nu ți-a scris...

Irinel: Nu!... Ce să-mi vorbească?... Ce să-mi scrie?

Boier Mieluș: Afu... Ca tineri, de...

Irinel: Nu!

Boier Mieluș *(repede):* Ce bine-mi pare!... Va să zică, voi vă iubiți ca-n trecut, ai?

Irinel *(c-o emoție ascunsă):* Cum ne iubeam în trecut?

Boier Mieluș *(se șterge de nădușeală):* E, o vorbă... Așa, ca niște frați...

Irinel *(plecînd capul în jos):* Da...

Boier Mieluș *(repede):* Ah! ce bine-mi pare! Nu știi ce bine-mi pare! apuf... Ca niște frați... Și nu mai mult?

Irinel: De ce?

Boier Mieluș: Așa...

Irinel: Da... *(oftînd)* nu mai mult...

Boier Mieluș: De loc?

Irinel *(parcă și-ar da sufletul):* De loc!

Boier Mieluș *(oftînd):* Să te sărute taica...

I r i n e l *(uluită):* De ce?

B o i e r M i e l u ș: Fiindcă ești lumina ochilor mei bătrîni! *(O sărută și-l trec lăcrămile.)*

I r i n e l *(Îi pică lăcrămile pe obraji):* O! tată, tu plîngi?

B o i e r M i e l u ș: Nu... *(se încearcă să rîză)* nu... Un pustiu de guturai...

I r i n e l *(uitîndu-se în ochii lui):* Da?

B o i e r M i e l u ș: Da... *(Se îmbrățișează și plîng năbușit.)*

ACTUL III

(Aceeaşi odaie. Mama Vuica şi Ion deretecînd. Ion vîrît pe jumătate supat.)

SCENA I

Mama Vuica şi Ion.

Ion: Parcă am închiria-o, aşa deretecăm...

Mama Vuica: Ca un pahar... Nu fi leneş...

Ion *(de supat)*: O sumedenie de hîrtioare...

Mama Vuica: Şi nu mai hîrîi, or te mănîncă spinarea...

Ion: Mă mănîncă...

Mama Vuica: Să te scarpin! *(Îi dă cîţiva pumni în spinare.)* 'Tă-te mama Ana! Împieliţatule!

Ion: Măă!

Mama Vuica: Te mai mănîncă?... Taci?... Te-ai săturat!

Ion *(ieşind de supat cu hîrtii şi foi de cărţi)*: Fie, că rea te-ai făcut, naşe!... Te-ai sculat cu... el în sus!

Mama Vuica: Ia seama! că, că, că, că... Scaunu pune-l ici... Masa, mai la dreapta... Şterge oglinda... Feşnicul, la locul lui... Îndreaptă cadrele...

Ion: Orcum l-oi aşeza, Sfîntul Munte, tot strîmb...

Mama Vuica: Strîmb eşti tu!

Ion: Ba nu zău, uită-te şi dumneata...

Mama Vuica: N-ai ochi? Un' ți-e capul?

Ion *(zîmbind)*: La mine! Un' să fie?

Mama Vuica: Să nu-l fi uitat afară... Strîmb e?

Ion: Strîmb! *(Se uită c-un ochi închis.)* Turlele se bat cap în cap...

Mama Vuica: Ia cu mătura p-aici... Mai bine... Curățenia casei e cinstea slugilor... Și sluga, ca să fie cinstită, să stropolească, să deretice, să scuture, să nu rămîie pic de praf... Ca un cleștar... Că sluga bună e tovarășea stăpînului bun... Și mai buni ca ai noștri unde-ai putea găsi?

Ion: Nicăieri...

Mama Vuica: Ei, poartă-te și tu cum nu te-ai purta nicăieri...

Ion *(dînd de cîteva ori cu mătura)*: Ca nicăieri... *(Să apropie de mama Vuica și-i sărută mîna.)* Nașe? Să te-ntreb ceva, nașe... pe nesupărate...

Mama Vuica: Ei, ce?

Ion: Păi, nu așa.

Mama Vuica: Bine, bine, întreabă-mă...

Ion: De ce s-au schimbat boierii de ieri după prînz?

Mama Vuica: Cum s-au schimbat?

Ion: Uleul să fi trecut pe dasupra puilor... Așa tac cu toții!... Pînă și conu Mitrică...

Mama Vuica: Boierii... sunt oameni ca toți oamenii... ca mine, ca tine... Grijile plecării...

Ion: Și boier Mieluș — cît e el de bun — cînd mi-a poruncit să tai curcanul ăl mai gras, că are să vie cineva, parcă mi-ar fi zis: „Ia toporul... ascute-l bine... stai la pîndă... și ucide pe cel dintîi trecător care-o trece!"

Mama Vuica: Ca și cum n-ai fi în firea ta!

Ion: Eu?... Iacă, și dumneata ești alta!... De cînd sunt, te lauzi, dar nu m-ai atins... Și adineauri îmi cărași la pumni în spinare...

Mama Vuica: Bietul băiat! *(Lui Ion.)* Să mă ierți și dumneata, că sunt bătrînă...

Ion: De m-ai fi trimis la dulceață, nu mi-ar fi necaz... Dar așa... să m-aleg c-o cocoașe în spinare... *(Să face că plînge.)*

Mama Vuica: Vai de mine! A! să mă uit... Usca-mi-s-ar mîna din umăr să mi se usuce! *(Îl pipăie.)*

Ion: Nu m-atinge, că mor...

Mama Vuica: Ce, glumești?

Ion: Glumă să se facă cine-o glumi!

Mama Vuica *(cu frica în oase)*: Umblă... Să te văz... La dreapta...

Ion: Ai, ai, ai!

Mama Vuica: La stînga...

Ion: Ai, ai, ai!

Mama Vuica: Pleacă-te... Și spate...

Ion: Îh! îh! îh!

(Intră boier Mieluș repede și întunecat.)

SCENA II

Boier Mieluș, Mama Vuica și Ion.

Boier Mieluș *(aspru)*: Ce e asta?

Ion: A început cocoașa!

Boier Mieluș: Ce cocoașe?

Ion *(să pipăie d-a lungul spinării)*: Care mi-o făcu nașea...

Mama Vuica: Îl zvîntai în bătăi... Ca omul la necaz...

Boier Mieluș: Dăstul!... Ioane, vezi de masă... *(Ion dă să-i răspunză.)* Ia seama!... Să nu-ți îndrept cocoașa!

Ion *(încet, Vuichii)*: Vezi, nașe?... N-are nimic?... *(Iese prin stînga.)*

SCENA III

Boier Mieluș și Mama Vuica.

Boier Mieluș: Cum n-ai simțit?

Mama Vuica: Ca pămîntul!... Seacă!...

Boier Mieluș: Ba ce seacă!... Dar eu... afu... om bătrîn... Supt ochii mei... Ei, ei, ei!

M a m a V u i c a: Slăbea, îngălbenea, visa... Vorbea singur... Credeam că... *(Arată la cap.)*

B o i e r M i e l u ș: Mi-e teamă!

M a m a V u i c a: Nu crez...

B o i e r M i e l u ș: Să se amo... el de Irinel și să nu-i cînte greieri în cap?... Păcat! Ce băiat bun!

M a m a V u i c a: Ce e de făcut?

B o i e r M i e l u ș: Ce trebuie!

M a m a V u i c a: Să nu-i iei repede!... Mi-e milă, mi-e milă.

(Mama Vuica își pune mînile la ochi.)

B o i e r M i e l u ș *(își scoate ochelarii și să șterge la ochi):* Vuico, ce slabă ești!

M a m a V u i c a: De nu i-aș fi crescut în brațe... Și ce cuminte era... Am aci un nod!... Te-a supărat vrodată?

B o i e r M i e l u ș *(înduioșat):* Niciodată!... Copilul meu, da... el? nu! Nu, nu, nu mai plînge, că plîng și eu!

M ama V u i c a: Mă sucesc, mă răsucesc... Și nu se limpezește...

B o i e r M i e l u ș: Ce nu se limpezește?

M a m a V u i c a: Sufletul meu... Cîteodată îmi zic: „Nu s-ar putea?"...

B o i e r M i e l u ș: Ce să se poată?

M a m a V u i c a: Să...

B o i e r M i e l u ș *(hotărît):* Peste putință! Ca niște frați... Frate cu soră?

M a m a V u i c a: Așa e...

B o i e r M i e l u ș: Irinel nu știe nimic... Mulțumescu-ți ție, Cristoase, că n-a aflat... Îl iubește numai ca p-un frate...

M a m a V u i c a: De unde știi?

B o i e r M i e l u ș: Mi-a mărturisit ea...

M a m a V u i c a *(pe gînduri):* Dă...

B o i e r M i e l u ș *(răstit):* Ce, dă?

M a m a V u i c a: Zic și eu... așa... ca o mumă... *(Ca și cum ar legăna un copil ca să-l adoarmă.)* Pe Irinel n-am legănat-o eu? *(Dă să plîngă.)*

B o i e r   M i e l u ș: Mă rog! Nu începe, că... încep și eu!... Să fiu bărbat... nu femeie!... Dăstul!

M a m a   V u i c a   *(plîngînd):* Dăstul, fie...

B o i e r   M i e l u ș   *(cercînd să-și aprinză țigara):* Am aprins-o de zece ori... Nici tutun nu mai știu să trag... Îmi tremură mîinile... Să-nvîrtește casa supt mine... Ast-noapte n-am închis ochii...

M a m a   V u i c a: O! Doamne! Doamne!

B o i e r   M i e l u ș: M-am frămîntat în pat!... Nu-mi găseam culcușul... M-am plimbat prin casă cu picioarele goale... Cu ce-am greșit în fața ta, Dumnezeule? *(Mama Vuica plînge.)* Mă rog!... Du-te de-l cheamă... Să-i dau socotelile.

M a m a   V u i c a   *(rugător):* Să-l iei pe departe...

B o i e r   M i e l u ș: Fii pe pace... Să nu înțeleagă...

M a m a   V u i c a: Cum să nu înțeleagă inima lui?

B o i e r   M i e l u ș: Dăstul, mă rog! *(Îi face semn. Mama Vuica iese prin stînga.)* Și eu, care nădăjduiam că la ceasul din urmă să fie cu toții împrejurul meu și să-i binecuvîntez: „Hai, nu fiți amărîți, mi-am făcut rîndul! E rîndul vostru! Făceți ca mine! Fiți buni și milostivi! Și tu, Iorgule, să ai grije de Mitrică și de Irinel cum am avut eu de tine!" *(Vrea să aprinză. Să sting cîteva chibrite.)* Ce să mai arză cînd m-a călcat astfel de foc! Eu arz, și toate se sting împrejurul meu!

SCENA IV

B o i e r   M i e l u ș   ș i   I o r g u.

I o r g u   *(slab și palid):* Sărut mîna, unchiule.

B o i e r   M i e l u ș   *(prefăcut):* Sărut ochișorii, Iorgule.

I o r g u: M-ai chemat?

B o i e r   M i e l u ș: Eu să te chem? De ce te-aș chema?

Iorgu: Mama Vuica mi-a...

Boier Mieluș *(cercînd să rîză)*: O! bat-o pustia!... Eu zisei așa: „Iorgu... Ce face Iorgu, că nu l-am văzut astăzi... Scrie? Lasă-l să scrie... Nu? Citește? Lasă-l să citească... Nu?... E cu Irinel?... Lasă-l să fie!" „Mi se pare că se plimbă"... „Pe răzor? Prin vie?" Și să vede că ea a înțeles: „Zi-i să vie". Bătrînețea! Nu-ți pare că n-ar cam auzi bine?

Iorgu: Mama Vuica?... Nu...

Boier Mieluș: Ce zici tu, Iorgule tată, o să plouă pîn' diseară?

Iorgu: Nu!

Boier Mieluș: Așa mi se păru... Văzui niște nori învîrtindu-se în neștire...

Iorgu: Cerul albastru... Nu e pic de nori...

Boier Mieluș: Și se umflă un vîntuleț care scutură frunza plopilor din fund ca și cum ar prevesti a ploaie... Apuf...

Iorgu: Fusei p-afară... Nu se mișcă nici-o frunză...

Boier Mieluș: Ei, cum de mi se păru... Cald... apuf... zăpușeală... Cu redingota mă coc... Adu-mi, taică, bluza mea din cuier... *(Iorgu se duce bucuros. Mieluș se dezbracă și-și pune redingota pe un scaun cu buzunarul umflat în sus. Iorgu îi ține să se îmbrace.)* Ei, dar ce, Doamne... buzunarul ăsta așa de umflat?... Un plic?... D-o săptămînă îl port... Îl uitasem... Socotelile ipitropiii... Adică de ce n-ai vrea tu să le vezi?

Iorgu: Și de ce să le văz, unchiule?

Boier Mieluș: Să-mi dai o dăscărcare...

Iorgu *(uitîndu-se lung)*: Numai d-asta?

Boier Mieluș: Nu d-altceva...

Iorgu: Să părăsesc casa care m-a adăpostit și mi-a mîngăiat copilăria mea...

Boier Mieluș: Apuf... Cine zice?

Iorgu: ...și pe cei cu care am crescut...

Boier Mieluș *(aspru)*: Cine zice?

Iorgu: Așa?

Boier Mieluș: Vezi bine!

Iorgu *(vesel)*: Atunci declar orice vrei dum-

neata... căci orice vrei dumneata e curatul adevăr! *(Se așează la masă și ia condeiul.)*

B o i e r   M i e l u ș: A, nu! Socotelile! Fiecare îndeosebi. Să te încredințezi tu cum de la un venit de 6.000 de lei ai ajuns la 15.000 de lei... apuf... Mă rog, bașca de magaziile de la moara lui Gusi, închiriate 1.500 de lei docamdată — la anul vor merge 3.000 — apuf — și de prăvăliile de la Sfîntul Ionică, care de patru ani umblă 5.000 de lei ca nimic, și de...

I o r g u: Va să zică, m-ai făcut bogat!... 21.500 de lei anual...

B o i e r   M i e l u ș: Bogat, tînăr și învățat... Poți să te duci înăuntru, la Paris, cînd ăi vrea...

I o r g u: A, nu, nu, nu mă duc... Ce să caut?

B o i e r   M i e l u ș: Cum vrei, fă cum vrei — apuf — neicuțule... *(Iorgu scrie pe o coală de hîrtie.)* Ce scrii, ce scrii acolo?

I o r g u *(citind)*: „Declar pe ființă de adevăr și cu lacrămi de adîncă recunoștință"...

B o i e r   M i e l u ș: Lasă, nene, lasă astea...

I o r g u: „...că unchiul meu, Tase Mieluș, ție-l Dumnezeu sănătos și facă-se toate pe voia lui"...

B o i e r   M i e l u ș: Pe voia mea! Așa, nene, așa...

I o r g u: „...Care mi-a fost ca un părinte"...

B o i e r   M i e l u ș: Adevărat părinte!

I o r g u: „...ca un părinte"... Îți dau descărcare de gestiunea dumitale... Citește...

B o i e r   M i e l u ș *(citește încet)*: E... e... și tu, prea multe flori... „ca un sfînt"... Prea mult! apuf... *(Îl sărută și-l trec lacrămile.)* Acum... ieși... și du-te-n lume!

I o r g u: Să mă duc? Lumea mea este aici!

B o i e r   M i e l u ș *(se șterge de nădușală)*: Cum vrei, nene, fă cum vrei — apuf — stai ș-aici...

I o r g u: Cu dumneata, cu Mitrică, cu mama Vuica, cu Irinel!

B o i e r   M i e l u ș: Firește, cu mine, cu Mitrică... Ia să iei matale sineturile magaziilor, ale prăvăliilor... Iacă și hîrtia banilor... Nu, nu... bagă-le în buzunar...

I o r g u: Păstrează-le la dumneata, în casa de fier, cum le-ai păstrat și pînă acum...

B o i e r M i e l u ș *(insinuant)*: Ba nu, ba nu, ține-le cîteva zile... Să văz cum îți șade ca proprietar și rentier... Sunt foarte curios să văz cum îți șade... Nu, nu, dacă mă iubești... apuff!

I o r g u: Bine, unchiule.

B o i e r M i e l u ș *(îl trec lacrămile)*: Știi că-ți șade bine...

I o r g u: O! unchiule!

B o i e r M i e l u ș: Ca mîine, poimîine, mă duc... Să ai grije de ai mei cum am avut și eu de tine... *(Se sărută. Boier Mieluș iese prin dreapta, uitîndu-se îndărăt.)* Ah! păcat! păcat de el!

I o r g u: Să mă bănuiască? N-avu aerul... Ieri eram sigur și nenorocit, și azi... Lumea e cum e sau cum ne-o închipuim noi că este?

SCENA V

M i t r i c ă și I o r g u.

M i t r i c ă *(viind repede)*: Eu plătii inscripția... Azi, la 10 punct... Nu mai sunt amorezat... Femeie, ca orice femeie ușoară... Mai mult se făcea decît era... ca femeia nejindurită... Mi-a jurat că numai pe mine mă iubește... Și eu același lucru... Și ieșind am zis fluierînd: „D-alea mi-ai fost? Să ne vedem la moși așteaptă"... Dar tu?... Ai văzut pe tata?

I o r g u: Da, acum ieși.

M i t r i c ă: Nu ți-a vorbit nimic?

I o r g u: Nimic important.

M i t r i c ă: De una... de alta...

I o r g u: A, ba da.

M i t r i c ă: Ei, ei?

I o r g u: Mi-a prezentat socotelile tutelei. Le-am răfuit și l-a podidit plînsul...

M i t r i c ă: Și altceva?... O taină?...

I o r g u: Nu...

M i t r i c ă: Emoționat, bietul bătrîn!

I o r g u: A! Mitrică!... Tu știi și nu vrei să-mi spui!... De bine sau de rău?

M i t r i c ă *(vesel)*: De bine, prostule!... Adică eu nu știu!... Tata cu ale lui și eu... cu inscripțiile mele...

I o r g u: Iar îndoială!

M i t r i c ă *(vesel)*: Vei afla din gura lui...

I o r g u: Ce să aflu?

M i t r i c ă *(rîzînd)*: Iorgule, nu te-ascunde, că nu te prinde...

I o r g u *(abia răsuflînd de bucurie)*: Ce să mă prinză?

M i t r i c ă: Tu ești la a, b, c, și eu plătesc inscripțiile la... Îm! motanul călugărit!... Doar n-am trăit eu degeaba!... Mă duc să aflu... La revedere...

I o r g u *(c-o explozie de veselie)*: Mai știi? O! ho-ho-ho!

SCENA VI

I r i n e l și I o r g u.

I r i n e l *(vine din dreapta, îmbrăcată într-o rochie de fulard)*: Iorgule?

I o r g u *(vesel, tușește)*: A, nu e nimic. Am dormit bine. Mă simț ușor... Ca o pană... Trei-patru zile, și sunt cum am fost. Nu sunt bolnav. Dar, tu? A! ce gătită ești! Să te văz... *(O ia de mînă.)* Și pe partea asta... Și p-astălantă... O! ce frumoasă ești... Parc-ai fi un fir de trandafir... Ba nu... O floare de mac!... Ca o picătură de rouă într-o foaie de călțunaș! Ca florile domnești... Ca toate florile într-una singură!

I r i n e l *(mirată și tristă)*: Tata mi-a zis să-mi pui rochia de fulard...

I o r g u: Să te faci mai frumoasă? Ca și cum ai izbuti să fii și mai frumoasă ca-n rochia albă cu bobițe negre și cu șorțul negru încheiat la spate...

Să nu te murdărești... Ce prostie și la școală! Tu să te murdărești? Pe lebedele albe nu se prinde nici o pată și nu mai au șorțuri negre!

Irinel: Iorgule...

Iorgu *(cu iubire):* Ce e, Irinel, ce e?... De ce nu suntem într-o cîmpie ca să-ți mărturisesc ceea ce n-am îndrăznit niciodată?

Irinel: Iorgule!

Iorgu: Departe de lume... Numai noi singuri... Încotro ne-am uita să nu vedem decît pămîntul, ca un taler nemărginit... Tu să-mi zici „stai, stai!“ și eu să nu mă mai opresc!

Irinel: Omule, tata a poruncit să se deretece odăile...

Iorgu: Cum se gîndește la toate!

Irinel: ...că ne pică un mosafir...

Iorgu: Un mosafir?

Irinel: ...un negustor bogat *(Iorgu tresare)*, un deputat influent *(Iorgu tresare)*, un bătrîn...

Iorgu *(c-o bucurie nestăpînită):* A, da! e bătrîn! O! bătrîn! Da, da!

Irinel: Îl cunoști?

Iorgu: Nu, întîiași dată auz de el... Nu știu cine e...

Irinel: Dacă nu știi?...

Iorgu: A? Ce, nu s-au mai văzut bătrîni în ziua de azi?... Nu, nu, nu se poate! Bine că e bătrîn! Dac-ar fi fost tînăr... îi!... Îl aștept să vie cu aceeași nerăbdare cu care te așteptam pe tine ca să vii de la pension! „Mai degrab', Irinel! Mai degrabă! De ce mergi așa de domol?“... Îi! Voiesc să-l văz, să-l cunosc într-o clipă! *(S-aude uruitul unei trăsuri.)* A sosit!... Să-l privim, Irinel! Să-l privim ca p-un prieten al casei sau ca p-un... *(O ia de mînă și o tîrăște la fereastră.)* O! o! *(Rîde nervos.)* Prea e slab, prea e bătrîn! Elegant, c-o redingotă cenușie și c-o legătură roșie... Ceva mai încovăiat ca boier Mieluș... Începusem să urăsc pe acest bătrîn cu părul alb ca zăpada... Mitrică are dreptate... *(Rîde.)* Știe el!

I r i n e l: Ce știe?
I o r g u: În curînd vom afla din gura unchiului Mieluș!

(Se aude boier Mieluș: „Irinel, Irinel, unde ești? Afu"...)

I r i n e l *(pleacă abătută):* Îndată, îndată...
I o r g u: Repede, Irinel!
I r i n e l *(ieșind):* Repede? Hî!
I o r g u: „Irinel, Irinel, unde ești?" Ciudat! A, desigur, nu știa unde era... Cum de mi se părea mie, ieri — aceleași cuvinte — că ar fi avut atîtea înțelesuri urîte?... Bietul moșneag!... Na! cap sec!

SCENA VII

I o r g u, M a m a V u i c a și mai tîrziu I o n.

(Mama Vuica intră posomorîtă prin stînga.)

I o r g u *(vesel):* Ce, mamă Vuico, ce, ai pierdut ceva?
M a m a V u i c a: Umblu și eu d-a încîtelea... Nu-mi găsesc astîmpărul... Am pierdut o parte a sufletului meu...
I o r g u *(surîzînd):* Cheia? La brîu. Tulpanul? Pe cap. Nasul, și gura, și ochii, la locul lor... Ei, de ce să fii așa de întunecată?
M a m a V u i c a *(arătînd spre inimă):* D-aici lipsește ceva!
I o r g u: Să-ți dau de la mine...
M a m a V u i c a: Nu, nu, că-ți trebuie!... E, și boierul... Are dreptate, nu zic... Dar... prea de tot!
I o r g u: Dacă are dreptate...
M a m a V u i c a: E, are dreptate, are dreptate! Împotriva lui Dumnezeu nimeni n-are dreptate!
I o r g u: Ce s-a întîmplat?
M a m a V u i c a: Nimic pînă acuma...
I o r g u: Parcă ai fi copil și dumneata... E vrun om mai de treabă ca boierul?
M a m a V u i c a: N-am ce zice... dar... de...

(Ion intră cu un pumn de bani.)

Ion: Coane Iorgule, ce cusur mi se cuvine?

Iorgu *(surîzînd):* Știu și eu?...

Ion: Tocmai dumneata? Bucătăreasa zice 15 și 50, bărbatul bucătăresei... 14 și 50, și un copil al lor — cică învață la școală — 13 și 35...

Iorgu: Mă băiete, spune-mi ce-ai cumpărat de vrei să afli cusurul...

Ion: Să spui... Să zicem o dată o sticlă de untdelemn d-ăl fain, 2 și 75; pe urmă, 45 untură; 25 mei, și sardele 1 și 50...

Iorgu: Rămîn, rămîn... 15 franci și 5 bani.

Ion: Păi eu ce-am zis? *(Deschide mîna.)* Și mi-a dat?

Iorgu: Să vedem... 13, 14, 15 și 50... Tocmai...

Ion: Ei vor să rîză de mine... Și-a găsit și de cine! *(Iese.)*

Mama Vuica *(tristă):* Plec și eu...

Iorgu: Unde?

Mama Vuica: Să-mi găsesc locul, dacă mi l-oi găsi... E-hei! la biiiserică e locul meu...

Iorgu: Unchiul Mieluș, așa, dumneata, așa...

Mama Vuica: Bătrînețea!

(Iese prin stînga cletănînd din cap.)

Iorgu *(ridicînd din umeri):* Piu...

(Irinel vine din partea dreaptă; se repede la Iorgu; e palidă și emoționată. Ia pe Iorgu de mînă și-l strînge cît poate.)

SCENA VIII

Iorgu și Irinel.

Iorgu *(repede):* Nebunica mea! Vine ca vîntul, că nu i s-aud pașii!

Irinel: Stai... Stai...

Iorgu: Ca vîntul căldicel de primăvară, care nu rupe crăcile, nu scutură frunzele și nu ofilește florile de măr și de cireș, ci clătănîndu-le le-ajută ca să dea bogățiile! Altfel, ciorchinile albe

și rumene ar înțeleni, s-ar scutura și n-ar lega rodul răcoritor...

I r i n e l: Să răsuflu...

I o r g u *(cu o veselie crescîndă):* Te-ai speriat? Ai auzit din gura tatălui nostru — da! al nostru! — vestea care ți-a oprit răsuflarea?... O, cît am răbdat! Cît am suferit... Cînd mi-aduc aminte că mă coprindea îndoiala... Îndoiala e ca o otravă pe care nu poți nici s-o înghiți, nici s-o dai afară!... Aici!... *(Își arată beregata.)* Să oprise aci!... În fitece săptămînă, ca un mort... duminica, tu veneai, fermecătoare ca un basm, ușoară ca un gînd, mirositoare ca rozmarinul... Și în mersul tău, în goana ta, simțeam ritmul vieței care mă trezea la viață! Reînviam!... A doua zi te duceai, sorbind după tine întreaga atmosferă!... Și e teribil să mori și să înviezi necontenit!... Am sentimentul și urmele morții de odinioară... Lasă-mă să te privesc mult, mult, cu recunoștința unei țărîni de veacuri pe care ai rechemat-o la viață de astăzi înainte! De ce tremuri?

I r i n e l: Iorgule!

I o r g u: Albastrul ochilor tăi, ca un ocean revoltat, fără fund și fără țărmuri...

I r i n e l: Iorgule! Știi de ce-a venit bătrînul?

I o r g u: Care bătrîn?

I r i n e l: Deputatul!

I o r g u: Nu!

I r i n e l: Și știi ce mi-a zis tata?

I o r g u: Nu!

I r i n e l: Să pui rochia asta de fulard...

I o r g u: Da, a care-mi place mie...

I r i n e l: Și știi de ce să mă gătesc?

I o r g u: Firește că da... Azi e sărbătoare!

I r i n e l *(trîntindu-i mîna):* Ah! nu știi nimica! Ce nepriceput ești! Bătrînul a venit...

I o r g u *(uluit):* A venit... ei, și? O să mănînce cu noi... Atît mai bine... Mai numeroși la masă...

I r i n e l: Bătrînul a venit... pentru ca cineva să se

ducă din casa asta! El are un băiat inginer! *(Își acoperă fața și plînge năbușit.)*

Iorgu *(aiurit):* Un inginer? A învățat ingineria?

Irinel: Da, a învățat ingineria! a învățat in-gi-ne-ria! Și cineva o să se ducă din casa asta!

Iorgu *(cade pe un scaun și să uită la picioare):* Azi... mi-a făcut ghetele?... Nu mi le face în fiece zi?... Și de ce plîngi?... Doi au să se ducă din casa asta!

SCENA IX

Mama Vuica, Iorgu și Irinel.

Mama Vuica: Știu ce e pe sufletul vostru... Nu vă mai întreb...

Iorgu: Bine faci!

Mama Vuica: Irinel...

Irinel: Mamă!

Mama Vuica *(văzînd-o cu lăcrămile pe obraz):* Ah!... N-ar fi după lege... așa ce...

Irinel: Care lege?

Mama Vuica: A bisericei noastre...

Irinel: Noastre?... O!...

Mama Vuica: Ei, și boierul Mieluș, n-o fi ca păunul care soarbe oule păuniții!... Mai am o nădejde...

Iorgu: Care?

Mama Vuica: Abia-mi stăpînesc lăcrămile... Am să-i caz la picioare, și... și... *(plînge)* și eu sunt creștină, dar nu vreau să-mi ucid copilașii pe care i-am încălzit la sîn!

Irinel: Mamă!

Iorgu: Mamă!

Mama Vuica: Mamele voastre ar fi făcut ca și mine!

(Se aude boier Mieluș, cu energie: „Nu! nu! nu!" La fiecare „nu" Iorgu tresare.)

SCENA X

Boier Mieluș, Mama Vuica, Irinel, Iorgu și Mitrică.

(Boier Mieluș vine repede din dreapta, după el, Mitrică, gesticulînd.)

Boier Mieluș: Apuf!... Dar ce, Iorgule tată?... Irinel, cu ochii roșii? A!

(Irinel pleacă capul în jos.)

Mama Vuica: Ascultă-mă, boierule, că sunt cu părul alb...

Boier Mieluș *(aspru):* Și eu sunt cu părul alb!

Mama Vuica: Și-am văzut multe!

Boier Mieluș: Și eu am văzut multe!

Mama Vuica: Că eu i-am adormit...

Boier Mieluș: Și eu le-am sărutat căpătîiele!

Mitrică: Dar...

Boier Mieluș: Mitrică!

Mama Vuica: Că de-au fost bolnavi, eu i-am îngrijit!

Boier Mieluș: Tu și cu mine!

Mama Vuica: Și sînul bătrînei ăștia a fost plin de bunătăți...

Boier Mieluș: Și eu le-am dat bucătura de la gură...

Mama Vuica: Și sunt ca și ai mei!

Boier Mieluș: Da, ai mei sunt!

Mama Vuica *(doborîtă de durere):* Te rog, îndură-te, că mi se rupe inima!

Boier Mieluș: Să se rupă! Și-a mea se rupe!

Mama Vuica: Crede lăcrîmilor mele! *(Cade în genuchi și plînge.)* Ăști doi copii... se iubesc!

Boier Mieluș *(în paroxism):* A! scoală-te, femeie!... *(Mama Vuica se scoală speriată.)* Cîte-mi năvălesc prin minte! Nu pot vorbi! apuff... Nădăjduiam că voi închide ochii în tihnă... și n-a voit Ăl-de-sus...

Iorgu: Unchiule...

B o i e r M i e l u ș: Taci, nepoate!... Stai aci!... Ce strici tu? Și cine strică? *(Se uită drept înainte, și ca și cum ar vedea ce are să se întîmple.)* Să mă duc la biserică... Să vă sărut cununiile... Să mă privească lumea... Să șoptească și să rîză pe înfundate! Și cînd mi-or zice: „Să vă fie cu norocire, boier Mieluș!“ eu să-i auz: „Să-ți fie de cap, Tase nebunul!“ Și cînd lăutarii vor zice tuturora cîntece de veselie, eu, în capul mesei, să plec capul de la junghietură și să mor de durere și de rușine!... Asta voiți, copiii taichii? Facă-se voia voastră! *(Îl podidește plînsul.)* Un pahar cu apă... *(Se congestionează. Mitrică, speriat, i-aduce un pahar. Îl ia. Îi tremură mîna. Pe jumătate îl varsă și rămășița o soarbe dintr-o dată.)* Apuf!... D-aș fi murit, aș fi fost mai fericit! D-aș muri, ar fi mai bine! Și trăiesc, și sunt doborît de cea mai înfricoșată osîndă!... Unde poruncește biserica „nu“, eu, un nemernic, să zic „da“?... Și ce să fac cu credința? Și este numai a mea credința? Cei cari s-au dus, nu mai sunt în noi? Copii, neamul meu nu s-a stins în mine! Trăiește și-l duc în spinare! Și crezul lui covîrșește slabele mele puteri trecătoare! *(Iluminat.)* Nu vedeți? Uite, uite, uite, cum dă la o parte pămîntul! Tatăl meu Mieluș, bunicul meu Drăgoi Mieluș și străbunicul meu Dosoftei Mieluș, călugărit la bătrînețe și adormit de veci stareț al Mănăstirei Horezului! *(Se scutură înfiorat.)* Cum scutură țărîna! Așa... așa... Ah!... M-arată cu deștul: „Tase, unde-ți sunt mințile? Ai căpiat?“ *(Parc-ar goni pe cineva dinaintea ochilor.)* Eh!... Credința mea este felul meu să fiu... Eu și ea facem una, o singură ființă... Cine dăsparte pe una de alta asasinează și pe una și pe cealaltă... *(C-o sforțare supremă.)* Sîngele nostru să se continue, iar nu să se amestece! Afu...

I o r g u: Unchiule, sunt bolnav... Mă duc să mă caut... Era fatal... Nu s-ar fi putut... Adio!

I r i n e l *(căzîndu-i capul în brațele mamei Vuichii):* Adio!

M a m a V u i c a: Taci, Irinel, taci!

B o i e r M i e l u ș *(zdrobit):* Las-o să plîngă... Îi face bine... Plîngi, fetița taichii!

I o r g u *(către Irinel):* Și cînd voi trece granița, și locomotiva va gîfîi scoțînd un șuierat asurzitor, voi căuta, cu ochii, încotro să fie țara mea, încotro ar cădea casa și grădina unde-am fost fericit și-ți voi face semn cu mîna... „adio, Irinel!“

M i t r i c ă *(trist):* Decît așa foc, mai bine-mi plătesc inscripțiile!

C o r t i n a

HAGI-TUDOSE

COMEDIE ÎN IV ACTE

Hagi-Tudose
Matache Profirel
Jenică Păunescu
Culai
Gusi
I-iul epitrop
Al II-lea epitrop
Popa Roşca
Un cerşetor
Un cîrciumar
Un pastramagiu
Un bragagiu
I-iul băiat
Al II-lea băiat
I-iul ştrengar
Al II-lea ştrengar
Al III-lea ştrengar
Al IV-lea ştrengar
Al V-lea ştrengar
Gherghina Profirel
Fifica Profirel
Leana
Ghioala
O ţigăncuşă

Mahalagii, mahalagioaice.

La dreapta, biserica Sfînta Troiță cu patru stîlpi de peatră la intrare. De jur împrejur, firide cu sfinți. Ziduri groase o înconjură, cel din față, dărîmat mai mult de jumătate. În curtea bisericei, morminte, cruci și pomi roditori. Mai în fund de biserică trei plute bătrîne. O șosea prăfuită, cu găuri și cu gropi, se pierde în depărtare. Împotriva bisericii, o casă veche, învălită cu olane, cu prispă lată, c-o ușcioară și c-o singură fereastră cu fiare groase. E locuința lui Hagi-Tudose. În șir cu ea, pe un mal teșit, cotind după șosea, o cîrciumă, o bragagirie și o stanție de scînduri cu cîrnați uscați atîrnați în cuie și cu teancuri de pastramă pe tarabă. Ulicioare și trecători printre case, pe după plute și pe după curtea bisericii. În stradă, copiii se joacă ca la ei acasă. Femei zorite, cu legături și cu donițe în spinare, se încrucișează, își dau bună ziua și-și caută de treabă. La orizont, prin prăfărie, se zăresc o mulțime de turle.

SCENA I

(Doi băieți în cămașe, cu pantalonii sumeși și desculți, smîcesc zmeurile înălțate.)

Primul băiat: Se umflă vîntul, ha, ha, se umflă...
Al doilea băiat: Dă, Doamne!
Primul băiat: D-ar bate și diseară, aș trimite un răvășel pîn' la lună...

Al doilea băiat: Și eu pînă dincolo de lună, în slava cerului...

Primul băiat: Eu și mai sus... Pîn' la Dumnezeu!

Al doilea băiat: Î... e păcat!

Primul băiat: În glumă... n-am zis adevărat...

Al doilea băiat: O-ho! al tău face calpac...

Primul băiat: Nu... e jucător... Haide, alivanta!... Încă o dată, și mai, de patru ori în șir...

Al doilea băiat: Î... cîtă gușa face!

Primul băiat: Înadins... gură suitoare... altfel nu s-ar învîrti ca un burghiu...

Al doilea băiat: Oi sireacu, cum întinde al meu!

Primul băiat: E din două ș-are gură trăgătoare...

Al doilea băiat: Dacă ne-am lua la-ncurcare?

Primul băiat: Haide!

Al doilea băiat: Numai de coadă... Nu, să nu-l pui pe sfoară... Nu vreau... Nu așa... *(Începe să scîncească.)* Tu ai ață mai multă...

Primul băiat: Ș-al tău e mai mare...

Al doilea băiat *(speriat)*: Te spui l-alde mama...

Primul băiat *(rîzînd)*: Hop! hop!... I-am pișcat codița!

Al doilea băiat *(smîcind)*: Ce dracului... Al meu stă ca o lumînare...

Primul băiat: Ale! hop!... Încă nițică!

Al doilea băiat: Nu, mă, nu așa, că mi-l dai în cap... *(Începe a urla.)* Mamă! Fă mamă, fă!

Primul băiat: Mă-ta! Ce prost! Cum bîzîie! Cogeamite măgădău!... El zice și el plînge... Na, na, mă dau la o parte...

Al doilea băiat: Da' ce...? Tu ești mai mare...

Primul băiat: Și zmeul meu e mai mic...

Al doilea băiat *(smîcind și la dreapta și la*

stînga): Da, dar e jucător, nu stă țeapăn ca al meu, lovi-l-ar boala să-l lovească...

P r i m u l b ă i a t: Iar se umflă vîntul... Bine că bate spre Dobroteasa, că dac-ar sufla spre Vitan, ar trece peste casele lui Tudose...

A l d o i l e a b ă i a t: Ei, și?

P r i m u l b ă i a t: Nu știi ce hain e... Zi că zmeul tău ar cădea în grădina lui, în spatele casei... Ce, crezi că l-ai lua așa, cu una, cu două?... Acum cîteva zile vîntul adia într-acolo. N-am de lucru? Îi dau, îi dau sfoară, pînă ce gușa se prelinse de casele lui Tudose... și haț, se prinse între două olane. Trag eu, trag, nimic. Vîntul căzu, și mă uitai la zmeu cum se clătina, ca un om care ar da din cap supărat. Și se lăsă, și se lăsă, pîn' nu se mai văzu. Eu, zbughi peste gard. În grădină mă uit, mă uit, și-l văz în vîrful unui prun. Dau să mă urc... Tudose!... „Cin-e-acolo?... Ce cauți, pungașule?... Ai să înfunzi pușcăria!" Împietresc. „Nea Tudose, zmeu, zău, zmeu!" El: „Prunul pestricior, ocnașule!... Să-ți umpli sînul cu prune, hai?... Eu sapă-i, udă-i, curăță-i ca să te spînzuri tu în ei?... Stai-mi-te, hoțomane, c-am să-ți rup oasele!" Și puse mîna p-un retevei. Mie nu mi se vedeau picioarele. El, zvîrr... M-ar fi cotonogit de mă nemerea. Peste gard, și bîldîbîc dincolo... Nu m-am oprit decît în poarta noastră. Și lăsai dracului și zmeu, și sfoară, și tot... E hain topenie coșcova bătrînă...

A l d o i l e a b ă i a t: Și zmeu?

P r i m u l b ă i a t: A treia zi un băiat îl întindea dincolo de Crucea de piatră. Zic: „Mă, zmeul meu!" El: „Ce, mă?... Da, hî-hî!... Vez' că nu l-am cumpărat de la un unchiaș?" „De la moș Tudose?" „Nu-l cunosc și nu știu cum îl cheamă..." A! e-afurisită pielea pe el...

A l d o i l e a b ă i a t: Haiti! Mi-a scăpat! *(Aleargă țipînd.)*

P r i m u l b ă i a t: Bă... nu te lăsa, bă... *(Se face nevăzut după Primul băiat.)*

Gherghina Profirel și Tudose. Mai departe Un cerșetor, orb și surd, în poarta curții bisericii din care n-a mai rămas decît doi stîlpi.

(Sfînta slujbă s-a sfîrșit. Lumea iese potolit, se închină, se-mprăștie și dispare. Preotul Roșca, ceva mai tîrziu, după ce se întoarce cu fața spre răsărit, face trei cruci și pleacă. Gherghina Profirel, cănită, sulemenită, cu sprîncenele lipite, cu rizil pe cap, cu cîte doi cîrlionți la amîndouă urechile, se încearcă să iasă pe ușa bisericii. Malacovul o împiedică. Tudose, în dreptul ușii, c-o scurteică de lastic îngălbenită de soare, hărtănită pe poale, și din care n-a mai rămas nici un petec de blană; c-o pălărie moale, a căreia formă nu se mai știe de vechime, și c-un băț adus la vîrf în chip de baston. Cu ochii vii supt niște sprîncene stufoase, cu ochelari mari, cu barba căruntă, rară și prelungă în bărbie, cu părul nepieptănat și atîrnînd vițioane. Tușește din cînd în cînd.)

Gherghina Profirel *(dînd să iasă)*: Tudose, Tudose... apucă de malacov...

Tudose: Sărut mîna... s-apuc...

Gherghina Profirel: Încet, binișor, mai la dreapta... Au! să nu se vază... păcatele mele... *(Rîde.)* Ce-ar zice dumnealui dacă ar vedea că mi se vede?

Tudose *(muncindu-se cu malacovul)*: Ce să se vază?

Gherghina Profirel: Ei, și dumneata! *(Rîde.)* 'Tă-te norocul să te bată...

Tudose: Norocul? Unde-am avut eu noroc!

Gherghina Profirel: Tudose, nu supăra pe Dumnezeu!

Tudose: Norocul l-a luat „dumnealui"... jupînul...

Gherghina Profirel *(ințepată)*: Care jupîn?... Profirel?... O mai fi și bo-ie-rul!

Tudose: Mă luă gura pe dinainte... Să ierți și dumneata... De treizeci de ani în slujba jup... boierului... *(Izbutește să scoață pe Gherghina Profirel.)*

G h e r g h i n a   P r o f i r e l: Uf... *(Se șterge de nădușeală.)* Bine că scăpai... Tudose, oi fi murdară pe undeva?

T u d o s e *(învîrtindu-se împrejurul ei):* Pe un' să fii? Pe nicăieri... A, ba da... pe poale... Cîteva picățele de ceară...

G h e r g h i n a   P r o f i r e l: Bătu-le-ar Maica Precista de mahalagioaice... Bine că nu mi-au dat foc!... D-aia e rău cu poporul! Poporul cu ale lui... *(măreț)* și noi cu ale noastre!

(Pornesc încet spre poartă. Gherghina șchioapătă, o strîng ghetele.)

T u d o s e: Bunătat' de rochie... Cît o fi costînd?

G h e r g h i n a   P r o f i r e l: Șase sute de lei în cap... E din Lipițcani...

T u d o s e *(tresărind):* Șase sute? Oi, oi, oi!... O prăvălie întreagă... în care ar intra mii de coți de găitan, de șunur și de ceaprazuri!

G h e r g h i n a   P r o f i r e l *(fudulă):* E de mătase groasă — groasă e bună — și bățoasă, bățoasă, că stă-n picioare cînd o iau din cuier ș-o pui lîngă mine...

H a g i   T u d o s e: Șase sute de lei!

G h e r g h i n a   P r o f i r e l *(cu ifose):* Brățara asta din dreapta mă ține trei mii de lei...

T u d o s e *(parc-ar fi călcat p-un cărbune):* Nu mai spune!

G h e r g h i n a   P r o f i r e l: Nu vezi ce safir? Cît oul de porumbiță.

T u d o s e *(privind în toate părțile):* Taci, să nu te-auză vrun pungaș!... Cu-coa-nă Gherghino!

G h e r g h i n a   P r o f i r e l *(îl oprește c-un gest):* Mă rog, mă rog... Cocoana Jorjeta!

T u d o s e *(rușinat și cu necaz):* Da, în-da...

G h e r g h i n a   P r o f i r e l: Și-a din stînga — partea inimii — cu aceeași peatră, împresurată cu diamante, cinci mii de lei...

T u d o s e *(cu ochii holbați):* Coană Jojetro, fie-ț milă... îmi cade dambla!

G h e r g h i n a   P r o f i r e l *(încîntată de efectul*

produs): Mi le-a dat dumnealui, estimp, de ziua mea... Se poartă... E la modă... Am peste douăzeci de brățări, și lanțuri, și midalioane, și cercei, și colane, și bolduri... Ce e în sipeturile mele... î-î-î-î...

T u d o s e *(închinîndu-se):* Doamne, Doamne! *(Aspru.)* Rău, rău faci, cocoană, de nu deschizi o prăvălie! *(Gherghina rîde.)* Le-ai dăsface pe cele care nu se mai poartă... Î, ce de bani, ce de bani! Cum dă Dumnezeu la unii cu nemiluita!... Mi s-ar usca mîinile dacă aș purta...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(rîzînd):* Brățările?... Frumos ți-ar ședea... Ei, bravo, zău!

(Ies pe poartă și dau de Cerșetor.)

C e r ș e t o r u l *(mai mult gol pînă-n brîu, c-o căciulă-n poală):* Miluiți-mă și pe mine!... Așa să vă ajute ziua de astăzi!

T u d o s e *(aspru și țăcănit):* Pomană, toată ziua pomană! De te-ai potrivi lor, ai face scurtă la mînă...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Crede, moșule... O să-ți dea dumnealui...

T u d o s e: Nu i-a mai da... La meșteșug, nu la pomană...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: E orb și n-aude...

T u d o s e: Ei, orb, orb!... Nu știi ce șireți sunt... Unii își cîrpesc ochii cu cocă, își strîmbă mîinile și picioarele... Și strîng, strîng, și îndeasă banii la chimir... Și noi muncim, muncim și tot săraci lipiți pămîntului!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Ei, ei, Tudose, nu mai spune... Cînd ieși boieru din tovărășia dumitale, își trase partea lui 20.000 de galbeni, și-ți rămase 15.000 și pe deasupra găitănăria cu toată zestrea ei...

T u d o s e *(prins de frică):* Sîîît... Mai încet, cocoană Jojetro, ce, vrei să mă nenorocești?... Așa e, mi-a dat... *(Aspru.)* Dumnezeu să-i dea sănătate!... Eu, ca prostu, i-am băgat în negoț, și banii din negoț sunt ai tutulor, numai ai tăi

No. 103. TEATRUL NAȚIONAL No. 103

SOCIETATEA DRAMATICĂ

VINERI, 14 DECEMBRIE 1912

LA ORELE 8½ SEARA

SE VA REPREZENTA PENTRU ÎNTÂIA OARĂ

HAGI TUDOSE

Piesa în 4 acte de d-l BARBU ST. DELAVRANCEA

DISTRIBUȚIA

Hagi Tudose	D-l C. Nottara
Matache Profirei	„ I. Petrescu
Jenică Păunescu	„ V. Toneanu
Culai	„ C. Nedelcovici
Gussi, I-iul ctitor	„ C. Ratovici
Al II-lea ctitor	„ I. Dumitrescu
Al III-lea ctitor	„ A. Mihalescu
Popa Roșca	„ A. Barbelian
Un cerșetor	„ N. Grigorescu
Un cârciumar	„ V. Antonescu
Un pastramagiu	„ N. Savulescu
Un bragagiu	„ G. C. Ciprian
I-iul băiat	„ P. Iancovescu
Al II-lea băiat	D-ra M. Ciuntu
Al III-lea băiat	„ C. Orreja
Al IV-lea băiat	„ El. Cruceanu
Gherghina Profirei	D-na Maria Ciucurescu
Fifica Profirei	„ M. Giurgea
Leana	„ A. Macri
Ghioala	„ E. Ciucurescu
O țigăncușe	„ V. Ionescu

Mahalagii. — Mahalagioaice

INCEPUTUL LA ORELE 8½ SEARA PRECIS

Doamnele cu pălării nu sunt admise in staluri. — Un vestiar special este pus la dispozițiunea doamnelor

PREȚURILE LOCURILOR: Loje rândul I, lei 30; Loje rândul II, lei 20; Loja rândul III, lei 12. — Loje de galerie, lei 6. — Un loc în orchestră, lei 6 — Stal I, lei 6; Stal II, lei 4; Stal III, lei 3. — Galeria 1 leu. — Locurile în loje se vând după un tarif anunțat la Cassă.

Cassa este deschisă în toate zilele de la orele 10½ la 12½ a. m. și de la 4 d. a.

Afișul primei reprezentații a piesei *Hagi-Tudose* din 1912.

Prima pagină din manuscrisul piesei *Hagi-Tudose*.

nu sunt! *(Se închină și se roagă mișcînd buzele.)*

Gherghina Profirel: Tudose, bre Tudose, mai bine apropietar... De la moșia Izvoarele, 15.000 de lei...

Tudose *(uimit și cu glasul pe jumătate):* 15.000 de lei!

Gherghina Profirel: De la Malu-Spart, 27.000 de lei...

Tudose *(abia șoptind):* 27.000 de lei!

Gherghina Profirel *(grozăvindu-se):* Cu cei 20.000 de galbeni, dumnealui cumpără chilipir de la un fecior de bani gata — un filfizon — o moșie care face de trei ori p-atîta, *bez*[1] balta și pădurea... Alaltăieri ne pică un arendaș cu 40.000 de lei...

Tudose *(frîngîndu-și mîinile):* Ce noroc!... Patruzeci de mii de lei!... O! ce noroc!

Gherghina Profirel: N-ar arenda-o pentru nu știu ce în lume... O învîrtește cu... Ah! cum ciorile se zice... Stai, stai... A, c-un intendant, ca și pe celelalte, și pe dasupra lor Jenică Păunescu, de, grămăticul nostru... Îl plătește bine, dar și face, n-am ce zice... De ce n-ai cumpăra și dumneata o moșie?

Tudose: Cu ce? Cu nuci? N-am, n-am de unde!

Gherghina Profirel: N-ai, n-ai... Mi-a spus mie boierul meu...

Tudose *(repede):* Ce ți-a spus? *(Aspru.)* M-ăi fi crezînd și dumneata cu parale?

Gherghina Profirel *(șireată):* E, știi dumneata...

Tudose *(hotărît):* Nu știu nimic! N-am după ce bea apă!

Gherghina Profirel *(făcîndu-i cu ochiul):* E, n-ai! *(Îl trage de mînecă. Tudose se pipăie să nu-i fi rupt mîneca, apoi o privește lung, vroind să schimbe vorba.)* Și ce te uiți așa la mine... *(Rîde.)* Îți plac, hai?

---

[1] Afară de (sl.).

T u d o s e *(încurcat):* Ba nu...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(rîzînd):* Cum nu?

T u d o s e : Ba da... *(Se scutură ușor.)* Cum să zic... Parc-aveai o aluniță la sprinceana dreaptă, și-acum e la sprinceana stîngă...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(rîzînd):* Nu știi comèdie... Mie îmi sunt urîte foc, că nu le pot suferi... Am ras-o încet, încet, și de unde era în partea dreaptă m-am pomenit cu ea în partea stîngă...

T u d o s e *(c-un surîs de neîncredere):* Auzi minune!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Ti-i-i, și dumnealui... s-a întins la vorbă-n biserică... Tudose, vezi, nu vine... *(Tocmai atunci apare și Matache Profirel.)* Ci hai, frate... Abia te miști...

SCENA III

Aceiași și M a t a c h e P r o f i r e l.

(Profirel, un om în vîrstă, ras, cu mustăți, cochet îmbrăcat, cu joben, cu redingotă, cu jiletcă albă și cu flori în reliev. Cu baston de abanos și cu mînerul de fildeș, cu lanț de aur și cu inele mari la amîndouă mîinile. Vine fuga, gîfîind.)

M a t a c h e P r o f i r e l: Viu, viu, drăguță... Iacă-mă-s... O ciorovăială în biserică... Jenică ține una că ar fi mai frumoasă zugrăveala a nouă — Gusi, zor, că e mai grozavă a veche...

C e r ș e t o r u l: Milostiviți-vă, creștini de Dumnezeu... că am ochi și nu văz, am urechi și n-auz... De unde dați să izvorască...

M a t a c h e P r o f i r e l *(căutîndu-se în buzunar):* Bietul orb...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Ne ceru și nouă, și n-avui...

T u d o s e: Nici eu n-avui!

(Profirel aruncă în căciula Cerșetorului o băncuță de 50 de bani.)

T u d o s e *(parc-ar fi ars):* Ce faci, jupîne? O băncuță de 50 de bani?

Matache Profirel: Sărbătoare mare... Sfinții Împărați...

Tudose *(căutîndu-se în buzunar):* Dacă i-aș schimba-o, că tot nu vede el...

Matache Profirel: Vede Ăl-de-sus!

Gherghina Profirel: I-i, Tudose, nu știi și dumneata... boierul tot boier!

Tudose *(supărat):* Așa-i învățăm hoți... Intră prin curțile oamenilor... „Miluiți-mă și pe mine“! Și șterpelesc ce-apucă... Ba și ucid cînd îi prinzi... *(Scuturîndu-se.)* Îh! nu trebuie, nu trebuie! *(Tudose rămîne cu ochii țaglă în căciula cerșetorului. Profirel nu bagă de seamă.)*

Matache Profirel: E, și ce vorbirăți dumneavoastră?

Gherghina Profirel *(veselă):* Îi spusei lui Tudose istoria cu alunițele mele...

Matache Profirel: De necrezut... I-a răsărit din senin două, una între sprincene și alta pe bărbioară... Să tot fie d-atunci vro... douăzeci și cinci de ani...

Gherghina Profirel: Ce vorbești?... De un' să fie?

Matache Profirel: Ba sunt, că ne cununaserăm noi de cincisprezece...

Gherghina Profirel *(cam supărată):* Ei, zi c-ar fi... Da' nu e!... Ei, ce? Omul e de cît l-arată fața, nu e de cît e... și pace!

Matache Profirel: Tudose, un' te uiți? Ascultă colea...

Tudose *(tresărind):* Ascult... ascult...

Gherghina Profirel *(rîzînd):* Doamne! Îi rămăseseră ochii în căciula cerșetorului!

Matache Profirel: Ei, domle, ce să spui? Taie alunițele de ici — că dumneaei nu-i plac — a doua zi răsar dincoace... Și tot două... Mă crezi?... Tot alea!... Dar să știi, Jorjico neică, că d-acum încolo s-a isprăviiit!... Am ascuns și bricele, și bricegele...

Gherghina Profirel *(rîzînd):* Ei, aș!

M a t a c h e P r o f i r e l: Aș, ne aș... Închipui-ți, frate Tudose...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(aparte, strîmbîndu-se):* De unde și pînă unde, frate... Deh!

M a t a c h e P r o f i r e l: ...c-o apucă așa pe dumneaei... și ia briciu... și se-nchide singurică-n cămara de găteală, din prînz pînă noaptea... și taaaie la alunițe... și se culcă înfofolită... cică o doare...

T u d o s e *(c-un surîs de neîncredere):* Ce ești copil, coană Jojetro?

M a t a c h e P r o f i r e l: De!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Așa sunt eu... Am o ciudă pe ele... *(Se preface că și le-ar smulge.)* Uite, uite, nu știu ce le-aș face...

M a t a c h e P r o f i r e l: Și briciul meu ascuțit... Umbli azi, umbli mîine...

T u d o s e *(mucalit de serios):* Pînă te tai...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Ferit-a Sfîntul!... Știu eu...

T u d o s e: Zi mai bine: Doamne ferește!

M a t a c h e P r o f i r e l: Eu nu vreau, puiculiță, mă-nțelegi?... Lasă, lasă mofturile... Mie așa-mi placi, c-o aluniță supt sprinceana stîngă și alta supt buza de jos...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Biine! Să știi că nu mai pui mîna pe briciul dumitale... Jenică vine?

M a t a c h e P r o f i r e l: Ștrengarul nostru de grămătic s-a pus la lafuri...

T u d o s e: Să-i spui eu, jupîne...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Parc-ar fi jupuit vacile...

M a t a c h e P r o f i r e l *(ușor mustrător):* Drăguță... Ți... *(Mîngîietor.)* Sosește el pînă s-ajungi mata acasă, pînă să pui robdișambru, pînă una-alta... Ce grămătic, halal să-i fie! Scrisul lui ca măzărichea, numerile lui ca mărgăritărelul, socoteala lui... oglindă, nu altceva...

T u d o s e: Ai avut parte...

Gherghina Profirel: Da' ce parte!... 'Mnealui ține una c-ar fi potrivit cu Fifica...

Tudose *(tresărind)*: Jenică?

Matache Profirel: Cum de nu?... Eu ce eram? Și de unde am plecat?

Gherghina Profirel: Te rog, te rog, nu mai începe!... Matale totdauna ai fost cu dare de mînă... Zi mai bine că pe Fifica n-ar trage-o inima... De, Jenică, deștept băiat, n-am ce zice, da' nu știe franțuzește... U! da' a prins de veste numaidecît după ce i-am spus... Și un' și-a luat niște cărți, și toată ziulica, cînd poate: „Vu zeme la mizon? — Vui. — E vu? — Mua, le jardin" [1]... Și cîte și mai cîte...

Tudose: Nu mai spune!

Matache Profirel *(aparte și vesel)*[2]: Din auzite, și-i turuie gurița... Dăștept [3] mama focului!...

Gherghina Profirel: Zău așa!... Se topește după Fifica... Și n-ar spune să-l tai!... Ei drăcie, ce foame m-apucă, că, pardon, îmi chiorăie mațele, nu altceva... Uf, și mă strîng ghetele de-mi scapără ochii, mi-e frică să nu mă dea în rumatism...

Matache Profirel: Ei, fugi d-acolo!

Gherghina Profirel: Cum oi ajunge acasă... la lighean... picerile în apă rece... Îmi lasă gura apă cînd mă gîndesc... Nene, brațeta...

Matache Profirel *(luînd-o[4] de mînă)*: Ți-ar da neica, dar...

Gherghina Profirel *(rîzînd)*: Așa e... Se strîmbă malacovul... și se văd bibilurile... și e de rușine...

---

[1] Corect: „Vous aimez la maison? — Oui. — Et vous? — Moi, le jardin." Vă place casa? — Da. — Și dumneavoastră? — Mie, grădina (fr.).

[2] În textul de bază, indicația de regie lipsește; introdusă cf. ms. II, p. 24.

[3] În textul de bază: *dășteaptă;* corectat conform contextului.

[4] În textul de bază: *luînd;* corectat conform contextului.

Matache Profirel: Vezi bine!... Hai, hai s-o ducem pîn' la trăsură...

Tudose: S-o ducem?... Și dumneata?

Matache Profirel: Unde am loc... De cînd cu malacoavele, dumneaei într-o trăsură, și eu într-alta...

Gherghina Profirel: Să ne apropiem binișor, pe la spatele trăsurii... Am doi bidivii... mănîncă jeratic, dar sperioși, sperioși... Închipui-ți că nu s-au deprins cu malacovul meu... *(Rîde.)* Sar, sar cînd mă văd, sar ca niște bătăioși... *(Serios.)* O dată mi-a venit leșin, în Podul Mogoșoaei, în dreptul miresei cu pantofu-n mînă... Tudose, să-i spui lui Jenică că sunt lihnită de foame...

Tudose: Cum de nu... chiar acum...

(Profirel și Ghergina se duc pe după zidul din stînga bisericii.)

SCENA IV

Tudose și Cerșetorul.

Tudose *(ducîndu-se repede la Cerșetor)*: Măă... *(Îl atinge cu bățul.)* Măăă...

Cerșetorul *(tresare)*: Mi-lui-ți-mă și pe mine, creștini buni și îndurători!

Tudose: Măă, unde e băncuța?

Cerșetorul: Faceți-vă milă și pomană...

Tudose: Pomană, pomană, tot la pomană vă gîndiți!

Cerșetorul: Nu treceți pe lîngă un orb, voi, cu ochi și cu vedere...

Tudose *(cu dezgust)*: Noi, care vedem, strîngem pentru voi, care nu vedeți... î!

(Ies din biserică Gusi, cei doi epitropi și Jenică Păunescu și se opresc în fața celor patru stîlpi de peatră.)

Gusi, Primul epitrop, Al doilea epitrop, Jenică Păunescu, Tudose și Cerșetorul.

G u s i *(îmbrăcat ca pre vremea vechie)*: Poftim încoa, domnule Jenică... Tudose, fă-te încoa, să judecăm pe domnișorul...

T u d o s e: Ce s-a întîmplat?

G u s i: Auzi dumneata, domnul Pă-u-nescu...

J e n i c ă P ă u n e s c u *(rîzînd)*: Pă-u-nescu... Ei, și?

G u s i: S-a îmbrăcat nemțește... Pantalonii crapă-n picioare... haina țipă-n spinare... fișca-n mînă... freza-ntr-o parte... și ochelari-n nas!... Să uită chiorîș — ca o gîscă cînd plouă — la bătrînii noștri sfinți! Ei, domnule Jenică, nu numai pe dinafară, ci și pe dinăuntru te-ai înstrăinat de neamul tău!

T u d o s e: Vai, vai, vai, vai!

P r i m u l e p i t r o p: Ba ce, zău!

A l d o i l e a e p i t r o p *(repezindu-se în vorbă)*: Că-că-că... a-a-a-așa e!

J e n i c ă P ă u n e s c u *(ironic)*: Vorbește, domnule Gusi, că vorbești frumos...

G u s i: Mă-ta d-ar fi fost nemțoaică și tat-tău 'talian... n-ai fi ieșit mai cu moț...

J e n i c ă P ă u n e s c u: Domnule Gusi, dă-te și peste cap, nu-mi plac sfinții dumitale... Sfîntul Gheorghe și Sfîntul Niculae...

T u d o s e: Auzi, auzi!

G u s i *(revoltat)*: Sfîntul Gheorghe?... Și ce vitejește stă pe cal! Cum străpunge balaurul, parc-ar ucide o omidă, nici că se sinchisește! Dar capul archiereului Nicolae... Ce mîndrețe de bătrîn!... Nenișorule, o să trăiți mult, și cu d-alde d-astea n-o să vă mai întîlniți!... În ziua de astăzi... vardie națională... barabanci... tri-liu-tiu-tiu... la dreapta, la stînga... drepți!... Iar sfintele locașuri vor rămînea pustii și voi tot pustii o să rămîneți!

T u d o s e: Ca din carte vorbește ctitorul!

P r i m u l e p i t r o p: Dă-te prins, dă-te bătut! Nu te pune cu ctitorul!

A l d o i l e a e p i t r o p: Ca-că... te-te-te fa-fa-face puz-puz...

G u s i: Nu-ți plac zugravii noștri... meșterul Enache al meșterului Gună, meșterul Andrei de peste Olt și meșterul Gavril din Buzău, fiul meșterului Stănăilă, după neamul lui din Munții Neamțului... Ei, care-ți place?... Ba nu, ba nu, spune, că n-am să te tai...

J e n i c ă P ă u n e s c u: Mie? Îmi place Tătărăscu... *(Pe Gusi-l umflă rîsul.)* Zugrăvește sfinții ca pe mine, ca pe dumneata...

T u d o s e: O! na!

G u s i *(cu mînie):* Da? O-ho-ho! Da? Eu, sfînt? Dumneata, și sfînt?... Eu cu grăsimea asta... vai de păcatele mele!... Dumneata... O! Doamne, Doamne! *(Toți se închină afară de Jenică.)* Dumneata? Pe dumneata nici iadul nu te primește!

T u d o s e: Ba-l primește! De ce să nu-l primească?

G u s i *(cu emoție):* Sfinții, neică, trăiau cu păgînii, cu fiarele, cu rădăcini, cu rouă, flămînzi, însetați, cu rugăciuni, cu ochii la cer, subțiri, uscați, străvezii, între viață și moarte, așteptînd la voia întîmplării să pieie vedenia de canun a lumei aceștia și să treacă la lumina bunătății ălei fără de-nceput și fără de sfîrșit!... Meșterul care ticluiește pe sfinți ca pe dumneata nu știe ce face, face prost și face prostii!

T u d o s e: Da, da!

J e n i c ă P ă u n e s c u: Taci, nea Tudose...

A l d o i l e a e p i t r o p: De-de-de ce s-s-s-să...

J e n i c ă P ă u n e s c u: Na! mi-am căpătat beleaua!... Nu te supăra, domnule Gusi...

G u s i: Ce supărare, ce belea?... *(Înfigînd degetul.)* Ia uită-te colea, zugrăveală! Vorbește lamur, să spargă urechile celui mai spurcat idol! Cum se agață dimonii de talerul drepților!... Dar ei, tot mai jos, tot mai jos la cîntar, căci o faptă

bună ridică și dă peste cap doi draci și mai bine... Nu vezi că aceștia au fost buni și milostivi...

P r i m u l e p i t r o p *(înfigînd degetul):* Nu vezi c-au fost buni și milostivi?

G u s i: ...și n-au rîvnit la ale altuia, și n-au zavistiit, și n-au furat...

T u d o s e: Firește... n-au furat, au cîștigat...

G u s i: ...și n-au luat numele Domnului în deșert...

T u d o s e: De ce să-l ia?...

G u s i: ...și nu și-au pus nouă băieri la pungă...

T u d o s e: Rău, foarte rău au făcut...

(Cei doi epitropi își dau coate și rîd. Gusi trece la dreapta ușii. Hagi-Tudose tușește, face semne de nerăbdare, șoptind că abia s-aude: „Știm, jupîn Gusi, știm...")

G u s i: Iacă și bogații nemilostivi...

T u d o s e *(tresărind):* Săracii, cine știe cîte au avut pe cap!

(Epitropii rîd.)

G u s i: ...cum se duc în focul ghenii...

T u d o s e: Rău, foarte rău, ce să caute?

(Rîsete.)

G u s i: ...cu sacii-n spinare, dășelați de aur...

T u d o s e *(încălzit):* Să-i ducă, dacă i-au muncit!

(Jenică pufnește de rîs.)

G u s i *(amenințînd cu pumnul pe bogații nemilostivi):* Strîngeți-vă vouă comori în ceruri...

T u d o s e: Și pe pămînt, cine poate... De ce nu?

(Rîsete.)

J e n i c ă P ă u n e s c u: Ei, bată-te, nea Tudose...

G u s i *(în culmea elocinței):* ...strîngeți-vă vouă comori-n ceruri, căci mai degrab' ar trece funia corăbiii pîn urechile acului decît bogatul în împărăția cerurilor!

P r i m u l e p i t r o p *(se închină):* Doamne, Doamne, mare și milostiv ești, Doamne!

A l d o i l e a e p i t r o p *(închinîndu-se):* Doa-Doa-Doam...

T u d o s e: Mare sărăcie trebuie să fie în rai!

G u s i: Ce-ai zis?

T u d o s e: Dacă trec toți golanii și nici-un bogătaș, cum vrei să fie?

(Rîd toți.)

G u s i: Ei, știi că ai haz?... Și dumneata ai să treci...

T u d o s e: Mai tîrziu, cît mai tîrziu!

G u s i: Să măriți o fată mare... pe nepoată-ta...

T u d o s e *(ștergîndu-și poalele scurteicii):* Am s-o mărit... Să mai treacă...

G u s i: ...să sleiești un puț, să-i faci sfeștanie... să dăruiești o salbă iconostasului unde te miruiești...

T u d o s e: Să dăruiască cine are...

G u s i *(surîzînd):* ...și să pleci la hagialîc...

T u d o s e: Cu ce?

G u s i *(rîzînd):* Cu ce, cu ne ce...

P r i m u l e p i t r o p: Cu ce, cu ne ce, găsești dumneata...

A l d o i l e a e p i t r o p *(rîzînd):* Cu-cu-cu-cu-ce... Cu-cu-cu-cu-ne ce...

T u d o s e: Eh! cu-cu-cu-cu!

A l d o i l e a e p i t r o p *(înfuriat, țîfnind):* Ufi! ufi!... Ca-ca-ca-ca ce... îm-îm-îm... rî-rî-zi dum-dum-dum-neeea-ta de mi-mi-mi-mi-ne?

J e n i c ă P ă u n e s c u *(rîzînd):* Firește... Ca-ca-ca-ca-ce?

A l d o i l e a e p i t r o p: Eeeești un-un-un-un...

(Toți rîd, afară de Tudose.)

J e n i c ă P ă u n e s c u: Lasă-l, nene, că l-ai prăpădit!

A l d o i l e a e p i t r o p: E, ap, ap, ap...

G u s i *(rîzînd):* Mă, ce curcan!... Dăstul! Iartă-l, de!

T u d o s e *(se strîmbă supărat):* Ap, ap!

G u s i: Ascultă-mă, Tudose... Ești om și tu...

T u d o s e: Un biet om!

G u s i: ...și ai multe păcate...

T u d o s e *(repede):* De unde știi?... Vin nu beau, cărți nu joc, de muieri nu m-am ținut...

(Jenică rîde.)

G u s i: Știu... Costă parale...

A l d o i l e a e p i t r o p *(cu veselie):* Cu-cu-cu costă!

G u s i *(serios):* Tudose, măi Tudose, du-te la Ierusalim, fă-te hagiu... Copii n-ai... N-ai cățel, n-ai purcel...

T u d o s e *(pe gînduri):* M-aș duce... O! cît ar trebui să cheltuiesc!

G u s i: Eu am fost la Sfîntul Munte, și dac-aș putea m-aș duce și la Sfîntul Mormînt.

T u d o s e *(pe gînduri):* Hagiu?... Hi!

G u s i: Ia să-nvîrtim cîte-o țigare... *(Jenică-i întinde tabacherea.)* Nu... Mulțumim... *(Face cu ochiul celorlalți.)* Mie-mi place al lui Tudose...

T u d o s e *(căutîndu-se în buzunare):* Ti! uitai păpușea acasă!

G u s i *(șiret, ciupindu-și mustățile):* Sunt unii care, vara, adună pelinița, o usucă, o freacă-n mîini, o așează-n lacră, și trag toată iarna, și tușesc pînă își dau sufletul.

T u d o s e *(atins:)* Or fi!

(Au ajuns în dreptul Cerșetorului.)

C e r ș e t o r u l: Miluiți-mă și pe mine! Faceți-vă milă și pomană de un orb făr' de vedere!

T u d o s e *(aspru):* E, iar pomană, pomanagiilor!

G u s i: Săracu! Un biet suflet!

(Ies pe poartă în șir. Gusi, Jenică Păunescu, al doilea epitrop aruncă Cerșetorului cîte-un ban. Aruncă și Hagi-Tudose ceva în căciula orbului. Primul epitrop, cel din coadă, începe să rîză.)

G u s i: Adică de ce rîzi așa, neicuțule?

(Hagi-Tudose n-are astîmpăr.)

P r i m u l e p i t r o p: Cum să nu rîz?... Cine-a fi aruncat o piuliță în căciula orbului?

T u d o s e: Ăla trebuie să fi fost căruțaș!

J e n i c ă P ă u n e s c u: Parcă nu era...

T u d o s e: Era! Am văzut-o eu!

(Toți rîd.)

G u s i *(arătînd spre cerșetor):* El nu vede, dar vede Ăl-de-sus!

T u d o s e *(cu asprime):* Să vază!... Jupînul meu i-a dat o băncuță...

G u s i: Matache Profirel? Face să fie bogat... E bun și milostiv!

T u d o s e *(înfipt):* Al meu!

G u s i: Al tău... dar nu ești tu...

T u d o s e: A fost tovarăș cu mine...

G u s i: A fost, dar nu mai este...

H a g i-T u d o s e: Ce-a fost al lui a fost al meu... ce-a fost al meu...

G u s i: Al tău a fost!

T u d o s e *(aprins de mînie):* Și nu mai am nimic!... Pe toți i-am vîrît în negoț... Și banii de negoț sunt ai tutulor, numai ai tăi nu sunt!

C e r ș e t o r u l: Mi-lui-i-ți-mă și pe mine!

T u d o s e *(revoltat):* Orbul de la toți și de la orb nimeni!

(Pleacă repede pe după plute.)

G u s i: De la toți, afară de tine...

(Fac haz.)

P r i m u l e p i t r o p: Îi fu necaz... L-am prins cu piulița...

A l d o i l e a e p i t r o p *(rîzînd):* Cu-cu-cu-cu...

J e n i c ă P ă u n e s c u: Cu-cu!

A l d o i l e a e p i t r o p *(supărat):* E-e-e-e-e-e...

(Dispar pe după zidul din stînga bisericii.)

SCENA VI

O ț i g ă n c u ș e și C e r ș e t o r u l.

Ț i g ă n c u ș a *(apropiindu-se de orb):* Hai, mă... Ai căpătat? Ce-ai căpătat? Ha? *(Se pleacă, ia băncuța și-o strecoară în sîn. Îl pipăie. Orbul*

tresare.) Hai, mă... A fost cu noroc ziua de astăzi?

C e r ș e t o r u l *(se scoală):* Ha?

Ț i g ă n c u ș a *(tare):* A fost cu noroc?

C e r ș e t o r u l: Ha?

Ț i g ă n c u ș a: Bine, bine, haidem... *(Fata dă mîna orbului și pleacă.)* Calcă bine... Nu-ți fie teamă, e ca-n palmă...

C e r ș e t o r u l: Ha?

(Se duc pe după zidul din dreapta bisericii.)

SCENA VII

Cinci ș t r e n g a r i, cu capetele goale, desculți, cu pantalonii sumeși și cu măciuci groase. Se rînduiesc la poarcă. T u d o s e, un P a s t r a m a g i u, un B r a g a g i u, un C î r c i u m a r și L e a n a.

P r i m u l ș t r e n g a r: Aduceți poarca... Am o măciucă de corn, cînd oi izbi-o... zbîrnîie...

A l d o i l e a ș t r e n g a r: Sunt gropi... Primăria îngrijește...

A l t r e i l e a ș t r e n g a r: Jirul, bă!

A l p a t r u l e a ș t r e n g a r: Rotocol... Așa, e bine?... Acum, gropițele...

A l c i n c i l e a ș t r e n g a r: Iacă și cocina, la mijloc... Mai largă și mai adîncă...

A l d o i l e a ș t r e n g a r: Cine să fie purcar?

P r i m u l ș t r e n g a r: La sorți!

(Unul din ștrengari adună ciomegile celorlalți, închide ochii și le-azvîrlă peste cap. Merge d-a-ndaratele și calcă ciomagul celui d-al cincilea ștrengar.)

A l c i n c i l e a ș t r e n g a r: Ptiu! Fir-ați ai dracului să fiți!

(Jocul d-a poarca începe.)

L e a n a *(iese-n prispa casei, lucrează la o cămășuță și din cînd în cînd cîntă încet:* La un cadavru*):*

Ca un crin de vară ce vîntul îngheață,
Frumoasă Ioană, în valuri pieriși...

(Tudose coboară din fund și s-abate pe la Pastramagiu.)

Tudose *(plescăind și frecîndu-și mîinile):* E, e, și cum petreci pastrama, negustorule?

Pastramagiul *(surîzînd):* Opt bani, nea Tudose, opt bani...

Tudose: Opt bani?... Și e verde...

Pastramagiul *(cu același surîs):* Cum verde?... E mușchi sadea... Și fragedă, fragedă... î, î, î... să-ți lingi deștele... Ce, e scumpă?

Tudose *(rupe o bucățică și-o strecoară în gură):* Opt bani?... Scump, scump... Ei, v-ați scumpit... Și p-așa vremuri... vremuri grele... Nu face...

(Tudose pleacă.)

Pastramagiul: N-o fi făcînd! Sărăcie, sărăcie!... Și pe el îl dau banii afară din casă... Toată piața îi e datoare... Ce om! ce caiafă de om!

(Tudose intră în jocul copiilor tocmai cînd ștrengarul cu măciuca de corn dă în poarcă. Poarca zbîrnîie și-l izbește.)

Tudose *(lăsîndu-se pe vine):* Au! au! au! Bătute-ar Maica Precista să te bată! Mi-ai rupt fluierul, m-ai omorît, ucigașule!

(Aruncă cu bastonul după ei. Ștrengarii fug și fac chef.)

Pastramagiul *(strigînd):* Are purcei, mușcă!

Tudose: Toată mișuna-asta o să umple pușcăriile!

(Se duce șchiopătînd în bragagirie.)

Cum te lauzi cu marfa?

Bragagiul: Bună, braga rece ca gheața... bașbuza, șămpănica!

T u d o s e: Să gust... Toarnă-mi un fund... Mai, mai niţică... Parc-ai turna din sîngele tău... *(O soarbe pe nerăsuflate.)* Îi! caldă... caldă...

B r a g a g i u l: Ce caldă, bre?

T u d o s e *(ducîndu-se):* P-aşa vremuri... Nu face!

B r a g a g i u l: Ce să facă, bre?

L e a n a *(cîntînd):*

> Ieri a ta guriţă revărsa vieaţă
> Şi acum, fetiţo, ca visul perişi...

T u d o s e *(se opreşte la Cîrciumar):* Cum dai măslinele?

C î r c i u m a r u l: Pe parale, pe parale, nea Tudose...

T u d o s e *(ia din măsline şi înghite repede):* Aş! nu face!... Un' să facă?... Icrele de cosac s-au uscat şi mama lor... *(Rupe o bucată şi o duce cam pe furiş la gură.)* Ei, cît?

C î r c i u m a r u l *(rîzînd):* Şase bani, nea Tudose... Litra dreaptă...

T u d o s e *(tresărind):* Şase bani? Da' ce-aţi ridicat atîta? Cine să vă calce-n prăvălie?

C î r c i u m a r u l: Uite, calcă... şi nu gustă... ş cumpără... Vin patru bani ocaua...

T u d o s e: Poşircă!

C î r c i u m a r u l: Pană de somn...

T u d o s e: Oase goale!

C î r c i u m a r u l: Pîine, covrigi, ţuică, tescovină, ştreanguri...

T u d o s e *(cu necaz):* Să se spînzure!

C î r c i u m a r u l: Şi e bine!

T u d o s e *(plecînd):* Pentru dumneata!... P-aşa vremuri... vremuri grele...

C î r c i u m a r u l: Sărăcie, sărăcie!... Gogîrţ! gogîrţ! pîn' se satură!

(Tudose vede pe ştrengari iar la poarcă; se ia după ei; copiii fug. Tudose azvîrlă după ei cu bulgări. În vremea aceasta pică Culai şi stă puţin de vorbă cu Leana. Culai e c-o fotă verde, Leana în cămaşe, cu o rochie de stambă cîrpită şi cu ciorapi roşii găuriţi.)

SCENA VIII

Culai și Leana.

Culai: Bună ziua, Lenuțo...

Leana *(se scoală în picioare)*: Bună să-ți fie inima, domnule Culai.

Culai: O! Domnule!... Un negustor... Și ce coși!

Leana *(roșindu-se)*: O cămășuță...

Culai: Te pregătești de horă?

Leana: Nu, nu, eu nu mă prinz în horă...

Culai: O! și ce... ce frumoasă ești!

Leana *(emoționată)*: Eu? Nu, nu sunt frumoasă... O biată fată, acolea...

Culai: Leano, spune tu drept, nu te gîndești la nimenea?

Leana *(mirată)*: La cin' să mă gîndesc?

Culai: La nimeni, la nimeni...

Leana: Nu!

Culai: Vezi, alții se gîndesc la dumneata...

Leana *(roșindu-se)*: Și de ce s-ar gîndi?

Culai: Poate c-ar dori să le ții de urît...

Leana: Eu să le țiu de urît? A!

Culai *(încurcat)*: Adică să-i fii...

Leana: Ce să-i fiu?

Culai *(uitîndu-se în pămînt)*: Soție... *(Ridică capul.)* Ce, nu vrei?

Leana *(pleacă ochii în jos)*: Nu știu...

(Tudose vine supărat și gîfîind. Trîntește bastonul pe prispă.)

SCENA IX

Tudose, Culai și Leana.

Culai: Bună vreme, nene Tudose...

Tudose: Bună!

Culai: Ce mai faci?

Tudose *(aspru)*: Ce să mai fac?... Leano, ce-mi stai așa, împietrită?... În loc să coși cămășuța, mai bine ți-ai cîrpi găurile de la ciorapi... Bu-

nătat' de ciorapi... Femeie, găteală, bani... Toate sunt la fel... Mi-e gura ca ocna de sărată! Gustai nițele icre de cosac... Șaizeci de bani! Unde-o să ajungem?... Leano, o bărdacă de apă... *(Leana se duce pe ușe.)* Încet! Ce trîntești ușa așa, că n-a fi de fier!

C u l a i *(încurcat):* Cu plecăciune, nene Tudose...

T u d o s e: Sluga!

(Culai pleacă uitîndu-se înapoi.)

Oarba!... Ce tot dă tîrcoale p-aici?... Într-una, într-una pe lîngă Leana... Ce-o fi vrînd?... Negustor în gura pieței... Cu rachieria pe care i-a dat-o... darnicul ăla de unchiu-său, jupîn Matache dar-ni-cul!... Toată ziua, bună ziua!... Leana e fată săracă... N-o fi vrînd să-și rîză de ea?... Pe ea n-o ia nimeni... De ce-ar lua-o?... Să nu se mărite... Are de cine îngriji! *(Leana vine repede, îi întinde bărdaca cu apă, caută cu ochii pe Culai, care îi face semn cu pălăria din depărtare.)* Cui moțăi? Ai?

L e a n a: Nimănui...

T u d o s e: Nimănui... Parc-ar fi Culai colo, pe lîngă plute... Ia seama!... Și ce-ți vorbi adineauri?

L e a n a: Mă-ntrebă ce mai fac...

T u d o s e: Și ce-i pasă lui de ce mai faci tu?... Un filfizon, un dăsmetic, un birbant, un ștrengar, un crai, un hoț...

(Leana suferă. La fitece vorbă a lui își pleacă capul. Cînd pronunță cuvîntul de „hoț", Leana ridică capul în semn de protestare.)

T u d o s e *(sever):* Ce, nu?

L e a n a *(oftînd):* Ba, da...

T u d o s e *(îi face cu degetul):* Mințile-n cap!... Să-mi cază în palmă, să-l împrumut... și nu i-ar mai trebui nimic... Toba și falimentul!

(Ghioala vine pe cărarea din dreapta bisericii. În cămașe, legată la cap cu un bariș galben-verde, cu fusta ridicată în amîndouă șoldurile, cu un brîu roșu, cu picioarele goale în papuci, și c-o legătură de gogoși. Vorbește tare și cam fără măsură.)

SCENA X

G h i o a l a, T u d o s e și L e a n a.

G h i o a l a *(dînd mîna lui Hagi-Tudose):* Bună ziua, nene... Bună ziua, Lenuțo...

T u d o s e *(își scutură mîna):* Bună ziua, sor-mea... *(Aparte.)* Așa-mi dete mîna, parcă mi-ar fi luat ceva!

G h i o a l a: Venii și eu c-o poală de gogoși...

T u d o s e *(sanchiu):* Gogoși! Da, da, gogoși...

G h i o a l a: ...să le trag la meștera Ancuța, că prea sunt frumoase, bate-le-ar norocul... Ca niște chilimbar...

T u d o s e: Încet, Ghioalo, că nu sunt surd!

G h i o a l a: Așa e felul meu... Sunt lac de năduşală... De la Obor pîn' la Crucea de piatră e curat o poștă... Și cu purdalnicii ăștia, lipa-lipa... Am ostenit... *(Șade pe prispă.)* Ține, maică...

L e a n a *(uitîndu-se în basma):* A! ca aurul!

T u d o s e *(desprețuitor):* Ca aurul... Niște gogoși...

G h i o a l a: Am avut cevașilea sprincenați...

T u d o s e *(cu scîrbă):* Niște omizi!

G h i o a l a: Unde-am lăsat pe cineva să-i vază! Așa! i-ar fi dăocheat... De cîte ori le-aduceam frunză îi scuipam, ptiu-ptiu-ptiu... Să nu se dăoachie... Și, înainte să mă sui în dud, mă spălam, mă spălam cu săpun rachiu, mai abitir ca-n ziua de Paște... Am ș-o sămînță, hî-hî-hî... Lenuțo, am să-ți trîntesc o cămașă de borangic să se ducă vestea...

T u d o s e: Ca de popă tuns!

G h i o a l a: Scuipată fată de-mpărat... Poi ce fel... N-am fată mare?

T u d o s e: Ce mare?

G h i o a l a: Da' ce, mică?... Eu la 15 ani mă măritasem. Și, ea împlinește 17 între Sîntă-Marii...

T u d o s e: Și ce pricopseală mi-ai făcut?

G h i o a l a: Iacă, nu mi-a zis lumea fată bătrînă.

T u d o s e: Nu m-ai ascultat pe mine cînd te sfătuiam: „Nu te mărita"... Și vezi?

Ghioala: Bietul răposat!... Ridica cruci și mănăstiri, da-ncolo, bun și harnic!

Leana: Ce bun era tăicuțul meu!

Tudose *(începe să se aprinză)*: Tu să taci!... Un bețiv!... Cînd se trăsnea, bătea pe mă-ta!

Ghioala: El mă bătea, el mă-mpăca... Treaba lui!

Leana: Și-mi aducea jucării de la Moși, și ce frumos mi le dădea!

Tudose: E, jucării!

Ghioala: Dumneata, nene, nu l-ai putut suferi...

Tudose: Ba vezi că era să-l port în cîrcă... Un cerșetor... De șase ori și-a pierdut capitalul — ce brumă avea — și de șase ori a venit să-mi ceară mie...

Ghioala: Și i-ai dat?

Tudose: A șasea oară era să-i dau... N-am avut de unde...

Ghioala *(ințepată)*: Era să-i dai... I-ai dat?

Tudose: I-am dat, firește, i-am dat povețe... Și-o povață bună face mai mult ca un meșteșug bun... „Mă, pune ban peste ban, dacă vrei să ai bani"...

Ghioala: Și noi ce era să mîncăm?

Tudose *(convins)*: Să răbdați!

Ghioala: Gura cere pîine!

Tudose *(cu aceeași convingere)*: Să nu-i dai! Omul se deprinde cu toate... O! de cîte ori n-am răbdat eu — și nu rabd — și foamea, și setea, și frigul, și rîsul, și batjocora! *(Arătînd pe Leana.)* Întreab-o pe ea de cîte ori... Că de cînd ți-am luat-o de căpătuială, nu mai dorm... Să-i încropesc ceva, și nu poci...

Ghioala *(cu milă)*: Și e slăbuță și goală pușcă...

Tudose: Slăbuță? Crește! Și n-are fustă, n-are papuci, n-are ciorapi?... Ș-acum își coase — rău face — o cămășuță cu ibrișin și cu fluturi... hî! în loc să puie la o parte... Ș-are-n lacră o rochiță albă cu flori...

Ghioala: De un an și jumătate... Ai pus-o vrodată?

Leana *(sfios)*: Țu!

G h i o a l a: Nu spui eu?... Pui prinsoare că i-a rămas scurtă...

T u d o s e: Cu atît mai bine... Să n-o ia-n călcîie... Să n-o tîrască prin praf și prin noroaie...

G h i o a l a: Ascultă-mă, nene, știi de ce-am venit?

T u d o s e *(cu frică):* De ce?

G h i o a l a *(privindu-l lung):* Să văz ce e cu fata.

T u d o s e: Iar începi?

G h i o a l a *(hotărîtă):* Iar, că e fata mea!

T u d o s e *(cu oarecare violență):* Fata ta? După ce-am ținut-o cinci ani pe mîncare și pe îmbrăcăminte?

G h i o a l a *(revoltată):* Iacă-mbrăcămintea... Uită-te la ea!... Iacă mîncarea... *(Leana se șterge pe furiș la ochi.)* Ai luat-o de suflet... foarte-ți mulțumesc!... O să-mbătrînească-n ușa dumitale... Mai bine să-mparță sărăcia cu noi decît cu dumneata... Ș-apoi, verde și pe față: o cere un rotar — flăcăul lui Dima, un băiat bun — și eu o dau!... Iacă așa!

T u d o s e: Un rotar? S-o bată și s-o-njure toată ziulica? *(Insinuant.)* Leano, Lenuțo...

L e a n a: Auz, nene.

T u d o s e: Vrei tu să iei pe rotarul pe care ți-l aduce mă-ta plocon?

L e a n a *(oftînd):* Nu, nene Tudose...

(O femeie îngreunată trece drumul cu cobilița-n spinare.)

T u d o s e *(fals-tragic):* Vrei tu să ajungi ca aia?

L e a n a *(surîzînd printre lacrămi):* Nu, a, nu, nene Tudose!

T u d o s e: Vrei tu să te măriți?... Ca aia vei ajunge.. Vrei?

L e a n a *(simplu):* Nu știu...

G h i o a l a *(izbucnind:)* Cum, nu știi? Eu la 15 ani știam multe... Spune, vrei sau nu vrei?

L e a n a *(după ce se gîndește):* Nu, mamă...

G h i o a l a *(cu amărăciune):* Eu la 15 ani am purtat pe frat-tău, Tudor, în pîntece, și n-am mai murit... și-am trăit cum trăiește și-aia... Că

doar n-o să rămîi toată viața ca aia... Ia, acolea, pe fiecare an, între a cincea și-a noua lună... Ei! Maică a Domnului!

Tudose *(triumfător):* Lenuțo, Lenuțo, vrei tu — spune drept — să mă lași pe mine, om bătrîn și neputincios, acum, după ce te-am făcut mare, și să te duci în Obor?

Leana *(încet):* Nu, nenea Tudose...

Ghioala *(scoasă din țîțîni):* De Tudose să ai parte! *(Țipînd.)* De unchiu-tău bogatu... hea, ptiu!

Tudose *(speriat):* Ce strigi așa? gura mahalalei... Sîît?... Du-te, fetițo, du-te, că mă-ta a luat cîmpii... *(Leana pleacă și trage binișor ușa după ea.)* Să nu rupi clanța... *(Mînios.)* Ce bogat? Nu ți-e rușine?

Ghioala *(dîrj):* Putred de bogat... Așa umblă vorba...

Tudose *(înecîndu-se):* Putred de... Doamne, Doamne!

Ghioala: Dar mie mi-e datoare piața, or dumitale?

Tudose: Ce-am strîns am dat...

Ghioala: Pe amanet!

Tudose: ...și-am rămas cu buzele umflate!

Ghioala: Ei, nu mai spune!... Poi, Răducanu și cu Ciovic — negustori în Piața Mare, de la noi din mahala — plîngeau cu lacrămi cît pumnul și te blestemau de curgea țărîna din pod că i-ai lăsat pe drumuri... că, după ce le-ai luat 30 la sută, i-ai încurcat, le-ai bătut toba și le-ai vîrît în buzunar capetele îndoite...

Tudose: Sîîît!... *(Revoltat.)* Minciuni!... Niște mofluzi!... Am pierdut tot cu judecățile, cu hîrtiile, cu advocații, cu portăreii, cu scriitorașii... Și n-am luat chioară para de pe pielea lor...

Ghioala: Lasă, Tudose, lasă, că ne cunoaștem noi, am auzit eu... De cînd erai mic... nu dăschideai gurița... nu rupeai pantofi... nu-ți hărtăneai rochița... și pe ce puneai mîna puneai bine...

T u d o s e *(revoltat și convins):* Da! Așa e! De cînd eram d-o șchioapă pricepusem lumea! Înțelesesem că o cîrpă din gunoi este o muncă de om pe care te faci stăpîn dacă o pui bine. Cînd mama îmi da cîte-un ban de trei ca să-mi cumpăr simit, eu mă uitam în ghiozdan: era felia de pîne? sănătate bună — aveam ce mînca... Nu te saturi cu pîine? Ce-ți trebuie simiți?... Și banul îl puneam doparte... Și un ban peste altul fac doi... Ce rîzi? De ce rîzi?... Faci ca lucrătorii risipitori care îmbătrînesc calfe, și stăpîni nu mai ajung!... Banii — cînd e zăduf — ți-aduc reveneală... cînd ți-e frig, îți țin de cald... Și e dăstul să te gîndești ce poți face cu banii ca să și guști bucuria lucrurilor pe care nu le-ai cumpărat... Ai simțit bucuria? De ce să mai cumperi?... Rîzi, rîzi cu hohote... risipitoareo! În viața ta n-ai gustat și n-ai să guști adevărata bucurie!

G h i o a l a *(crucită):* Mă uit la tine... om bătrîn...

T u d o s e *(mînios):* Ești o nebună!

G h i o a l a *(profetic):* Strînge tu, omule, strînge, că hoții pîndesc... Fiut-fiut, p-aci le e drumul... Și ia-i de unde nu-s!

T u d o s e *(furios):* Nelegiuito!... Poate să vîre tot pămîntul în buzunar ca să-mi fure și banii mei! Atunci, și nici atunci! Așa să știi! că n-am bani, n-am chioară para! *(Înduioșat.)* Banii mei! Oh! banii mei! *(Se-nvinețește.)* N-am! n-am! n-am! P-așa vremuri de un' să ai?

G h i o a l a *(cutremurîndu-se):* Oh! că bine-ți zice lumea!

T u d o s e: Care lume? și cum îmi zice?

G h i o a l a *(plecînd și dîndu-i cu tifla):* Zgîrcit îți zice, zgîrcitule!

H a g i-T u d o s e *(făcînd explozie):* Piei din fața mea, cățea!

(Cade pe prispă. Cîrciumarul, Bragagiul și Pastramagiul rîd cu hohote.)

Pe stînga, casele lui Hagi-Tudose, văzute pieziș dinspre ogradă. O uscioară în mijloc și o singură ferăstruie cu fiare cadrilate pe dinăuntru. O prispă lipită cu pămînt galben. În dreptul ușii, mai jos de prispă, două trepte de scînduri. Pe zidul din dreapta, o mulțime de lemne și de troace. În ogradă, vișini, pruni, meri, zarzări, un dud și cîțiva nuci. Supt un pom, în apropiere de casă, o laviță dintr-o scîndură subțire. Iarbă crescută prin luminișuri. Nalbă, pelin, lumînărică, dudău și diferite buruieni. Două straturi: unul de ceapă și altul de usturoi. În fund, un gard, despărțind cuprinsul lui Hagi-Tudose de celelalte proprietăți. Peste gard, trei plopi și un nuc bătrîn se pierd într-o hălăciugă de pomi.

SCENA I

Hagi-Tudose și Leana, pe prispă, în ușe.

(Hagi-Tudose, slab, uscat, cu părul și barba mai lungi ca mai-nainte. Cu fes în cap, c-o fermenea neagră și cu un anteriu vărgat negru cu galben. Brîu vișiniu și cu meși roșii în picioare. Hagi-Tudose tușește mai des ca-n trecut.)

Hagi-Tudose: Să te fi uitat bine... Atîta lume forfota... Să nu fi furat ceva...

Leana: Ce să fure?

Hagi-Tudose: Lucrurile din casă...

Leana: O tingire, o tigaie, două oale, trei stră-

chini, patru linguri, două de cositor și două de lemn...

Hagi-Tudose: Hainele mele!

Leana: Care haine?

Hagi-Tudose: Ale vechi!

Leana: Ale vechi? Scurteica nu mai are blană; pantalonii nu mai au fund, nu se mai țin și nu mai țin...

Hagi-Tudose: Ce vorbă... ca și noi!

Leana *(surîzînd)*: Ca și noi? o!

Hagi-Tudose: Da, da... *(Aspru.)* Fustele astea mă costă și ochii din cap!... *(Își freacă mîinile.)* O! cum se petrece lemnul sfînt, mai abitir ca găitanul! Dacă[1] aș fi știut, de mult m-aș fi dus la Ierusalim, dar să fi știut bine că mă duc pe jos, că trec marea înot, și tot m-aș fi dus! Aș fi scăpat de sărăcie!... Leano, ai cusut ghiozdănelele cu lemn sfînt? Cîte-au ieșit?

Leana: Șaisprezece... Opt cu piele galbenă și opt cu verde...

Hagi-Tudose: Numai atît?

Leana: Cîte mi-ai dat.

Hagi-Tudose: Din bucățile ale mari să fi făcut două...

Leana: Toate erau la fel...

Hagi-Tudose *(animat)*: Să le fi-ndoit, să le fi-mpătrit, 32, 64, 128, 254, ba nu, 256...

Leana: Erau așa de mici, că abia le prindeam în buricile deștelor.

Hagi-Tudose: Nu te taie capul... Ești osîndită să trăiești și să mori flămîndă și calică!

Leana *(pe gînduri)*: Nene Tudose... Pă nesupărate... Trecu Paștele...

Hagi-Tudose *(începe a se neliniști)*: Trecu... Las' să treacă!

Leana: ...și ouă roșii n-am mîncat...

Hagi-Tudose: Ce prostie! Ouă roșii... ouă stătute... Mai bine le mănînci proaspete...

Leana: Am roși puțintele...

---

[1] În textul de bază: *Da-aș*; corectat cf. ms. II, p. 71.

Hagi-Tudose: De roşim puţintele, ardem focul degeaba, stricăm băcanul d-a surda... Cheltuială zadarnică... Vremuri grele...

Leana *(înghiţind în sec):* Da'... o ciozvîrtă de miel... Ce-ai zice?

Hagi-Tudose *(se agită):* Miel? Ce fel, miel? Mielul miroase a oaie... Paştele fuse prea-n vară...

Leana: Ce pustia de vară?... N-ai văzut cum ploua şi fulguia?

Hagi-Tudose *(necăjit):* Ei, fulguia, fulguia... Ţinea?... Cum cădea, se topea... Eu mor de căldură... Uf! uf!

Leana *(tristă):* Şi mie mi-e răcoare...

Hagi-Tudose: Ţi-e răcoare... mori de frig... crăpi! Aşa te-am pomenit: lacomă şi nemulţumitoare!

Leana: Bine, bine, nu te supăra...Îmi veni şi mie o poftă... Mi-a trecut...

Hagi-Tudose: M-ai făcut să tuşesc... Unde-ai pus ghiozdănelile?

Leana: Pe pat, în odaia dumitale.

Hagi-Tudose: Cîţi veniră pîn' la namiezi?

Leana: Vro paisprezece... ba, nu — cu cele trei cocoane din Mîntuleasa — şaptesprezece...

Hagi-Tudose: Şi după toacă are să vie şi jupînul meu — *boier* Matache şi cocoana Jojetra... *(Intră în casă.)*

SCENA II

Leana şi Culai.

(Culai vine din fundul grădinei. Leana face cîţiva paşi înaintea lui şi se opreşte, se schimbă la faţă şi pleacă capul în jos.)

Culai *(timid):* Ce mai faci, Lenuţo?

Leana: P-acilea şi eu... cu casa...

Culai: Ce e drept, curat... prispa măturată... geamurile spălate... şi pe dinăuntru — ştiu — deretecat şi lucruşoarele puse la locul lor...

L e a n a: N-am ce pune la locul lor... E așa de goală... Cîteva cioburi de străchini și de oale, pe care le frec, le frec degeaba, de cîte două-trei ori pe zi... că n-am la ce, că n-am de ce...

C u l a i: D-ai fi la casa ta ai ține-o c-un fus...

L e a n a: La casa mea? Care casă?

C u l a i: Cînd te-i mărita...

L e a n a *(surîzînd trist):* Să mă mărit? Eu să mă mărit? Cine să mă ia? N-am zestre, n-am țoale, n-am de nimic... Sunt ca un deșt...

C u l a i: Ești curată, harnică și cu ochii încondeiați...

L e a n a: Domnule, domnule Culai! Am obrajii arși de soare și bătuți de ploi și de vînturi; am ciorapii cu găuri; fusta, petece; cămașea, cîrpită... Cine să se uite la mine?

C u l a i: Cine are ochi să vază!

L e a n a: Toată lumea are ochi...

C u l a i *(cu entuziasm):* Toată lumea este oarbă!

(Se aude tocînd în toaca de lemn, în toaca de fier și trăgînd clopotele. Amîndoi apleacă capetele în jos și se închină. Culai scoate din buzunar două pricomigdale.)

C u l a i: Na, Lenuțo, na, de...

L e a n a: Nu, nu iau...

C u l a i: De ce?

L e a n a: Or fi scumpe...

C u l a i: O! scumpe, pe ciorile... Na, mănîncă, că sunt bune... Azi mă gîndii la tine... Și cum mă gîndeam îmi zisei: „Ia să-i duc Lenuții două pricomigdale"...

L e a n a: Pricomigdale se cheamă?

C u l a i: Da... Cu migdale pisate, cu albuș de ou, și zahăr, și alte mirodenii. Gustă, să vezi...

L e a n a *(surîde):* D-a fi păcat, păcatul să cadă asupra dumitale... *(Ia și gustă, apoi mănîncă cu poftă.)* Î-î, ce bune sunt! Sunt scumpe?

C u l a i: Zece parale una...

L e a n a: Zece parale!... O!... M-am săturat... *(Întinde una din pricomigdale.)* Poftim...

C u l a i: Ce Dumnezeu! Crezi c-am să calicesc? Rachieria merge strună... Oamenii, gîrlă... Și de la fiecare mușteriu cîte puțin, s-adună, s-adună sutele, și sutele fac miile...

L e a n a *(mîncînd cu poftă):* Ce bine-mi pare că mai sunt oameni cărora să le meargă bine!

C u l a i: Cărora să le meargă bine? Hagiului îi merge rău?

L e a n a: N-are, săracu!... Ce-a avut a dat cu împrumut, și rămășița a băgat-o în hagialîc... Și d-ar avea... *(Se uită țintă la Culai.)* Nu, nu, să nu te-mprumuți niciodată la el!

C u l a i *(surîzînd):* N-am nevoie... Și de ce nu m-aș împrumuta la el?

L e a n a: La el?... Nu, nu, să te ferească Dumnezeu!... Săracu nenea Tudose!... De cînd îl știu se plînge într-una, ziua și noaptea... Și mai cu seamă de-i cer ceva sau de-i cere cineva... o! atunci se vaietă parcă l-ar fi mușcat un șarpe de inimă!

C u l a i *(o ia de mînă):* Lenuțo, ia uită-te la mine... Mult trebuie să suferi tu...

L e a n a: Am suferit, nu mai sufer... Se obicinuiește omul cu toate... Mi-e milă, mi-e milă de el!

C u l a i: Mie de tine mi-e milă, Lenuțo!

L e a n a: De ce ți-ar fi?

C u l a i *(emoționat):* Fincă ești bună și fincă te...

L e a n a: Fincă ce?

C u l a i: N-am curaj... *(Pleacă ochii-n jos.)* Tu nu-mi zici pe nume...

L e a n a *(rîzînd):* Cum, Culai?... O!...

C u l a i: Ș-apoi e ziuă... Tu mă vezi, eu te văz... Și nu-ndrăznesc... Parcă-mi taie cineva puterile... Se culcă devreme Hagi-Tudose?

L e a n a: Cu găinile... O lumînare, de vro trei ani, întreagă-întregulită...

C u l a i: Adoarme devreme?

L e a n a: Uneori cum pune capul pe pernă... Alteori, tîrziu; socotește, socotește, nu știu ce socotește.

C u l a i *(sfios):* Dac-ar adormi devreme... ai vrea tu?...

L e a n a *(cu nelinişte)* Ce să vreau?

C u l a i: O! cum te uiţi!... Ai vrea tu să ne-ntîlnim la noapte?

L e a n a: Să ne-ntîlnim?

C u l a i: De ce te sperii?... Da, am să-ţi spui o taină...

L e a n a: Mie?

C u l a i *(emoţionat):* ...ş-aş vrea să fim singuri... Să ţi-o mărturisesc ţie şi lui Dumnezeu... Spune-mi: da or ba... Da' să nu zici nu...

L e a n a: Ştiu eu ce să zic?... Să nu ne simţă nenea Tudose...

(S-aude zgomot de paşi.)

C u l a i *(cu lacrămi în glas):* Te rog, te rog!

L e a n a *(oftează):* Bine... Fie!

SCENA III

H a g i-T u d o s e, P o p a R o ş c a, L e a n a şi C u l a i.

H a g i-T u d o s e *(cu un ghiozdănel verde):* P-aci, părinţele.

P o p a R o ş c a: P-aci, tată, p-aci...

H a g i-T u d o s e *(restit, lui Culai):* Dumneata ce cauţi? Pe unde-ai venit? Ai sărit gardul?

C u l a i *(intimidat):* În fund, poarta deschisă... Am închis-o eu pe dinăuntru...

H a g i-T u d o s e: Deschisă? Leano, auzi?... Să intre toţi pungaşii!

L e a n a: Dumneata ai umblat p-acolo...

H a g i-T u d o s e: Eu?... Da, eu!... Mi-a luat Dumnezeu minţile... *(Lui Culai.)* Ei, şi ce vrei? De ce-ai venit?

C u l a i: Să cumpăr lemn sfînt...

H a g i-T u d o s e *(mai blînd):* Da? E bun la toate... Şi la rachierie... F scump, scump, dar face...

C u l a i: Oricît o costa...

H a g i-T u d o s e *(îmblînzit):* Oricît?... Bine, bine... Stai, plimbă-te, plimbaţi-vă... Ziceai, părinte...

P o p a R o ș c a: Preoteasa tînjește cam de mult... Ia, ia la doftorii, bea și apă dăscîntată, îi dau și aiazmă, îi citesc molivte ...Și degeaba sunt toate...

H a g i-T u d o s e *(îi dă ghiozdănelul):* Să i-l atîrni de gît... Dimineața, cum s-o scula, să zică *Împărate ceresc*, să se închine și să-l sărute; la cină să zică *Mînca-vor săracii și se vor sătura* — firește, dacă mănîncă — să se închine și să-l sărute; seara, la culcare... î-î... s-o lași în pace...

P o p a R o ș c a: O las, taică, cum să n-o las?

H a g i-T u d o s e: S-o lași!... Să se închine și să zică... *(Aparte.)* Ce să mai zică? Să zică o rugăciune... Și nici doftorii, nici apa dăscîntată... nimic, nimic... Ș-are să-i ia cu mîna...

P o p a R o ș c a: Ș-a cincia fetișcană e cam bolnăvioară, mititica!... Că mi-a dat Dumnezeu dăstule, una după alta, și numa fete...

H a g i-T u d o s e: Să săruți și dumneata, părinte, de vrei să-ți dea băieți... Ai putea să cumperi și pentru dumneata, și pentru fetiță...

P o p a R o ș c a: Scump, tată... Opt lei legăturica...

H a g i-T u d o s e: Scump, da' face! Pentru dumneata și pentru fetiță le las la șapte...

P o p a R o ș c a: Zici că mi-ar sluji și mie?

H a g i-T u d o s e: Firește!

P o p a R o ș c a: Ei, unde dă Dumnezeu un băiat!...

H a g i-T u d o s e : Și doi, și trei, dăstul să crezi!

P o p a R o ș c a: Cum să nu crez, taică! Lemnul sfînt pe care s-a răstignit Mîntuitorul! *(Popa Roșca dezleagă colțul unei basmale și îi dă paralele.)*

H a g i-T u d o s e *(numărînd):* Mai era o bucată — 1, 2, 3 — p-așa de mare — 4, 5, 6, 7... Mai, părințele, mai...

P o p a R o ș c a: Ce, numai șapte? Cum focului făcui?

(Îi numără în gologani p-al optulea.)

Culai *(supt pomul din apropiere):* Ce crezi tu, Lenuţo, o să plouă?

Leana: Ar fi a ploaie...

Culai: Sunt semne...

Hagi-Tudose: Ce vorbiţi voi acolo?

Leana: De ploaie, nene.

Hagi-Tudose: De ploaie?...

Popa Roşca: D-ar fi cu noroc...

Hagi Tudose: Este, părinte.

Popa Roşca: Şi la băieţi?...

Hagi Tudose: Şi, părinte, şi o să nască doi gemeni.

Popa Roşca *(plecînd vesel):* Fie şi doi!

Leana: Am apucat să zic...

Hagi-Tudose: Mai, părinte, încă un ban...

Culai: Să nu-ţi iei vorba-ndărăt!

Hagi-Tudose: Şi ce vorbiţi voi?

Culai: De ploaie, nea Tudose...

Hagi-Tudose: Parc-ai fi grădinar, parcă n-ai fi rachier... P-aci, părinţele, p-aci, pe după casă... Leano, să tragi zăvorul... *(S-aude bătînd în uşa d-afară.)* Cine-o fi bătînd să spargă uşa?... Cocoana Jojetra... Ho! ho! că n-am surzit... Viu, viu...

SCENA IV

Matache Profirel, Gherghina Profirel, Fifica, Jenică Păunescu, Hagi-Tudose, Leana şi Culai.

(Hagi-Tudose le deschide uşa dinlăuntru. Intră gălăgioşi. Se aud Gherghina Profirel, Matache Profirel şi Jenică strigînd: „Hagiule, să trăieşti, Hagiule!" Hagi-Tudose revine, astupîndu-şi amîndouă urechile, în uşa dinspre grădină. Cîtva timp nu se vede decît Hagi-Tudose, Culai, Leana şi Gherghina Profirel, care nu poate intra pe uşă din pricina malacovului.)

Hagi-Tudose: Ajunge, că mă năuciţi!

Gherghina Profirel *(cu gura mare):* Sfîntu... hagiu... Bine-ai venit, Hagi-Tudose... Mă! Şi ce frumos eşti îmbrăcat!

Hagi-Tudose *(tușește):* Mă costă o groază de parale!

Gherghina Profirel: Eu, eu mai întîi...

Matache Profirel: Păi nu poți, bobocule...

Gherghina Profirel: Îi! Ce ușe ai, Hagiule!

Hagi-Tudose: Ce să fac? Casă veche... D-aș fi știut aș fi luat măsură pe malacovul dumitale!

Gherghina Profirel: Pune mîna, Hagi-Tudose...

Hagi-Tudose: Cum să nu...

Gherghina Profirel: Sai și tu, Culai...

Culai: Acuși, mătușică...

Gherghina Profirel: Ți-am spus o dată: „tanti“!

Culai: Prea bine, tanti, prea bine...

Gherghina Profirel: Nu d-acolo... Culai, mai de sus... Hagiu, mai de jos... *(Rîzînd.)* Așa, așa...

Hagi-Tudose: N-o să se poată...

Matache Profirel: Să pui și eu mîna, măicuță...

Gherghina Profirel: Vorbă e?... De dumneata mă feresc... Să nu se vază...

Matache Profirel: Ei, ce-o să fie?...

Gherghina Profirel: Bibilurile... În fața oamenilor? Lasă mata altădată...

Fifica Profirel: *Maman!*

Gherghina Profirel: U! mă luă gura pe dinainte...

Hagi-Tudose *(muncindu-se cu Gherghina Profirel):* Dacă ne-am întoarce pe poarta a mare?

Gherghina Profirel: Să mă-ntorc din drum? Nici moartă!

Hagi-Tudose: Păi buți, pe ușa asta, n-am băgat de cînd sunt!

Gherghina Profirel: Ai nemerit-o și dumneata!... Malacoave, modă...

Hagi-Tudose *(cu necaz):* Nici malacoave...

Gherghina Profirel: E, Culai, Culai... Apucă bine... Pune mîna pe dedăsupt...

Culai: P-aici?

Gherghina Profirel: P-acolo... *(Rîde.)* Nu așa de sus... *(Pierzînd răbdarea.)* Ia întoarceți-vă, domnilor, și puneți mîna la ochi... *(Își ridică rochia și malacovul în lungul trupului, se opintește, și iese zgomotos.)* Iacă așa! Uf! bine că scăpai!

Hagi-Tudose *(dînd mîna Fifichei)*: Binișor, binișor... o să treci?

Fifica *(rîzînd)*: Ce, sunt cît *maman?*

Hagi-Tudose: Și dumneata ai malacov, dar nu ca al cucoanei Jojetra!

Fifica *(dîndu-se jos rîzînd)*: Cucoană Jojetro! *(Făcîndu-și vînt cu evantaiul.)* Jo-je-tro!

Gherghina Profirel: Nu poate altfel... Bată-te, Hagiule! Că bine le potrivești matale!

Hagi-Tudose *(înțepat)*: Cum pot, cucoană, cum pot...

(Jenică și Fifica se retrag supt un vișin.)

Fifica: *Fi donc!* [1] *(Își pune pensneul.)* Cine e aceea?

Jenică: Lenuța, nepoata lui Hagi-Tudose.

Fifica *(rîzînd)*: E mai mult goală... *O! mon Dieu!* [2]

Hagi-Tudose *(văzînd pe Leana și pe Culai, la o parte, supt un zarzăr)*: Leano! Ci lasă ploaia! *(Leana tresare.)* Fă rost... Adu ghiozdănelele într-un șervet curat...

Leana *(ducîndu-se)*: Curat? Unul avem...

Fifica *(rîzînd cu Jenică)*: Numai unul?

(Jenică dă din cap.)

Matache Profirel *(Hagiului)*: Te-ai întors sănătoșel?

Hagi-Tudose: Cum mă vezi, jupîne...

Matache Profirel *(cu bunătate)*: Cam slăbuț... Și tușești... Să te-ngrijești...

---

[1] Ia privește! (fr.).
[2] O! Doamne! (fr.).

Pagina 64 din manuscrisul piesei *Hagi-Tudose*, redactată la Karlsbad.

Pagină din prima variantă a manuscrisului piesei *Hagi-Tudose*.

H a g i -T u d o s e: Am răcit la drum... Încolo, bine... Sănătos tun...

M a t a c h e P r o f i r e l: Ia spune-ne, ce ai văzut și cîte-ai văzut...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Așa zău! Ai văzut cadîne? Cum erau? Cu malacov?

H a g i-T u d o s e: Cu niște malacoave mai dihai ca al dumitale...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(veselă):* Vezi, nene, vezi?

H a g i-T u d o s e: Și cu niște alunițe ca la dumneata... supt sprinceana stîngă și la sfîrcul buzelor, în dreapta...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Aș! s-au mutat!

M a t a c h e P r o f i r e l: E ca un copil... Cînd i-abate, odată-mi ia briciul, și le taie, și se culcă înfofolită...

(Leana aduce un șervet înfășurat.)

H a g i-T u d o s e: Un pașe bogat — bogat, cîinele — îmi povestea că o cadînă are patimă de briciul lui... Și tot așa se taie... Și, tot ca la mata, îi răsar în altă parte...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Vezi, nene, vezi?

H a g i -T u d o s e: Numai că ei după ce-și tăia două îi răsăreau trei...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Ba mie cîte îmi tai atîtea-mi răsar...

F i f i c a: *Maman*, lasă alunițele... Să ne spuie Hagi-Tudose ce minuni a văzut p-acolo...

J e n i c ă: Hagi-Tudose, fă plăcere domnișoarei Fifica. Dorința dumneaei e ordin, și ordinele se execută, nu se discută...

(Fifica îl lovește ușor cu evantaiul peste obraz.)

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(încîntată):* Bravo, Fifico!... Să te sărut!... De cîte ori îmi place ceva sau cineva, îmi vine să te sărut... *(Către Hagi-Tudose.)* Aide... E ordinul meu... Care va să zică, este o dorință, cum a zis Jenică Păunescu, șiretul!

M a t a c h e P r o f i r e l: Tudose, cîteva scaune... Noi să stăm, și dumneata să povestești.
H a g i-T u d o s e *(contrariat):* Scaune? *(Se scarpină-n cap.)* Leano, Leano, fă de scaune...
L e a n a: Cum să fac? Aveam unul, și ș-ala s-a rupt...
F i f i c a: *Fi, quelle misère!* [1]

(Jenică dă din cap.)

H a g i-T u d o s e: Adu-l, cum o fi!
L e a n a: Era cu patru picioare și a ajuns cu două... Să-l aduc...
J e n i c ă: Cine-o sta pe el o s-ajungă [2]-n patru...

(Risete.)

H a g i-T u d o s e *(cu răutate):* Dumneata să stai!
F i f i c a *(aparte):* Ce mojic!
G h e r g h i n a P r o f i r e l: Lenuțo, nu-l mai aduce. Eu am să stau pe laviță... Uf! că tare mă strîng pantofii!
F i f i c a: *Maman, maman!*
G h e r g h i n a P r o f i r e l: Ei, și tu!... Parc-ai fi soacră, iar nu de măritat...
F i f i c a: *Maman! quelle honte!* [3]
G h e r g h i n a P r o f i r e l *(privind lavița):* Cam subțire... și eu...
M a t a c h e P r o f i r e l: Mata, fetițo! De unde? Te cunosc eu!
F i f i c a: *C'est du propre?* [4] ha-ha!

(Jenică dă din cap.)

M a t a c h e P r o f i r e l *(Hagiului):* Malacovu ce e de ea, dar încolo... Haide, hop, hop!
G h e r g h i n a P r o f i r e l: Treceți în fața mea... *(Își ridică malacovul din spate.)* E cineva la spatele meu?
M a t a c h e P r o f i r e l: Nimeni, puișorule...

---

[1] Ah! Ce mizerie! (fr.).
[2] În textul de bază: *el s-ajungă-n;* corectat cf. ms. I, p. 33.
[3] Mămico, ce rușine! (fr.).
[4] Ai nimerit-o! (fr.).

Gherghina Profirel: Una, două, trei... *(Se așază repede pe laviță. Lavița se rupe și cade pe spate.)* Au! au! au!

Matache Profirel *(îi dă mîna repede):* Te-ai lovit? Ți-e rău?

Hagi-Tudose *(sărind):* Na! să rupse lavița! Laviță nouă!

Matache Profirel *(îngrijat):* Ce te doare?

Gherghina Profirel: Nimic, prea puțin la...

Fifica: *Maman!*

Gherghina Profirel: ...genuchiu... *(Fifichei.)* Dar unde credeai?... *(Matache Profirel și cu Jenică o ridică.)* Frică mi-era să nu se fi văzut...

Matache Profirel: De loc!

Gherghina Profirel: Cum, de loc?

Matache Profirel: Dacă-ți spui!

Gherghina Profirel *(rîzînd):* Nici ciorapii, nici fundele, nici...

Fifica: *Maman, maman!*

Matache Profirel *(înduioșat):* Ce frumos știi mata să cazi! Totdeauna ai fost ușurică... Niciodată nu m-ai dat de rușine... Nițică bătaie de inimă, și-ncolo...

Gherghina Profirel *(îi dă peste gură):* Dacă n-ar lăuda dumnealui pe dumneaei...

Jenică: Ba toți știm că *madame* Jorjeta Profirel e ca o pană... cînd sare din trăsură... cînd se dă pe scări... cînd se suie pe cal...

Hagi-Tudose: Dumneata pe cal?

Gherghina Profirel: Hî-hîî! Eu... pe șea de damă... Jenică ține calul de frîu, Fifica de talie, și dumnealui de pulpă...

Hagi-Tudose: Jupîne *(Gherghina strîmbă din nas)* să nu-l mai ții de pulpă, că te pomenești c-o copită...

Gherghina Profirel: Știi că ai haz?! Pe mine, Hagiule, nu pe cal... S-ar putea?

Hagi-Tudose: La călărie, pe dumneata te ia de pulpă?... Înțeleg!

Fifica *(către Jenică)*: Și *maman*, da' și el!

(Jenică dă din cap.)

Gherghina Profirel: Ca o pană cînd nu mă strîng pantofii... Acum atîrn o mie de oca... Uf! cine mă puse să-i iau pă-i bleo-ilictric!... Mai ales ăl din dreapta... Adu mîna, boierule... Cu adevărat rumatism...

Matache Profirel: Ce rumatism!

Gherghina Profirel: Or rumatism, or dropică... Pantofi afurisiți!

Fifica: *Maman!*

Gherghina Profirel: Ai dreptate... Dacă am așterne o velință pe iarbă verde... Ce zici, Hagi-Tudose?

Hagi-Tudose *(se scarpină-n cap)*: Cum vreți, cocoană, cum vreți... Leano, Leano, unde ești? Adu velința...

Leana: Să stea cocoana pe velința noastră?

Hagi-Tudose: Ei, da!

Leana: Mai bine pe iarbă verde... Așa e de soioasă...

Hagi-Tudose: Soioasă, soioasă...

Leana: De la bunică-mea... Și ea cine știe de cînd o fi avut-o...

Fifica: *Quelle misère! O! Quelle misère!*

(Jenică dă din cap.)

Leana: S-o aduc...

Gherghina Profirel: Lenuțo, mai bine pe iarbă... *(Își ridică malacovul.)* Pardon, domnilor! *(Se așează.)* Așa... Trage și reveneală... *(Își scoate pantofii.)*

Fifica: *Maman*, ce manieri! [1]

Gherghina Profirel: Uf! stele verzi înaintea ochilor!... Ah! ce bine e! Stați și dumneavoastră... Ei, acum să ne povestească... Începi, Hagiule.... Tăcere!

Hagi-Tudose *(tușește)*: Să vă spui...

(Se aude bătînd în ușa d-afară.)

[1] În textul de bază: *minieri;* corectat cf. ms. I, p. 35.

C u l a i: Mă duc eu...

H a g i-T u d o s e: Nu, Leana... Ba nu... Mă reped eu... *(Se aude bătînd mai tare.)* Ei, spargi ușa, omule, dărîmi casa, neghiobule! *(Intră în casă.)*

J e n i c ă *(aparte cu Fifica):* Cum merge de atent...

F i f i c a: Ca o pisică...

J e n i c ă: Să nu se murdărească... Și cum se scutură!

F i f i c a: Se scutură și suflă...

J e n i c ă: Și nimic în casa lui...

F i f i c a: *Pauvre nièce*[1]... Cum o fi trăind?

J e n i c ă P ă u n e s c u: Ca vai de ea...

F i f i c a *(își pune pensneul): Elle est jolie!*[2]

J e n i c ă: Nu vezi ce slabă e?

F i f i c a: *Elle a une taille si fine*[3]...

J e n i c ă: Dacă nu mănîncă...

F i f i c a: *Et des beaux yeux bleu claires*[4]...

J e n i c ă: De foame...

F i f i c a: Așa de zgîrcit să fie?

J e n i c ă: Mai sunt calici, dar așa de... Adevărată boală...

(Se aude gălăgie.)

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(tresărind):* Ce, se bat?

M a t a c h e P r o f i r e l *(o mîngîie pe mînă):* Nu te speria!... E așa de sperioasă!

J e n i c ă: Îl cunosc după gură... ctitorul Gusi...

G u s i *(se aude și nu se vede):* Bine ai venit... Să fie opt luni de cînd nu te-am văzut, neicuțule...

SCENA V

Cei de sus și G u s i.

G u s i: O! ce de lume! Și domnișoara Fifica... Mă, frumoasă te-ai făcut! Și cocoana Gherghina...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Jorjeta, mă rog!

---

[1] Biata nepoată! (fr.).
[2] E frumoasă! (fr.).
[3] Are o talie așa de fină! (fr.).
[4] Și ochi frumoși, albastru-deschis (fr.).

G u s i: E, aşa e că şi dumneata eşti *nouă*... Şi dumitale ţi-o fi plăcînd sfinţii ăi noi, ca lui musu Jenică... Cu plecăciune, cu plecăciune!

L e a n a *(mai la o parte, cu Culai):* Jor-jeta!

C u l a i: Aşa să-i zici... Aşa îi place dumneaei... Şi eu „tanti".

M a t a c h e P r o f i r e l *(lui Gusi):* Poftim, şezi...

J e n i c ă: Dacă ai pe ce...

(Hagi-Tudose i-aruncă priviri fulgerătoare.)

G u s i: Că bine zici... Să stau şi eu lîngă cocoana Jor-jeta!

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(încîntată):* Pentru dumneata?... E loc... Acum, tăcere! *(Jenică şade jos lîngă Fifica.)* Fifico maică... *(Îi face cu ochiul.)* Nu vezi?

F i f i c a: Ce vrei, *maman?*

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Fi-fi-co... rochia scurticică, maică...

F i f i c a: Şi dacă e scurtă?

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(îi face semn spre Jenică):* Să nu se vază...

F i f i c a *(agasată):* Ei, *maman*, şi d-ta!... Domnul Păunescu...

(Jenică pleacă ochii-n jos şi se roşeşte.)

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Din greşală ţi-arunci ochii cu tot dinadinsul şi panc... bibilurile de la pantalonaşi, maică...

M a t a c h e P r o f i r e l *(sentenţios):* Fifico, ascultă colea la mă-ta, c-a văzut multe!

F i f i c a *(supărată):* Ei, *papa*, şi dumneata!

(S-aşează jos.)

G h e r g h i n a P r o f i r e l: A-a-a, nu se mai vede...

F i f i c a *(supărată foc):* Ca ce să se vază, *maman?*

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(cu asprime):* Eşti fată, maică, nu eşti băiat!

F i f i c a *(către Jenică): Quelle idée! On radote quand on est vieux!* [1]

G h e r g h i n a P r o f i r e l: O, vorbește franțuzește ca un înger!

M a t a c h e P r o f i r e l: E, Tudose, începi... Să ne spui pe șart...

H a g i-T u d o s e: Să vă spui... Într-o zi — nu-mi aduc aminte cînd — ieșeam de la biserică... Jupîn Gusi se certa cu musiu Jenică pe sfinți... Dumnealui, înfuriat...

G u s i: Așa mi-e felul meu la iuțeală...

H a g i-T u d o s e: Dumnealui, la iuțeală, nu știu de ce, nu, că să plec la hagialîc...

G u s i: N-oi fi știind...

H a g i-T u d o s e: Mă gîndisem eu mai de mult, da' vorba dumnealui mă săgetă... Îmi făcui socoteala, mi-o făcui — nu ieșea... Banii pe care-i aveam băgați-n negoț și banii din negoț...

G u s i *(rîzînd):* ...sunt ai tutulor, numai ai tăi nu sunt...

H a g i-T u d o s e *(cam atins):* Să știi c-așa e... În sfîrșit, mă hotărîi să plec... În loc d-o pîine pe zi, oi mînca o jumătate... În loc d-o ciorbă, oi mînca o ceapă ș-un usturoi...

(Tușește. Jenică se joacă cu un pai pe gîtul Fifichei. Fifica îl ceartă ușor. Vorbesc între ei.)

F i f i c a: *De l'ail? O! quelle horreur! (Lui Jenică.) Reste tranquille*[2].

J e n i c ă: O! cum aș mușca!

F i f i c a *(îi dă cu evantaiul peste obraz):* Sîît! *Comme tu es bébé!*[3]

H a g i-T u d o s e: Plecarăm într-o joi...

M a t a c h e P r o f i r e l: Cu cine ai plecat?

H a g i-T u d o s e: Trei din București: un armean, un grec și cu mine... Cînd trecurăm în Turchia, du-te, du-te, du-te, de nu mai isprăveam... Dă-i

---

[1] Ce idee! Cînd îmbătrînești, vorbești prostii! (fr.).
[2] Usturoi? O! ce oroare! Astîmpără-te! (fr.).
[3] Ce copil ești! (fr.).

sate, dă-i orașe, dă-i boi, și vaci, și măgari, și bivoli... Suie munți, scoboară văi, pîn' la Idrinea... Cîte zile? Să mă credeți c-am uitat... Socotii, socotii... Paralele se duceau... Trei franci calul pe zi, trei franci, trei, pîn' la Idrinea...

Gherghina Profirel: Pînă unde?

Hagi-Tudose: Idrinea, cocoană... Un oraș turcesc...

Gherghina Profirel *(se încearcă să pronunțe)*: Tu poți să zici așa, frățico? Pe mine să mă tai, n-aș putea!

Fifica: Idrinea, *maman*.

Gherghina Profirel *(cu admirație)*: Ei, cu gurița matale cin' să se puie?

Fifica: Idrin... *(Jenică o gîdilă cu paiul. Ea se scutură și rîde.) Reste tranquille, on te voit*[1]...

Hagi-Tudose: Acolo s-agăță de noi un bulgar, un muscal, trei greci, un schipetar ș-un țînțar...

Gherghina Profirel *(izbucnind în rîs)*: Un țînțar! Un țînțar la hagialîc!

(Toți rîd.)

Hagi-Tudose: Un țînțar cît mine de mare...

Gherghina Profirel *(rîzînd cu hohote)*: Fugi, că mor!

Hagi-Tudose *(mirat)*: Cu fes, cu mustăți...

Gherghina Profirel *(rîzînd cu lacrămi)*: Nu mai spune, că leșin... Poate n-ai văzut bine...

Hagi-Tudose: Ba am văzut și-am prea văzut!... Cu fustanele...

Gherghina Profirel *(leșinînd de rîs)*: Cu fustanele? Nu, zău, c-ai căpiat!

Hagi-Tudose *(sanchiu)*: Ce rîzi, cocoană, ce rîzi?... E nație de oameni... Așa-și zic între ei...

Gherghina Profirel: A! a! așa?

Matache Profirel: Păi așa spune, neică... Mă vezi pe mine? Uite, om în toată firea, intrasem la griji...

---

[1] Astîmpără-te, că te vede... (fr.).

F i f i c a *(scuturîndu-se): Jean, Jean, comme tu es... fébrile* [1]...

H a g i-T u d o s e: Și țînțarul, țițiri-pițiri, c-ar fi tot rumân...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Ei, rumân, pe dracu!...

G u s i: Firește, rumân machedonean.

H a g i-T u d o s e: Slomnea cîteodată a rumânește... La început nu-l înțelegeam, mai pe urmă pricepui tot...

(Tușește. Jenică sărută rochia Fifichii. Se joacă cu paiul pe furiș, ca să nu-l vază nimeni. Fifica dă din picioare și rupe iarba.)

F i f i c a *(încet, lui Jenică, rîzînd): Tu es fou!... Oh! c'est si drôle ce que je sente!* [2]

H a g i-T u d o s e: Ce bine că eram mulți! Mai un ou, mai o aripioară de pui, mai un păhărel de vin... O! cît m-a costat! *(Tușește.)*

J e n i c ă *(sărutînd pe picior pe Fifica):* Asculți?

F i f i c a: Simț. *(Îi lasă mîna în dreptul obrajilor. El o sărută. Jocul continuă supt evantaliu.)* O! Jean! Jean!

H a g i-T u d o s e: D-acolo, mergem, mergem — eu cu țînțaru meu, țițiri-pițiri — pînă dăm de Țarigrad...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(mirată):* Și-ai văzut dumneata Țarigradul?

H a g i-T u d o s e: Da, cocoană!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Ș-ai intrat dumneata în Sfînta Sofia?

H a g i-T u d o s e *(mai energic):* Da, cocoană!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Și e mare? Mai mare ca Sfînta Troiță?

H a g i-T u d o s e: Oamenii, spînzurați în coșuri, în tavanul ei, ca niște lăstuni... De treizeci de ori ca Sfînta Troiță... Și turci, și arapi negri și buzați, și fel de fel de dihănii se rugau... „Bor-bor-bor... bor-bor-bor... Alah-Alah!"

---

[1] Jean, Jean, ce... aprins ești... (fr.).
[2] Ești nebun... Oh! este așa de ciudat ceea ce simt! (fr.).

G h e r g h i n a   P r o f i r e l: Cum, cum?

F i f i c a: Numele profetului, prorocului lor, *maman*.

G h e r g h i n a   P r o f i r e l: Vezi comèdie! *(Către Matache Profirel.)* Multe mai știe și Fifica!... Bietele călugărițe... 'Mnezeu să le dea sănătate!

H a g i-T u d o s e: O! da' cerșetori, cerșetori, și cîini, și potăi, și pungași, și hoțomani... „Bacșiși, bre! Bacșiși!" Toată ziua cu mîinile întinse... Și noi toată ziua cu mîinile în buzunar... Bani să ai, și se duc într-o clipă... De cîte ori dădea țînțarul, de cîte ori!... „La ce tot dai? îi înveți cu nărav!"

G u s i: Dumneata nu i-ai învățat cu nărav! *(Pufnește de rîs.)*

G h e r g h i n a   P r o f i r e l: Și pe urmă?

H a g i-T u d o s e: Pe urmă, lunecă, lunecă, p-o corabie de trei ori cît casa asta... Și fluiera, și fluiera vîntul ca un haiduc... Și marea răscolită ridica talazuri civite cît omul de înalte...

G h e r g h i n a   P r o f i r e l: Marea, să fi fost de cinci ori, de zece ori ca Teiul?

H a g i-T u d o s e: Ce vorbă! Mă faci să rîz, cocoană Jojetro!

F i f i c a: Marea de Marmara, *mamàn!*

H a g i-T u d o s e: E-e, cum zici... Parc-ai fi fost acolo!

G h e r g h i n a   P r o f i r e l *(către Matache Profirel)*: Auzi dumneata, parc-ar fi fost acolo... Fifico, o să mă-nnebunești!... Mai zi o dată... Marea de...

F i f i c a: Marmara!

G h e r g h i n a   P r o f i r e l *(dînd ghies lui Matache Profirel)*: Ascultă, Matache... Tu poți să zici... Nici eu.... *(Încet.)* Ai mai da-o după...

M a t a c h e   P r o f i r e l: Ei, și dumneata... De ce nu?

G u s i: Dă-i-nainte, Hagiule...

H a g i-T u d o s e: Noi ca niște purici în mijlocul Teiului... Ce-o fi văzînd ei atît vedeam și noi... Cer, apă și vraiște... *(Îl apucă tusea.)*

M a t a c h e P r o f i r e l *(cu bunătate):* Să te îngrijești, Hagiule...

H a g i-T u d o s e *(roșu ca racul):* Nu e nimic... ca oțelul... Niţică coadă-a-șoricelului...

G u s i: Dă-i-nainte, Hagiule.

H a g i-T u d o s e: O! cît m-a costat!... Și mînă, mînă — cîte zile? am uitat — pînă am ajuns dincolo... Aci, iar oameni, femei, turci, tătarce, cafenii, negri, că numai ochii și dinții li se vedeau...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(lui Matache Profirel):* Fă-te mai încoa, nene, că mie mi-e frică!

H a g i-T u d o s e: Negrii, negrii, văcsuiți, arămii, albăstrii, galbeni, fistichii, și măgari, și cămile, niște namile cît toate zilele, cu două cocoși și cu una, cu gîtul adus în jos, cu capul mic, pe niște picioroange... că eu m-am tras înapoi cînd le-am văzut... Ș-o dată un arap... „burlurum bata sîctîn"... Și toate s-au muiat de genuchi de s-au pus jos. Și el nouă: „buiurum, banabac!" Și-am încălecat... Și, în șir, ține, ține, prin pustiuri, rar cîte-o casă ca o colivie de zăbrele... Și să fi fost vro 30-40 de inși...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(minunată):* Aoleo! Pe cămile?

H a g i-T u d o s e: Pe cămile.

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Zici c-aveau două cocoașe și altele una... și tot cămile?

H a g i-T u d o s e: Da... A cu două era 'mneaei, și-a cu una era 'mnealui...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Sireaca 'mneaei, mai moțată! Dumnealui cu una...

H a g i-T u d o s e: Și ceata noastră... cum îi zicea, Doamne... Cum îi zice, domnișoară Fifico?

F i f i c a *(cu ifos):* Caravană!

H a g i-T u d o s e: Așa, așa, caravană... *(Îl apucă tusea.)*

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(lui Matache Profirel):* Ei, s-a hotărît cu Fifica noastră! El a fost, și ea știe! Ei, nu, că are haz!

Jenică *(încet și pasionat):* Fifico... *(O sărută.)* Mă iartă...
Fifica *(galeș):* Te iert...
Jenică: Fifico...
Fifica: Ce?
Jenică: Te iubesc!
Fifica *(languros):* Adevărat?
Jenică *(cu patimă):* Te ador!
Fifica: Taci, să nu te-auză lumea!
Jenică *(amețit):* Universul de m-ar auzi, m-ar binecuvînta!
Fifica: Universul tău te-a auzit!
Jenică: Și?
Gusi: Lăsați omul să isprăvească... Eu venisem după lemn sfînt... Un nepoțel al meu, de trei ani, și abia zice: tată și mamă... Dă-nainte, Hagiule, că te-apucă noaptea...
Hagi-Tudose *(cu volubilitate):* Ajunseserăm la Ierusalim! Și ce să vezi?... Biserici peste biserici, cruci peste cruci, pustnici peste pustnici, icoane peste icoane, și toate de aur și de argint, cu sălbi, cu diamante, cu safiruri, cu pirozele, cu smaralduri — să fi făcut milioane și trilioane — și toate făcătoare de minuni, și toate cu orbii, cu slăbănogii, cu ofticoșii, cu damblagiii, cu surzii, cu muții, cu leproșii...
Gherghina Profirel *(înfricoșată):* Bîrrr!
Hagi-Tudose: ...cu ologii, cu nătîngii, cu lunaticii, cu tonții, cu bîlbîiții, cu furioșii, cu găgăuții și cu netoții lor — care veniți, care aduși de peste nouă țări și nouă mări — și se rugau ori se rugau pentru ei, și, după două-trei săptămîni, fiut, p-aci ți-e drumul, întregi și vindecați!
Gherghina Profirel: Matache, adu mîna...
Jenică *(surîzînd):* Va să zică, acolo nu sunt milogi?
Hagi-Tudose: Ba sunt: cei care nu cred!
Gusi: Ha-ha! bine potrivit!
Hagi-Tudose *(cu elocință):* Cînd văzui mormîntul Mîntuitorului nostru, m-apucă o dîrdî-

ială, c-am tremurat toată ziulica; cînd văzui bucățile de lemn sfînt, din crucea pe care a fost spînzurat, picurate de sîngele din coasta, din mîinile și din picioarele lui, m-a apucat un parapon, și-am plîns cu lacrămi cît pumnul trei zile și trei nopți... *(Îl apucă tusea.)*

Gherghina Profirel *(își șterge ochii):* Dăstul, dăstul, drăguță, că visez la noapte și dăștept pe dumnealui...

Gusi: Tudose, ce fericit ești! Să nu mai mori!

Hagi-Tudose: Să te-auză Dumnezeu!... Și, după ce o săptămînă n-am băgat nimic în gură, mă dusei în fața patriarhului și mă împărtăși cu sfînta cuminecătură... Eram ușor ca un fulg... Și din mîna lui primii aiazma, anafura, mirul, mătăniile și-o bucățică — p-așa de mică — din lemnul sfînt pe care au stat picioarele Mîntuitorului... O! dar după ce am numărat, am numărat toți banii pe care îi mai aveam!... Și patriarhul mi-a pus amîndouă mîinile pe creștet, și cu glas tare: *„na ise àghios!"* Hagiu să fii, sfînt să fii... Și calic rămăsei!

Gusi: Bogat te-ai întors!

(Pe cînd toți îl felicită și-i sărută mîna, Jenică și Fifica vorbesc la o parte.)

Fifica *(emoționată):* Tu crezi în ce spune el?

Jenică: Crez!

Fifica: Și-n ce gîndesc eu?

Jenică: Toată viața și din tot sufletul!

Gherghina Profirel *(cu evlavie):* Hagiule, dă-mi mîna să ți-o sărut!

Hagi-Tudose: O!

Gherghina Profirel: Și na obrazul, să-l săruți!

(Schimb de sărutări.)

Hagi-Tudose: Și-am văzut cu ochii mei minuni, cocoană, făcîndu-se cu lemnul sfînt... P-o leproasă — rană din creștet pînă-n tălpi — a atins-o c-o bucățică mică-mititică, și pe unde o atingea, rănile se-nchideau, carnea creștea și pielea

se netezea, după cum fusese... Un pusnic de 80 de ani a mai trăit încă zece, fără să bage nimic în gura lui, numai mirosind lemn sfînt...

J e n i c ă *(ironic):* Ai văzut-o și p-asta?

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Ei, minunea ta, Doamne!

H a g i-T u d o s e: Unui nebun i-a venit mințile la loc...

M a t a c h e P r o f i r e l: Fiuu-fiu-fiu-fiu...

H a g i-T u d o s e: Într-o tarla de grîu, arsă de soare, a trecut cu lemnul sfînt, și-a-nverzit, a crescut, i-a dat spicul ca vrabia, și s-a ales cu trei chile la pogon...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Și-ai adus dumneata lemn sfînt?

H a g i-T u d o s e: Da, cocoană!... Leano, dă-mi ștergarul...

(Leana scoate repede din sîn ștergarul, îl desface și-i dă ghiozdănelele.)

H a g i-T u d o s e *(triumfător):* Iacă, aici e numai lemn sfînt!

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(lui Matache Profirel):* Frățioare, să iei și matale unu...

H a g i-T u d o s e: Un bătrîn n-avea copii... și-a pus un ghiozdănel de gît, și pîn' la anul nevastă-sa — o femeie de 65 de ani — a turnat doi gemeni, o fată ș-un băiat!

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(lui Matache Profirel):* Două să iei!

H a g i-T u d o s e: Un tînăr iubea și nu era iubit... Cum l-a atîrnat la gît, cum s-a făcut logodna...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(arătînd pe Jenică):* Și pentru el unu...

H a g i-T u d o s e: Și tămăduiește de friguri, de rumatism, de dropică, de tuse... *(Tușește.)*

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Dumneata n-ai pus?

H a g i-T u d o s e: Am să pui... de buboaie, de deochi, de junghi, de dalac, și ajută la orice te-apuci, și te scapă de toate belelele...

Culai: Nene Hagiule, și mie unu!

Hagi-Tudose: Ei, ei, cînd să-mi intru eu în părăluțele mele!

Matache Profirel *(entuziasmat):* Lasă, Tudose, lasă, c-ai să intri... Cîți suntem? *(Înnumără.)* Șapte...

Gherghina Profirel: Pe mine m-ai numărat?

Matache Profirel: Firește!

Gherghina Profirel: Da' pe dumneata?

Matache Profirel: Da, da... Și pe nepotu Culai... Și pe Leana...

Hagi-Tudose: Pe Leana?

Matache Profirel: De ce nu? Dacă vreau eu?... Tudose!... *(Îl ia la o parte, îi șoptește; Hagi-Tudose ridică mîna în sus cu degetele răsfirate.)* Da, da... Mîine...

Hagi-Tudose: Așa e, jupîne, așa e; nu zic nu; dar, de 30 de ani, am lăsat noi ceva netrecut?... P-o hîrtioară... E și viață și moarte... Două slove n-ar fi lucru mare...

Matache Profirel: Fie, Tudosică, fie.

Hagi-Tudose *(vesel):* Leano... pe mescioara mea, un plaivaz și-un petic de hîrtie vînătă...

Leana: Într-o clipă, nene Tudose.

Hagi-Tudose *(scoțînd ghiozdănelele):* Cu toții veți avea lemn sfînt, adus de mine și dăruit de stăpînul meu, de bunul meu stăpîn! *(Le împarte ghiozdănelele. Toți primesc cu mare bucurie.)* A! de gît, de gît, la piele... *(Îi mulțumesc din toată inima, mai cu seamă cocoana Gherghina Profirel.)* A! nu, la piele!

Gherghina Profirel *(rușinoasă):* Să nu se vază...

Hagi-Tudose: Întoarce-te și descheie rochia...

(Leana aduce hîrtia și plaivazul. Matache Profirel ia hîrtia, o pune în palmă și scrie cîteva vorbe. Hagi-Tudose o citește, o îndoiește în patru și o bagă în buzunar.)

Hagi-Tudose: Să fie acolo, nu d-altceva. *(Profirel începe vorba cu toți. Hagi-Tudose aparte.)*

Cinci sute! Ce daraveri, ce bănet s-ar fi făcut! Acum patruzeci de ani o prăvălie cu lemn sfînt ar fi adus potop de aur... Astăzi lumea începe să fie rea și credința se împuținează!... *(Gherghinei Profirel.)* Dumneata, cocoană, vino încoa... Am să-ți dăruiesc ceva să nu mă mai uiți... *(Îi șoptește la ureche. Gherghina, veselă-veselă, rîde.)* Să mă crezi!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Zău?

H a g i-T u d o s e: Zău așa!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Să-mi dai și aiazmă...

H a g i-T u d o s e: Dăruit să-ți fie... Eu, cînd dau, dau, nu mă-ncurc!

(Hagi-Tudose pleacă cu Gherghina Profirel. Vorbesc. Ajung la ușe. Gherghina dă să intre și nu poate din pricina malacovului. Hagi-Tudose dispare în casă. Gherghina Profirel rîde, scutură din cap și oftează din toată inima de veselie: „Ah! ah!")

G u s i *(trăgînd de mînecă pe Matache îi arată pe Fifica și pe Jenică):* Tinerețe!

M a t a c h e P r o f i r e l *(rîzînd):* Ei, am trecut și noi p-acolo... Pe unde am tăiat noi lemne ei culeg surcele...

G u s i: Bine ar fi să culegem și noi surcele pe unde taie ei lemne... Păunescu, buuun băiat!

M a t a c h e P r o f i r e l: Catastivele lui, ca oglinda... Învîrtește trei moșii într-un deșt... uite-așa, uite-așa...

G u s i *(șiret)* Se plimbă, vorbesc... și nu e nimic?

M a t a c h e P r o f i r e l: De, dacă nu știe franțuzește...

G u s i *(rîzînd):* Uite, uite, și Lenuța — bat-o norocul — cu Culai...

M a t a c h e P r o f i r e l: Nepotu-meu e prăpădit după Lenuța... Mi-a mărturisit el...

G u s i: De ce n-o cere?

M a t a c h e P r o f i r e l: Cui s-o ceară? Lui Tudose?... Să n-auză!

(Hagi Tudose, c-o linguriță și c-o bărdacă.)

H a g i-T u d o s e *(întinde lingurița Gherghinei):*

Anafură de Ierusalim... Cască gura... Închide ochii... Mai mare... *(Îi bagă lingurița pînă-n beregată.)* Nu, nu, să nu scuipi... Înghite...

Gherghina Profirel: Parcă nu fuse nimic...

Hagi-Tudose: Cît vîrful acului... Atît, și e dăstul!

Gherghina Profirel *(rîzînd):* Adică să... dumnealui?... Mare minune!

Hagi-Tudose *(întinzîndu-i bărdaca):* Cască gura, închide ochii... Mai mare... Soarbe...! Aiazmă de la Ierusalim... Înghite...

Gherghina Profirel: Înghiț eu, înghiț... cam în sec...

Hagi-Tudose: Sîît! la nimeni... E slujită pentru asta... Dacă-ți spui!

Gherghina Profirel: Ciudat! Să iau eu... și să-i vie dumnealui!

Hagi-Tudose: Nu-i vine anu ăsta? Îi vine la anu, dar îi vine!

Gherghina Profirel: Cum?

Hagi-Tudose: Sîîît! la nimeni!

(Fifica și Jenică s-apropie de ceilalți.)

Fifica Profirel: *Maman,* o minune! domnul Păunescu vorbește franțuzește!

Gherghina Profirel: Norocul lui!... Și la mai mare, Jenică! Cum puse ghiozdănelul de gît i se dăzlegă limba! Tudose, unde ești?... Să te sărut, c-ai făcut minuni!

Jenică Păunescu: *Madame...*

Gherghina Profirel *(cu brațele date pe spate):* Zi-mi mamă, Jenică! Cazi în brațele mele! *(Jenică se repede. Ea-l sărută și-l strînge în brațe.)* Matache, Matache, Jenică vorbește franțuzește!

Matache Profirel *(cu căldură):* Jenică — c-așa o să-ți zic — ce-am auzit să fie cu norocire! *(Se-mbrățișează și se sărută.)*

Gusi *(sentențios):* Tinere, vezi?... Noroc fără credință nu se poate!

(Se-mbrățișează și se sărută.)

M a t a c h e   P r o f i r e l *(bate-n palme):* Ascultați... Mîine seară să fiți cu toții la masă la mine... căci mîine seară vor fi două logodne!

H a g i-T u d o s e *(aparte):* Două? De ce două?

C u l a i *(năbușit):* Două, unchiule!

M a t a c h e   P r o f i r e l *(cu mare bucurie):* Cu toții! Ați auzit?... Tudose neică, s-aduci și pe Lenuța...

L e a n a *(nencăpînd de bucurie):* Și pe mine?

H a g i-T u d o s e: La ce... la ce atîta supărare... La dumneata să mănîncă bine... Să nu se învețe rău...

(S-aude bocănind în ușa d-afară. Toți ascultă.)

H a g i-T u d o s e: Leano!

L e a n a: Îndată!

H a g i-T u d o s e: Cine-o fi la vremea asta?

(Fifica cu Jenică, la o parte.)

F i f i c a   P r o f i r e l *(galeș):* Mîine ce faci?

J e n i c ă   P ă u n e s c u *(cu același aer):* Astă-seară am să mă gîndesc, am să mă gîndesc, pîn-oi adormi cu tine-n gînd!

F i f i c a   P r o f i r e l: În gînd?

(Leana vine tristă și cu ochii plînși.)

H a g i-T u d o s e: Ei?

L e a n a: Te rog, te rog, nene Tudose, e mama...

H a g i-T u d o s e *(tresărind de mînie):* Cum?

L e a n a: ...vrea să-ți vorbească...

H a g i-T u d o s e *(violent):* Să vie cînd mi-oi da sufletul! Spune-i că n-am murit!

(Leana pleacă plîngînd năbușit.)

G u s i *(lui Hagi-Tudose):* E, și dumneata! Ți-e soră, bre!

M a t a c h e   P r o f i r e l *(cu bunătate):* De ce n-o primiși?

H a g i-T u d o s e *(exasperat):* Pentru că... pentru că, în gura mare și pe uliță, m-a făcut... zgîrcit! *(Toți se uită unii la alții. Mînia lui Hagi-Tu-*

dose cade într-o veselie sinistră.) P-aci, p-aci, să-ncapă și cocoana Jojetra.

(Îi conduce pe după casă, apoi revine. Leana cu lăcrămile-n ochi.)

Hagi-Tudose *(aspru)*: Plecă?

Leana *(oftînd)*: S-a dus...

Hagi-Tudose: Ducă-se învîrtindu-se!... *(Pe gînduri.)* Mulți bani s-ar fi făcut! o! ...Să ne culcăm... Să zăvorăști bine ușile...

Leana: N-ai grije...

(Întîi intră Hagi-Tudose, după ce se uită în toate părțile, apoi Leana. Cîtva timp, scena goală.)

SCENA VI

Culai, Leana și mai tîrziu Hagi-Tudose.

(Un nor învăluie luna și stelele, sporind întunericul nopții. Din fund se întrezărește Culai, apropiindu-se pe dibuite.)

Culai: Nu văz pe Lenuța... Și dac-ar fi n-aș vedea-o...

Leana *(vine pe după casă)*: Mi-e frică și să merg înainte și să mă întorc în casă... M-apropii de sfîrșitul pămîntului... Cum mi se bate inima! O simț spărgîndu-mi urechile!

Culai: O șoaptă?... Aș merge și prin Codrul Vlăsiei... Nu mă tem de-ntuneric... Și-acum mi-e frică...

Leana: Pomii, ca niște dihănii din basme... *(Se cutremură.)* Ci vin-odată, Culai!... Sau nu, nu, nu mai veni...

Culai: Numele meu?... Ce, tremur ca un prins de friguri? *(Dă peste Leana și-o apucă de mînă.)* Lenuțo!

Leana: Culai! Cum m-am speriat!... Ah! ce-am făcut?

Culai: Îți pare rău?

Leana: Și rău, și bine...

Culai: Lenuțo... Dau să-ți spui, și nu-ndrăznesc... Și d-aș îndrăzni, n-aș ști să-ncep... Ah! căci

n-am umblat la școală!... Acasă-mi trec multe prin minte... Ș-acum, cînd ești singură, și nu mă vede și nu m-aude nimeni... nu pot să-ncep... nu știu să-ncep... Acasă zic... așa și pe dincolo, și pe dincoace... *(Pleacă capul în jos. Îl trec lacrămile.)*

Leana *(își leagănă mîna în mîna lui)*: Ce-ntunecime se lasă...

Culai: Și se bolovănesc norii...

Leana: A ploaie...

Culai: Nu ți-e frig?

Leana: Nu... Adineauri tremuram... Acum mi-e cald.

Culai: Lenuțo...

Leana: Ce, Culai?

Culai: Nimic...

Leana: Bine...

Culai *(aparte)*: Vai de el de bine!

Leana *(aparte)*: Vai de el de nimic!

Culai: Atunci... spune tu...

Leana: Eu? Ce să spui?

Culai: Poate că tu ai ști mai bine...

Leana: Cu cine-am vorbit eu ca să știu vorbi?...

Culai: Eu, cînd mă pogor în pimniță, mă gîndesc la tine, cînd mă culc, mă gîndesc la tine, cînd iau socotelile, mă-ncurc, că mă gîndesc la tine...

Leana: Și cum te gîndești?

Culai: A bine... Zic: dacă treptele or fi cu soț — și eu știu că sunt cu soț — atunci să știi că da... Și nu prea ies cu soț... și mă întristez...

Leana: Și eu, cînd petrec ața prin urechile acului, zic: că de va fi așa, am s-o trec dintr-o dată... Și nu se întîmplă totdauna... Și cînd nu se întîmplă, zic: nici că se putea un astfel de noroc!

Culai *(luîndu-și curaj)*: Leano, știi ce?

Leana: Ce?

Culai: Mi-ești dragă!

Leana: Și tu mi-ești drag, Culai!

(Se îmbrățișează.)

Culai *(speriat)*: Ia... Un chibrit!

(Lumină-n fereastra casei.)

Leana *(cu spaimă):* Nenea Tudose! *(Culai și cu Leana, repede după un pom. Hagi-Tudose apare în ușe c-un felinar și c-un topor. Cu părul ciufulit, cu barba într-o parte, cu picioarele goale și-n cămașe. E înfiorător.)*

Leana: Cu toporul? Ne-am topiit!

Hagi-Tudose *(în ușe, c-un glas de pe lumea-ailaltă):* Cine-i acolo? Cine-i acolo? Ce căutați?... Vă văz... Degeaba v-ascundeți!

Leana *(șoptind):* Ne-a văzut... Culai, să nu te omoare!

Culai: D-ar fi să mor, să mor lîngă tine!

Hagi-Tudose *(după ce coboară prispa):* Nu răspundeți? Nu?

Leana *(tremurînd):* Haiti!

Culai: Sîît!... E cu felinarul... Noi îl vedem, el nu ne vede...

Hagi-Tudose *(uitîndu-se pe supt poalele pomilor):* Degeaba săpați... Nu găsiți, nu, că n-am chioară para... Și vă cunosc... Tu!... O! d-ar fi să mă ucideți, și nu mi-ați fura un gologan! *(Se opintește și învîrtește toporul.)* Am aci dreptatea și legea mea! El nu va cădea din mînă decît o dată cu mîna din cot! *(Sieși.)* Și ce stai, nemernicule! *(Se repede pe cărarea din fund. Dispare.)*

Leana: Nu ne-a văzut!

Culai: A! sunt fericit ca un om scăpat de la înec! *(O sărută.)* Tu ești tovarășul care mă scapi și-mi dăruiești viața cu toate darurile ei!... Încă o dată... Du-te binișor în casă și eu peste gard... Încă...

Leana *(zărind pe Hagi-Tudose):* A!

(Culai și Leana dispar. Luna iese într-un luminiș de nori.)

Hagi-Tudose *(apropiindu-se și tușind din cînd în cînd):* Nimeni? Mi s-a părut... *(Suflă în felinar.)* Costă parale! Mă gîndesc eu[1] și pă-n-

[1] În textul de bază: *mă gîndesc și eu;* corectat conform contextului.

tuneric... O! Doamne, Doamne, ce bun și ce-nțelept ești! De n-ai fi spuzit stelele pe cer, de n-ai fi aprins luna ca o candelă și de n-ar străluci soarele din porunca ta, cîte lumînări n-am fi ars și ziua și noaptea! O! Ce de cheltuială!... Bine că nu fuse nimeni... Oamenii muncitori suferă de pe urma lenișilor și-a tîlharilor!... Uite, uite, mie nu mi-ar fura o bășică cu zece mii de galbeni *(scăzînd glasul)* îngropată supt cărămizile de supat, ci mi-ar turti de zece mii de ori sufletul meu turnat în fitece galben! *(Se repede la ușe.)* Poate să sfărîmați cu capul vostru gura ascuțită a toporului ăsta de oțel... O! munciți, munciți și răbdați, de vroiți s-aveți!... *(Își pune o mînă la frunte.)* E, ți! Dumnezeu vede toate... plătește toate!... Vede toate... Cum vede?... N-am furat de la nimeni!... Și ce strică bogatul dacă nu fură și nu bate? Să dau, să dau, da' de unde?... Și dac-am da în fiecare zi săracilor, săracii s-ar îmbogăți și-ar sărăci bogații! Întru ce, întru ce Dumnezeu ar fi mai în cîștig?... Nu, nu, nu se poate!... Și trupul meu a rămnit... dar nu i-am dat femeie! Și foalelor mele, lacome după mîncări grase, nu le-am dat decît apă și pîine uscată!... A, prea ar fi rău, prea ar fi hain din cale-afară... Cu neputință! *(Intră repede în casă.)*

Grădina lui Matache Profirel. Copaci bătrîni și pomi roditori. Cărări și cărărui. Ușor te poți feri ca să nu fii văzut. Cîteodată se aude cîntecul unui avuz ascuns în desișul de ramuri și de frunze. Lampioane venețiene pretutindeni. Cîteva bănci de mesteacăn. A avut loc logodna domnișoarei Fifica cu domnul Jenică. Sunt după masă. Cam cu chef. Se plimbă în grupuri, se întîlnesc, se despart, s-afundă și iarăși revin.

SCENA I

M a t a c h e P r o f i r e l și G u s i trag tutun din țigarete lungi.

G u s i: Domnule Matache, o făcuși și p-asta... Băiat cuminte, știe ce e sărăcia și munca... Fata? Ce să mai vorbesc? Floare, nu fată, înger, nu om!

M a t a c h e P r o f i r e l *(mîndru)*: Umblau ei mulți după ea... Un boier scăpătat, un ciofligar cu nasu în sus, un mînușat, un pămădat... Ar fi vrut dumnealui: eu să pui fata și zestrea, el, numele și păpatul!... Adio, neică... să ne vedem sănătoși!... *(Scutură din cap și rîde.)* „Tatăl meu, *pan* Radu *vistierul*... Unchiul meu, *banul* Manolache... Strămoșul meu, *marele logofăt* Filișianu... Părintele maică-mi, *spătarul* Iordache..." Parcă fii-mea s-ar fi măritat cu toți morții lui... așa umbla cu pomelnicul de

cîte ori aducea vorba de căsătorie... *(Demonstrativ.)* Ce vrei, bre? Ce ești tu? Ce-ai făcut tu?... Și el nu era nimic... Își tocase moștenirea de la părinți, iaca ce făcuse! Ș-ar fi vrut să toace și pe Fifica — mînca-o-ar taica! — și să mă toace și pe mine!

Gusi: Ăsta e sărac, dar știe să agonisească.

Matache Profirel: Hî, ascultă colea... Are douăzeci de mii de lei strînși la mine, din leafa lui... Cînd am văzut așa, mi-am zis: „Așa, neică? să dea Dumnezeu să-i placi fetii, că lasă!" Fetii nu-i plăcea că nu știa franțuzește... Zic Jorjetii: „De ce nu s-apucă de franțuzește?" Și Profiroaica, cum e ea, cu secreturi...

Gusi *(surîzînd):* Are haz coana Jorjeta!

Matache Profirel: ...îi spune pe departe... Și ce să te pomenești, că Jenică al meu nu mai iese din casă, stă închis, și cu cărți, dă-i în sus, dă-i în jos, *„le vule, le moa"*, toată ziua citește și spune,. Și după un an și jumătate, Fifica, drăguța, tronc că Jenică a rupt-o pe franțuzește!... Da' și ghiozdănelile lui Tudose fac minuni! *(Rîde.)* Mă crezi? — m-ai crede, nu m-ai crede — eu pîn-oi muri nu-l iau de la gît... Face minuni și pace! *(Rîde.)* Ast-noapte...

Gusi *(îl lovește peste pîntece și rîde):* Ei, fugi... Nu mai spune... De ce-l dădui eu, neiculiță, nepoțelului! Cum n-a vorbit pîn' la trei ani, putea să mai întîrzie un an, că n-ar fi fost foc...

Matache Profirel *(rîzînd):* Ast-noapte visam că...

Gusi: A! visai!

Matache Profirel: ...visam că mă logodesc cu dumneaei... Și ce foc, ce pîrjol, cum mi se bătea inima, mai tare ca acum patruzeci de ani!

Gusi: Te-ai gîndit...

Matache Profirel *(rîzînd):* Să mă gîndesc, eu, la bătrînețile mele? Ei, nu, că ai haz! La ce m-aș mai gîndi?

Gusi: Te-ai gîndit la logodna domnișoarei, de...

Matache Profirel: A, da, firește.

Gusi: Vezi așa!

Matache Profirel: De unde și pînă unde... ei tineri, și noi bătrîni! *(Se uită în toate părțile.)* Să nu m-auză dumneaei, că m-a luat gaia!... Nu vrea să-mbătrînească nici în ruptul capului!... Și n-are fir de păr alb... Sunt vro douăzeci și cinci de ani... parcă-ncepuse... Și smulge, și smulge... „Cocoanăăă, o să rămîi cheală!“ Ea, ași... Și smulge, și smulge, pînă începu să-i crească negru... Și iat-o acum, ca pana corbului!

Gusi: Femeile au meșteșug...

Matache Profirel: Nici-un meșteșug... Păi n-am întrebat-o... Cum?... Ea să nu-mi spuie? Un' s-a pomenit!

Gusi: *(șiret):* Dacă nu ți-a spus dumneaei, să știi că nici nu e...

Matache Profirel: Pe Hagiu nu-l văzuși?

Gusi: Rămase la masă cu cocoana și cu popa Roșca... Bea popa de stinge, și Hagiu adună firimiturile de pe masă, firicel cu firicel...

Matache Profirel: Bietul Tudose, ce curat mănîncă... oscior peste oscior și nimic pe oscior... Și nu se pătează, nu varsă paharul, nu i s-aud furculița și cuțitul... Și n-ar lua capul din farfurie să-l omori... E cam slab bietul Tudose...

(Se duc pe cărarea din dreapta.)

Gusi: Și tușește, tușește, pînă-și pierde răsuflarea...

Matache Profirel: Nu l-am dăzbărat de obiceiul lui, boolește pe picioare...

Gusi *(rîzînd):* De nu și-ar lăsa potcoavele... Și ce mai zice cu ce i-ai spus dumneata?

Matache Profirel: Nu și nu, ca un catîr! Dar nu mă las... Lenuța e cu Culai?

Gusi: Cu el... Se uită unul la altul, triști, triști... bieții copii!

(Se afundă pe cărare și nu se mai văd.)

F i f i c a P r o f i r e l și J e n i c ă P ă u n e s c u.

(Fifica fuge pe cărarea din mijloc, Jenică după ea.)

F i f i c a *(cu obrajii înfierbîntați):* Vezi că nu m-ai prins?

J e n i c ă: Dacă pornești ca o vijelie, cin' să te prinză?

F i f i c a *(rîzînd): Toi, mon Dieu* [1], da' cine-ai vrea?

J e n i c ă: *Oui! Oui* ! numai eu, tezaurul meu ! Dacă nu alunecam, te-aș fi prins !

F i f i c a: Eu de ce n-alunecai?

J e n i c ă: Tu s-aluneci? Icoana mea ! *(O sărută.)*

F i f i c a *(rîzînd):* Ba am s-alunec... în brațele tale...

J e n i c ă *(deschizînd brațele):* Alunecă, de...

F i f i c a *(rîzînd):* Deja?

J e n i c ă: Numai nițel!

F i f i c a: Să nu mă ții mult...

J e n i c ă *(trist):* De ce?

F i f i c a: Crezui că mor adineauri... Ardeam în brațele tale... Mă încingi ca un șarpe. *(S-aruncă-n brațele lui. El o sărută apăsat.)* Dăstul... dăstul... *(El îi dă drumul. Ea rămîne. O sărută din nou.)* Dăstul... dăstul... O ! *Mère Marie!* [2]

J e n i c ă *(zăpăcit):* Dăstul, dragă, dăstul...

F i f i c a: Parcă m-ai strînge mereu... O ! cum simț urmele brațelor tale, ca niște dungi de foc ! Și-mi fac așa bine !

J e n i c ă *(pronunțînd cam prost): Oui, oui, ma chèrie* ![3]

F i f i c a *(surîzînd):* Nu, nu, nu mai vorbi franțuzește... Vorbești atît de plăcut cînd mă săruți, că n-aș schimba pe nici o șoaptă de pe pămînt

---

[1] Doamne, sigur că tu ! (fr.).
[2] O ! Fecioară Maria ! (fr.).
[3] Da, da, drăguță ! (fr.).

ceea ce-mi făgăduiești tu cînd miști buzele și-n-tinzi brațele fără să-mi spui nimic! *(Vrea să s-arunce în brațele lui și se oprește. Vede pe Matache Profirel și pe Gusi apropiindu-se pe cărarea din mijloc.)*

SCENA III

Fifica Profirel, Jenică Păunescu, Matache Profirel și Gusi.

(Profirel și cu Gusi vorbesc între ei din depărtare.)

Matache Profirel: Ce-ți spuneam eu?... Un' să se sărute?... Nu știu ce e aia pîn-acum, copiii taichii... După ce popa Roșca le schimbă inelele, eu zic: „Aide-de, sărutați-vă!" Ei, ca niște neștiutori, au plecat capetele, au mișcat buzele, dar nu s-au atins...

Gusi *(rîzînd)*: Încet-încet, s-ating ei!

Matache Profirel: Copii nevinovați!

Gusi *(rîzînd)*: Așa am fost și noi...

Matache Profirel: Apoi eu cu dumneaei... unde-am îndrăznit pînă nu mi-a sărit în gît... *(Rîzînd și bătîndu-se cu palmele pe picioare.)* Ce crezi? Că mă mai lăsa?

Gusi: Arzoaie, cocoana Jorjeta!

(Se apropie de Fifica și de Jenică.)

Matache Profirel: Sîît!... Ce faceți voi, copiii taichii?

Fifica *(smerită)*: Domnul Jean, cu ochii pe cer, zice că aceea e Ursa-Mare, și eu zic că nu e aceea...

Jenică: Sărut mîna, tăticule...

Matache Profirel *(lui Gusi)*: Cînd l-auz zicîndu-mi tăticule... hî, hî, hî, îmi crește inima...

Jenică: Vorbim și noi de cer, de copaci, de trandafiri... Domnișoarei...

Matache Profirel *(lui Gusi)*: Auzi? Domnișoarei!

J e n i c ă: ...îi plac ăi albi, mie ăi roșii... și amîndurora ne plac și unii și alții...

M a t a c h e P r o f i r e l *(rîzînd):* O să vorbiți voi de multe... *(Schimbînd tonul.)* De moșie, de Malu-Spart, că a voastră este... *(Plescăind.)* Ti! are niște lipani, niște cleană, și niște crapi, o bunătate!... Ia să lăsăm noi pe copiii aștia să-și spuie basmele lor și noi cu ale noastre...

F i f i c a *(răsfățat și prefăcut):* Mai stăi, *papa!*

M a t a c h e P r o f i r e l: Ei, ce, tot cu *papa* o să trăiești? *(Ia pe Gusi și se duc pe cărarea din stînga.)* Ai mai văzut dumneata asemenea nevinovăție?... Să mai stăm, ai?...

(Îi umflă rîsul.)

G u s i: Ptiu, ptiu, bată-vă norocul!

(Dispar. Fifica și Jenică izbucnesc de rîs, și-ntinď brațele, se țin strînși și se sărută.)

J e n i c ă: Și pentru Ursa a Mare!

F i f i c a: Și pentru trandafirii ăi albi...

J e n i c ă *(înfierbîntat):* Și pentru basmele noastre...

F i f i c a *(pătimaș):* Și pentru Malu-Spart! *(Se opresc moleșiți.)* Nu mai pot, dăstul, mai, dăstul... mai....

(Se dăsfac.)

J e n i c ă *(galeș):* În noaptea asta am să sufer...

F i f i c a *(galeșă):* Și eu, dragă, și eu...

J e n i c ă: ...și n-am să dorm...

F i f i c a: Și eu, dragă, și eu...

J e n i c ă: ...ș-am să plîng...

F i f i c a *(îngrijată):* Ai să plîngi?

J e n i c ă: Am să plîng toate nopțile cîte le-am plîns... toate amintirile dureroase de cînd mă uitam la tine și tu-mi întorceai spatele... toate momentele fericite cînd, din întîmplare, treceai cu surîsul tău rătăcitor și mă coprindeai în el ca p-un orfan de care ți-era milă...

F i f i c a: O! cît te iubesc! Cum te iubesc!... Să nu plîngi...

J e n i c ă: Ce să fac?

F i f i c a: Un păcat mare!... Să ne-ntîlnim aici... Să vedem cum se ridică și cum apun stelele, pentru ca iubirea noastră să nu mai apuie...

J e n i c ă: Da, drăguța mea, da... Și pe urmă?

F i f i c a *(rîzînd):* Să ne iubim... de la-nceput... S-or stinge stelele și fără să le vedem noi...

J e n i c ă: Fiecare cuvînt să ți-l omor c-un sărutat!

F i f i c a: Asasinule!

(Leana și Culai trec sfioși d-a curmezișul cărărilor.)

J e n i c ă: Leana și Culai?... Ce sălbatici!

F i f i c a: Or fi sau se prefac?

J e n i c ă: Să se prefacă?

F i f i c a: Ca tine!

J e n i c ă: Dacă ești delicioasă, cine strică?... Ș-apoi, drept-drept, cine mi-a dat curaj?

F i f i c a: Eu... după ce m-ai fermecat tu... *(S-aude gălăgie.)* Ah! *maman*!... Să ne pierdem în desișul din fund ca să nu ne pierdem vremea... Fiecare minut să-l transformăm într-o eternitate!

(Dispar pe cărarea din mijloc. Din stînga, Gherghina Profirel, la braț cu Hagi-Tudose și popa Roșca, înșelat de vin. Popa Roșca se clatină, rămîne mai în urmă și vorbește singur.)

SCENA IV

G h e r g h i n a P r o f i r e l, H a g i-T u d o s e și P o p a R o ș c a.

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(rîzînd):* Și ce să fac, Tudose?

H a g i-T u d o s e: Să nu mai porți.

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Poi da... Să fiu ca un fus...

H a g i-T u d o s e *(sanchiu):* Mă iei la braț... și te strîmbi cît colo, ca un om cu falca umflată... Și cercurile astea se freacă de mine...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Nu-ți place?

H a g i-T u d o s e: Ba o să-mi placă? !...

P o p a R o ș c a *(repezindu-se):* Noroc... noroc... Fiecare cu...

H a g i-T u d o s e: Ce te repezi, popo?

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(rîde):* Ca un taur... Ține-te bine, părințele!

H a g i-T u d o s e: Mai la o parte, părinte... Nu te-atinge de mine... Îmi murdărești hainele... Și mă costă și ochii din cap... *(Gherghina Profirel dă drumul de la braț lui Hagi-Tudose.)*

H a g i-T u d o s e *(aparte):* Uf!

P o p a R o ș c a: Al dracului vin... m-a prins... Cum mă prinse, taică?

H a g i-T u d o s e: Ba nu te prinde de loc!

P o p a R o ș c a: Adică mai trebuie?

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(rîzînd):* Dacă vrei?...

H a g i-T u d o s e: Nu-i zice de două ori...

P o p a R o ș c a *(scoate potcapul):* Uf!... nițică căldură... Nu, nu, n-am vrut să zic... Nițică răcoare face... bine... N-am pățit asta de cînd sunt... Să mă vază preoteasa... și ține-te, pînză, să nu te rupi... Zău, să mă iertați... față bisericească...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Ce-ai făcut? N-ai jurat strîmb, n-ai furat, n-ai umblat după... știi dumneata... E, de bucurie...

H a g i-T u d o s e: Ți-am spus: „Popo, nu mai bea, că te fură"...

P o p a R o ș c a *(se șterge de nădușeală):* N-am crezut... Așa e cînd nu ești deprins... Fericit de logodna tinerilor și bucuros că preotesei îi merge mai bine...

H a g i-T u d o s e: E mai bine?

P o p a R o ș c a: Uf! slavă Domnului... Cum i-am pus ghiozdănelul, s-a răcorit...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Auzi dumneata minune!... Tudose, Tudose, să fie bun de toate?

H a g i-T u d o s e: De toate de cîte ți-am spus!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Să știi c-așa e... Iacă, eu, care dorm tun, să spargi pietre pe mine,

n-am visat nimic de douăzeci de ani... Ș-ast-noapte m-am dășteptat de vro patru ori, m-am pipăit... ghiozdănelul la locul lui... Și-am visat, am visat... *(Rîde.)* O! bătu-v-ar pustia de vise!. În loc să visez pe Fifica, că azi o logodeam... *(Rîde cu lacrămi.)* Ce crezi c-am visat?

H a g i-T u d o s e *(indignat):* Nu știu, cocoană! Nu știu!

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(rîzînd):* Am visat o întîmplare d-acum treizeci de ani... Aidoma!... Aveam o viișoară la Rădovan. *(Hagi-Tudose, agitat.)* Și-n ziua aceea zic dumnealui: „Hai să culegem via, că cristovul a trecut". El: „Hai!" Ne ducem. Struguri, berechet... Pe la namiezi, soare, frumos, și noi osteniți... Dumnealui zice: „Să nu ne mai ducem la hramă". „Bine", zic. Dumnealui se uită, se uită, nimeni... Oamenii se duseseră la mîncare... Tocmai așa se făcea-n vis, aidoma ca acum treizeci de ani!

P o p a R o ș c a *(se șterge de nădușală):* Zi, cocoană, că grozav mi se-nvîrtesc gîndurile-n cap...

H a g i-T u d o s e *(înțepat și plimbîndu-se de colo pînă colo):* Ba n-o să se-nvîrtească!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Dumnealui — cine mi-a fost dumnealui! — mă ciupi, că mă făcu numai vînătăi... Eu, fugi pe după nuc, el după mine... *(O pufnește rîsul.)* Eu fugi, el după mine...

P o p a R o ș c a *(se așează p-o bancă și adoarme):* Hî-hî...

H a g i-T u d o s e: Dăstul, cocoană!... Ast-noapte, aidoma ca acum treizeci de ani... Ajunge!

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(făcînd chef):* Ba nu, să vezi...

H a g i-T u d o s e: Ce să văz?

G h e r g h i n a P r o f i r el: P-atunci nu să purtau malacoave...

(Popa Roșca doarme și sforăie. Fifica și Jenică vin într-acolo.)

H a g i-T u d o s e: Copiii, cocoană!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Și lor o să li se-ntîmple...

(La o sforăitură mai strașnică, Popa Roșca se scoală, se șterge de nădușeală și se duce pe cărarea din stînga.)

P o p a R o ș c a *(dispărînd):* Al dracului vin!

SCENA V

G h e r g h i n a P r o f i r e l, H a g i-T u d o s e, F i f i c a P r o f i r e l și J e n i c ă P ă u n e s c u.

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Ca doi porumbei missirlii... Ce vorbiți, maică?

H a g i-T u d o s e *(aparte):* Se vede că la dînsa e bucata mai mare!

F i f i c a: Jenică-mi spune că estimp o s-avem și grîu, și porumb...

J e n i c ă: Și domnișoara...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(rîzînd):* Na, poftim: domnișoara! Doar n-o să rămîie domnișoară cît o trăi...

F i f i c a *(afectată):* Ei, *maman*, ce vorbe!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Ca la logodnă... Mai iartă și dumneata!... *(Rîzînd.)* Aveți lemnul sfînt?

F i f i c a: Daaa!

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(rîzînd):* O să visați și voi!

H a g i-T u d o s e *(aparte):* Hotărît! nu numai popa, ci și cocoana Jo-je-tra!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Oi! sireacii de voi, nevinovați ce sunteți! Cînd m-am logodit cu 'mnealui, uite, așa m-am părpălit toată nopticica... Să fi avut și lemn sfînt, aș fi înnebunit, nu altceva... Nu simțiți voi...

F i f i c a: Nimic...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(serioasă):* Nici tu, Jenică, nu simți așa ceva...

J e n i c ă: Nu...

Facsimil de pe prima variantă a manuscrisului piesei *Hagi-Tudose*.

Agepsina Macri în rolul Leanei din *Hagi-Tudose*.

Gherghina Profirel *(Fifichii)*: Poi de ce ești așa de roșie?

Fifica: Mi-e cald...

Gherghina Profirel: De ce ți-e cald?

Fifica: Fiindcă e zăpușeală...

Gherghina Profirel: Ce zăpușeală? N-adie vîntul?

Fifica: Nu...

Gherghina Profirel: Pe la tine n-adie nimic... Tudose, încă două ghiozdănele...

Hagi-Tudose *(repede)*: Să fac!

Gherghina Profirel: Și să pui mai mult...

Hagi-Tudose: Mai mult... da' costă...

Gherghina Profirel: Cît o costa!... *(Fifichii și lui Jenică.)* Mai plimbați-vă și voi pe la întuneric, prin desișuri... Ce stați?

Jenică *(abia stăpînindu-și rîsul)*: Te-am văzut pe mata și-am venit...

Gherghina Profirel: Maică luminată, nu stăturăm atîtea ceasuri împreună?... Ei, Jenică, fii bărbat, ce dracu!... Nu te fîstîci!

Fifica: *Maman*, ce sunt vorbele-astea!... *(Supărată.)* Aide, Jenică! *(Pleacă.)* Spune-mi, cînd se seamănă porumbul?

Jenică *(umflîndu-se de rîs)*: Porumbul .. se... seamănă... primăvara... *(Dispar pe cărarea din stînga.)*

Gherghina Profirel: Ei, ți-a mai dat de ochi? Să logodiră și ei...

Hagi-Tudose: Treaba lor!...

Gherghina Profirel: ...și să nu se giugiulească... Auzi, după ce le spusei... cîte le spusei... Ea, porumbul, și el, „porumbul se seamănă primăvara"... Să nu simță nimic în ziua logodnei lor?

Hagi-Tudose *(enervat)*: Ce să simță?

Gherghina Profirel: Ți-ai uitat?

Hagi-Tudose: Niciodată nu m-am logodit!

Gherghina Profirel *(rîzînd)*: Fie și pe nelogodite...

Hagi-Tudose *(se scutură):* Nu știu ce e aia! M-a ferit Dumnezeu!

Gherghina Profirel *(melancolic):* Ba să-ți spui drept... cînd mă gîndesc...

Hagi-Tudose: Eu nu mă gîndesc!

Gherghina Profirel *(rîzînd):* Na! Ce fel de om ai fost dumneata?

Hagi-Tudose: Ca toți oamenii!

Gherghina Profirel: Ca toți, ca toți... Ce scrie la evanghelie?... Creșteți și vă înmulțiți ca nisipul mărei...

Hagi-Tudose *(nu-și mai găsește loc):* Să zică!

Gherghina Profirel: Cum o să-i înmulțești, dacă n-ai ce crește?

Hagi-Tudose: Să-i crească cine are!... Eu n-am avut!

Gherghina Profirel *(rîzînd):* Cum era să-i ai... dacă...

Hagi-Tudose *(scuturîndu-și anteriul):* Nu pricep!

Gherghina Profirel *(rîzînd):* Ce te tot scuturi?

Hagi-Tudose: În pădurea asta s-agață scai fel de fel de gunoaie...

Gherghina Profirel: Omule, n-ai iubit pe nimeni?

Hagi-Tudose: Pe toți oamenii cari muncesc și pun doparte...

Gherghina Profirel *(bufnind de rîs):* Nu... Pe femei...

Hagi-Tudose: Nu cunosc!

Gherghina Profirel: Bată-te norocul să te bată!...

Hagi-Tudose: Să mă bată!

Gherghina Profirel *(rîzînd):* O fată mare, o văduvă...

Hagi-Tudose *(cu dispreț):* Nu, nu!... Femeia se umflă și-ți toarnă un copil, doi, trei, patru... O! Nu!... Să saturi șase guri în loc de una... Șase perechi de haine, șase pălării, șase perechi de pantofi... o! nu!... Și dacă s-ar opri aci... Cine știe? Te pomenești c-aș fi căzut pe una cu

prăsila bogată[1]-n sărăcii! Aș fi crăpat de necaz să mă văz într-o puzderie de copii... O! nu!

Gherghina Profirel *(rîzînd):* Toți trăiesc din cîți se nasc?

Hagi-Tudose: Și dacă mor?... Altă cheltuială!... Popa, dascălul, cosciugul, pomană, cerșetori... și cîte și mai cîte...

Gherghina Profirel *(făcînd haz):* Zi c-ar fi fost stearpă...

Hagi-Tudose: Stearpă? Ține mai mult!... Stearpă? Va rochii, plimbări, scurteici, fuste-n gherghef, malacov, panglici, ghete, cercei, brățări, pălării, umbreluțe, inele, mînuși, dresuri... Să mă crezi că nu!

Fifica *(se aude și nu se vede):* *Maman*, cu-cu!

Gherghina Profirel: Cu-cu! turturica maichii!

Hagi-Tudose *(aparte):* O să se umple pădurea de cuci!

Fifica: Ce faceți acolo?

Gherghina Profirel: Îndrugăm și noi...

Hagi-Tudose *(aparte):* Îmi scoate masa prin nas!

Gherghina Profirel: Dar voi?

Fifica: Jenică îmi explică prașila...

Hagi-Tudose *(aparte):* O s-ajungă ei și la arat, dacă n-or fi ajuns!...

Gherghina Profirel: Copiii ăștia au luat cîmpii de cînd dumnealui le-a dăruit Malul-Spart...

Hagi-Tudose *(ca mușcat de șarpe):* Malul-Spart?... O să rămîie pe drumuri! E ca un om dăspicat în două... Iacă de ce nu m-am însurat! Să te trudești, să rabzi, să strîngi, și cînd să te bucuri, să vie un golan, un străin, un flămînd, să-ți dea peste mînă, să-ți ia ce-ai adunat, ce e al tău, ce ești tu, ca să plîngi rămășița zilelor întreaga ta vieață jefuită!... *(Își dă ghionți în cap.)* Na! na! Hagiule, cap sec! Strigi cît te ia gura, parcă cine știe ce-ai fi avînd! N-ai, na-i chioară para! O sărăcie cu coastele lipite de șira spinării!

[1] În textul de bază: *băgată;* corectat conform contextului.

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Vai de mine, Tudose...

F i f i c a *(nu se vede): Maman,* cu-cu! bau!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Cu-cu! păsărica maichii!... *(Lui Tudose.)* Ce te-a apucat? *(Tudose tușește.)* Lemn sfînt... n-ai?

H a g i-T u d o s e *(tușind din ce în ce mai tare):* Costă...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(desfăcîndu-se la piept):* Închide ochii și sărută-l p-al meu...

(Hagi-Tudose închide ochii și-l sărută. Tusea, care era în descreștere, încetează.)

H a g i-T u d o s e: M-am ostenit...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(îl ia de mînă):* Șezi, șezi colea pe bancă...

H a g i-T u d o s e *(șterge banca cu basmaua):* Să nu fie murdară...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Îți luă cu mîna... Lemn sfînt pe pieptul unei sfinte... de...

H a g i-T u d o s e: Cam grasă sfîntă și cu alivant, că-mi veni amețeală...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(rîzînd):* Să amețești și să nu mai mori!... Parfumul care-i place dumnealui... Micșunele amestecate cu trandafiri și cu cuișoare... Iii... iar mă strîng ghetele! Și sunt largi, largi, să bagi două piciere într-una... Mă duc să mă dăscalț, și la papuci... *(Se duce pe cărarea din stînga.)*

H a g i-T u d o s e: Uf! petrecere, or foc!

SCENA VI

M a t a c h e P r o f i r e l, G u s i, H a g i-T u d o s e, F i f i c a P r o f i r e l și J e n i c ă P ă u n e s c u.

(La început nu se văd cei patru.)

M a t a c h e P r o f i r e l: Ce e? Ce e? Șopa, șopa...

F i f i c a: Jenică-mi spune cum se fac arăturile de toamnă..

Gusi *(rîzînd):* O-ho-ho! Munca cîmpului!

Jenică: Ții plugul de coarne... te apeși drept pe mijloc...

Hagi-Tudose *(supărat):* Da, drept pe mijloc! Ce scîrbă!

Jenică: ...să intre ferul plugului cît trebuie, nici prea mult, nici prea puțin... și ții brazda cum ai apucat-o...

Matache Profirel: Ad' să vă sărute tata, copiii taichii... î-î-î... și p-ălîlant, Fifico...

Hagi-Tudose: Cu cine-am fost tovarăș... Ș-are noroc!

(Matache Profirel și Gusi apar pe cărarea din mijloc și s-apropie încet, conversînd.)

Matache Profirel *(rîzînd):* Ei, ce zici?

Gusi *(rîzînd):* Nevinovați!

Matache Profirel: Nu spui eu... Ca doi gemeni la sînul mă-sei... *(Fifica și cu Jenică se sărută zgomotos.)* Ai?

Gusi *(rîzînd):* Gemenii se ceartă pe laptele mă-sei!

Matache Profirel: Nu se poate... Azi la logodnă le-am zis: „Sărutați-vă", și nu s-au atins.

(S-aude iarăși un sărutat prelung.)

Gusi *(rîzînd):* Încet-încet, s-ating ei!

Hagi-Tudose: Nenorociții!

(Se aud iar sărutări.)

Matache Profirel: Ei, taci!

Gusi *(rîzînd):* Să știi că s-au atins!

Matache Profirel: Să dea Dumnezeu!... Intrasem la griji...

Gusi: Că flămînzii n-au să mănînce la masă întinsă... Nu, zău, că mă faci să rîz...

Matache Profirel *(ascultînd):* Ași! cine știe cum or fi călcat vro frunză...

(Sărutările, din ce în ce mai cu foc.)

Gusi *(izbucnind în rîs):* Haide, Matache, haide, că pîrîie copacii și s-aprinde grădina! *(Se apropie de Hagi-Tudose.)*

Matache Profirel: Băi, ce foc, ce pară! Acum mă văz cu dolofanii, unul după altul...

Hagi-Tudose *(aparte):* Să-ți roază urechile, nătărăule!

Gusi: Ce ai vrea dumneata, băieți or fete?

Matache Profirel: Ce-o fi, numai să fie... Și băieți, și fete...

Hagi-Tudose *(aparte):* O să fete ea!

Matache Profirel: Nu ca mine, cu una... ș-aia făcută tîrziu...

Gusi *(rîzînd):* Ei, d-aia știe ...

Matache Profirel: Parcă dumneaei n-a știut... A prea știut... Dacă, și n-a vrut Dumnezeu... Hagiu? Să-i dăm iureș!

SCENA VII

Matache Profirel, Hagi-Tudose și Gusi.

Matache Profirel *(insinuant):* Singur, Tudosică?

Hagi-Tudose: Acu se duse cocoana... Pînă plecă...

Matache Profirel: Șezi, Gusi...

Gusi: Să șez...

(Gusi se așează [1] în dreapta Hagiului. Hagi-Tudose se trage în stînga, strîngîndu-și anteriul. Matache Profirel se pune în stînga Hagiului. Hagi-Tudose se trage în dreapta și se lovește de Gusi.)

Hagi-Tudose *(stînd ca pe ghimpi):* Pustia de haină... Cum o atingi, se mototolește...

Matache Profirel *(scoțînd tabachera):* Un tutun?...

Hagi-Tudose: Mulțumim... O! ce tutun! Și cum miroase! *(Ia mult pe foiță. O învîrtește pe genuchi.)*

Gusi *(înecîndu-l fumul și rîsul):* Ei, cum s-o faci?

---

[1] În textul de bază: *așezî;* corectat cf. ms. II, p. 185.

H a g i-T u d o s e *(înțepat):* Ce-ți pasă!
G u s i: Pelinița sireaca!

(Matache Profirel îi dă cu cotul.)

H a g i-T u d o s e *(răstit):* Ce pelinită?... Bău popa și te cherchelişi dumneata!

(Matache Profirel aprinde un chibrit de vînt și-i dă Hagiului.)

M a t a c h e P r o f i r e l: Tudose — că nu te-am întrebat — cum merge prăvălia?
H a g i-T u d o s e *(tresărind):* Cum să meargă?... Ceac-pac și mai nimic... S-au înmulțit ovreii cu fireturi și cu ceaprazuri nemțești ...O! și ce fericită fu ziua în care mă pomenii singur stăpîn în prăvălie!
M a t a c h e P r o f i r e l *(rîzînd):* Zău!
H a g i-T u d o s e *(se animă. Matache și Gusi ascultă surîzînd):* Dumneata erai bun — nici eu nu sunt rău — erai cinstit — nici eu nu fur pe nimeni — da' de, două chei la o tejghea, două mîini în parale, douăzeci de deşte în firfirici, patru buzunare și două socoteli... Cine știe?... Din greșeală... Banii, rotunzi și mici, ușor ți-a lunecă, ba în buzunar, ba în pungă, ba în căptușeala hainei...
M a t a c h e P r o f i r e l *(rîzînd):* Va să zică, te-am înșelat, hai?
H a g i-T u d o s e: Ţî, nu, nu, asta nu, dar prea erai cu crucea-n sîn! *(Iarăși se animă.)* Iertai pe ucenici, pe simbriași și pe pungașii ăia de calfe, cînd prăpădeau lucrurile, cînd spărgeau geamurile și cînd furau, din ochi de om, zece și douăzeci de coți de găitan gros și-mpletit cu argint și cu aur! Și de veneau, în fiece zi, un cerşetor, doi, trei, patru, dumneata: „Să le dăm, să le dăm, c-avem copii". Da, dar eu n-aveam copii... Da, dar jumătate din acei bani risipiți erau munca mea, sudoarea mea, mîngîierea bătrînețelor mele! Ș-apoi hainele pe care mi le cumpărai cu d-a sila, lumînările de Paște, discurile, mi-

rueala, căci mă duceai — ți-aduci aminte? — de guler la biserică... Dar cutia bisericei! Ce să zic? Mi-era spaimă cînd se apropiau Crăciunul și Paștele... o visam!... Socoteală limpede: masa și numele stăpînului meu făceau mai puțin ca mila stăpînului, ca hainele pentru masa stăpînului, ca evlavia și nepriceperea stăpînului la vînzarea găitanului!

Gusi: S-or fi strecurat banii dumitale pe crăpătura cutiei?

Matache Profirel *(lui Gusi):* Să-și verse focul...

Hagi-Tudose *(încălzit de amintiri):* În cea dintîi zi — cînd rămăsei singur stăpîn — îmi ardeau obrajii, capul mi se-ncinsese, ochii mă usturau, și de frică, și de nădejde. La ceas, la ceas *(trage din țigară și suflă scrumul în ochii lui Gusi, care se scutură rîzînd.)*, ieșeam din prăvălie s-o privesc pe dinafară. Îi dam tîrcoale. Îi cercetam zidurile și încăperile cu de-amăruntul, ca și cum n-aș fi cunoscut-o. Mă ridicam în vîrful picioarelor ca să-mi arunc privirile peste acoperișul ei... Prăvălia!... Era copilașul meu rumen și frumos! Eu! Părintele fericit și înfricoșat că am pe cine mîngîia!

Gusi: Bre! că nu mi-a dat de ochi!

Matache Profirel: Ci lasă-l, nu-l întrerupe...

Hagi-Tudose *(cu entuziasm):* Prăvălia?... Femeia fermecătoare! Eu? Nebunul care-i dam în genuchi, cu ochii închiși și cu inima speriată!... Mi să izbîndise visul! Rămăsesem singur! Numai ale mele erau jurubițele, sculurile și ghemurile de găitan, ale mele, maldările de lînă, rodanele, războaiele și mașinile, numai eu, cu mîna mea, dăschideam teșgheaua, numai în mîna mea, banii și zdelcele!... În cea dintîi seară, zăvorînd ușile și obloanele, ochii-mi jucară în toate părțile, mustrînd pe ucenici la fitece mișcare... „Încet-încetinel, că ușile nu sunt de fer!“ „Ia seama, trîndavule, să nu spargi geamurile, că nu sunt de fer!“ „Nu trînti obloa-

nele, ponivosule, că nu sunt de fier!" „Încet-încet cu lacătele, că nu sunt... Și dacă sunt?... Au broască, au meșteșug... costă parale... Și nu mai e jupînul să vă ierte de toate zorbalele voastre!" De zece ori mă întorsei din drum ca s-o mai privesc o dată, și-ncă o dată! *(Ca și cum ar mîngîia o ființă.)* Mititica, era tristă și ea! Cu obloanele lăsate, cu ușa-nchisă, ca un om care închisese ochii! A! cînd s-o crăpa de ziuă are să facă ochii mari cît geamurile ei! Ș-o să vorbească, și-o să cheme momind pe trecători... să intre, să-i dea o bună ziua, să-i tîrguiască cîte ceva... Lingușitoarea!... *(Revenind la realitate.)* Î, ce vorbesc! Așa credeam atunci! Azi, cînd abia mă țin să nu mofluzesc, nu mai crez așa!

M a t a c h e P r o f i r e l: Tudose, să nu vorbești într-un ceas rău!

H a g i-T u d o s e *(speriat, își strînge anteriul):* Doamne ferește!... Ce vremuri! Ce oameni calici! Să tocmesc de zece ori, și-și tocesc băncuța pînă s-o dea p-o marfă, care ar face prețul îndoit... Unde-o s-ajungem?... Mai bine m-ar fi făcut mama mort decît să mă fi făcut negustor!

G u s i: Bre! Ce om!

M a t a c h e P r o f i r e l: Sîît!

H a g i-T u d o s e: Eh, vorbe! Sunt un nenorocit! N-am după ce bea apă!... Trei pahare de vin și m-am dus! *(Tușește.)* O țigare, jupîne, o țigare... *(Se șterge pe frunte de nădușeală.)* Bun tutun! Caimac boccea!

M a t a c h e P r o f i r e l: Aba, Tudose, de ce nu vrei tu să mărităm pe Lenuța cu nepotu Culai?

H a g i-T u d o s e *(sugînd din țigare):* Iar?

M a t a c h e P r o f i r e l: Iar... că tu ești bătrîn...

H a g i-T u d o s e *(suflînd scrumul în ochii lui Gusi):* Ce bătrîn?

M a t a c h e P r o f i r e l: E... cine știe...

H a g i-T u d o s e *(tresărind):* Ce să știe?

M a t a c h e P r o f i r e l: Iacă, tușești, nu te-ngrijești...

H a g i-T u d o s e: Ce tușesc... unde tușesc... *(Îl apucă tusea.)*

M a t a c h e P r o f i r e l: Și zici că negoțul nu prea merge...

H a g i-T u d o s e: Zic!

M a t a c h e P r o f i r e l: Abia te mai ții...

H a g i-T u d o s e: Abia!

M a t a c h e P r o f i r e l: De ce n-ai scăpa d-o belea?

H a g i-T u d o s e: Așa am fost eu: bun și milostiv!

M a t a c h e P r o f i r e l: Și fata e mare, de...

H a g i-T u d o s e: Ce mare?

G u s i: O să-mplinească 18 anișori...

H a g i-T u d o s e *(cu răutate)*: Parc-ai păstra actele de botez ale fiecăruia!

M a t a c h e P r o f i r e l: La 18 ani, părinții noștri aveau copii...

H a g i-T u d o s e: Și ce procopseală?

(Leana și Culai trec d-a curmezișul cărării din mijloc.)

H a g i-T u d o s e: Cine fuse?... Leana cu Culai?

M a t a c h e P r o f i r e l *(face cu ochiul lui Gusi)*: Ce Leană? Fu dumneaei...

G u s i: Și cu popa...

H a g i-T u d o s e: *(îngrijat)*: Așa de subțire...

M a t a c h e P r o f i r e l: Ș-a scos malacovu...

H a g i-T u d o s e: M-au lăsat ochelarii!

M a t a c h e P r o f i r e l: Ei, crede-mă, Tudose, Culai se prăpădește după ea!

H a g i-T u d o s e: Să-și vază de rachierie! Să nu umble haihui [1] prin mahala!

M a t a c h e P r o f i r e l *(șiret)*: Cum să nu vază... Ca de copilul lui... Și e strîns ș-apucător... E, i-a sosit și lui ceasul, vrea să aibă și el pe cineva, să-i puie masa, să-i toarne de spălat, să-i dea priminelile, să-l îngrijească...

H a g i-T u d o s e: Și de mine cine să îngrijească?

M a t a c h e P r o f i r e l: Amîndoi!

H a g i-T u d o s e: Abia am scăpat de la un stăpîn

[1] În textul de bază: *hahui;* corectat cf. ms. II, p. 196.

și să mă bag la altul?... Nu, nu, copilul cu două moașe moare cu buricul netăiat!

M a t a c h e P r o f i r e l: Mă uit eu la ea... și ea jinduiește...

H a g i-T u d o s e: Să jinduiască!... O să-i treacă ei... Și după ce-oi înțărca-o de patima asta, o s-ajungă om!

M a t a c h e P r o f i r e l *(mirat)*: Chemi dumneata patimă ceea ce e în firea lucrurilor?

H a g i-T u d o s e *(cu convingere)*: Și eu am fost în firea lucrurilor!... Și de cîte ori Diavolul își vîra coada și mă-mbăta cu fustele lui nerușinate, eu îi dam la cap fără milă!... Îmi turnam apă rece, și mă trezeam, mă potoleam și m-apucam de lucru, și lucram ca un năuc pînă mi se-nchideau pleoapele și cădeam d-a-n picioarele de somn... Așa am făcut de zece ori, d-o sută de ori, pîn-am ucis dimonul din mine! *(Surîzînd triumfător.)* N-am vrut să fiu robul patimilor, ci stăpînul și batjocoritorul lor!

G u s i *(se scoală revoltat)*: Domnule Matache, îți mulțumesc că-mi dăduși prilejul să cunosc pe Tudose... Și credeam că-l cunosc!

M a t a c h e P r o f i r e l: E, ci stai, omule! Tudose, adică ce, socotești tu că nepotul meu o să-i ceară te miri ce zestre?... E, acolea, cîteva mii de lei...

H a g i-T u d o s e *(sărind în sus)*: Cîteva?... Nici cîteva sute! O rochie și cămașea după ea!... Zestre! a! zestre!... O! ho-ho-ho! A pus ochii pe zestre nepoțelul dumitale!... Nu care cumva ăi crede și dumneata, și dumneata, că sunt bogat?... *(Furia crește.)* A! jupîne, cîteva!... Să nu mai vorbim! *(Se șterge pe față de nădușeală.)* Dumnezeu o știe, o biată fată, o țiu degeaba, o îmbrac din ce n-am, îi dau să mănînce luîndu-mi bucățica de la gură... O biată sărăcie care n-are nici ce are umbra de la picioarele ei!... Pomul ăsta are ramuri și frunze, ea e ca un copac uscat, ca un deșt de la o mînă!.... S-o ia dacă poftește!

G u s i *(revoltat):* Cum, n-ai dumneata?...

M a t a c h e P r o f i r e l *(astupă gura lui Gusi):* Ei, ași ! Nu crez !... Și nici eu nu l-aș îndemna...

G u s i *(zăpăcit):* Nu l-ai?...

M a t a c h e P r o f i r e l *(îi face semn):* Sîîît !

H a g i-T u d o s e: Mai bine, cu atît mai bine !

M a t a c h e P r o f i r e l: Ia gîndește-te...

H a g i-T u d o s e: M-am gîndit !

M a t a c h e P r o f i r e l: Măcar zece mii...

T u d o s e *(din nou l-apucă furia):* Ce? Nici cinci !

(Gusi, pricepînd, rîde pe-nfundate.)

M a t a c h e P r o f i r e l: Măcar patru...

H a g i-T u d o s e: Nici două !

M a t a c h e P r o f i r e l *(abia ținîndu-și rîsul):* Măcar una...

H a g i-T u d o s e *(ostenit de emoție):* Nici o sută... De ce mă chinuiești ca pe hoții de cai?

M a t a c h e P r o f i r e l *(nu-și mai ține rîsul):* Bine, omule, dar dă-i banii ei...

H a g i-T u d o s e *(apucînd de piept pe Matache Profirel):* Banii ei?... Trezește-te, jupîne !... Ai băut cam mult !

M a t a c h e P r o f i r e l *(scoate o hîrtie din buzunar):* Ia citește colea...

H a g i-T u d o s e: Ce să citesc?

M a t a c h e P r o f i r e l: Zapisu ăsta... Citește, de...

H a g i-T u d o s e *(îl ia cu frică. Citește):* „Act de danie?"... „De la mine mai puțin, de la Dumnezeu mai mult"... A, nu, nu văz bine...

M a t a c h e P r o f i r e l *(rîzînd):* Ba vezi, dă-i nainte...

H a g i-T u d o s e: „Eu, mai jos iscălitul, Matache Profirel, moșier, fost negustor, dăruiesc"... Ce?... *(rîzînd cu hohote ceilalți doi)*... „dăruiesc... dăruiesc Lenuței"... De ce n-ai pus „Leanei"? S-ar înțelege mai bine... Ce rîdeți?... Să pui „Leanei"...

M a t a c h e P r o f i r e l *(rîzînd și dînd din mîini):* Bine, bine...

H a g i-T u d o s e: Leanei... Aici e „Lenuței"... „sin Ioan Dudău, grînarul, la trecerea ei în căsătorie cu nepotul meu Culai Brînduș, lei 10.000, adică zece mii de lei pentru că e fată cuminte"... Firește, nepoată-mea ... „că mie nu mi-a dăruit Dumnezeu decît o fată căpătuită și ea, și un nepot de soră Culai, băiat muncitor și de omenie"... Doamne, Maică Precistă, risipitor la vreme de bătrînețe! O! ferește, Doamne!

M a t a c h e P r o f i r e l: E, primești?

H a g i-T u d o s e *(făcîndu-și planul)*: Nu știu, nu știu ce să fac...

G u s i *(rîzînd)*: Nu primi, că te păcălești!

M a t a c h e P r o f i r e l: Ci zi odată... Batem în palmă?

H a g i-T u d o s e *(pe gînduri)*: Și banii să-i ia ea?

M a t a c h e P r o f i r e l: Firește...

H a g i-T u d o s e: Nu primesc!... Un copil... Să se vază cu 10.000 de lei în mînă?... Ar fi mai potrivit...

G u s i *(rîzînd)*: Să-i primești dumneata...

H a g i-T u d o s e *(repede)*: De ce nu?... Să-i păstrez eu pentru ea...

M a t a c h e P r o f i r e l *(vesel)*: Aida, fie!

H a g i-T u d o s e: Fără dobîndă!

M a t a c h e P r o f i r e l: Și ea cu ce s-ar alege?

H a g i-T u d o s e: Ea?... Să știe că sunt la mine... în păstrarea mea... 10.000! 10.000 de lei!

M a t a c h e P r o f i r e l *(rîzînd)*: Fie... Treacă de la mine...

G u s i *(îi dă cu tifla pe la spate)*: Măi, măi, măi!

H a g i-T u d o s e *(zorit)*: Prefă zapisu... Pune „Leanei"... Banii în păstrarea mea — așa să scrii — fără dobîndă... și zapisul la mine în buzunar...

G u s i *(indignat)*: A, nu așa!

H a g i-T u d o s e: Nu te privește pe dumneata!

G u s i: A, nu... Să adaugi la isprăvit că Tudose, la primirea banilor, va da și el zapis Lenuții pe cum că are în păstrarea lui 10.000 de lei ai ei, bani dăruiți de dumneata...

Hagi-Tudose *(aprins)*: Ce, ce, ce, ce; ce s-adauge? Să n-adaugi nimic! Nu sunt eu unchiul? Nu e ea nepoata?... O să-i fur?... A!...

Gusi *(cu scîrbă)*: Ăsta își vinde nepoata, nu și-o mărită!

Matache Profirel: Bine, bine, n-adaug nimic... Biata Lenuța, intră și ea în lume!

Hagi-Tudose: Iese din omenire... oh!...

Gusi: Care omenire?

Hagi-Tudose *(cu vioiciune)*: A mea! Adevărata omenire! Unde nu e decît un stăpîn și ceilalți robi... Vroiam s-ajungă și ea stăpînă... Nu... iobag a fost tat-său și ea ajunge roabă!

Gusi: Eh!

Matache Profirel *(vesel)*: Ai să-i spunem Lenuței...

Hagi-Tudose: Nu, întîi să prefaci zapisul!

Gusi: Mă, mă, mă, mă mă!

(Se duc pe cărarea din stînga.)

SCENA VIII

Leana și Culai.

(Vin triști pe cărarea din dreapta.)

Culai: L-ai auzit cu urechile tale?

Leana *(rupînd frunzele de pe o rămurică)*: De cîte ori m-ai întrebat!... Da, și striga: „Nu! nu! nu!"

Culai: O fi vorbit de altceva...

Leana: A patra oară-ți spui că domnul Profirel mă cerea, și el scutura din cap...

Culai: O! cîinele!

Leana: De ce zici așa?...

Culai: Numai un cîine mi-ar rupe inima cum mi-o rupe el!

Leana: Ce să fac?

Culai: Să te duci la maică-ta...

Leana: La mama?... Mama vrea să mă dea după feciorul lui Dima rotarul...

Culai: Dac-am fugi?

L e a n a: Nu, nu vreau s-ajung de rîsul lumii!

C u l a i: De mîine m-apuc de beție!

L e a n a: Culai, una ca asta să nu faci!

C u l a i: Ca să uit, uitat de Dumnezeu ce sunt! Să beau vin, să beau țuică, să beau drojdie, să caz prin șanțuri, să mă culeagă lumea ca p-un ticălos, ca p-un bătut de stele!

L e a n a: Culai, dragă Culai, de s-ar întîmpla ce puseși tu la cale, să știi că-mi fac seama!

C u l a i: Tu poți trăi fără mine...

L e a n a: Fără tine, știindu-te om, da, dar cu tine, șters din rîndul oamenilor, nu!

C u l a i *(zărind pe Fifica și pe Jenică)*: A, iată-i pe cei doi fericiți!... Cum se sărută!

L e a n a: Sărutatul lor mi-amintește de fericirea și spaima de ieri noapte... Nu-mi pare rău că sunt fericiți, dar în astă seară fericirea lor sporește nefericirea noastră!

C u l a i: Oh! Leano, sunt fericiți și nu ne bagă în seamă! Nu ne dau nimic...

L e a n a *(îi taie vorba)*: Nu ne-au răpit nimic!

C u l a i: Tu ești mai bună... Pe lîngă tine eu sunt rău sadea... *(Arătînd pe Fifica și pe Jenică.)* S-apropie... Adevărat, fiecare cu partea lor... În partea lor nu văz nimic din partea noastră...

SCENA IX

F i f i c a, J e n i c ă P ă u n e s c u, L e a n a și C u l a i.

F i f i c a: Ce faceți, Lenuțo, veseli?

L e a n a: Nici triști, nici veseli...

F i f i c a: Ca să nu fiți triști, înțeleg, dar ca să nu fiți veseli, nu-nțeleg.

L e a n a *(surîzînd)*: Sătulul la flămînd nu crede...

F i f i c a *(își pune pensneul și-o privește lung)*: *A, elle est mordante et bien jolie ma future cousine... quoi?* [1]... Aș vrea să știu cine sunt sătuii și

[1] A, e caustică și destul de drăguță viitoarea mea verișoară (fr.).

cine flămînzii, Lenuțo? *(Surîzînd.)* Eu nu cunosc aici decît flămînzi...

L e a n a: Sunt lacomi care se scoală sătui de la masă și, gîndindu-se la ce vor mînca a doua zi, flămînzesc cu gîndul... Aceștia nu se vor sătura cu toate bunătățile pămîntului... Eu m-am deprins c-o cojiță de pîine muiată în donița cu apă proaspătă... O! ce nătîngă sunt! Iartă-mă, domnișoară! *(Fifica-i întinde mîna. Leana i-o sărută repede.)* Un om mîhnit, fără să vrea, fără să știe, e rău chiar cu oamenii buni și mai ales cu cei fericiți...

F i f i c a *(mirată)*: Lenuțo, dumneata ai învățat carte?

L e a n a: Nu cunosc decît o singură carte, și aceea din auzite: *Evanghelia*. Din cîte-am priceput, *Evanghelia* este izvorul bunătății... Cam tîrziu mi-adusei aminte...

F i f i c a: Ești mîhnită... Nu vă dă voie?

L e a n a: Nu.

F i f i c a: O! mititica! ce răutate!... Jenică, să nu ne lăsăm pînă n-om dobîndi o verișoară...

J e n i c ă: Cu mare plăcere, dar pe mine nu prea mă suferă.

C u l a i: Pe nimeni n-are la inimă decît pe el și banii lui!

L e a n a: Așa e el, ciudat.

C u l a i: E zgîrcit!

(Matache Profirel, Gherghina Profirel și Popa Roșca vin pe cărarea din stînga. Conversează înainte d-a veni în planul întîi.)

SCENA X

M a t a c h e P r o f i r e l, G h e r g h i n a P r o f i r e l, P o p a R o ș c a, F i f i c a, J e n i c ă P ă u n e s c u, L e a n a și C u l a i.

M a t a c h e P r o f i r e l *(mișcîndu-se alene)*: Taci, părinte... nu fi copil...

Popa Roșca: Mă prinse, bată-l primejdia... Vesel, vesel, pînă mă picni... Mai mare rușinea !

Gherghina Profirel *(în papuci):* Rușine cînd se vede, părinte... Aci, în familie... să nu-ți pese nici două... Ei, la nuntă ce-o să fie... O să beau cît zece... *(Rîzînd.)* Numai ghiozdănelul să facă minunea pe care o știu eu... și lasă...

Gusi *(surîzînd):* Ce minune, cocoană Jorjeto?

Matache Profirel: Ei, d-ale ei... Nici toate ale doftorilor, nici toate ale popei, nici toate ale femeilor...

Gherghina Profirel *(bătîndu-l pe umăr):* N-ai vrea, ai? Hoțule !

Matache Profirel *(Fifichii și lui Jenică):* Ei, bată-vă norocul de cîrlani... Ai pus de grîu?

Gherghina Profirel: De s-ar întoarce de la prașila porumbului, și tot n-ar fi așa de aprinși !

Fifica: Aprinsă, eu? De ce-aș fi? Mă mir !

Gusi *(îi dă ghes lui Matache Profirel):* Pînă mai adineauri pocni frunzele de căldură... Să spuie boierul...

Fifica: Adevărat, *papa*, pocnesc de căldură?

Matache Profirel *(surîzînd):* Copacii tineri pocnesc, cei bătrîni se usucă... Fiecare la rîndul lor...

Gherghina Profirel: Ia, mai încet cu bătrînețele !

Popa Roșca: Mie era să-mi pocnească capul de căldură...

Matache Profirel *(prefăcut, Leanei și lui Culai):* Dar voi? Ce stați mahmuri? Știu c-ați vrea ce vreau și eu, și amîndoi vreți ce nu vrea Tudose... N-o să se poată...

Leana: Nu?

Matache Profirel *(zîmbind):* Ăți rămîne și voi așa cum sunteți, că doar n-o crăpa pămîntul...

Culai: Am să crăp eu !

Gherghina Profirel: Ba e vorbă !

Matache Profirel: Ș-așa, copii... bucurați-vă și voi de logodna Fifichii cu Jenică...

L e a n a *(după ce priveşte scrutător):* Să ne bucurăm?... Un om aşa de bun ca dumneata să vorbească astfel?... Simţ ca un cîine după glasul stăpînului său că vergeaua care-l ameninţă n-o să-l lovească... Şi cum s-aruncă cîinele şi linge tocmai mîna care ţine vergeaua, aşa m-arunc şi eu... *(Îi sărută mîna; Matache o sărută.)* Culai!

C u l a i *(cu ochii roşii):* Ce?

M a t a c h e P r o f i r e l *(rîzînd):* Na! fotologule!... Tudose vrea!... Tot femeia mai cu cap în d-alde d-astea!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Brava! tot femeia!

(Toţi bat din palme şi se sărută cu Lenuţa şi cu Culai. Înainte d-a se linişti se aude căzînd cineva în avuz.)

SCENA XI

Cei de mai sus şi H a g i-T u d o s e.

H a g i-T u d o s e *(răcnind ca un desperat. Nu se vede):* Ajutor! Săriţi! Mă înec!...

(Toţi, speriaţi. Ghergina Profirel leşină şi zvîcneşte din mîini şi din picioare. Popa Roşca o freacă pe mîini. Ceilalţi aleargă la avuz.)

H a g i-T u d o s e: M-acoperă talazurile! Mă duc afund! Întuneric! *(Jenică Păunescu şi Culai aduc pe Hagi-Tudose de mîini şi de picioare, mort de frică şi leorcă de apă.)*

H a g i-T u d o s e: Hainele, hăinuţele mele, toată averea mea s-a scufundat! Oh! oh! ce nenorocire! *(Îl pun pe banca de mesteacăn. Hagi-Tudose geme.)*

G h e r g h i n a P r o f i r e l: *(dăşteptîndu-se şi zvîcnind):* Ai! Ai! ce foc!

P o p a R o ş c a: E apă, taică, e apă...

M a t a c h e P r o f i r e l: Nu e nimic, fetiţo! Ce sperioasă eşti!

Gherghina Profirel: Vino-ncoa, nene! Eram să mor!

(Matache Profirel o mîngîie.)

Hagi-Tudose: Să mă fi înecat cînd treceam marea, înainte de a-mi fi luat hainele! Of! of! să nu fi cheltuit tot ce aveam! *(S-apucă de păr.)* Am rămas calic! Am rămas pe drumuri!

Gherghina Profirel: Da un' te-ai înecat, omule?

Hagi-Tudose *(văietîndu-se)*: În lacul dumitale, cucoană! *(Se pipăie pe cap, îl apucă tusea.)* Unde mi-e fesul? Fesul meu de hagiu! *(Culai se repede și-l aduce. Îl stoarce.)*

Hagi-Tudose: Adu-l încoa! Cum l-ai scăpat de furia talazurilor?

Gherghina Profirel: Ce lac? Ce talazuri? Unde căzuși?

Gusi *(rîzînd)*: În avuz... De n-am fi alergat noi, s-ar fi dus pe copcă!

Gherghina Profirel *(bufnind de rîs)*: Taci, măi omule! Apa mea e d-o șchioapă!

Hagi-Tudose: D-o șchioapă e-a dumitale? Mare șchioapă ai! Vai! vai! *(Îl șterg de apă cu batistele.)* Portofelul! Unde e portofelul meu? Fesu a plutit, portofelul s-a dus!

Jenică: Alerg să ți-l caut...

Hagi-Tudose: Tinere, ia seama să nu te-apuce vultoarea!

Fifica *(speriată)*: Nu te duce, Jenică!

(Toți rîd, afară de Hagi-Tudose.)

Gherghina Profirel: Î... Ce copil ești!

Hagi-Tudose: Din genunea în care se oglindește cerul, nimeni nu mai scapă!

(Hohote de rîs.)

Gusi *(rîzînd)*: Și-aveai multe parale?

Hagi-Tudose *(tușind și tremurînd)*: Optzeci de bani! Optzeci! Cum nu-l lăsai acasă? Cap sec! *(Jenică Păunescu i-l aduce.)* Să văz! *(Înnu-*

mără.) Optzeci! Slavă ție, Doamne!... *(Îl apucă un fior de spaimă.)* Îi! Mîinile, mîinile, nu le pot mișca! *(Se muncește să-și aducă mîna dreaptă în buzunarul din stînga al fermenelei și nu izbutește.)* Zapisul, zapisul pe care mi-l dăduși... zapisul, că mor! Aci, aci l-am pus... Spaima mi-a amorțit mîinile... În stînga, jupîne, în stînga!

(Toți rîd. Matache Profirel se pleacă spre stînga lui Hagi-Tudose și caută.)

M a t a c h e P r o f i r e l: L-am găsit!

H a g i-T u d o s e *(cu ochelarii sparți)*: Adu-l încoa! *(Începe să miște mîinile. Ia zapisul, îl desface și se uită la el.)* Mare minune! Mulțumescu-ți ție, Hristoase! Nici o pată... Afară de petele după mine... D-aș fi știut, aș fi venit cu hainele ale vechi... Și nu mai văz... M-a orbit năpustirea valurilor... Ochelarii... Ochelarii s-au spart... Să mai cheltuiesc?... Nu mai am alții de șaisprezece ani... *(Lui Profirel.)* D-aș fi știut, i-aș fi luat p-ai dumitale! *(Hohote de rîs.)* Ce rîdeți?

M a t a c h e P r o f i r e l: Ia spune, Tudose, cum se întîmplă comedia asta?

H a g i-T u d o s e: Nenorocirea ne pîndește din senin... Mă bucurai cînd îmi dăduși zapisul!... Să nu vă bucurați de nimic și niciodată!

F i f i c a P r o f i r e l *(strînge de mînă pe Jenică)*: Ba e vorbă!

H a g i-T u d o s e: Și bătrînețea... Ieșii repede, că nu mai puteam. *(Rîsete.)* Înnemerii nu știu unde... că auzii țîrîind un fir de apă... Crezui c-ați fi unul din dumneavoastră... ca și mine... *(Rîsete.)* Mă sfiii... Întorsei spatele... Mă trăsei d-a-ndaratele... Ș-odată simții că pămîntul se cască supt picioarele mele... Și mă dusei, și dus am fost... Secați primejdia, secați-o, atît vă spui!

(Rîsete.)

G h e r g h i n a P r o f i r e l: O! ce fricos!... Ce primejdie? Eu o trec cu picerele cînd ăi pofti!

H a g i-T u d o s e: Te crez... Cu malacovul dumitale treci marea ca pe uscat!

M a t a c h e P r o f i r e l: Hai, Tudose, hai, hai să te dăzbraci...

H a g i-T u d o s e: Să mă dăspuiați?

M a t a c h e P r o f i r e l: Să nu răcești... Să-ți uscăm hainele...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Și să ți le calc...

H a g i-T u d o s e: Să nu le arzi!

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Ce-ți pasă... Ți le fac ca noi...

H a g i-T u d o s e: Ca și cum nu le-aș fi purtat... Îți mulțumesc, îți mulțumesc...

(Îl iau de brațe Matache Profirel și popa Roșca și pornesc pe cărarea din stînga.)

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(rîzînd)*: Jenică, brațeta... Și să mă-nveți și pe mine prașila porumbului...

F i f i c a P r o f i r e l: *Maman!*

(Culai apucă de mînă pe Lenuța.)

L e n u ț a: O! săracu nenea Tudose!

(Se duc gălăgios.)

Odaia lui Hagi-Tudose. Zidurile, alb-murdare, crăpate și cojite. Tavanul, cu grinzi de stejar înnegrite de vechime. În fund, spre stînga, o fereastră cu ochiuri mici și cu fiare groase. În dreapta, un pat de lemn. În colțul din stînga, o sobă cu vatra prelungită. Se văd nițică cenușe și cîțiva cărbuni. În mijlocul zidului din stînga, o ușe cu două șini în cruce și cu o clanță pe care ai putea sprijini întreg podul palmei. Între sobă și ușe, o măsuță de tei. Lîngă măsuță, o doniță cu capac. Pe capac, o bărdacă smălțuită cu verde. O ladă de Brașov. O bardă pe căpacul lăzii. Pe jos, podeală de cărămizi tocite, mai ales de la ușe la pat. Hagi-Tudose bolește cu capul p-o pernă soioasă, învelit c-o pătură albastră, mițoasă și ieșită. Uscat, cu ochii în niște orbite vinete, cu părul și barba în neorînduială. O cumplită sărăcie în toate. E iarnă. Vîntul se umflă, ca și cum ar arunca alice în geamuri.

SCENA I

Hagi-Tudose și Leana.

Hagi-Tudose *(sculîndu-se într-o rînă)*: Băltoaca Profiroaicii... arde-o-ar focul... D-acolo mi să trage... Și tu, și jupînu, să mă culc, să mă culc... d-atunci nu mai sunt bine... *(Tușește.)*

Leana: Să te odihnești, nene Tudose...

Hagi-Tudose: Ca un trîntor... Doorm... somnul mătușii... Și prăvălia și mușteriii... O! îmi

vine să mă strîng de gît... Omul e de la Dumnezeu să muncească, să alerge, să răscolească, să strîngă, să scoață, la nevoie, și din piatră ceea ce e-al lui... Nu e decît o singură boală pe lume: lenea! *(Se scoală din pat și pornește împleticindu-se. Șade pe scaunul de lîngă masă. Iar se scoală și s-așează pe ladă. E-mbrăcat cu cămașe și pe dasupra cămășei cu vechea lui scurteică.)*

Leana: N-ai muncit toată viața?

Hagi-Tudose: Dacă am muncit... Și ce-am agonisit?

Leana: Nimic, nene Tudose...

Hagi-Tudose: Văz că ești copil bun... Da, nimic... Ș-am muncit toată viața... Cum toată? Mai e și cît mai e, să dau pe brînci... Viața e trudă... Cine nu asudă doarme!... Și ce osebire ar fi între un mort și un om care doarme?... Hainele mele... să mă-mbrac... Ale purtate... *(Se scoală și se clatină.)*

Leana: Sunt rupte...

Hagi-Tudose: Așa cum sunt!

Leana: Pantalonii nu se mai țin...

Hagi-Tudose: Ce-ți pasă!

Leana: Nu mai au tur...

Hagi-Tudose *(tușind sec)*: Cracii erau buni, noi-nouți... Și nu se vede pe supt scurteică...

Leana: Da' cînd te pleci?

Hagi-Tudose: D-atîta vreme... știu eu să mă plec să nu se vază...

Leana: Vezi că...

Hagi-Tudose *(presimțind o mare nenorocire)*: Ce?

Leana: ...i-am dat...

Hagi-Tudose: Nenorocito, m-ai lăsat gol!... Cea mai dulce amintire a tinereților mele!... Degrabă să-i ceri îndărăt...

Leana: Dacă l-aș cunoaște...

Hagi-Tudose *(revoltat)*: Nici nu-l cunoști!... Și pă mine, care mă cunoști, care-ți sunt unchi, care te-am luat de suflet, care te îmbrac, te încalț, mă dăspoi pentru un necunoscut? Dum-

nezeule, ce-ai făcut cu minţele ei pe care nu le-avea?... Şi ce fel de om era?

L e a n a: Un cereştor... un cocoşat...

H a g i-T u d o s e: Cum să se potrivească pantalonii mei unui cocoşat?... Ţi-am spus d-atîtea ori: uşa-n nas cerşetorilor, că sunt hoţi! Tu, care nu mi-ai ieşit din cuvînt? Te-a îndemnat cineva... ai?

L e a n a: Da.

H a g i-T u d o s e: Cine?

L e a n a: Domnul Profirel...

H a g i-T u d o s e: *(îl apucă tusea):* Profirel? Jupînul? Îşi ia dobînda la nişte bani pe care nu mi i-a numărat încă... Te-nvaţă risipitoare pînă să nu-i fii nepoată... Da' cînd i-ei fi, nu i-ai mai fi să nu-i mai fii, nepricopsito! Şi ce s-amestecă în casa mea? El mi i-a cumpărat? El i-a purtat? El i-a cîrpit?

L e a n a *(cu frică):* Zicea că... Lenuţo, dă-i de pomană pentru sănătatea Hagiului, că-i iau eu alţii... Şi, ca o neghioabă, m-am luat după vorba dumnealui...

H a g i-T u d o s e: Ar fi putut să-mi dea fără să-mi ia bunătat' de pantaloni... Şi de mult i-ai dat?

L e a n a: De două săptămîni...

H a g i-T u d o s e: De două săptămîni!... Un' să-l mai ajungi?... I-a vîndut, a luat bani pe ei...

L e a n a: Ce bani?

H a g i-T u d o s e *(furios):* Taci, toanto!... Şi i-a băut din cîrciumă în cîrciumă! *(Se cutremură, se strînge, tuşeşte, se scoală şi se lasă pe pat.)*

L e a n a *(sfios):* Ţi-e frig, nene?

H a g i-T u d o s e: Ce frig? Ca-n luna lui cuptor, crăp de căldură!

(Leana s-apropie de el şi-l ia de mînă.)

L e a n a: Sudoarea rece...

H a g i-T u d o s e: Lasă-mă... Mai la o parte... Nici o sudoare...

L e a n a: Să fac niţel foc...

Hagi-Tudose: N-ai făcut aseară?... Lemnele costă...

Leana: Iarnă grea... Dumneata bolnav... Vîntul urlă...

Hagi-Tudose: Să urle!

Leana: ...troienind zăpada pîn' la fereastră...

Hagi-Tudose: Zăpadă... Măzăriche! Cine a mai pomenit iarnă în dechemvrie?

Leana: Doftori, nu, doftorii, nu...

Hagi-Tudose: Doftor, doftorii... Va bani! Ș-apoi, eu nu crez în doftori... Ar ajunge mofluzi după urma mea...

Leana: ...ciorbă de găină, nu...

Hagi-Tudose *(mestecînd și înghițind în sec):* Postul Crăciunului... Fasole, nu găină!

Leana: Să prinzi puțină putere...

Hagi-Tudose *(se scoală cu ochii țintă la pat):* Am dăstulă... Să s-apropie cineva de patul meu *(pune mîna pe bardă)*, și va vedea cine e bolnav și cine e sănătos!

Leana: Ast-noapte n-ai dormit...

Hagi-Tudose: Ca un buștean!

Leana: ...te-ai sculat din pat...

Hagi-Tudose: De unde știi?

Leana: ...te-ai vîrît supat...

Hagi-Tudose: Cin' ți-a spus?

Leana: ...ai scos cîteva cărămizi și numărai...

Hagi-Tudose *(punînd mîna pe bardă):* Ce număram? *(Prefăcut blînd.)* Ți s-a părut... *(Aparte.)* Dar cum i s-a părut?... *(Aspru.)* Unde erai?

Leana *(speriată):* Cînd te-ai învîrtit în pat m-am dășteptat, cînd te-ai dat jos, am venit la ușe... Și-mi zisei: „Poate că vrea ceva nenea Tudose"...

Hagi-Tudose *(cu mînie):* Și-ai ascultat?

Leana *(înfricoșată):* Fără să vreau...

Hagi-Tudose *(fioros):* Să-ți schimbi urechile, nenorocito! *(Aruncă barda pe ladă.)* Așa se întîmplă omorurile!... Zi că n-ai auzit, zi c-ai visat, zi c-ai avut lungoare... *(Îl îneacă tusea.)*

Leana: Da, da, mi s-a părut, nene Tudose...

H a g i-T u d o s e: Să mă spionezi pe mine, care ți-am fost ca un tată...
L e a n a *(tremurînd):* Am visat...
H a g i-T u d o s e: ...care ți-a dat bucățica de la gură...
L e a n a: Nu m-am mișcat din pat...
H a g i-T u d o s e: ...care m-am jurat c-am să-ți păstrez zestrea făgăduită de jupînul meu...
L e a n a: Ce era să cați supat?
H a g i-T u d o s e: S-asculți la ușe?
L e a n a: Ce era să numeri?
H a g i-T u d o s e *(se vîră-n pat):* Să mă vinzi, să mă ucizi? *(Se-nvîrtește, se aud banii sunînd, se sperie.)* A sunat ceva?
L e a n a: Nu...
H a g i-T u d o s e: Cheile tale...
L e a n a: Am numai una...
H a g i-T u d o s e: Ei, cum mi să păru!... Așa ți s-a părut și ție ast-noapte... Pînă nu vezi și nu pipăi, să nu crezi... Apostolul Toma a avut dreptate... Întîi a pus mîna ș-apoi a crezut... Ăla om, nu secătură!

(S-aude cineva scuturîndu-și picioarele de zăpadă.)

SCENA II

H a g i-T u d o s e, L e a n a și C u l a i.

H a g i-T u d o s e: Cine e?
C u l a i: Eu...
H a g i-T u d o s e: Cine, tu?
C u l a i: Eu, Culai...
H a g i-T u d o s e: Intră, de... Leano, deschide-i ușa...
C u l a i *(intrînd):* Ești bine, nea Tudose?
H a g i-T u d o s e *(tușind):* Bine de tot... Mîine mă scol...
C u l a i: Unchiu Profirel mi-a zis să văz...
H a g i-T u d o s e: Pe Leana...

C u l a i: Nu... Să văz ce mai faci, c-au să vie și dumnealor cu cîte ceva...

H a g i-T u d o s e: Cu cîte ceva? Să le fi trimis cu tine... Ar fi sosit mai degrabă... Ei ar fi putut să vie mîine, poimîine, e, și cît mai tîrziu... *(Sieși.)* Oameni, furnici, totuna... Da' voi, ați hotărît nunta?

C u l a i: Cînd o vrea ea...

H a g i-T u d o s e: Eu, cînd eram ca tine... o! o!...

C u l a i: Dumneata?

H a g i-T u d o s e: Numai la asta mi-era gîndul... Nu te uita că n-am avut parte... *(Aparte.)* Eh, o murdărie!... Leano, n-ai hotărît?

L e a n a: Nu, nene Tudose...

H a g i-T u d o s e: De ce?

L e a n a: N-aș vrea...

H a g i-T u d o s e: Uite, uite... Nu mai vrei? Și eu ce să fac cu zapisul? Să-l rup? Dai cu piciorul la 10.000 de lei? În loc să-i știi la mine, puși bine, la păstrare, fără dobîndă — nu face nimic... Pînă mai ieri plîngeai după Culai, și azi n-ai vrea? A, prost e Culai!... *(C-un surîs ironic.)* Însurați-vă, mă, că omenirea are nevoie de prăsilă și voi aveți nevoie de jug! Să munciți pentru alții... să știți pentru ce munciți... Parcă văz, doi, trei, patru broscoi, umflați de mîncare, tolăniți grămadă ca o mișună de căței, cu picioarele murdare, pe macatul cel mai scump al vostru... *(Cu un rîs sinistru.)* Mîrîie, se înhață de păr și se trag, se zgîlție și urlă, fiindcă au de toate copiii maichii... o!... Da, copiii moșului!... Ș-au să aibă și gîlci, și tuse măgărească, și gușter, și vărsat...

L e a n a *(îndesîndu-se în Culai)*: Ducă-s-ar în pustii!

H a g i-T u d o s e: E, cum? Voi să le ștergeți degeaba murdăriile? Ce fel de părinți ați fi voi dacă n-ați trece prin toate scîrbele și toate durerile?... V-a ajuns vremea să faceți ce-au făcut cei ce v-au făcut!... Sunteți tineri, sunteți harnici, vă iubiți — oh! vă iubiți! — sunteți osîndiți la aceeași muncă silnică... Haide, de... De

ce stați ca niște momîi? Firea vă îndeamnă, sete vă este, știință, slavă Domnului!... Cine să naște fără știința oarbă a vieții omenești? Și n-ați învățat carte... Nici nu trebuie!... Hai, degrab'... pirostreile-n cap! *(Tușește. Se șterge de nădușeală. Îi pică capul pe pernă.)*

L e a n a: Să te faci mai bine... Culai mai așteaptă...

C u l a i: Cît ăi vrea dumneata, Lenuțo...

H a g i-T u d o s e: Nu sunt dăstul de bine? Și mîine sunt gata să joc... Leano, o bărdacă de apă... Ce căldură ai făcut în odaie! *(Îi dă apă. O soarbe dintr-o răsuflare. Se-ndeasă în pernă.)*

C u l a i *(încet)* Bietul bătrîn!

(Un moment de tăcere. Hagi-Tudose mișcă mîinile supt pătură.)

H a g i-T u d o s e *(înnumărînd pungile ascunse)*: Una, două, trei... *(Speriat.)* Unde e-a patra?

L e a n a: Ce, nene Tudose? Visași?

H a g i-T u d o s e *(c-o veselie sinistră)*: Am găsit-o!... Da, mă fură somnul. Și se făcea că păzeam patru oi galbene ca aurul, ca aurul... și-a patra se rătăcise... Ce m-aș fi făcut eu dacă n-aș fi găsit-o?

(Se aude un miorlăit de pisică.)

H a g i-T u d o s e: Cine miorlăie?

L e a n a: Pisica, nene.

H a g i-T u d o s e: I-a trecut coada?... Cotoi prost... Crescuse-n coadă d-un stînjen... I-am retezat-o cu barda... Pînă să intre pe ușe, se răcea toată odaia!

(S-aud tropote de picioare pe prispă afară.)

C u l a i: Unchiul Profirel și cu tanti...

H a g i-T u d o s e: Ce tanti?... Toanta!... Hî, boieru!... O risipitoare! În toată viața mea nu mi-a trecut prin mîini cît are ea în mîna stîngă... partea inimii!... Î... mi-e silă!... Oh! oh!... *(Se pierde într-o aiureală de friguri. Leana și Culai se reped la pat speriați. Hagi-Tudose deșteaptă.)* Ce credeați? Uitați-vă la mine...

E, nu am aerul să... *(Tușește. Pe buze, oarecari urme de sînge. Sfîrșeală. Pune capu-n pernă.)* Î-î-î! bătrîn neghiob!... *(C-un surîs straniu.)* De cînd mi-ai pomenit de ciorbă de găină, mi-ai răscolit toate poftele... Și n-am mărunte... D-o săptămînă n-am luat socotelile prăvăliii... *(Scoate o monedă de supt plapămă.)* Na, Leano... *(Îi tremură mîna și-o trage înapoi.)* Na!... *(Leana o ia.)* Adu-l încoa!... Ia-l!... Uită-te bine!... E un galben! E de aur!... Sună așa de frumos, așa de dulce *(închide ochii)*, că privighetoarea nu face două parale pe lîngă sunetul lui!... Duceți-vă și-mi tîrguiți o găină, cît se poate mai mică și mai ieftină, o lămîie, ba sare de lămîie, și o litră de vin, ba un cinzec, e de ajuns... Și cînd te-ntorci, cîteva găteje de lemn — puține, să nu dai foc casii — și fă-mi o ciorbă bună... Oh! Boala m-a schimbat în copil rîzgîiat... *(Leana și Culai pleacă.)* Bagă de seamă, e de aur, 11 franci și 75 de bani! Să-ți dea cusurul drept, să nu te înșele! *(Leana și Culai ies.)* O singură dată am călcat în gura lăcomiei... Iartă-mă, Doamne!... *(Scoate pungile și le golește în poală. Vîntură galbenii. Se luminează la față.)* O! parcă vîntur stelele cerului! *(S-aude glasul Gherghinii Profirel.)* Cum uitasem! Na!... La loc, cu toții, și să tăceți ca și cum n-ați fi vii, că vin ciorile lacome, care mănîncă pe puii de aur... Și voi sunteți ai mei, nu ai tuturora! *(Vîră pungile supt pătură.)*

SCENA III

Matache Profirel, Gherghina Profirel și Hagi-Tudose.

Gherghina Profirel: Tot în pat, Hagiule? Tot bolnăvior?

Hagi-Tudose: Niţică tuse, și mă ține coșul pieptului cînd răsuflu...

M a t a c h e P r o f i r e l *(punînd o legătură pe ladă):* Adu mîna, Tudose... Cam rece... Mă băiete, să-ți facă focul...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: E frig în lege în odaia dumitale.

H a g i-T u d o s e: Ați venit d-afară... Eu năduşesc de căldură... Şi dumneata cu malacovu... *(Aspru.)* Te ia vînturile pe dedesubt...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Iarna pui p-ăl mai strîmt... Şi uite ce-am pe supt malacov... O fustă de lînă bleo, alta tot de lînă vărgată, o vargă seriz, o vargă vişină putredă, apoi o fustuliță de percal cu brodării faine, cum îi place dumnealui... *(Matache îi face semn să tacă.)* Pantalonaşi, cămaşe şi ciorapi groşi, împletiți în cîrlige, pînă-aci de lungi... *(Matache-i repetă semnul.)* Supt malacov e tăria, pe dasupra, numai de ochii lumii...

M a t a c h e P r o f i r e l: Iacă, Tudose neică, ce ți-am adus. *(Desface legătura.)* Un halat...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Bleo-închis cu roşu, cu şunur şi cu ciucuri, după gustul meu...

H a g i-T u d o s e: Să-l văz, ad' să-l văz...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Da' nu-l vezi?

H a g i-T u d o s e: Nu mai văd ochelarii, s-au stricat geamurile... De şaisprezece ani aceiaşi, şi pe ploaie, şi pe soare, şi pe vînt, şi pe zăpadă... *(Ia halatul, îl apropie, se uită.)* Mulțumim, vă mulțumesc... Şi ce să fac cu el?

M a t a c h e P r o f i r e l: Să-l îmbraci...

H a g i-T u d o s e: Ar fi păcat... Pune-l în ladă...

M a t a c h e P r o f i r e l: E vătuit, îți ține de cald...

H a g i-T u d o s e: În ladă!... D-a fi să-mi ție de cald, îmi ține şi d-acolo; de nu, nu-mi ține nici pă mine...

M a t a c h e P r o f i r e l *(punîndu-l în ladă):* De...

G h e r g h i n a P r o f i r e l: Tot cu fața aia de scurteică?... Şi veche, veche de cînd lumea...

H a g i-T u d o s e: Eu sunt acelaşi, ea este aceeaşi, ne potrivim de minune...

G h e r g h i n a P r o f i r e l *(aparte):* Ca tusea

cu junghiu... *(Încet, lui Matache Profirel.)* Cum a slăbit... Ca o umbră... Să-l sufli, dă grămadă...

Matache Profirel *(încet):* N-ar fi bine să-l luăm la noi?... Să-i aducem un doftor, să-l îngrijim... Ia vezi tu... ia-l pe departe...

Gherghina Profirel *(apropiindu-se de Hagi-Tudose):* Hagiule, Hagiule, știi ce? Dacă te-am fura și te-am duce la noi acasă? E, și la noi, ca la noi, zeamă de pui, vinișor, căldurică...

Hagi-Tudose *(strîngîndu-se în pat):* Să fug din casa mea?... Nici mort! Cînd oi ieși, ies cu picioarele înainte... Mai va, o! mai va pînă atuncea! *(Îl apucă tusea.)*

Matache Profirel: Dacă nici tu cu ale tale... Nu, nu e chip...

Gherghina Profirel: Doamne ferește... De nu ne-ar face nuntă...

Hagi-Tudose: Sunt treizeci de ani de cînd am cumpărat-o... Ți-aduci aminte, jupîne?...

Gherghina Profirel *(strîmbînd din nas):* Iar, jupîne...

Matache Profirel: Sîîît!

Hagi-Tudose: ...că dumneata dăduși adălmașul... Soare, cald, bine... Plutele tinere... Ne-am întins la umbra lor... Și mă făcuși să beau două pahare de vin... Oh! tinerețea! Nu cunoști osteneala, nici odihna, nici călduri, nici ger, nici crivăț, nici ploaie... Că de viscolește, pui nasu-n piept și te duci glonț un' ți-e treaba... că de crapă pietrele, asuzi și-ți ține de răcoare... Boala, o jucărie... somnul, în picioare... Tinerețea? Capital mic cu dobîndă mare... Bătrînețea, capital mare și fără dobîndă... La tinerețe trăiești din dobîndă, la bătrînețe mănînci din capital!

Matache Profirel: Ei, cui i-o spui...

Gherghina Profirel: Zău că-mbătrînește omul auzindu-vă!

Matache Profirel *(glumind):* Iacă, țiu la lemnul sfînt și-l sărut, și seara și dimineața, și nu vine...

Hagi-Tudose: O să vie... N-a trecut anul...
Gherghina Profirel: Nu-ți spuneam eu?
Hagi-Tudose: Să crezi, da, să creezi!
Gherghina Profirel: Te pomenești că n-ăi crede! Nene, să nu faci una ca asta, că, ne-am topiiit!... N-ai văzut Jenică și Fifica...
Hagi-Tudose: Ăia cred!
Gherghina Profirel: E-n a șaptea lună...
Hagi-Tudose: Cine e-n a șaptea lună?
Matache Profirel: Ia, vorbe d-ale dumneaei...
Gherghina Profirel: Moștenitorul...
Hagi-Tudose: Șapte luni sunt de la logodnă și de la nuntă două...
Matache Profirel *(aparte)*: Ei, poftim, cocoană!
Gherghina Profirel: Cum, cum? *(Înnumără pe degete.)* Așa e... Minunile lemnului sfînt... Tii, da' și cred! Și el, și ea nu l-ar lepăda pentru nimic în lume...
Hagi-Tudose *(cu dezgust)*: Uf!
Matache Profirel: Ce, Tudose?
Hagi-Tudose: Nădușeala... Ca ei să crezi, jupî-ne...
Gherghina Profirel *(ardeiată)*: Care jupîn? Boierul?

(Matache Profirel îi face semn să tacă.)

Hagi-Tudose Care boier? Jupînul?
Gherghina Profirel *(nemaiputîndu-se stăpîni)*: Îîî, Hagiule, fie că hursuz ești!
Matache Profirel *(cam supărat)*: Mata, mucles, maică...
Hagi-Tudose: Țăran clăcaș, sărman... N-a fost boier nici în cei de mai înainte, n-o să fie boier nici în coborîtorii lui... *(Gherghina Profirel dă semne de nerăbdare și de revoltă.)* Ascultă-mă, cocoană, pune-mă să-i zic stăpîne, și cu dragă inimă îi zic, dar să nu-mi pocesc limba-n gură jupînului să-i zic boierul și dumitale Jo-jetra! Cu Gherghina am apucat, cu Gher-ghi-na am să mor! *(Îl apucă o tuse strașnică.)*

Actorul N. Bălțățeanu în rolul lui Hagi-Tudose.

Daniel
Rudolf
Dr. Lascăr
Melanie
Lucia Rudolf
Cleo Lascăr
~~Un scriitor~~ Petrescu
~~O scriitoare~~ Sofia

—

Acțiunea se petrece în București, acum cinci ani —

—

A doua Conștiință.

—

Actul I

—

O odae căptușită până în tavan cu o bibliotecă, [illegible]

~~[illegible]~~

(un cadru adâncit în care stă o Gioconda, — o copie de preț — cu surâsul ei atotstăpânitor și plin de înțelesuri. Lumina cade prin tavanul de geamlâc. ~~[illegible]~~

Lucia Rudolf ~~[illegible]~~ vorbește cu Cleo Lascăr. Amândouă sunt îmbrăcate în rochii strâmte de fulard. Cleo urmează moda. ~~[illegible]~~ Rochia-i crăpată până la jumătatea fluierelor. La fiecare mișcare i se văd gleznele și ciorapii străvezii și de culoarea pielii. O pălărie enormă îi ascunde o bună parte a figurii. Un trandafir galben, prins în partea stângă a corsajului. Lucia e blondă și mignonă. Cleopatra brună, [illegible] cu o umbră de mustăcioară; ~~[illegible]~~ [illegible] un [illegible] de broderie fină. N'are astâmpăr.

Primele două pagini din manuscrisul piesei *A doua conștiință.*

Gherghina Profirel: Auzi, auzi... Eeee! D-ăia mi-ai fost?

Matache Profirel: Ĭ-i-i, și dumneata! Ca omul bolnav...

Hagi-Tudose: Ești boier, jupîne? Spune!

Gherghina Profirel: Nu ești dumneata boier? Spune!

Matache Profirel *(stînd la cumpănă)*: E, boier, coada vacii...

Gherghina Profirel *(furioasă)*: Apoi, nu, nu mai stau, dacă și dumneata zici... A, nu! Mi s-au umflat picioarele, m-au apucat romatismele, îmi vine amețeală, năbădăi, istericale...

Matache Profirel: I-i-i, da' ține-ți firea, mă, omule!

Gherghina Profirel: Apoi dacă nici Profirel — familia Profireilor — n-o mai fi boier, om cu dare de mînă de cînd l-am apucat, să știi că nu mai sunt boieri, și pace!... Să ne vedem sănătoși, Hagiule!

Hagi-Tudose: Să dea Dumnezeu, cocoană Gherghino!

Gherghina Profirel *(apucată de nervi)*: Cocoană Gherghino? Cocoană Gher-ghi-no? Rămîi, nene, rămîi, că nu e de mine! *(Iese șchiopătînd și trîntește ușa.)* Crăpi!

Hagi-Tudose: Firește, că nu e-a dumitale...

SCENA IV

Hagi-Tudose și Matache Profirel.

Matache Profirel: I-i-i, și dumneata, întîiași dată supărași pe 'mneaei... Boier, boier... Ce boier? Cînd mă băgă tata la stăpîn — Dumnezeu să-l ierte — fui numa c-o cămășuță pe mine, și murdară, murdară, să fi zis c-o luasem din gunoi... E, am avut noroc, și fără dumneata și cu dumneata... Și muierea, ca muierea, a uitat de cînd spăla vasele...

H a g i-T u d o s e *(serios):* Era să-ți spui ceva, și n-aș fi putut... O să mă ierte dumneaei...

M a t a c h e P r o f i r e l *(vesel):* Așa? Ei bine, omule...

H a g i-T u d o s e *(scoțînd niște hîrtii de supt pernă):* Zapisele astea sunt cu ipotecă, al lui Florea Cătrință și-al lui Iordache Vornicelu, zis Turbatu, amîndoi negustori în piața sfatului...

M a t a c h e P r o f i r e l: Îi știu.

H a g i-T u d o s e: Lui Florea i-am dat 3.000 de lei, banii mei, munciți de mine — 3.000, nu e glumă! — și cu dobîndă mică... 36 la sută...

M a t a c h e P r o f i r e l: Cît?...

H a g i-T u d o s e: Ce, e mult?

M a t a c h e P r o f i r e l: Mult, săracul!

H a g i-T u d o s e *(dîrj):* Mult? Eu i-am rupt mînecele sau el p-ale mele? Dacă e sărac să nu se împrumute! *(Înduioșat.)* Bănișorii mei! *(Aspru.)* Nu, să nu-ți fie milă de sărac! *(Cu glasul sugrumat.)* Săracul or e leneș, or e o stricăciune! *(Îi cade capul pe pernă și închide ochii.)*

M a t a c h e P r o f i r e l *(speriat, repezindu-se la el):* Tudose, Tudose!... Și nu e nici popă... Moare nempărtășit!

H a g i-T u d o s e *(ridică capul și-l scutură):* Mă luă cu somn...

M a t a c h e P r o f i r e l: Ești mai bine?

H a g i-T u d o s e: Ce-ntrebi așa? Uită-te-n fața mea... Lui Florea i-am dat 3.000 de lei cu 36 la sută pe an... Nu plătește? Încă doi ani... La al doilea și al treilea an, 50 la sută... *(Matache Profirel își exprimă mirarea fluierînd.)* Nu plătește? Îl vînz cu toba...

M a t a c h e P r o f i r e l: 50 la sută!... Și i-ei fi oprit și dobînda de mai nainte...

H a g i-T u d o s e: Firește! 1.080 de lei... I-am dat bani agonisiți cu sudoarea frunții mele 1.920, o mie...

M a t a c h e P r o f i r e l: Și dobînda de 50 la sută merge la...

H a g i-T u d o s e *(cu necaz):* La capetele întregi!

M a t a c h e P r o f i r e l *(dînd din cap):* Va să zică, iei 50 la sută și la 1.080 de lei pe care i-ai oprit tu de la început? O!

H a g i-T u d o s e *(zvîcnind de mînie):* Prost ești, jupîne, și mare noroc ai!... O! mă iartă! *(Matache îi face semn că nu e nimic.)* Să scurtăm... Văz că nu pricepi... Zapisul lui Florea e de 6.820 de lei... Al lui Turbatu de 12.436... La ăsta — Florea — poimîne e sorocul, la ăstîlant, miercuri ce vine... *(Feroce.)* A! să-i învăț minte să mai m-arate cu deștul: „Uite Hagiul! uite zgî"... Î-î-î-î!

(Matache Profirel oftează.)

M a t a c h e P r o f i r e l: Și ce să fac cu zapisele?

H a g i-T u d o s e: Să le dai advocatului meu — ulița Suratelor, nr. 17 bis — Andrei Cerceluș... Să-ți dea înscris de primire... Și să-i vînză de nu vor plăti... *(Un gest spasmodic.)* E-e-e! ce muzică! *(Îi cade capul.)*

M a t a c h e P r o f i r e l *(se repede la Hagi-Tudose):* Vai de mine, Tudose!

(Hagi-Tudose își ridică capul și-l liniștește cu mîna.)

H a g i-T u d o s e: Și să știi că de fitece zi de întîrziere vor plăti cîte 300 de lei... *(Matache Profirel face un gest de mirare.)* Așa e învoiala!... Da' unde sunt zapisele? Unde le pusei? Ce le făcui?

M a t a c h e P r o f i r e l: La mine...

H a g i-T u d o s e *(cu vocea scăzută, dar aspră):* Adu-le-ncoa!... E și vieață, și moarte... Du-te acasă... Fă-mi o fitanță... Nu uita numele... Ah! o sfîrșeală!... Du-te, și să vii îndată.t. *(Îi cade capul în pernă și stă nemișcat.)*

M a t a c h e P r o f i r e l: Doamne! Doamne!... Să-i trimeț preotul... *(Iese închinîndu-se.)*

H a g i-T u d o s e *(c-un glas ostenit și sugrumat):*

Dacă n-ar fi lumea așa de nătîngă, aș mai trăi!... A! nu! Știe Dumnezeu ce face... Pe cine aș mai împrumuta?

(Leana deschide ușa încet.)

SCENA V

L e a n a și H a g i-T u d o s e.

H a g i-T u d o s e: Ce intri ca o vijelie? *(Leana pune pe ladă un castron cu ciorbă, o bucățică de pîine și-o bărdacă cu vin.)*

L e a n a: O ciorbuliță s-o mănînci cu ochii, și...

H a g i-T u d o s e: Cusurul și pe urmă de-ale gurii...

L e a n a: Zece bani vinul...

H a g i-T u d o s e: Scump!

L e a n a: Cinci bani sarea de lămîie, cinci bani un sfert de pîine...

H a g i-T u d o s e *(răsuflînd precipitat):* O să m-aduci în sapă de lemn!

L e a n a: Optzeci de bani o puiculiță p-așa de mare, și grasă, grasă...

H a g i-T u d o s e: De ce-ai luat-o așa de mare și-așa de grasă? Optzeci de bani! Se vede că găina ciugulise franci, nu boabe... *(Îl apucă tusea.)* O dată am avut și eu o poftă, și tu, să mă dăspoi?... Un franc!... O masă de împărat!... Adu cusurul...

L e a n a: Zece și optzeci și cinci.

(Hagi-Tudose socotește, gesticulează. Leana e înmărmurită.)

H a g i-T u d o s e: Nu iese!... 10 și 70!

L e a n a: N-oi fi pierdut...

H a g i-T u d o s e: N-ai pierdut... Cată-te-n sîn... Cată-te-n buzunar...

L e a n a *(tremurînd):* I-am adus în mînă...

H a g i-T u d o s e: Pipăi-te, pipăi-te... A, nu... Așa e...

L e a n a: Bine că dădu Dumnezeu! *(Leana îi pune în pat ale mîncărei.)*

H a g i-T u d o s e *(oftînd):* Of!

L e a n a: Iese fum din ciorbă și numai stele... Nu mănînci?

(Hagi-Tudose întinde lingura, îi tremură mîna, parcă i-ar fi frică să guste.)

H a g i-T u d o s e: Ce poftă de copil! Ce poftă de bătrîn nebun!

L e a n a: Soarbe, să prinzi puteri...

H a g i-T u d o s e *(sorbind o dată zgomotos):* E sărată!

L e a n a: Un pic de sare am pus...

H a g i-T u d o s e *(azvîrle lingura):* Una de lemn!... Asta e coclită!

L e a n a: Am frecat-o cu cenușe în fiecare zi...

H a g i-T u d o s e *(furios):* E coclită-ți zic!... *(Leana iese repede.)* Eu, cu mîna mea, să topesc bulgări de aur, să-i torn în strachină și să-i sorb cu lingura?... O!... *(Leana îi aduce o lingură de lemn.)* Să încerc! *(Soarbe o lingură, se scutură și scuipă.)* Simț pe beregată o cocleală acră și sărată, un miros nesuferit! Ia-o! Fugi cu ea! Nu vezi că-mi sorb vieața? *(Leana ia tot ce adusese și se duce.)* O! părinte blestemat, ai gustat din carnea copiilor tăi! În veci n-ai să te saturi!... Doar pămîntul cînd ți-o astupa gura... *(Hagi-Tudose plînge năbușit.)*

SCENA VI

H a g i-T u d o s e, L e a n a și G h i o a l a.

(Ghioala și Leana intră binișor.)

H a g i-T u d o s e: Cine e?

L e a n a: Eu sunt, nene Tudose...

H a g i-T u d o s e: Cine mai e?

L e a n a *(cu frică):* Cin' să mai fie?

Hagi-Tudose: Cine mai e?

Leana *(topită):* Mama...

Hagi-Tudose *(căzîndu-i capul):* Ea?... Semn rău! *(Îl apucă tusea.)*

Ghioala *(tremurînd de frică):* Eu, nene...

Hagi-Tudose *(cu ură):* Tu?

Ghioala: Am venit...

Hagi-Tudose *(ridicîndu-se într-o rînă):* De ce-ai venit? *(Ochii-i scînteiază. Răspîndește groază.)*

Ghioala: Am auzit...

Hagi-Tudose: Ce-ai auzit? Că sunt bolnav?

Ghioala: Da...

Hagi-Tudose *(sforțîndu-se, se ridică în șezut):* A! nu! Sunt bine! Mîine ies... Mă duc la prăvălie... Și de azi în trei... *(cade lat. Ghioala și Leana încep să plîngă)* săptămîni e nunta Leanii, și-am să jo... *(O clipă de amețeală.)* Cioclii!

Ghioala *(plîngînd):* Să mă ierți, frate, de supărarea ce ți-am făcut...

Hagi-Tudose *(ridicînd capul):* Ăl-de-sus... Eu? Nu!

Ghioala *(cade în genuchi):* Iartă-mă, că mi-ești frate și ești creștin!

Hagi-Tudose: Mai tîrziu, acum, nu!

Ghioala: Să nu fie prea tîrziu...

(Leana plînge pe ascuns.)

Hagi-Tudose *(tragic):* Prea tîrziu?... De ce?.. O! nu care cumva crezi că... Ieși afară!

Ghioala *(tîrîndu-se în genuchi):* Iartă-mă, Dumnezeu să-ți ierte păcatele!

Hagi-Tudose *(ridicîndu-se în șezut și c-un gest teribil):* Ieși!

(Cade-n pat, tușește și să-nvinețește la față.)

Ghioala: Iartă-l, Doamne, că nu știe ce face!

(Ghioala și Leana ies.)

Hagi-Tudose *(cu glasul sfîrșit):* Cobeo!

SCENA VII

Preotul Roșca și Hagi-Tudose.

(Preotul Roșca intră binișor, cu sfîntul potir, c-o carte și și le pune pe ladă. Hagi-Tudose, într-o toropeală.)

Popa Roșca: Hagiule! Hagiule!

Hagi-Tudose *(se dășteaptă speriat):* Cine mă strigă?

Popa Roșca: Eu sunt, tată...

Hagi-Tudose *(privind cercetător):* Mai departe... Popa Roșca?

Popa Roșca: Eu, taică...

Hagi-Tudose: Și ce vrei?

Popa Roșca: De, tată, poate să te mai ușurez...

Hagi-Tudose *(ridicîndu-și capul):* Și cu ce să mă mai ușurezi?

Popa Roșca: Suntem singuri, nu ne-aude nimeni, n-ai vrea să-mi spui...

Hagi-Tudose: Să mă spovedesc?

Popa Roșca: Vrun păcat, vro greșeală, ca omul...

Hagi-Tudose *(țăcănit):* Nici un păcat, nici o greșeală... N-am furat, nu m-am îmbătat, n-am înșelat, n-am preacurvit și n-am să mor! *(Tușește. Răsuflarea scurtă, repede și grea.)*

Popa Roșca *(cu blîndețe și cu sfială):* Bine, taică, bine...

(Se duce la ladă și începe să-și dăsfacă lucrurile.)

Hagi-Tudose: Da', ce sunt alea?

Popa Roșca *(întorcîndu-se spre el):* Sfîntul potir... Creștin ești... Să primești sfînta cumenicătură...

Hagi-Tudose: Ia-le, părinte, și du-te! Viu eu la sfinția-ta, n-are ce căuta sfinția-ta la mine!

Popa Roșca: Să nu fie prea tîrziu...

Hagi-Tudose *(izbutește să se scoale pe jumătate și-i arată ușa):* O!

Popa Roșca *(speriat de mișcarea și de înfățișarea lui Hagi-Tudose):* Plec, taică, plec... *(Iese.)*

H a g i-T u d o s e: Și să vii cînd te-oi chema eu! *(Mai mult cade decît se lasă. N-ar vrea să doarmă, și somnul îl fură. E o luptă între a fi deștept și-a adormi.)*

SCENA VIII

H a g i-T u d o s e și L e a n a.

(Hagi-Tudose se zvîrcolește supt pătură. Banii sună.)

H a g i-T u d o s e: Ușa! ușa!... N-a fost nimenea... Somnul vrea să mă fure, și nu vreau să mă las... Am slăbit... O, și ce cald sunară... Da... da... Șiret... și dulce... *(Adoarme.)* Nu pot să trec... Așteaptă...

L e a n a *(intră binișor, privește la Hagi-Tudose)*: Nu mai răsuflă?... Mîna caldă... *(O podidesc lacrămile.)* Săracu, că mult s-a zbuciumat!... Ce sudoare rece!

(Hagi-Tudose se dășteaptă. La început amestecă visul cu realitatea. Glasul i-a mai scăzut.)

H a g i-T u d o s e: O! să nu spui la nimeni! Nu vezi? Pune mîna... N-o pune, că te frige!... A, tu ești, Leano? Trage zăvorul la ușe... Să făcea că mergeam pe un drum tăiat într-un mal... Înaintea mea, un unchiaș cu barba pînă-n pămînt... *(Se oprește din povestire și parcă l-ar fura iar somnul. Leana se sperie și plînge.)* Nu fi proastă!... Drumul, de ce mergeam, de ce se adîncea... Și merserăm așa pînă pe buzele unei prăpăstii... Unchiașul trecu pe d-asupra ca pe caldarîm, și de dincolo îmi zise: „Aide, de!" „Nu pot să trec". „Treci dac-ăi vrea"!... Și parcă mă-npingea cineva de la spate... Închisei ochii și trecui... Unchiașul se făcuse nevăzut... Și-o lumină nespusă, Leano, se revărsă în tot cuprinsul... *(Surîde de fericire.)* Încotro mă uitam, aur, bani, pietre scumpe, avuții... Izvorau ca dintr-o gîrlă... Și se ridicară pîn'

la glezne, pîn' la țurloaie... O! ce fericit! Am văzut fața și vecinicia Atotțiitorului!... Și crescură pîn' la șolduri, pîn' la coaste, pîn' la... *(Se întunecă; glasul e plin de oroare.)* Atunci trecu pe dasupra bogățiilor o ființă dășirată... Fiecare pas al ei suna a oase și-a galbeni... Pe spate avea o coasă, și coasa era de *aur!* Eu repezii mîinile în coasă și-o rupsei în bucăți... *(Îi întinde podul palmelor.)* Uită-te... uită-te... Nu sunt tăiat?

Leana *(emoționată, se uită lung):* Nu, nene, nu...

Hagi-Tudose: Mă doare... Uită-te bine...

Leana *(mirată):* M-am uitat...

Hagi-Tudose: Și nu sunt?... Oh! ce bine îmi pare!... Am biruit-o!... *(Se moleșește.)* Aer! *(Îi pică capul în pernă.)* Acum... pot... să mă... odihnesc...

(Hagi-Tudose dormitează și tresare. Leana-l privește și se închină. Cineva bate la ușe. Leana se scoală numaidecît să deschiză ușea, ca nu cumva continuînd bătăile să dăștepte pe unchiu-său.)

SCENA IX

Matache Profirel, Leana și Hagi-Tudose.

Matache Profirel *(încet):* Cum e?

Leana: Rău...

Matache Profirel: L-a grijit?

Leana: A dat afară pe preot...

Matache Profirel: Și de cinci ani nu se grijise...

Leana: Maică luminată!

Matache Profirel: De n-ar muri!

Leana: Ferească Dumnezeu!

Matache Profirel: Ar muri ca un cîine...

Leana: Se mișcă...

Matache Profirel: Să vedem ce face...

Leana: Să ne lipim de zid...

H a g i-T u d o s e *(speriat, își pipăie pungile):* Umbla să vă fure... Întîi pe mine ș-apoi pe voi! *(Glasul i se stinge din ce în ce.)* Să-mi fi pus barda la căpătîi... Aș ucide pe cel ce s-ar atinge!... Ia? Nimeni... Î-î-î... Ți... Mi-e dor de ei... Aleși, subțiri, rotunzi, grei, bătuți pe muchie și drepți la cîntar... *(Face sforțări mari să se scoale în șezut și-n sfîrșit izbutește. Desface pungile și le varsă în poală. Bagă mîinile în galbeni. Toată dragostea, cît i-a mai rămas, e pentru ei.)* Ah! ca jeraticul, și nu mă ard!... Cum clipesc, parc-ar fi vii!... Ți... Sunt vii... Și piuitul lor, ca glasul cetelor îngerești... *(Matache Profirel tușește fără să vrea. Hagi-Tudose își strînge banii și-i acoperă cu trupul lui.)* Cine e-acolo? Cine?

M a t a c h e P r o f i r e l: Eu sunt, Tudose, Matache, nu te speria... Eu și cu Leana...

H a g i-T u d o s e *(aprins la față și sudorile-i curg):* Ați văzut? Închideți, închideți ochii, că ochii fură!... Leano, adu barda... Nu pentru voi...

(Leana i-o aduce. Hagi-Tudose o pune supt căpătîi.)

M a t a c h e P r o f i r e l: De ce nu te-ai împărtășit?

H a g i-T u d o s e: Ce, am să mor? Numai gîndul ăsta nu-l am! *(C-o voce stinsă.)* Ai adus?

M a t a c h e P r o f i r e l *(scoțînd o hîrtie):* Da...

H a g i-T u d o s e: Dă-l încoa... Să fi pus numele, capetele și dobînzile...

M a t a c h e P r o f i r e l: Tot ce mi-ai spus...

H a g i-T u d o s e Să nu mă fi-nșelat... Să nu te fi-nșelat...

M a t a c h e P r o f i r e l: Citește...

H a g i-T u d o s e: Aș citi, dar m-au lăsat geamurile astea... Nu te-am înșelat, n-ai să mă-nșeli... Ține... *(Îi dă cele două acte.)* Să nu le pierzi... Un' le pui?... Pune-le bine... Mîine să le dai lui Cerceluș, dar după ce-i iei zapis la mînă... *(Tușește și se îneacă.)*

L e a n a *(speriată):* Nene!

H a g i-T u d o s e *(revenindu-și, c-o supremă și ultimă*

încordare): Şi să-i stoarcă făr' de milă... Cît e drept... Cît zice-n carte... Leneşi şi stricaţi... Florea s-a-nsurat a treia oară, Turbatu are ţiitoare... Nici o para să nu le ierte... Aşa să-i spui clănţăului!... *(Se opreşte. Se uită drept înainte, întorcînd capul fără a clipi.)* O! ce schilodă! *(Ochii îi ies din cap şi e coprins de groază.)* Coasa, întreagă?...

(Scoate un gemăt lung. Se întinde. Oasele îi trosnesc în lungul trupului. Dăschide o gură largă. Îşi dă sufletul, încolăcindu-se ca să-şi acopere banii. În mişcarea pe care o face, se dăzveleşte şi i se văd mîinile înfipte în bani.)

M a t a c h e P r o f i r e l: Tudose! Tudose! *(Îl pipăie.)* Ne-a lăsat... *(Îşi pune mîinele la ochi şi plînge.)*

L e a n a *(plîngînd):* Mamă, mamă, vin, că s-a prăpădit nenea Tudose! *(Dăschide uşa şi intră şi Ghioala.)*

SCENA X

G h i o a l a, L e a n a şi M a t a c h e P r o f i r e l.

G h i o a l a *(plîngînd):* Dumnezeu să te ierte, frate...

M a t a c h e P r o f i r e l *(plîngînd):* Cui i-a mai dat de ochi să moară aşa de zgîrcit?

G h i o a l a *(plîngînd):* Cum a trăit, aşa a şi murit...

L e a n a *(plîngînd):* Ce de bani, ce de bani!... Săracu nenea Tudose!

C o r t i n a

A DOUA CONŞTIINŢĂ

PIESĂ ÎN PATRU ACTE

PERSOANELE

Rudolf, advocat
Lucia, soția lui Rudolf
Dr. Lascăr
Cleo, soția d-rului Lascăr
Daniel, unchiul Luciei
Mélanie, vara Luciei
Petrache, servitor
Sofia, servitoare

Acțiunea se petrece în București.

O bibliotecă. Pe pereți, rafturi încărcate cu cărți. În fund, biblioteca se încheie într-un cadru adîncit în care stă — cam la înălțimea unui om — *Gioconda*, o copie de preț, cu surîsul ei atotstăpînitor și plin de înțelesuri. Lumina cade prin tavanul de geamlîc. O masă și trei scaune de stejar. Lucia vorbește cu Cleo. Amîndouă cu rochii strîmte de fulard. Cleo exagerează moda. Rochia ei e crăpată pînă la jumătatea fluierilor. La fitece mișcare i se văd ghetele albe și ciorapii străvezii și de culoarea pieliții. O pălărie enormă îi ascunde o bună parte din figură. Un trandafir gălbiu prins în partea stîngă a corsajului. Lucia e blondă și rumenă. Cleopatra, brună, smeadă, c-o umbră de mustăcioară, buze cam groase și roșii ca sîngele. Clatină necontenit un evantaliu de broderie fină. N-are astîmpăr.

L u c i a: ...Cu neputință... *(Se uită la ceasornic.)* Peste un sfert de oră, automobilul gata...

C l e o: Atunci, altădată.

L u c i a: Da, *chérie*.

C l e o: Și cum o cheamă?

L u c i a: Mélanie.

C l e o: A, nume de călugăriță.

L u c i a: Era să fie. S-a dus la o mănăstire de maici, și...

C l e o: Rochia asta mi-e nesuferită.

L u c i a: ...i s-a părut că viața d-acolo n-ar fi destul de evlavioasă.

C l e o: Movul mă-ntunecă. După reflexele aruncate pe mîini, trebuie să fiu ca o prună brumărie. Parcă vorbiși de... Cum îi ziseși?

L u c i a *(surîzînd)*: Mélanie.

C l e o: A, vară-ta Mé-la-nie! Acum două săptămîni nu știu ce ne povesteai tot de Mé-la-nie! Ți-aduci aminte? Eram la masă la noi. Mă interesa mai mult cine sta lîngă mine...

L u c i a *(surîzînd)*: Rudolf...

C l e o: El era?

L u c i a: Sunt mîndră de interesul pe care i-l porți. Uite, eu aș vrea ca toate femeile să mi-l admire.

C l e o *(rîzînd)*: O-o-o-o! Ai vrea?

L u c i a: Un tablou care ți-ar fi drag ți-ar fi și mai scump dacă oricine l-ar vedea ar întoarce capul din prag și ar zice: „De frumos ce e, l-aș fura cu zid, cu casă cu tot!" Draga mea, Rudolf e un sălbatic. Nu suferă să-l admiri.

C l e o: Nu suferă să-l admiri?

L u c i a: Niciodată n-a vrut să-l aud vorbind nici la întruniri, nici la Cameră, nici la jurați...

C l e o: Nici la... A! eu l-am auzit la jurați. Pe la mijlocul pleduariei sala izbucni în aplauze. Un ropot, un urlet, o mare înfuriată. Președintele agită clopoțelul, amenințînd cu golirea sălii dacă ar mai auzi vreun semn de aprobare. Și se șterse la ochi. Îl îneca plînsul. Un mucalit, cu ochelari, cu mustățile rase — mi se pare un actor — îi răspunse: „D-ta de ce aprobi plîngînd?" „Eu? Am guturai." „E guturai în toată sala!" Mulțimea rîse. Președintele zîmbi... Am înțeles transfigurarea. O aureolă îi plutea în jurul capului... Jurații achitară. Îl felicitai. El, cu capul jos, ridică din umeri... *(Rîzînd.)* O fetișcană brună și frumoasă — o laureată a Conservatorului din Paris — ieși din întuneric, îi sări de gît și-l sărută...

L u c i a *(rîzînd)*: Mie nu mi-a spus nimic...

Cleo: La Rudolf vorba e acțiune. Nu mai judeci, ci vezi, închizi ochii și vezi. *(Agitînd evantaliul.)* Uf! Ce căldură! *(Mîngîind pe Lucia.)* Mie mi-ar fi plăcut să mă mărit cu el...

Lucia *(veselă)*: Da? Atunci n-ar mai fi fost al meu!

Cleo: *Maman* s-a opus... „Un advocățel!"... Ș-apoi: el sărac, eu bogată...

Lucia: Eu n-am fost bogată?

Cleo: Bogată, znagoveancă, dar orfană. *Oncle* Daniel a presimțit ce om s-ascundea în acel tînăr palid, sfiicios și tăcut în fața domnișoarelor.

Lucia: Dar el ar fi vrut?

Cleo: Nu știu.

Lucia: Spune drept, te-a cerut?

Cleo: De ce?

Lucia *(rîzînd)*: O scenă de gelozie retrospectivă. *C'est aimer froidement que de n'être pas jalouse!*[1]

Cleo: Drept, drept, eu i-am vorbit lui *maman* despre el.

Lucia: Ce-ar zice doctorul dacă ne-ar auzi?

Cleo: Ar rîde. Dar Rudolf?

Lucia: S-ar înfuria.

Cleo: După opt ani de căsătorie?

Lucia: După opt, după optsprezece, după o viață întreagă.

Cleo: Crezi?

Lucia: Sunt sigură.

Cleo *(șezînd pe un scaun)*: Ce rău îmi vine rochia asta, mai ales pe la șolduri...

Lucia: Ingrato! Tot ce pui pe tine e turnat. Tot ce s-apropie de tine e fermecător. *(Rîzînd.)* O! de n-aș fi Lucia Rudolf, aș vrea să fiu doctorul Lascăr...

Cleo *(rîzînd)*: Eu aș vrea să fiu Lucia Rudolf...

Lucia: Ai ceva de invidiat?

Cleo: Locul tău.

Lucia: Rudolf e inegal. Aci deschis și vesel, aci tăcut și trist. Uneori, ca zilele de vară: toate

---

[1] Dacă nu ești geloasă, nu iubești cu adevărat (fr.).

înfloresc și se coc. Altcori, ca zilele de toamnă: burniță și neguri.

Cleo: Bănuiesc.

Lucia: Ceea ce nu bănuiești tu sunt momentele lui de frenezie...

Cleo *(rîzînd)*: Acele momente aș vrea să le cunosc!

Lucia: ...pentru patrie.

Cleo *(sculîndu-se în picioare)*: Patria mea sunt eu!

Lucia *(amenințînd-o cu degetul)*: De te-ar auzi!

Cleo: Să nu mă spui. *(Se duce spre* Gioconda. *Se înalță în vîrful picioarelor, ca să-și potrivească părul ca într-o oglindă.)* Oh! cum m-am speriat! Mi se păru c-aș fi eu acea pocitanie!

Lucia: Ai vrea tu!

Cleo: Fără gene, fără sprîncene, cu ochii somnoroși... Așa de urîtă să fiu eu?

Lucia: Așa de admirată și de nemuritoare!

Cleo: O! o! *mon bijou!*[1] *(Observînd că un nasture de la o gheată este descheiat.) Fräulein*[2] a mea are orbul găinilor. *(Vrea să ridice piciorul pe un scaun și nu poate. Se așează pe scaun. Dă să s-aplece în jos și nu poate. Rîzînd.)* Moda de astăzi, costum de castitate...

Lucia *(se pleacă, rîde ș-o încheie)*: Văd...

Cleo *(răsfățat)*: Ce vezi?... Și ce ziceai de Mélanie? Că s-a dus la mînăstire?

Lucia: Acum nouă ani — după ce și-a îngropat bărbatul — a plecat hotărît să ia rasa. După trei săptămîni s-a întors la moșie.

Cleo: Nu mai plîngea pe răposatul...

Lucia: Niciodată nu l-a plîns.

Cleo: Atunci nu l-a iubit.

Lucia: O! Cît l-a iubit!

Cleo *(pipăindu-și trandafirul)*: Vezi tu, Lucia, mie mi-e drag acest trandafir, dar pînă mîine. Mîine se va ofili. Petalele se vor scutura. Adio! La gunoi!

Lucia: Ce comparație! Dar fie. Cît ți-e drag, ți-ar plăcea să-l vezi călcat în picioare? *(Cleo face*

---

[1] Odorul meu! (fr.).
[2] Domnișoara (germ.).

un gest de întrerupere.) Nu, nu, nu e așa?... Ea se măritase din iubire cu un om tînăr, cult...

C l e o: Frumos?

L u c i a: ...bun și artist din naștere. După un an, o influență pernicioasă și... O ! a fost o lovitură crîncenă pentru biata Mélanie !... *(Pe gînduri.)* D-ar fi să-mi aleg... Eu mai întîi... Rudolf? *(Închizînd ochii.)* Mă cutremur !

C l e o *(negăsindu-și locul):* De ce n-a rămas la mînăstire?

L u c i a: Am întrebat-o și mi-a răspuns c-o liniște care m-a înghețat: „În mînăstiri nu e credință. Mă înfund la țară, pe Sabar, ca să îngrijesc de nevoile țăranilor mei... Boli, sărăcie, suferințe... Și-l știu cum era el!"... De nouă ani n-am văzut-o. Rudolf o cunoștea prea puțin din ce i-am spus eu și din rara noastră corespondență. Acum s-a hotărît să ia trenul din pricina unui proces al țăranilor cu moșierul vecin. Vrea să consulte pe Rudolf.

C l e o: E tînără?

L u c i a: Cînd era mică, avea un aer de bătrînă. Cînd s-a măritat, părea o copilă. Pînă la zece ani îi ziceam „baba". „Baba a supt." „Baba și-a murdărit rochița." „Baba silabisește." De la zece pînă la doisprezece ani era „domnișoara". Apoi, nu știu de ce, încet și pe nesimțite, ne-am pomenit că-i zicem „copila". Și ni se părea așa de natural ! „Copila taichii !" „Copila se mărită."

C l e o *(rîzînd):* Ciudat ! Un caz rarisim pentru Lascăr. Parcă-l văd comunicînd, cu ifos, Facultății de medicină din Paris: „O ființă care se naște bătrînă și întinerește îmbătrînind !" Este frumoasă?

L u c i a: Nu știu.

C l e o: Cum, nu vă vedeați?

L u c i a: Ba da ! Am trăit împreună. Grasă, pietroasă, voinică. Mai departe, nu-mi dau seama. Nu puteam răbda surîsul ei. Adeseori mi se părea că-mi desface țeasta capului.

C l e o: Se vede că n-o puteai suferi.

L u c i a: Ba mi-era dragă. Cînd o sărutam, închideam ochii. Cînd îi vorbeam, priveam în jos. Cînd îmi citea, plecam capul în poala ei și-i mîngîiam piciorul.

C l e o: E mai în vîrstă ca tine?

L u c i a: Cu trei ani.

C l e o: Blondă? Brună?

L u c i a: Roșcată, după părul ei, atîrnînd în cîrlioanțe ca niște sfredele.

C l e o: A! venețiancă!

L u c i a *(uitîndu-se la ceasornic):* Mă duc s-o primesc în gara de la Filaret.

C l e o: M-ai făcut curioasă cu venețianca ta din pîrloagele Sabarului. *(Agită evantaliul.)* Ard de nerăbdare! Automobilul meu, la poartă. Dac-am merge împreună?... Te jenez?... O jenez?

L u c i a: Pe mine? Nu! Pe ea, după cum știu, nu crez. Pe tine să nu te jeneze.

C l e o *(rîzînd):* O țărancă? Nu mă cunoști...

L u c i a: O țărancă?... Hî!

C l e o: Am s-o privesc bine-bine, drept în față...

L u c i a *(surîzînd):* Așa, drept în față...

(Se deschide ușa din stînga. Intră Rudolf. Un bărbat ca de 34 de ani. Brun, cu părul scurt la ceafă și învolt în spate. C-o barbă tăiată mărunt pe laturi și despicată în două de la bărbie în jos. C-o haină de mătasă năutie cu brandenburguri negre. Se oprește o clipă în prag. Privește și-și ascunde o ușoară contrarietate.)

R u d o l f *(sărutînd pe Lucia):* Bună ziua, Cleo... îmi licăria în fundul urechilor un ciripit de vrăbii... *(Sărută mîna lui Cleo și iar sărută pe Lucia.)* Da, da...

C l e o *(c-o ironie ușoară):* De două ori într-un minut, d-o sută douăzeci de ori într-un ceas... Să nu-i tocești obrazul...

(Rudolf o măsoară cu ochii de sus pînă jos.)

R u d o l f: De n-aș fi amicul lui Lascăr și tu amica Luciei...

C l e o *(rîzînd):* Ai fi numai al meu...

Lucia *(veselă):* O! Ce curtezană!
Rudolf *(trosnindu-și degetele):* Ce...
Cleo: Neputînd să trădezi pe doi dodată, rămînem cum suntem... Și e rău...
Rudolf: ...păpușă care ar trebui bătută!
Cleo *(întinzîndu-și obrajii):* Dă, de!

(Rudolf trage scara într-o parte, se suie și caută nervos într-un raft.)

Lucia: Cleo, *ma chérie,* nu-l mai necăji... Rudolf e cam nervos...
Rudolf *(din vîrful scării):* Ba de loc!
Lucia: De cîțiva ani e ca un copil cum se apropie vacanța. Muncește prea mult. Procesele, politica și pe deasupra trei volume de critici... Prea mult...
Cleo: Dacă nu știi să-l potolești... În locul tău...
Rudolf: Ce-ai face?
Cleo *(rîzînd):* O! ho!... Nu pot să spui...
Lucia: Nu pricep.
Rudolf: Ei, impertinențe d-ale ei.
Cleo: Rudolf a priceput...
Lucia: Rudolf, ce cauți?
Rudolf: Un volum de Buffnoir. Vreau să conving pe *oncle* Daniel că mi-e peste putință să pledez un proces... Îmi bîrîie de trei ceasuri... Dar tu ce cauți în biblioteca mea?
Lucia: O hîrtie.
Rudolf: Ai pus-o bine?
Lucia: Da...
Rudolf: Istoria cheilor tale. Le pui bine? Nu le mai găsești. Le pierzi? Dai peste ele.
Cleo *(rîzînd):* Voi cînd vă pierdeți totdeauna sunteți împreună...
Rudolf: O! ce spirit!... Buffnoir. *(Dîndu-se jos.)* Lucia, cheamă pe *oncle* Daniel.

(Lucia iese, veselă și zglobie, pe ușa din stînga.)

Cleo *(insinuant):* Rudolf, te-am necăjit?
Rudolf: Avea dreptate Jean-Jacques Rousseau: „om de spirit, inimă rea“.

C l e o: Rousseau? *Un esprit d'escalier!*[1]

R u d o l f: Rousseau? Atunci, noi ce suntem?

C l e o: Tu? Cînd te-aprinzi, izbucnește lumina...

R u d o l f *(rîzînd):* O-ho-ho-ho...

C l e o: ...te schimbi, crești și plutești pe dasupra oamenilor... I-ai duce de la o întrunire publică la luptă și la măcel... Mare demagog ai fi dacă...

R u d o l f: Dacă n-aș crede și n-aș suferi...

C l e o: ...dacă...

R u d o l f: Dacă n-aș crede și nu m-aș mistui.

C l e o *(surîzînd):* Așa trebuie să fii în unele momente...

R u d o l f: În care momente?

C l e o *(rîzînd):* Prostii...

R u d o l f *(enervat):* Cleo, să sfîrșim!

C l e o: Să sfîrșim cînd nici n-am început?

R u d o l f: Uf! Mă plictisești!

(Daniel intră — ținînd de mînă pe Lucia — cu ochelarii pe frunte și c-un dosar voluminos la subțioară. E un bătrîn cu barba rasă, cu părul alb și cu fața trandafirie.)

D a n i e l *(privind pe Rudolf):* Iar vreo discuție... Ai? Nu?... Cleo, mai delicat cu Rudolf... *(Punînd dosarul pe masă.)* Ce drege doctorul să nu strici tu...

C l e o *(surîzînd sub evantaliu):* Nu de doctor ar avea nevoie, ci de un psicolog...

D a n i e l: Te-i fi fi apucat de psicologie... *(Rîzînd.)* Ho-ho-ho... Femeia pe dinăuntru să fie mai bobleață ca o oaie și pe dinafară mai mîndră ca o lebădă... Atît...

L u c i a *(mustrîndu-l): Oncle* Daniel!

C l e o: Școală veche. *(Se aude semnalul unui automobil.)*

L u c i a *(uitîndu-se la ceasornic):* E tocmai ora. Peste douăzeci de minute ne întoarcem cu Mélanie. *(Lucia și Cleo ies pe ușa din dreapta.)*

R u d o l f: Uf!

D a n i e l: Ei, ce? Ce e? Ce e?

---

[1] Cel ce găsește prea tîrziu replica (fr.).

R u d o l f *(trecînd cu mîna pe la gură)* : Am pînă aici!
D a n i e l: Nu fi copil... Frumoasă, elegantă...
R u d o l f: Și ușurică.
D a n i e l *(rîzînd)*: De unde știi?
R u d o l f: Ei, nu-mi plac femeile!
D a n i e l: A, nici Lucia?
R u d o l f: Ce vorbă! N-aș da o lume de băbuști d-astea p-o unghie de a Luciei. Conversația lor e grasă și plină de înțelesuri frivole. Farmecul Luciei stă în sufletul ei. O privire de a Luciei face mai mult ca toate lebedele dumitale. Onestă în mișcări, cuviincioasă în vorbă și curată în gîndiri. Cleo și altele ca ea... *(Se scutură.)* De n-aș fi fost camarad cu doctorul, de mult aș fi... Nu-mi plac femeile!
D a n i e l *(aprinzînd o țigară)*: Ba mie îmi plac. Dar așa e: placi lor cînd nu-ți plac ție, și cînd îți plac, nu le placi lor.
R u d o l f: Și moda, moda, urîtă afară din cale! Cele slabe, fusuri fără tort; cele grase, burdufuri de ciriviș. Gîște împiedicate. Nu pot sălta pe un trotoar. Nu se pot sui într-o trăsură fără să li se vadă... Jumătate din omenire, indecentă fără să-și dea seama, și jumătatea cealaltă — noi, bărbații — conștient libidinoși!
D a n i e l: Ei, ei, nu văzuși balul de la ministrul de finanțe? Ce spectacol!... Toate în picioare și nemișcate. Intra prințesa moștenitoare. Mă uitai la ele: ca niște coloane corintiene de pe capitelele cărora curgeau flori și pietre nestimate... Și gîndul meu străbătu un portic... Și se pierdu într-un labirint fermecător...
R u d o l f: Veșmîntul trebuie să apere și să corecteze. Moda de azi deformează și nu apără. Nu e nud, ci goliciune. Nu ațîță imaginația, ci ucide misterul din care s-ar zămisli oamenii mari...
D a n i e l *(aprinzînd o țigaretă)*: Cum? cum? Ce ucide?
R u d o l f : Vîrtejul concepției e precedat de o prefață plină de făgăduinți. Prefața aceasta destupă toate izvoarele puterilor ascunse din om. Sufletele se topesc, și din moartea a două energii

tresare o a treia, împodobită cu darurile scuturate din frenezia creării... Azi iei ce vezi și ai ce ai văzut: comerț de forme, vînzare de carne. O tîrguială nefirească. Legea vieții se aplică șchiopătînd, continuîndu-și tiparul și împuținîndu-și sufletul! Și dacă ar fi un triumf al esteticei... Ași! Gîndește-te la o frumusețe ideală de femeie și îmbrac-o ca în ziua de astăzi. Și zi c-ar umbla. Ce stîngace ar fi și cu cîtă asprime s-ar nuanța nobleța mișcării! Linia oablă și dulce de pînă acum s-ar frînge în colțuri ascuțite și tăioase... Un manechin umblînd... Un manechin de sticlă... Să nu-l atingi, că s-ar sparge!

Daniel: Ce vorbești!... La antici cum era? Și-ncă și mai și!

Rudolf: La antici? Statuile sunt dovezi vii. Cutele, curgînd de la umeri în jos, la cea mai ușoară atingere s-ar desface și ar lăsa mersul slobod, ritmic și armonios. Azi femeile sunt pedepsite să moșmăie în rochiile lor strîmte ca gîndacii în gogoși... Nefericite crizalide care nu mai ajung fluturi! *(Soneria. Petrache intră prin dreapta. Un băietan vioi și naiv — nestilizat încă — cu mustățile de curînd rase, c-un blastore pe buza de sus. Daniel și Rudolf, privindu-l, abia-și stăpînesc rîsul.)*

Rudolf: Petrache, ce-ai pățit?

Petrache: Dă... Conița mi-a poruncit să mă fac... doftor...

Rudolf: Și tu te-ai făcut actor...

Daniel: La buză ce ai?

Petrache: Cînd mă rase... hîrști!... El, bărbierul, zice: „Îîî! te făcui frumos!" *(Daniel și Rudolf rîd.)* Conașule, domnul doftor...

Rudolf: Să vie încoa.

(Petrache iese grăbit. Pe ușa din dreapta intră doctorul Lascăr, brun, cu părul frizat, cu barba și mustățile rase, în frac, cu pardesiul pe umeri și cu o mulțime de decorații. Își freacă mîinile și vorbește afectat, sugîndu-și unele cuvinte ca pe niște acadele.)

R u d o l f: Lascăre, ce e cu tine?

D a n i e l *(umflîndu-l rîsul):* Bre, bre, bre!

D r. L a s c ă r: O recepție la ministrul englez. Încoronarea regelui George. Și era lume, lume... *(Tușește mai mult de cochetărie.)* Am întîlnit acolo pe d-na... *(Joacă pe picioare.)* Am întîlnit acolo... O știți... c-o rochie *gris-perle*, tăiată... ca și cum ar fi fost mulată pe dînsa... Și cît de grațios se mișca!

D a n i e l *(rîzînd):* A binevoit să se miște.

D r. L a s c ă r: Tocmai... Abia se mișca, ondula...

R u d o l f: Dreaptă, țeapănă, rupîndu-se din genunchi...

D r. L a s c ă r: Exactisim, *mon cher, c'est ça!*[1]

R u d o l f: Cu degetele zdrobite de briliante și de rubine...

D r. L a s c ă r: *Charmante, charmante, c'est ça!*[2]

D a n i e l: Ei, doctore, o spălăcită. Cînd cineva are o nevastă ca Cleo nu se mai uită la o figurină de ceară... Ți-e frică să nu-și dea sufletul...

D r. L a s c ă r *(rîzînd): Papa* Daniel, ca doctor sunt la locul meu lîngă aceea care și-ar da sufletul... *(Face o piruetă.)* Rochița desfăcută... Oh! și piciorușele!... Ni-ni-ni... Ei, *mon cher, maintenant, passons aux choses sérieuses.*[3] Cum te simți?

R u d o l f: Ca mai nainte. Rareori puțină amețeală, mai ales după ce umblu mult.

D r . L a s c ă r: Ai luat regulat doctoria?

R u d o l f: Nu.

D r. L a s c ă r: De ce?

R u d o l f: Mă enerva.

D r. L a s c ă r *(amenințîndu-l cu degetul):* Ni-ni-ni-ni! Nițel iod... „Amicul omenirii." *Voyons*[4]... Scoate-ți haina...

(Rudolf își scoate haina. Doctorul Lascăr îl măsoară cu privirea.)

---

[1] Dragul meu, așa e! (fr.).
[2] Încîntătoare, încîntătoare, așa e! (fr.).
[3] Dragul meu, acum să trecem la lucruri serioase (fr.).
[4] Să vedem! (fr.).

D a n i e l: Vine la măsură?

D r. L a s c ă r: *Oncle* Daniel, mi-ai mai spus-o o dată... *Non bis in idem*[1]... *(Dr. Lascăr răsucește de trei ori pe Rudolf și-l privește cu atenție.)*

R u d o l f *(surîzînd)*: Doctore, *non ter in idem*[2]...

D r. L a s c ă r: *Fichtre*[3], ai o constituție după canoanele antice... *(Rîzînd.)* Numai de n-ai viola-o... Respiră profund... Perfect. Nici o bîzîială. Bătăile cordului — pline, regulate, ritmice. O tensiune arterială ca la 16 ani. Ficatul sub normal. N-ai nimic. *Peut-être un commencement de neurasthénie*[4]. Vacanța asta ce ai de gînd?

R u d o l f: Ce poruncești.

D r. L a s c ă r: Suporți marea?

D a n i e l *(aprinzîndu-și o țigaretă)*: De n-ar fi un ilustru advocat, ar fi ajuns un celebru marinar.

D r. L a s c ă r: Perfect... La tine viața sufletească... cum îi ziceți voi...

D a n i e l *(rîzînd)*: Dar voi cum îi ziceți?

D r. L a s c ă r: ...e absorbantă și începe să devasteze domeniul vieții organice. În tine se petrece un... *nom de nom*[5]...

D a n i e l: Un delict continuu...

D r. L a s c ă r: *C'est ça!* Această stare cuasi normală poate deveni, perpetuîndu-se, patologică. *Bref*[6], să răpim vieții spirituale ceea ce a furat ea vieții materiale... Un voiaj pe mare de la Constanța la Roterdam și-napoi. Un regim alimentar pe care îl recomandă Lancereaux în cazuri similare: *jambon, langues fumées, poissons frais. (Făcînd o mișcare comică.) Et surtout pas des femmes!*[7] *(Rudolf dă să protesteze. Lascăr, c-un glas ascuțit și amenințîndu-l*

---

[1] Nu de două ori la fel (lat.).
[2] Nu de trei ori la fel (lat.).
[3] Pe naiba (fr.).
[4] Poate un început de neurastenie (fr.).
[5] Expresie echivalentă cu „fir-ar al naibii" (fr.).
[6] Scurt (fr.).
[7] Șuncă, limbi afumate, pește proaspăt. Și mai ales femei, de loc! (fr.).

cu degetul.) Ni-ni-ni-ni-ni... Să nu scrii. Să nu gîndești... *C'est entendu!*[1]... Acum, o vizită presantă la biondinetta, la ideala, la de-li-ci-oasa!... Mi s-a plîns de cap...

D a n i e l *(rîzînd):* Să nu-ți faci de cap, doctore.

D r. L a s c ă r *(împingîndu-l cu degetul parc-ar avea o fleuretă):* Craiule!... Rudolf, mi-ai scris că mîine la voi...

R u d o l f: Neapărat.

(Dr. Lascăr iese pe ușa din dreapta.)

D a n i e l: Bun băiat, dar prea afectat.

R u d o l f: Păcat! Lascăr a fost un bun student. Camarazii îi ziceau: „Claude Bernard al României". Gîndindu-mă la internul de la Paris, nu-mi vine să cred că ar fi doctorul de la București... O grabnică izbîndă vatămă mai mult ca o lungă așteptare. Prea repede: zăpăcește. Prea tîrziu: dezgustă. Și niciodată: revoltă. Lascăr, c-o monografie, catedra. Cu catedra, zestrea. Cu zestrea, o clientelă nesfîrșită... Păcat!

D a n i e l: Dragă Rudolf, să revenim la ale noastre. Procesul ne produce 150.000 de lei. 50.000 de lei înainte, oricare ar fi rezultatul, și 100.000 de lei, pe urmă, dacă-l cîștigăm.

R u d o l f *(evident rău impresionat):* Citește aci pe Buffnoir... Prințul tău, care petrece în castelul de pe coastele golfului de Genova, ar trebui să zacă în pușcărie între un falsificator și un escroc. Sosit din Italia, se arată pretutindeni. Act de prezență în România, ca să înșele fiscul, plătind șase la sută, în loc de doisprezece, cum ar trebui să plătească, locuind de fapt în străinătate. Legea lui Brătianu i-a amintit că ar avea o patrie! Vine să fure, mai departe, tezaurul public, în complicitate cu miniștrii de finanțe...

D a n i e l *(bătîndu-l pe umăr):* O-o-o! dragă Rudolf! pentru procesul pe care îl intentează el ne dă 150.000 de lei; pentru cel pe care i-l faci tu,

[1] Ne-am înțeles. (fr.).

nu cunosc onorariul... Azi ești cu toane. Vom vorbi altădată...

R u d o l f *(privind spre* Gioconda): *Oncle* Daniel, n-aș mai trăi sub privirile ei. Și știi c-o am: în salon, în sofragerie, în odaia de culcare, aici, și mai ales aicia *(arătîndu-și fruntea)*, adînc, adînc, dedesubt și pe dasupra conștiinței mele...

D a n i e l *(clătinînd din cap):* Mona Lisa, Mona Lisa, ai să lași sărac pe Rudolf!

R u d o l f *(ducînd pe Daniel în fața* Giocondei): Privește-o!

D a n i e l *(cu blîndețe):* O privesc și nu văd ceea ce vezi tu. De cîte ori mi-ai vorbit de ea, de atîtea ori ți-am admirat sufletul tău în prada unei monomanii fermecătoare. Ascultă-mă, Rudolf, e în tine ceea ce ți se pare că este în ea.

R u d o l f: La Paris, sufletul meu șovăia între bine și rău. O adiere parfumată a vițiului, și clădirea mea s-ar fi năruit. *(Arătînd pe* Gioconda.) Am văzut-o, și din clipa aceea am străbătut uraganele plăcerilor ca un om stăpîn pe destinele sale. Se pogorîse în mine o conștiință superioară conștiinței de pînă atunci. Ceea ce admiri tu în mine este al ei... O! Mona Lisa. *(Un automobil se oprește în poartă. Rudolf tresare.)*

D a n i e l: Cum tresăriși...

R u d o l f *(surîzînd)*: Parcă fusei un florentin din secolul XV. Băteam în poarta grea a bancherului „del Giocondo"... Zgomotul automobilului mă trezi din visele închipuirii...

(Lucia se aude vorbind sacadat în odaia din dreapta.)

L u c i a: ...Și pălăria... Bine c-ai venit... Trei zile? O! nu!... Pînă m-oi sătura de tine... Ce frumoasă te-ai făcut...

(Lucia și Mélanie intră ținîndu-se de mînă. Mélanie e arsă de soare. Sprîncenile nu i se văd, ca și cum n-ar avea. C-un surîs misterios. Două gropițe în obraji. Părul, roșu-castaniu, lins din creștet pînă spre urechi, curge la vale în crețuri mărunte. Rochia, de fulard. Mînecile, strîns încheiate la pumni. Rotund și potrivit decoltată. Lucia vorbește pripit și nebunatic.)

L u c i a: Am prins o veveriță, domnilor. Să n-o speriați!

(Rudolf face un pas înainte și se oprește. Se uită mirat de la Mélanie la Gioconda *și de la* Gioconda *la Mélanie.)*

D a n i e l *(îmbrățișînd pe Mélanie):* O! țăranca mea! Tu miroși a grîu copt și a sulfină înflorită și ești bună ca pîinea caldă!

(Lucia e d-o veselie de copil fericit. Rîde mereu. Se apropie și se depărtează de Mélanie. O pipăie, o mîngîie cu ochii.)

L u c i a: *Oncle* Daniel, n-o mînca toată! Mai lasă și lui Rudolf o îmbucătură!... *Chère* Mélanie... Rudolf, bărbatul meu...

M é l a n i e *(strîngînd mîna lui Rudolf cu putere):* Domnule Rudolf... îmi pare foarte bine...

L u c i a: Domnule?... În Parlament, în întruniri publice, la tribunal... Pentru tine e vărul tău Rudolf, e numai Rudolf...

M é l a n i e: Sunt încîntată că-l cunosc...

R u d o l f *(surîzînd, c-o emoție ascunsă):* Eu... v-am cunoscut... acum 15 ani în Luvru...

L u c i a: Ce vorbești, Rudolf?

M é l a n i e: O, eu sunt o sălbatecă... N-am trecut granițele pînă acum...

L u c i a *(trecînd binișor mîna pe ochii Mélaniei):* Nu te mai uita așa! *(Către Rudolf.)* Acum 15 ani era o fetiță cu rochia scurtă.

R u d o l f *(cu același surîs pe gînduri):* Nu, nu la Luvru, ci în Florența. Sunt patru secole de cînd treceai pe lîngă *Santa Maria del Fiore* la brațul unui om c-o barbă lungă și mătăsoasă... Dumneata îi surîdeai... El îți vorbea de zborul păsărilor...

M é l a n i e *(vesel și mirată):* Cum? Cum?

R u d o l f: O glumă...

L u c i a: Și voi nu v-ați sărutat... Aide! Una, două, trei! *(Rudolf și Mélanie se apropie unul de altul.)* O! o! n-am auzit!... Așa!... Pe ea ca pe mine: dimineața, peste zi și seara...

M é l a n i e *(cu surîsul mai pronunțat):* Lucia!

(Daniel aprinde o țigaretă și aruncă rotogoale de fum.)

L u c i a: O iubesc, o iubesc ca pe tine, Rudolf!

(Rudolf își șterge sudoarea de pe frunte.)

D a n i e l: Și vrei ca Rudolf să iubească pe Mélanie cum te iubește pe tine?

L u c i a: Da!... De ce nu?

D a n i e l *(rîzînd):* O-ho-ho...

L u c i a: De ce rîzi, *oncle* Daniel? *(Mélaniei.)* Nu te mai uita așa...

D a n i e l *(lui Rudolf):* Cunosc pe Mélanie și te cunosc și pe tine, Rudolf. Tu, dacă ai fi femeie, ai fi ca Mélanie, și Mélanie, dacă ar fi bărbat, ar fi ca și tine. *(Bătînd binișor pe Mélanie peste obraji.)* Nu e așa? Ca și el ai da cu piciorul la 150.000 de lei, numai ca să nu pledezi într-un proces în care conștiința ta ar fi nedomirită...

R u d o l f: Să pledez împotriva conștiinței mele?... A, nu!

D a n i e l *(după ce aruncă o privire* Giocondei): Și în contra surîsului ei...

M é l a n i e *(neobservînd mișcarea lui Daniel):* Cum ar putea să deschidă gura împotriva surîsului tuturoia și împotriva conștiinței lui? *Oncle* Daniel, glumești...

D a n i e l: De loc!

L u c i a: Ba da, *oncle* Daniel.

D a n i e l *(mîngîie pe Mélanie):* Ei, să vedem ce va face și cu procesul țăranilor tăi...

M é l a n i e: Să judece, și, de nu va fi drept, să nu pledeze.

L u c i a: Ești osîndit, *oncle* Daniel.

D a n i e l: Sunt prea advocat ca să mă las...

R u d o l f: În mine, advocatul n-a-năbușit pe om...

D a n i e l *(aprinzînd țigaretă de la țigaretă):* Aș fi vrut să te văd în locul meu. Cu Lucia mică și orfană, drăguță și cuminte. Unchi, tutore și părinte. Mă hotărîi să rămîi flăcău unguresc. Ea îmi zise „tată“ pînă la zece ani. Și credea.

Pagină din manuscrisul piesei neterminate *Războiul*.

B. Delavrancea cu A. Vlahuţă şi cu fiica sa Cella, lîngă biserica brîncovenească din Bordeşti.

În ziua în care îi spusei că nu-i sunt „tată“ plînse cu șiroaie de lacrămi. Ș-o întrebai: „De ce plîngi?“ Ea îmi răspunse înghițindu-și suspinele: „Tata ar fi fost așa de bun cu mine?“... Îi trebuia zestre...

Rudolf: Nu-i trebuia!

Daniel: Nu știam că te va întîlni pe tine. Îi trebuia zestre, și ca să i-o strîng, nu m-am pus sub controlul... *Giocondei. (Prefăcut supărat.)* Sunteți niște răsfățați!

Mélanie: Și pe mine ești supărat?

Daniel *(mîngîind-o):* Pe tine?... Tu nu ești răsfățată... Ei, mă duc la club... O partidă... *(lui Rudolf)* Și în locul tău tocmesc pe celălalt suveran al cuvîntului. Ăla nu e mut cînd nu are convingere.

Rudolf: Adevărat. La el gîlgîie cuvintele invers proporțional cu convingerile. *(Disprețuitor.)* Un sport de sunete...

(Daniel își ia dosarul și pleacă salutînd voios pe cei de față, cari îi răspund cu dragoste. Rudolf ia de mîini pe Lucia și pe Mélanie și face cîțiva pași cu ele prin bibliotecă.)

Rudolf *(Mélaniei):* Parcă te-aș fi cunoscut de demult...

Mélanie *(veselă):* Și eu, pe dumneata, asemenea.

Rudolf: Să vorbim. Am rămas singuri... *(Aruncă o privire la* Gioconda *și se posomorăște.)* Ba nu...

Lucia *(răsfățat):* De ce nu, Rudolf?

Rudolf: Nu, nu... Să duci pe... Mélanie în odaia ei... Să se odihnească de trudele drumului...

Mélanie: Sunt obișnuită cu ele.

Rudolf: E prea cald... Zăpușeală... Să se mai răcorească...

Lucia: Bine zici, că bine zici, Rudolf. Mélanie, dă-mi brațul.

Mélanie: Numai brațul?

Lucia: Și sufletul tău, dragă Mélanie. O! cum te uiți!

Mélanie: Dar cum mă uit?

Lucia: Nu știu. Niciodată n-am știut. Parc-ai fi...

R u d o l f *(îi taie vorba):* Arată-i odaia. Culc-o binișor. Și să vii încoa.
L u c i a: Numaidecît.

(Lucia și Mélanie ies, vorbind și rîzînd, pe ușa din dreapta.)

R u d o l f *(întorcîndu-se spre* Gioconda): O, *Gioconda*, spune-mi, e zi nefastă ziua de astăzi?

(Rudolf cade pe un scaun. Își apleacă capul în palme și stă cîtva timp nemișcat. Se aud pași mărunți. Ușa din dreapta se dă de perete, ca și cum ar fi trîntit-o vîntul. Lucia intră fredonînd.)

L u c i a: Rudolf! *(Ceva mai apăsat.)* Ru-dolf! *(Rudolf ridică capul.)* Ce? Ai plîns?
R u d o l f: Eu, să plîng? A! nu! *(Întoarce scaunul cu spatele la* Gioconda.) Vino aci, aci, pe genunchii mei... Ți s-a părut... Mă gîndii...
L u c i a: Și... la ce te gîndiși?
R u d o l f: La... la...
L u c i a *(nebunatic):* La ce? Spune-mi repede!
R u d o l f: La nimic.
L u c i a *(mirată):* La nimic? La nimeni?
R u d o l f: Mă gîndii... că ar fi fost mai firesc ca să-mi ziceți Radu decît Rudolf. De ce mi-ăți fi pocit numele?
L u c i a: O! ce-i trecu lui prin minte!... Nu te gîndiși la Mélanie?
R u d o l f *(tresărind):* De ce m-aș fi gîndit?
L u c i a: Așa... Ce fel e? Cum e? Cum ți s-a părut?
R u d o l f: Cum să mi se pară!? Femeie ca toate femeile...
L u c i a: Ești nedrept. Nu ți se pare frumoasă?
R u d o l f: Potrivit.
L u c i a: Inteligentă și bună...
R u d o l f: N-o cunosc încă.
L u c i a: A doua nedreptate! E destul să-i scape o vorbă, ca să-i bănuiești sufletul ei superior... De opt ani n-am văzut-o și — ciudat! — e mai tînără și mai fermecătoare. Privirea i s-a mai îmblînzit. Astăzi pot să mă uit în ochii

ei... *(Lucia pleacă capul pe umărul lui Rudolf și rîde.)*

R u d o l f *(tresărind)*: De ce rîzi?

L u c i a *(înecînd-o rîsul)*: La gară... la gară... prezentîndu-i pe Cleo... o privi așa de nu știu cum... Mi se păru... că o dezbracă... de rochie, de brasieră, de fustă...

R u d o l f: Dac-a fi avînd...

L u c i a: ...și începu să o joace cu privirile ei de demon... *(apăsat)* de demon... răsucind-o ca p-o maimuță de lemn pusă pe un scripete... Cît p-aci era să mă umfle rîsul... Biata Cleo își pierduse cumpătul... *(Se scoală de pe genunchii lui Rudolf și imită pe Cleo.)* „A ! îmi pare bine ! Sunt încîntată !" Și-și supse gura într-o parte. „*Chauffeur! Chauffeur!*" Și dispăru... Rudolf, păcat că n-ai văzut-o !

R u d o l f *(grav)*: Lucia, mă iubești?

L u c i a *(rîzînd)*: O-ho-ho, ce întrebare !

R u d o l f *(emoționat)*: Am nevoie ca să mă iubești mult, și să mi-o spui, să mi-o repeți... Dar mult, mult de tot...

L u c i a: Ca-n ziua dintîi, ca totdeauna !

R u d o l f *(c-o emoție crescîndă)*: ...mult, o ! mult, din cale-afară ! Să nu te desparți de mine. De dimineața pînă seara lîngă mine, ca la capul unui bolnav.

L u c i a: O ! gelosule !... Rudolf, sunt sigură că ești gelos pe Mélanie...

R u d o l f *(tresărind)*: Să nu se strecoare nimeni între noi !

L u c i a: Afară de...

R u d o l f: De cine?

L u c i a: ...de Mona Lisa !

R u d o l f: Nici ea !... O ! mai ales *ea!...*

O sală bogată și simplă. Uși în dreapta și-n stînga. În fund, printr-un perete de geamlîc albăstriu, se vede o seră cu plante și cu flori. Din mijlocul acestui perete, o ușă de geamuri întredeschisă. La dreapta, o fotografie a *Giocondei*. O masă de nuc. Scaune și fotoliuri de piele de Cordova.

(Daniel și Rudolf discută aprins. Rudolf e în smoching. Pe masă, o procedură civilă, ediție de buzunar. Înainte de a se ridica cortina, s-aud vorbind amîndoi deodată.)

R u d o l f: Acest proces este o murdărie!

D a n i e l: Ba de loc! Te înșeli! Ești absurd! *(Lucia și Mélanie apar în seră. Umblă binișor în vîrful picioarelor. Lucia ascunde pe Mélanie după ușa de geamlîc.)*

L u c i a *(plecînd)*: Eu știu pe ce se ceartă... Ascultă-i și tu... Sîiît!

R u d o l f: Ai răbdare. Prințul arendează pe zece ani cele două domenii ovreiului Zvigler, cu 700.000 de lei anual, plus fonciera și celelalte dări către stat, județ și comună, luîndu-i arvună 100.000 de lei. Peste o lună, Fișerman — un alt ovrei — cunoscînd acest contract...

D a n i e l: O zdelcă.

R u d o l f: Fie, o zdelcă... Fișerman, peste o lună, se duce la prinț și-i oferă 1.000.000 de lei pentru aceleași domenii și cu aceleași condiții. Prințul, lacom, primește, și de la acesta, 150 mii de lei arvună. Curat ar fi omul care ar vinde același lucru la doi cumpărători?

D a n i e l: Ei, mai adu-ți aminte și de lege!

R u d o l f: Ca să apăr pe un fărădelege...

D a n i e l: Este un act civil.

R u d o l f: Care miroase a Văcărești!

D a n i e l: Zvigler, primul arendaș, zevzec, nu-și transcrie actul de arendare, potrivit art. 722 din procedura civilă. Fișerman, al doilea arendaș, mai diligent...

R u d o l f: Mai pungaș!

D a n i e l: Fie!

R u d o l f: Cum, fie?

(Mélanie, gesticulînd. După mimica ei se vede că aprobă pe Rudolf.)

D a n i e l: ...își transcrie contractul. Și art. 723 glăsuiește ritos și categoric: „Pînă la transcriere, drepturile rezultînd din contractele de arendare nu se vor opune celor d-al treilea — în cazul nostru, lui Fișerman — cari au drepturi asupra bunului mișcător chiar dacă au cunoștință de existența contractelor de arendare".

R u d o l f *(repede și vioi)*: A! nu! Citește tot! *(Ia de pe masă proc. civ.)* Articolul 723 se sfîrșește cu acest alineat: „Se exceptează, bineînțeles, ca-zu-ri-le de vi-cle-ni-e!" Și Fișerman, cu minciuni și cu lingușiri — *cum caliditate*[1], cum se exprimau romanii în limba lor sintetică — a împiedicat pe Zvigler să-și transcrie contractul, pentru ca să-l transcrie p-al său mai întîi... A! Ce rușine!

D a n i e l *(cu energie)*: Și cu toate acestea, vom cîștiga!

R u d o l f: Vinovați vor fi judecătorii!

D a n i e l: *Res judicata pro veritate*[2]...

---

[1] Corect: *cum calliditatem:* cu înșelăciune (lat.).
[2] Lucrul judecat, ca și cel adevărat (lat.).

R u d o l f *(tăindu-i vorba):* Eu nu vreau drept-adevărul, ci chiar adevărul!

D a n i e l: Ei, tu, tu, tu, e o nebunie ce vrei tu!

R u d o l f *(emoționat):* Da? Da?... Prințul tău nu este un bătrîn căzut în copilărie, ci un om înzilizit în rele! Omul furturilor de la Turin și al proceselor scandaloase din Florența mi-a vorbit și mie de acest proces, dar mai mult de judecători decît de proces! Pe unul îl știa înglodat în datorii; pe al doilea, deștept și ambițios. Și le propunea pe șleau, fără nici un înconjur: celui dintîi să-i răscumpere polițele și celuilalt o pripită înaintare la curte. *(Revoltat.)* Acum spune-mi dacă de elocința ori dacă de nerușinarea mea are nevoie.

(Mélanie, frămîntată, scapă o exclamație de protestare, și, repede, se pitulă după hîrdaiele cu plante. Rudolf și Daniel privesc spre seră.)

D a n i e l: Ni s-a părut *(Insinuant.)* Doamne, Doamne, Rudolf, fii mai advocat. Lupta dintre părți, ca războaiele dintre popoare. Se spionează, se cumpără, se calomniază, se bat, se rănesc, se ucid. Advocații își pun știința, experiența și talentul în pozițiuni fortificate, adeseori inexpugnabile. Ei întrețin încăierarea între oameni, pătimași cînd vor să hrăpească, ca și cînd doresc să respingă o jefuire. În procese, indivizii urmăresc extinderea personalității lor ori se opun dîrj la micșorarea ei. Dreptul este expresia energiei unui popor...

R u d o l f: Dreptul este înfrîngerea energiilor cotropitoare!

D a n i e l: Dreptul este dovada istorică de cîtă viață și conștiință a fost capabil un popor.

R u d o l f *(din ce în ce mai apăsat.)* Dreptul este dovada istorică a imperfecției unui popor!

D a n i e l *(aprins):* N-ai pierdut nici o cauză pe care ar fi trebuit s-o cîștigi și n-ai cîștigat nici una pe care ar fi trebuit s-o pierzi?

R u d o l f *(stăpînit):* Ba, da, dar am avut iluzia dreptății... Crede-mă, îmi ceri să...

D a n i e l: Să nu dai cu piciorul la 150.000 de lei!

R u d o l f: ...Îmi ceri să fac ca acel flecar care se apără astfel în fața judecătorului de pace. *(C-o pronunție țepeleagă și țăcănind pe silabe.)* „Țe pretendariseste reclamantul, domnule zudecător?... Să-i înapoiez oala pe care mi-ar fi împrumutat-o... Buuun!... Mai întîi, nu mi-a dat niți o oală. Al doilea, s-al doilea, oala pe care mi-a împrumutat-o era spartă. S-al treilea, si pe urmă de tot, oala pe care i-am înapoiat-o era în bună stare"...

(Daniel pufnește de rîs. Din seră s-aude un alt rîs.)

D a n i e l: Cine rîse?

R u d o l f: *Oncle* Daniel, dumneata ai fi putut să-mi fulgeri o iluzie. Celălalt, prințul, zuruindu-și buzunarele — cloace în care zac atîtea conștiințe — mi-a sleit izvoarele fanteziei, întărindu-mă în credința că este un bandit!

D a n i e l: Țî-țî-țî-țî...

M é l a n i e *(venind repede și vesel):* *Oncle* Daniel, de ce te miri? *(Întinzînd amîndouă mîinile lui Rudolf.)* Rudolf are dreptate.

R u d o l f: Îți mulțumesc, Mélanie.

D a n i e l *(vorbind pe nas):* E, Rudolf are dreptate... *(Reluîndu-și vorba firească.)* Te pricepi și tu în chestii de drept...

M é l a n i e: În chestii de drept, nu, în chestii de dreptate, da.

(Petrache intră repede pe ușa din stînga.)

P e t r a c h e *(lui Daniel):* Boierule, a venit... un, un... nu știu cum îi zice...

D a n i e l *(mucalit):* Cine, mă? Un urs?

P e t r a c h e *(scărpinîndu-se după ceafă):* Aș!

D a n i e l: O vită?

P e t r a c h e *(grăbit):* Da, nu, adică un boier bătrîn...

D a n i e l: Și ce vrea?

P e t r a c h e: Dracu-l știe... *(Izbindu-se peste gură.)* Au!... Că vorbește păsărește...

R u d o l f: Prințul! Spurcăciunea!

(Daniel aruncă asupra lui Rudolf o privire aspră. Clatină din cap. Apoi pleacă pe ușa din stînga, urmat de Petrache.)

R u d o l f *(apucînd pe Mélanie cu amîndouă mîinile)*: Așaaa! *(O privește c-o veselie care îi scapără în obraji.)* Așaaa! *(O duce cîțiva pași spre fund, apoi se depărtează ș-o privește fix.)* Vreau să te văz...

M é l a n i e *(surîzînd)*: Nu m-ai văzut?

R u d o l f: Într-una te confund.

M é l a n i e *(rîzînd)*: Cu cine?

R u d o l f: Cu alta.

M é l a n i e: Seamăn atît de mult cu altcineva încît să mă confunzi?

R u d o l f: Privindu-te, văd asemănări și deosebiri. Cînd închid ochii, imaginile se suprapun, ca și cum n-ar fi decît una singură.

M é l a n i e: La cine te gîndești?

R u d o l f: La dumneata și la...

M é l a n i e: Și la?...

R u d o l f: N-o cunoști. *(Închizînd ochii.)* O! Cum semănați! Vă absorbiți și vă desfaceți, și trăiți una în veci și cealaltă în clipa în care vorbim! *(Mîngîindu-i mîna.)* Nebunii!... Mélanie, cunoști vreun om pe deplin sănătos?

M é l a n i e *(mirată)*: Oamenii pe deplin sănătoși sunt oamenii împăcați cu conștiința lor. Asemenea oameni sunt cam puțini. Rămășița sunt bolnavi.

R u d o l f: Ai dreptate. I-e greu omului să trăiască în tihnă cu o singură conștiință...

M é l a n i e: Aa!

R u d o l f: ...dar cînd ar avea două?

M é l a n i e: Două? Vrei să zici: nici una! Și în acest caz în el n-ar mai rămînea decît fiara. Eu îți pomenii de bolnavi, și dumneata îmi vorbești de morți...

R u d o l f: O! O! Mélanie, uită-te bine la mine. Am eu ceva din hienă? *(O ia de mînă.)* Sau mîna mea e uscată și rece ca a unui cadavru?

M é l a n i e *(surîzînd)*: Nu... Dar de cine vorbiși?

R u d o l f: De mine!

M é l a n i e: Nu pricep.

R u d o l f: Am să te pui în dreptul ei...

M é l a n i e: Cum?

R u d o l f: Nu te speria. Am să te pui în dreptul tabloului din bibliotecă, cu o oglindă în mînă, și să-l privești, și să vă priviți. Cuvintele mele vor căpăta un înțeles și vei pricepe cum poate fi un om cu două conștiințe: una a lui și alta a geniului apăsînd peste a lui în momentele ei de clătinare.

M é l a n i e *(foarte intrigată)*: Care geniu?

R u d o l f: Leonardo da Vinci!... În fața *Giocondei* se va risipi negura și ceața cuvintelor mele. Și vei dobîndi și tu a doua conștiință!

M é l a n i e *(rîzînd)*: O-o-o! Cu una mă deprinsesem, cu cea de a doua poate să nu-mi meargă tocmai neted. Din bună-zdravănă de voi lua cîmpii, al dumitale să fie păcatul...

R u d o l f *(c-o veselie îndoielnică)*: Da, da, al meu să fie. Ia uită-te la mine...

M é l a n i e *(rîzînd)*: Așa?

R u d o l f: Așa, da... să nu rîzi...

M é l a n i e: Așa?

R u d o l f: Așa, da... să nu surîzi.

M é l a n i e: Eu? nu surîd.

R u d o l f: Nu surîzi?

M é l a n i e: Nuu!

R u d o l f: Mi-e cu neputință să despart înfățișarea ta de surîsul tău. Ieri te-am văzut întîiași dată. La fel: privire, surîs, ca și astăzi. Și mi-am zis: „Poate să fie timidă. Sunt oameni cari surîd cînd se intimidează." Părăsiși biblioteca și surîseși ca și-acum... Și eu eram cel intimidat!

M é l a n i e: Dumneata?

R u d o l f: Da, eu! Da, da... A doua conștiință a mea mă-nfiora prin surîsul celei din pervazul

de sus... Mélanie, în viața ta n-ai trecut prin dureri?

M é l a n i e: Să nu le mai răscolim...

R u d o l f: Tot așa ai privit atunci, ca și acum?

M é l a n i e: Știu eu?...

R u d o l f: Ai plîns... Tot așa ai privit atunci, ca și acum?

M é l a n i e *(surîzînd)*: Nu obișnuiesc să-mi usuc lacrimile în oglindă.

R u d o l f: În 907 te-a bîntuit răscoala țărănească. În fața mulțimii, scoasă din fire, tot așa ai privit atunci, ca și acum?

M é l a n i e: O! bieții țărani!... Mi-aduc aminte. Într-o zi — soarele scăpătase de mult — auzii un vuiet. Ieșii în ceardac. Un vătășel, galben ca ceara, îmi zise: „Nu e de rîs, coniță, se năpustesc satele răsculate". Răscoala sosi. Oamenii din trei-patru sate, înșelați, beți și asmuțiți, cu topoare, cu ciomege și cu coase, în frunte c-un învățător cocoșat, năpădiră urlînd. Mă dusei în mijlocul lor. „Ce vreți, creștini de Dumnezeu?" „Vrem pămînt!" „Luați-l! Jecmăniți-mă pe mine și pe ai voștri de locurile unde se hrănesc!" Învățătorul le strigă: „Nu vedeți cum zîmbește?" Un țăran înalt, cu părul lung și roșcat și cu fața stacojie se răsuci în bîtă spre puzderia încintată. „Băieți, la arendașul din Crețești!" Și s-au făcut nevăzuți. Preotul și cîțiva săteni d-ai mei se uitau la mine încremeniți, cum te uiți și dumneata, Rudolf.

R u d o l f *(cu entuziasm)*: Mélanie, Mélanie, nu știu ce să admir la tine, surîsul sau curajul?

M é l a n i e: Nici unul, nici altul. Unul nu e surîs. Celălalt nu e curaj. Fără să simți frica pe care s-o stăpînești la primejdie, nu există curaj. Nu mi-era frică de niște nenorociți. Toți erau exaltați, nici unul criminal.

R u d o l f: Dar...

M é l a n i e: Unul de mi-ar fi ieșit la drumul mare...

R u d o l f: ...nu înțelegi...

M é l a n i e: ...atunci ar fi fost ceva de admirat.

R u d o l f: ...că oamenii în masă...

M é l a n i e: Nu, nu, nu mi-a fost frică, n-am avut curaj. Dumneata, Rudolf, cînd vorbești mai bine? În fața unui om, a trei judecători sau la o întrunire publică?

R u d o l f: În fața unuia, așa ș-așa, în fața judecătorilor, binișor, și cu căldură în întruniri publice.

M é l a n i e *(surîzînd):* Adevăratul curaj e cînd vorbești unuia. Cînd propovăduiești mulțimii, n-ai nici un merit. În primul caz curajul trebuie să-l ai tu, în al doilea, curajul ți-l comunică mulțimea.

R u d o l f: Mélanie, ești... cum să zic...

M é l a n i e *(rîzînd):* Aide... zi... Curaj!

R u d o l f *(emoționat):* N-am curaj!

M é l a n i e: Dar dacă ai fi între o mie ca mine?

R u d o l f: Atunci aș avea curajul... de a nu spune nimic...

M é l a n i e *(veselă):* O! o! De ce?

R u d o l f: Oamenii admiră soarele, și e unul pe cer, dar dacă ar fi o mie, oamenii ar orbi[1] de strălucirea lor și n-ar mai admira pe nici unul!

M é l a n i e *(rîzînd):* Î-î-î! ești galant, domnule Rudolf!

R u d o l f *(încet, apăsat și aparte):* E oribil cum sunt!

(Lucia apare la intrarea din dreapta.)

L u c i a: Oh! cît de dragi îmi sunteți!... Rudolf, ție îți place cu țăranca de vară-ta?

R u d o l f: Foarte mult!

L u c i a *(înaintînd încet):* Dar ție, Mélanie?

M é l a n i e *(veselă):* Cu amîndoi... îmi place și mai mult!

L u c i a *(trimițîndu-le un sărutat):* Unul... pentru amîndoi!

M é l a n i e *(rîzînd):* Amîndoi... pentru tine!

R u d o l f: Tustrei în același sărutat!... *(Simulînd veselia.)* Lucia, vezi? Te-am ascultat. Pusei smochingul. Smochingul face minuni. Am o

---

[1] În textul din 1923: *vorbi;* corectat conform contextului.

poftă de mîncare ca la 16 ani. *(Apăsat.)* Smochingul face minumi!... Sîngele circulă repede; închipuirea e fantastică; sensibilitatea scapără într-o lume de vedenii. Sunt ușor ca o pană. Parcă n-aș atinge pămîntul. Parcă am scăpat de sub legile cari cîrmuiesc materia. *(Cu un surîs straniu.)* Sunt imaterial...

L u c i a: Ce bine îmi pare! Îmi pare așa de bine!... Ce zici, Mélanie?

M é l a n i e *(mirată):* Zic că Rudolf este același în haine de lucru ca și cu smochingul. Ești cum ești; ești cum ai fost; ai fost cum ți-a fost scris să fii. Totdeauna același.

R u d o l f: Același...? Hî!

M é l a n i e: Așa cred.

L u c i a: Mélanie are dreptate. De cînd te cunosc ai fost bun, generos și nobil. Violent? Da. Niciodată rău și egoist.

R u d o l f: Rău și egoist?... Omenirea și-a însemnat unele stări sufletești prin anumite cuvinte. Și nu s-a oprit aci. Ea lucrează mai departe, și va desface ceea ce a fost o sinteză moștenită în componentele ei, devenind sinteze la rîndul lor şi exprimînd ceea ce astăzi n-are expresie... M-am născut prea devreme... Eu sufer de durerile omenirii viitoare! *(C-o veselie prefăcută.)* N-am cuvîntul potrivit ca să vă spun ce simț. Și nu veți ști dacă sunt rău sau bun, căci nu sunt nici rău, nici bun, ci altceva decît rău sau bun. Dați-mi cuvîntul de peste o sută de ani ca să vă spui ce simț acum, cînd sunt vesel, căci nu-mi amintesc să fi fost cîndva vesel cum sunt acum. Am fost și mai vesel... dar nu cum sunt acum... Oratorii mari au cîteva momente de adevărată durere și de adevărată strălucire, ș-apoi... *(suflînd în degete)* nimic... nimic... *(Petrache, intrînd repede prin stînga.)*

P e t r a c h e: Domnule, a venit... *(Se oprește. Se scarpină în cap. Umflă gura și nu înnemerește. Mélanie și Lucia rîd.)* Ce rîdeți? Au! *(Se lovește peste gură.)* Bătu-te-ar mama Ana de gură!

L u c i a: Cine a venit, Petrache?

P e t r a c h e *(triumfător):* Advocatul Percețeanu!

R u d o l f: Periețeanu, Petrache.

P e t r a c h e: Dar eu cum zisei, domnule?

R u d o l f: Bine, bine. Viu îndată. *(Petrache iese repede.)* Un pui de țăran mucalit. Ori uită numele clienților, ori le pocește. E slăbiciunea lui *oncle* Daniel. *(Rudolf se duce spre ușa din stînga. Din prag le trimite o sărutare. Lucia îi imită gestul.)* Tustrei în același sărutat!

(Lucia ia de braț pe Mélanie. Se plimbă. Ajung la peretele din dreapta, în fața Giocondei.)

L u c i a: Tu știi că semeni cu Gioconda?

M é l a n i e: Aaa! Asta e Gioconda? *(Surîzînd.)* O-ho! ce-are a face! Ce profundă privire! Cîtă viață! Ce nobilă imagine!

L u c i a: Ba da, ba da... S-o vezi p-a din bibliotecă...

M é l a n i e: Copilării! Mi-a spus și Rudolf...

L u c i a: Dacă ar ști Cleo! *(Rîzînd.)* O-ho-ho! Ea, care nu suferă pe Gioconda, nu te-ar suferi nici pe tine. Cleo e... *(o umflă rîsul)* e... e geloasă pe orice femeie pe care o admiră Rudolf...

M é l a n i e: Și pe tine?

L u c i a: Firește! *(Rîzînd.)* Și pe Gioconda, pentru că-i place lui Rudolf...

M é l a n i e: O! dar e ridiculă!

L u c i a: Ea[1] e moartă după Rudolf, și el, el n-o poate suferi...

M é l a n i e: Buze groase și roșii ca sîngele... Buze vopsite... O ființă ușurică și artificială...

L u c i a: De unde știi?

M é l a n i e: M-am uitat la ea.

L u c i a: La gară?

M é l a n i e: Da.

L u c i a *(rîzînd):* Cînd ai... ai dezbrăcat-o...

M é l a n i e: Cînd am disecat-o.

(Amîndouă rîd și se îmbrățișează.)

1 În textul din 1923: *e;* corectat conform contextului.

Lucia: Te iubesc, Mélanie, ca pe Rudolf! Auzi tu? Ca pe Rudolf!

(Dr. Lascăr, în smoching, intră pe ușa din dreapta.)

Dr. Lascăr: *Bonjour, les tourterelles! (Melaniei.) Bonjour, madame... je crois, votre cousine*[1]...

(Dr. Lascăr își aruncă monoclul în ochi și privește cu atenție pe Mélanie. Mélanie se uită la el cu un surîs ceva mai pronunțat ca de obicei. Dr. Lascăr lasă să-i scape monoclul din ochi, apoi ia de braț pe Lucia și vorbesc încet. Mélanie face cîțiva pași la o parte.)

Lucia *(rîzînd):* Da, îți place? Eram sigură!

(Daniel și Rudolf intră pe ușa din stînga.)

Rudolf: De la club?

Daniel: Da.

Rudolf: O preferanță... Pariez c-ai pierdut...

Daniel: Ce-ți pasă ție? *(Mélaniei.)* Bună ziua, nepoțică. *(Imitînd pe Dr. Lascăr). Bonjour, docteur!*[2]

Dr. Lascăr *(fără a întoarce capul): Bonjour, papa!*

Daniel: Rudolf, la club abia am început să vorbesc maestrului despre proces, și, el, cu ochii mici și scînteietori, m-a întrerupt: „Destul, nene Daniel! Cît iese, nu ce este!" Auzind de 150.000 de lei, a strigat c-un glas tragic și răgușit: „Vom cîștiga!"

Dr. Lascăr *(întrerupînd conversația cu Lucia):* Ce-ce-ce-ce?

Daniel *(aprinzînd o țigaretă):* Ia, alde nepotu-meu refuză să pledeze într-un proces din care am cîștiga 150.000 de lei, sub pretext că e nedrept...

Rudolf: E imoral!

---

[1] Bună ziua, turturelelor! Bună ziua doamnă... cred că este verișoara dvs. (fr.).

[2] Bună ziua, doctore (fr.).

Mélanie: Aceasta e demn și de conștiința și de talentul lui Rudolf!

Dr. Lascăr: Ni-ni-ni, *madame!* Ce-are a face conștiința lui cu procesele? Noi nu ne pretăm serviciile noastre ftizicilor, știind de mai nainte că vor sucomba în cîteva zile? *Que tu es bête*[1], Rudolf! ...150.000 de lei?... Au! au! au!

Lucia: Doctore, tot ce face Rudolf e bine făcut.

Mélanie: Și cînd greșește?

Lucia: Niciodată nu greșește.

Rudolf: A, niciodată, niciodată... Sunt om, Lucio.

Lucia: Nu, nu... În tine nimic nu seamănă a om... Ești mai mult, Rudolf, mai mult.

(Se aude soneria.)

Dr. Lascăr *(foarte afectat): Tiens, tiens, tiens*[2]... Este ea!

Daniel *(rîzînd):* Comediante!

(Cleo, exagerat decoltată, rochia crăpată în față. I se văd pulpele mai ales cînd umblă.)

Cleo: *Mesdames et messieurs... (Dă mîna cu toți. Ajungînd în dreptul Mélaniei, își pune pensneul, o privește, și c-o eleganță silită.) A, bonjour, madame!...* Mă iartă, nu vă recunoscusem...

Mélanie *(cu indiferență):* Nu face nimic, doamnă.

Cleo: Ieri, Lucia m-a luat pe sus la gară...

Lucia *(rîzînd):* Eu? pe sus? A-a-a!

Cleo: ...și cum ați sosit, mi-am adus aminte că o prietenă trebuia să m-aștepte acasă de un sfert de oră... Sper să nu vă fi lăsat o urîtă impresie plecînd așa de grabnic...

Mélanie: De loc.

Cleo *(manevrînd pensneul):* La București nu ești stăpînă pe viață... Te scoli, de dimineață, la 11, te speli, îți faci cuafura, te îmbraci, dejunezi, apoi încep comitetele: Materna, Ortodoxia, Leagănul, Munca, Incurabilii, Furnica, Educația, Economia...

---

[1] Ce prost ești, (fr.).
[2] Uite, uite, uite (fr.).

D a n i e l *(pufnind de rîs):* Economia! Economia, Ei, asta-mi place!... Cam cît te costă perlele! inelele, brățările și cerceii, scumpă Economie?... Ai?... Și rochile? Ieri cu una, azi cu alta și mîine — mă prind — cu alta!... Grozav mi-ar place să aud p-o risipitoare ca tine mustrînd publicul că nu e destul de harnic și destul de strîngător! Franklin, în statua lui de bronz, ar schimba fețe-fețe și s-ar albi ca varul auzindu-te propovăduind că la începutul oricărui milionar este primul ban de zece agonisit și pus doparte!... Nu, zău, că ai haz! *(Mélanie privește zîmbind pe Cleo. Ceilalți rîd.)*

C l e o: Uf! *papa* Daniel, ești nesuferit ca un actor într-un rol de moralist!

D a n i e l: Cînd joacă prost.

C l e o: Vacanță, mîncărime de limbă, *papa* Daniel! Voi, advocații, sunteți ca morile cari umblă și cînd nu macină. Își tocesc pietrele, neavînd grăunțe de sfărîmat.

D r. L a s c ă r: *Attrape ça, oncle Daniel!*[1]

(Petrache intră pe ușa din dreapta, c-o tavă de argint pe braț. Pe tavă, două sticle și mai multe păhărele. Umblă ca și cum ar călca pe ouă.)

D a n i e l *(rîzînd):* Încet, Petrache, să nu mă dai de rușine.

P e t r a c h e: Da' de unde, boierule! Nu mai sunt prostu ăla!... Mîinile mele groase, făcute pe bărdăci și pe cofe... Păhărelele, mici, subțiri și ușurele. Cum le luam, ca dracu... au!... cum le luam, necuratul își vîra coada că se făceau zob... *(Așează tava pe masă.)* He! tot sună, da' nu se mai sparg.

D r. L a s c ă r *(ironic): Garçon.*

P e t r a c h e *(minunat):* Pe mine mă strigi așa, domnule doftor?

D r. L a s c ă r: Ce-ai făcut mustățile?

P e t r a c h e: Dă, domnule dof-tor, conița mi-a

---

[1] Înghite-o, nene Daniel! (fr.).

poruncit să mă fac ca actorii, și m-am făcut dof-tor... *(Toți rîd.)*

D a n i e l *(imitînd pe doctorul Lascăr): Attrape ça*, dofteur.

(Petrache, stăpînindu-și rîsul, face la stînga-nprejur și pleacă soldățește.)

L u c i a *(bătînd din palme):* Poftiți la aperitive!

C l e o *(cu intenție Mélaniei): Chambéry*, doamnă?

M é l a n i e: Nu. Mulțumim. Țuică.

C l e o: De ce nu *Chambéry?* Gustați. La țară nu aveți ocazie.

M é l a n i e *(apăsînd într-adins pe unele cuvinte):* La țară nu e nevoie de aperitive. Te scoli la *cinci* și pînă la douăsprezece ți-e o foame de *căpcăun*. La două pleci la cîmp. În dogoarea soarelui ca-ntr-un cuptor. *Rufele*, pe tine, *lac.* Pînă seara, la *cină*, parcă n-ai fi mîncat de cînd te-ai *născut*.

C l e o *(cu necaz și rînjind): O! comme les bergères de Louis XV!*[1]

M é l a n i e *(surîzînd):* Alea luau și ofereau aperitive după ce se legănau în leagăne de mătase.

D a n i e l: După ce le făceai vînt...

C l e o: După ce luau vînt...

D a n i e l: După ce se răsturnau... în vînt...

D r. L a s c ă r: *Oh! les coquines!*[2] Ce n-aș da eu să fie trăit *dans une bergerie*[3]*!*

C l e o: Inutil! N-ai fi fost lup!

D r. L a s c ă r *(amenințînd-o comic cu degetul):* Ni-ni-ni-ni, *madame!*

C l e o: Rudolf, daaa!

L u c i a: Bravo! De unde știi?

R u d o l f *(evident supărat):* Lucia, pe calea aceasta dă-te bătută.

(Cu toții se apropie de masa cu aperitive.)

C l e o: O, Rudolf!... Pă-zi-ți-vă! Nimeni nu se poate apropia de Rudolf afară de...

---

[1] Ca păstorițele din vremea lui Ludovic al XV-lea (fr.).

[2] O, pungășoaicele! (fr.).

[3] Într-o stînă (fr.).

Rudolf: Afară de cine?

Cleo: De cea din bibliotecă!

Rudolf: Aceea nu se poate coborî pînă la noi.

Cleo *(privind pe Mélanie)*: Cine ştie!

Rudolf: P-aceea, dacă ai suflet s-o pricepi, o ai pururea lîngă tine.

Cleo: Un potcap, şi parc-ar fi diacon. Cîţiva sfanţi în cîrlioanţe, o ţigancă de laie. O frunte scoasă şi scofîlcită. Sprîncene smulse, în orice caz, fără sprîncene. Ochii somnoroşi şi umflaţi de somn...

(Rudolf, enervat, ia un vermut.)

Lucia: O! Cleo! Cleo!

Cleo: Nu înţeleg asemenea fiinţe decît la plug şi după oi! *(Priveşte lung pe Mélanie. Mélanie o priveşte surîzînd.)*

Daniel *(aprinzînd o ţigaretă)*: Ai văzut-o în original?

Cleo: Da. La Luvru. *(Privind pe Mélanie.)* E ca şi aici. Şi i-am întors spatele...

Rudolf *(stăpînit)*: N-ai putut suporta surîsul ei. Ştiu...

Cleo *(agasată)*: Uf! francezii sunt nişte maniaci neghiobi. La spital destule lăuze ca astea... *(Mélaniei.)* Dumitale, doamnă, îţi place Mo-na Li-sa?

Mélanie *(senin)*: N-am văzut-o nici în original, nici în copie. Mă iartă, doamnă, da' nu pricep cum cineva s-ar învrăjbi cu atîta ură contra unui portret de sute de ani... Parc-aţi avea cuvinte de ordine intimă s-o ponegriţi cum...

Cleo *(agitată şi sorbind dintr-un pahar de vermut)*: Fiindcă e un tip comun, pe care-l întîlneşti pretutindeni.

Mélanie: Viaţa ar fi un infern dacă am urî cu atîta vioiciune tipurile comune. Tipurile comune au rostul lor. Ele reprezintă pasta din care ies oamenii excepţionali.

Rudolf: Ceea ce admiră lumea întreagă Cleo nu poate suferi.

M é l a n i e *(c-o ironie blîndă):* Slăbiciunea oamenilor superiori și de spirit.

R u d o l f *(sorbind dintr-un al doilea pahar):* Picasem în Paris de cîteva zile. Habar n-aveam de pictură și mai puțin de maniera lui Leonardo da Vinci. Mă plimbam cu Lascăr. În fața colonadei lui Jean Goujon ne oprirăm. „De cîte ori ai vizitat muzeul Luvrului?" Lascăr tăcu. „Și ești de doi ani la Paris?"

D r. L a s c ă r: *Sapristi, que j'ai été bête!*[1]

R u d o l f: Îi fac semn... D-a dreptul în faimosul *Salon carré*. Lascăr privea la o imensă pînză de Paolo Veroneze. *Nunta de la Canna*. Pe mine mă prinsese *(animat)*, mă țintuise *ea!*... O sirenă care te-ar atrage, o forță covîrșitoare, care te-ar destrăma și ar nimici voința din tine... Nu mai existam, sorbit de acea privire fermecătoare și distrus de acel surîs misterios de sibilă, de sfinx sau de o divinitate antică a căreia ironie te-ar ucide... Să mă mișc? Cu neputință. Să chem pe Lascăr? Îi uitasem numele! Și am stat înlemnit, pînă ce un gardian m-a scuturat de mînecă: *„Monsieur, on ferme!"*[2]

(Melanie, în cursul povestirii, se apropie din ce în ce de Rudolf, cu o vădită admirație.)

D r. L a s c ă r: Da, da! Gardianul îmi zise: *„Nom de nom, votre compatriote est sourd!"*[3]

R u d o l f: Prima impresie: dezastru!... Ați simțit vreodată perversitatea de a fura?

C l e o *(rîzînd):* O singură dată: cînd am furat inima doctorului. Și d-atunci ispășesc păcatul prin căință și pocăință!

D r. L a s c ă r *(făcînd haz): Tais-toi, pie méchante!*[4]... Furtul este un caz de degenerescență fiziologică.

---

[1] Al dracului, ce dobitoc am fost! (fr.).
[2] Închidem, domnule! (fr.).
[3] Ce Dumnezeu, compatriotul dumneavoastră e surd! (fr.).
[4] Taci din gură, gaiță răutăcioasă! (fr.).

R u d o l f *(ștergîndu-se pe frunte de sudoare):* A doua oară, hotărît s-o privesc cu liniște ca pe orice pînză. Și am privit-o mult, mult, În cele din urmă, simții o bucurie sinistră. Mă dezdoisem. Eram doi! Unul în fața *Giocondei*, celălalt în spatele meu. Ne pîndeam. Întorc capul. Celălalt întoarse capul. O englezoaică citea ghidul în fața unui portret de Bordone. Aduc capul la loc. Celălalt, la fel. Și ciudat! *Gioconda* se micșora și se apropia de mine. Celălalt îmi șopti: „Ce mai aștepți?" Închisei ochii. Întinsei mîna. Ș-o apucai...

(Rudolf nu bagă de seamă că strînge de mînă pe Mélanie.)

C l e o: Mă mir că n-a strigat!

M é l a n i e: Așa de tare o strîngeai?

R u d o l f *(tresărind):* A, mă iartă!... Ba cineva mi-a strigat: „Ce faci?" Era Lascăr.

D a n i e l: Ei, fantezii!

D r. L a s c ă r *Non, non, c'est la pure vérité. Parole d'honneur!*[1]

R u d o l f *(respirînd adînc și des):* Voiam s-o fur și mă furase!

L u c i a: Uitați-vă la el: ce emoționat e! Rudolf, nu fi copil!

R u d o l f *(se șterge pe față):* Două luni m-au prins frigurile... Dacă în Luvru n-aș fi fost cu Lascăr, aș fi înfundat pușcăria, și astăzi n-aș fi fost bărbatul tău, dragă Lucia... *(Cu entuziasm.)* Eu nu înțeleg lumea fără Franța, Franța fără Paris, Parisul fără Luvru, și Luvrul fără *Gioconda!*

D a n i e l: Sunt la a treia țuică. Lucia, vezi, masa e gata?

L u c i a: Mélanie, păzește pe Rudolf. Să nu fure, că n-ar mai fi al meu. *(Lucia pleacă sărind ca un copil.)*

C l e o *(privind pe Mélanie):* Vrei să zici să nu-l fure... *Gioconda* e moartă de patru sute de ani.

R u d o l f: Gioconda trăiește, și surîsul ei mi-apleacă

---

[1] Nu, nu, e curatul adevăr. Pe onoarea mea! (fr.).

junghietura, și eu îi cer iertare c-am fost vinovat...

C l e o: Aaa! Rudolf, devii nesuferit cu admirația ta nemotivată.

M é l a n i e: Cînd Rudolf afirmă — și d-l doctor este chezaș — că întîiași dată i-a nimicit ființa, și a doua oară i-a luat mințile, Gioconda trebuie să fie de-o frumusețe neînchipuită.

R u d o l f: Leonardo da Vinci nu e pictor. Ceea ce a făcut el nu e pictură. E artă, e știință, e morală, săltate pe culmea unde omenirea va năzui totdeauna și niciodată n-o va atinge! Dumnezeu a zidit lumea în șase zile. În a șaptea s-a odihnit, și a zis oamenilor: „V-am făcut, faceți și voi!“ Și de mii de ani omul imită slugarnic natura. Divinul Leonardo a împins mai departe opera Atotțiitorului. El a rupt proporția dintre materie și spirit, și, dînd sufletului puterea d-a cîrmui lumea, a trecut dincolo de legile cunoscute ale vieții. El nu ne arată de unde ar izvorî lumea, ci unde ar trebui să ajungă! Rembrandt e cel mai mare pictor, da Vinci, unicul creator de suflete superioare sufletelor noastre. *Gioconda* e mai vie decît viața: în ea vibrează conștiința umanității viitoare! Ea plutește pe deasupra conștiinței mele ca o a doua conștiință binefăcătoare!

C l e o *(turburată):* Nu pricep în ce stă frumusețea...

R u d o l f: În eternitatea sufletului! Părul castaniu-roșcat, căzînd în lungi cîrlioanțe, fața, în penumbră crepusculară, cu vii și mărunte gropițe fugind în sus...

C l e o *(jucîndu-i ochii de la Rudolf la Mélanie):* O! o!

R u d o l f: ...gura — ca un arc, ceva mai strîns în partea stîngă, ochii — migdalați și pătrunzători, fără sprîncene sau cu sprîncene bălane pierdute în tonalitatea frunții...

C l e o *(aparte):* Bănuiam. Am înțeles!

R u d o l f: ...toate aceste forme dinafară slujesc lui Leonardo numai ca să determine, cu o preci-

ziune matematică, descărcarea celui mai nobil suflet pe care omenirea l-a avut și-l va avea vreodată!

Cleo *(își ascunde nervozitatea sub un surîs prefăcut, repetînd de mai multe ori)*: Da, da, da, da...

Daniel: Mie mi-e foame!

Dr. Lascăr: Mie mi-e sete!

Cleo: Lui Ru-dolf îi e dor...

Rudolf: Dor? De cine?

Cleo *(rîzînd răutăcios)*: De *Gioconda!*

Lucia *(apare și bate din palme)*: La ma-săă!

Cleo: Lucio, bagă de seamă... Rudolf e amorezat!

Lucia *(făcînd haz)*: Ah! Ce bine îmi pare!

Cleo *(întrerupîndu-și frazele c-un rîs forțat)*: De o femeie cu părul roșcat, cu fața arsă, cu fălcile spînzurate într-un surîs continuu... de, de Gioconda, dragă, de Gi-o-con-da...

Mélanie: De sufletul ei, doamnă.

Cleo: De sufletul ei... în carne și oase...

Mélanie: Rudolf a vorbit de toate, numai de frumusețea ei nu.

Lucia *(încet, către Mélanie)*: Nu ți-am spus?... *(Tare și rîzînd.)* Ho-ho! Cunosc slăbiciunea lui Rudolf!

Cleo: O cunoșteai, de azi încolo n-o mai cunoști!

Lucia: *Oncle* Daniel, brațul. Doctorul cu Mélanie. Și Rudolf cu favorita, cu Cleo!

(Daniel cu Lucia pornesc repede. După ei, în același pas, Dr. Lascăr cu Mélanie. Cleo și cu Rudolf abia merg.)

Cleo: Mai încet... Ce te grăbești?

Rudolf *(contrariat)*: Mi-e foame.

Cleo *(forțîndu-se să rîdă)*: Semn bun *(Tărăgănind cuvintele.)* Și cu Gioconda lîngă tine... Spune drept, o iubești?

Rudolf *(brusc)*: Cum, ce zici?

Cleo : Ce surprinzătoare mirare pentru un inocent!

Rudolf *(reculegîndu-se)*: Adevărat. Ai dreptate.

Cleo: Bag de seamă că ție nu-ți plac brunele, ci... *(rîzînd)* pîrlitele... *(Rudolf se impacientează.)* Adică dogoritele de soare.

Rudolf: Dacă mi-ar fi plăcut brunele, n-aş fi ales pe Lucia.

Cleo: Lucia, Lucia... Eh! Lucia e ca un miel blînd şi îmblînzit. Se culcă unde îl pui. Închide ochii şi nu ştie dacă doarme ori e deştept...

Rudolf: A? A? Hî! Intriganto!

Cleo: Am să-mi las părul ca o rudăreasă, să-mi smulg sprîncenele şi să mă tăvălesc pe un stog de coceni, doar d-oi semăna cu... Gioconda dumitale!

(Rudolf vrea să-şi desfacă braţul. Cleo i-l reţine.)

Cleo: Aide, aide, sărută-mă, prizonierule!

Rudolf *(revoltat)*: Cleo!

Cleo: Fiindcă ţi-am zis să mă săruţi?

Rudolf: A, nu, nu! Bine. Să te sărut.

(Cleo îşi pleacă capul. Rudolf o sărută cu răceală.)

Cleo *(închizînd ochii)*: Parc-ai fi dat un ban de două parale unei cerşetoare de pe drum. *(Îl priveşte cu mînie.)* Şi cînd mă gîndesc că te am în palmă ca p-un pui de vrabie căzut din cuib... Dacă te-aş strînge, te-aş omorî!

Rudolf: Un om ca mine nu moare de mîna altuia!

(Se opresc. Se privesc ţintă în albul ochilor. Apoi pornesc. Cleo îşi ridică rochia în care se împiedică.)

Rudolf: Ce rochie exagerată...

Cleo: Rudolf... te iubesc!

Rudolf: Ştiu. Mi-ai mai spus-o.

Cleo *(cu pasiune)*: De două zile mai mult ca oricînd!

Rudolf: De două zile?

Cleo: De cînd a venit Mélanie!

Rudolf *(îşi smulge braţul)*: Eşti o mizerabilă!

La dreapta, o casă cu două caturi. Din ea se vede mai mult o seră de geamlîc albastru. Din seră, o ușă dă pe o platformă de marmoră, de unde, pe cîteva trepte, te cobori pe o terasă mărginită cu o balustradă de gresie verzuie. Din terasă, o largă scară coboară într-un parc cu copaci bătrîni, învăluiți într-o penumbră misterioasă. Un molift își întinde crăcile lui ca de policandru spre zidurile casei. Soarele scapătă spre asfințit. Spre răsărit se bolovănesc nori groși și civiți. Pe terasă, flori și grupuri de trandafiri. Scaune și bănci.

(Petrache netezește, c-o greblă, pietrișul și rînduiește scaunele și băncile.)

Petrache: Frumos, Petrache, că te-a luat mama dracului! Sofia, jupîneasa, adicătele bona, este rea ca o cățea cu pui. Da' conița e bună-bună, că la dumneaei e bine oricum o fi, că nu zice nici cîrc. Atît mi-a poruncit — de două luni, de cînd sunt în slujba boierului — să-mi rad mustățile. Și le-am ras. Ce drac' era să fac? Și m-am făcut de rîs în ochii boierului. Sofia cică așa sunt mai fercheș. *(Rîzînd.)* A dracului pielea pe ea! Că și ea... *(ca și cum s-ar pudra)* la oglindă, uite așa face, uite așa... La noi — la țară, de! — mai ales la mașina de trier, fetele se... Că-i praf, praf, de te orbește... Apoi

aci e pe dos ca pe la noi. La noi fetele se prăfuiesc pe obraz cînd lucrează, aici cînd se gătesc. *(Sofia apare pe platformă. Ascultă la Petrache vorbind singur. Își stăpînește rîsul.)* La noi fetele se spală, bine-bine, de praf, pîn sîn, pe gît, pe obraji, de rămîn roșii ca racul fiert. Aici cucoanele, și So-fi-e-le, după ce se spală își pun cu pămătuful praful pe ochi, pe sprîncene, pe obraji, pe gît. P-ale noastre le pricep de ce se spală, p-astea nu le pricep de ce se murdăresc...

Sofia *(cu glas ascuțit)*: Petrache!

Petrache: Hursuza! *(Netezind cu grebla.)* Porunciți!

Sofia: Petrache!

Petrache *(cît îl ia gura)*: 'Zent!

Sofia: Ce faci acolo?

Petrache: Nu vezi?

Sofia *(necăjită)*: Nu văd!

Petrache *(vesel și dulce)*: La noi s-ar zice că ai avea orbul găinilor...

Sofia *(repezindu-se la el)*: Orbul găinilor? Orbul găinilor? *(Îl ciupește.)* Na! orbul găinilor!

Petrache: Au! au! au! Mi-a dat sîngele! Ca un bujor de frumoasă, ca buba neagră de rea. Femeie în toată legea! Păi bine, fetițo, eu, săărac de mine, numai o dată te-am ciupit, și te-ai făcut foc...

Sofia *(amenințîndu-l cu pumnul)*: Da, dar de unde m-ai ciupit? Răspunde, țopîrlane, de unde m-ai ciupit?

Petrache *(ca un copil vinovat)*: Să mă tai... că nu mi-aș aduce aminte...

Sofia *(ciupindu-l iarăși)*: Nu, nu, nu-ți aduci aminte, nu...

Petrache: Dacă stăteai ca o cadînă, în fața oglinzii... și c-o cămășuță... zău ca o cadînă! Ei, nu fi rea...

Sofia: Mă faci rea? *(Iar îl ciupește.)* Eu rea? Eu rea?

Petrache: Lasă-mă, Sofio, că m-ai încălzit, și eu cînd mă încălzesc...

S o f i a: Să te frig, nu altceva!
P e t r a c h e: Poi, eu, te arz...

(Mélanie și Lucia apar la braț pe platformă. Se opresc și-i privesc zbeguindu-se.)

S o f i a *(dîndu-i o palmă)*: Pentru vorba asta, na!
P e t r a c h e: A! Ai să mi-o plătești! Acuși, acușic, am să te...
S o f i a *(ferindu-se)*: Ce?
P e t r a c h e: ...sărut! *(Petrache o prinde de talie. Sofia se zbate și nu prea-prea.)*
P e t r a c h e: De mi-ai scoate ochii, și tot... *(O sărută cu poftă.)*
S o f i a: Ce făcuși, mă?
P e t r a c h e *(zărind pe Lucia și pe Mélanie)*: D-ale nefăcute! Ne-a luat dracu! Ne văzură conițele!

(Petrache ia grebla de jos, o pune pe umăr și pleacă cu pași întinși, repede și drept, pe după casă. Sofia îl urmează, aprinsă în obraji, cu capul în jos și cu mîinile în buzunarele șorțului alb. Lucia și Mélania descind pe terasă.)

L u c i a: Tineri, Mélanie.
M é l a n i e: Oameni, Lucia.
L u c i a: Servitori, Mélanie.
M é l a n i e: Oameni, Lucia.
L u c i a: Nu văzuși ce palmă îi trase?
M é l a n i e: Nu văzuși cu ce sărutat îi răspunse?
L u c i a: Dar, aci, pe terasă?
M é l a n i e: Da, ar fi putut să se coboare în acest parc misterios.
L u c i a: Cam nesimțitori...
M é l a n i e: Îîî! Lucia, cît de rușinați au plecat!... Tare m-aș prinde că Cleo, în locul ei, dacă i s-ar fi întîmplat ceea ce văzurăm cu ochii noștri, ar fi rîs și ar fi făcut haz.
L u c i a *(pufnind de rîs)*: Cleo?
M é l a n i e: De ce rîzi?
L u c i a: De Cleo... Azi, de dimineață, m-am pomenit cu ea — pe la ora zece, pe la ze-ce — cu ea, care nu se scoală de obicei decît la unsprezece. Și, așa, din senin, începu să-mi spuie că

să bag bine de seamă la Rudolf; că Rudolf — alaltăseară, la masă — se uita cu niște ochi prinși de friguri la tine, Mélanie...

Mélanie *(surprinsă și revoltată)*: Oooo!

Lucia: ...că tu mîncai cu capul în jos ca o mironosiță... că Rudolf, descriind pe Gioconda, ți-a făcut portretul tău... că tu ești a doua conștiință a lui... că pe tine te adoră...

Mélanie: A zis că...

Lucia: Ce, te impresionează? N-o cunoști. E geloasă și pe tine, ca pe orice femeie simpatică lui Rudolf. Eu am ascultat-o rîzînd, atunci ca și acum. Și am întrebat-o: cîte parale o costă pălăria a nouă? A priceput și a plecat îmbufnată.

Mélanie: Ce femeie mică, mică și micșorată de un egoism de fiară!

Lucia: Te-ai supărat?

Mélanie: Nu, scumpa mea Lucia. Aș ierta-o. O iert. Am iertat-o. Fleacuri... Și-a plecat îmbufnată?

Lucia: Îi trece ei pînă duminecă. Duminecă — Sîn-Pietru — ne adunăm cu toții să tragem cu pistolul.

Mélanie: Cine a avut această ciudată idee?

Lucia: *Oncle* Daniel. Ba nu, doctorul Lascăr. E un sportman!... Ș-apoi, această întrecere e obișnuită la noi. Doctorul, de nu înnemerește, face teorii asupra tragerii în țintă. *(Rîzînd.)* Cleo îl combate cu înverșunare și cu aluzii, *je ne vous dis que ça!*[1] *Oncle* Daniel se prăpădește de rîs. Doctorul, cum e el, cu degetul amenințător: „ni-ni-ni-ni"... Rudolf e bun țintaș. Tu tragi?

Mélanie: Înnemeresc uneori.

Lucia: D-aci printr-un carton prins colo, în arini, ai înnemeri? N-ar fi prea departe?

Mélanie: Cred c-ar fi prea aproape, dragă Lucia.

Lucia: Bravo! Cleo are să crape de necaz!

---

[1] Atîta pot să-ți spun! (fr.).

M é l a n i e: Așa de?... A, să nu mai vorbim de nimicurile astea... Ce te faci în vacanță?

L u c i a: Ce-o vrea *oncle* Daniel... Știi că doctorul i-a recomandat lui Rudolf să nu se dea jos de pe vapor... Ostenit... Un început de neurastenie...

M é l a n i e: De neurastenie? Și tu de ce nu pleci cu el?

L u c i a *(c-o ușoară melancolie)*: Nu pot să suport marea... Cum nu m-aș duce?... Și pentru întîia oară mă despart de dînsul...

M é l a n i e *(îmbrățișînd-o)*: Dragă Lucia, buna mea Lucia!

(Rudolf apare pe platformă. Se oprește. Le privește îmbrățișate.)

R u d o l f *(venind la ele)*: Așa vă vreau! Ca doi copii ai mei!... Farmec în cer, farmec pe pămînt? Uitați-vă în ce glorie se pregătește să se culce soarele. Fierb flacările la apus și descresc, depărtîndu-se, pîn' la luciul unei poleieli în care se scaldă frunzele copacilor încremeniți. Și ce posomorîre s-a pus la răsărit! Aș vrea să privesc acest clarobscur, ținîndu-vă de mîini, pînă voi uita că sunt și voi înceta d-a mai fi! E atîta mister în acest colțișor de pădure, că parcă fiece copac ar adăposti o crimă!

L u c i a: Mélanie, cum te uiți?

M é l a n i e: Vreau să înțeleg ce spune...

L u c i a: Ei, de multe ori tace cu săptămînile...

M é l a n i e *(pe gînduri)*: Tăcerea este mai cuprinzătoare ca cuvîntul.

R u d o l f *(c-o veselie tristă)*: Vorba e trecutul. Cu cît taci mai mult, cu atît ai mai mult de spus... Și e atît de frumos! Lumina, culcîndu-se, atrage după ea întunericul plin de basme bătrînești, care te sperie...

M é l a n i e: Dacă ai de ce te speria...

R u d o l f: Ce om să nu aibă un pic de mustrare, o stafie a conștiinței, îndată ce lumea adoarme împrejurul lui?...

(Petrache vine repede.)

P e t r a c h e: Coniță, tilifonul!

L u c i a *(zîmbind):* Ei, ce vrea?

P e t r a c h e: Vă cheamă, coniță!

L u c i a *(rîzînd):* De unde știi? Ai vorbit tu la tilifon?

P e t r a c h e: Duce-s-ar pe pustii!... Mi-a spus dumneaei, bona, de...

L u c i a *(imitînd un sărutat):* A d-adineaori?

P e t r a c h e *(rușinat, pune ochii în pămînt):* Hî-hî...

L u c i a: Du-te, că viu. *(Petrache pleacă umilit.)* Vă las... *(Rîzînd.)* Cînd m-oi întoarce, să vă găsesc în parcul unde se comit crimele... Mélanie, nu te mai uita așa!... Tu nu-ți închipui cît de bine îmi pare că Rudolf te iubește!

M é l a n i e: Îți pare bine că...

L u c i a: Da.

M é l a n i e: Am deosebită considerație pentru...

L u c i a *(rîzînd):* O-o-o! considerație!

M é l a n i e: Mai ales de cînd mi-a spus că țăranii mei au dreptate.

L u c i a *(plecînd nebunatic):* La revedere!

R u d o l f *(surîzînd trist):* În orice despărțire este o primejdie...

M é l a n i e: Cu tine, Rudolf, aș înfrunta orice primejdie!

R u d o l f *(prins d-o veselie nestăpînită):* Adevărat? Adevărat? Mai zi o dată! să te mai aud o dată!

M é l a n i e *(mirată):* De ce să mă mai auzi o dată?

R u d o l f *(luîndu-i brațul):* Ce frumoase sunt minunile tale, Doamne! Niciodată natura n-a fost mai împodobită ca în minutul acesta! Ai crede că o mînă de silfă s-a jucat cu frunzele copacilor, stropindu-le cu aur. Ce frumusețe...

M é l a n i e: Mîndră și nepăsătoare.

R u d o l f *(cu pasiune):* ...am aci, lîngă mine!

M é l a n i e: În fața noastră, Rudolf.

R u d o l f: În fața noastră, Mélanie... Și ce viață uriașă, care mă îneacă...

M é l a n i e: Te îneacă?

R u d o l f: Așa zisei? N-am vrut să zic așa... care îmi

sporește și îmi dă înțelesul vieții!... De patru secole nu s-a simțit ce simt eu astăzi!

Mélanie *(intrigată):* Și ce s-a simțit acum patru secole? Și ce simți dumneata astăzi?

(Rudolf și Mélanie se opresc la prima treaptă care coboară în parc.)

Rudolf: Nimic... Crezi în metempsicoză?... Crezi în revenire?

Mélanie: Eu? Nuu.

Rudolf: Dacă ai crede, te-ai înțelege mai bine.. Ai trăit în antichitate, înainte de dărîmarea primului Pantheon...

Mélanie *(rîzînd):* O, nu mi-aduc aminte...

Rudolf: ...ai trăit în Italia către sfîrșitul secolului al XV-lea și trăiești astăzi în România... *(Cu entuziasm.)* În tine este forța eternă cu durerile străvechiului trecut și cu speranțele indefinitului viitor!

Mélanie *(surîzînd trist):* În mine ce a fost s-a dus, și ce s-a dus nu se mai întoarce...

Rudolf: Șîît! Nu-ți insulta obîrșia și menirea ta divină!

Mélanie *(scuturîndu-l de braț și rîzînd):* Rudolf, ce sunt copilăriile astea? Mă faci să rîd cu lacrămi ascultînd glumele pe care mi le spui.

Rudolf: Să rîdem, Mélanie! Să umplem parcul cu hohotele noastre! *(Strînși unul lîngă altul, coboară în parc. Nu se mai văd. Mélanie continuă rîsul cîteva momente. Se aude Mélanie strigînd: „A! Rudolf, ce-ai făcut?" Mélanie, emoționată și roșie, se întoarce repede pe terasă. După ea, Rudolf, palid și c-o respirație precipitată.)*

Rudolf *(aiurit):* Ostenită?

Mélanie *(stăpînită și aspră):* Nu. De ce aș fi?

Rudolf: Așa de repede suiși scările...

Mélanie *(măsurîndu-l cu ochii):* Mai ușor aș sui un deal c-o povară în spinare, c-o greutate pe suflet decît aș coborî la vale.

Rudolf: Greutate pe suflet?

Mélanie: Rudolf, îmi vorbiși pînă acum... Parcă

eram într-o luntre pe o apă răscolită. Luntrea se clatină și sufletul meu se scufundă în negura valurilor. Valurile erau formulele dumitale oratorice în care îmbrîncişi o biată ființă fără apărare. Și, înghițindu-mă abisul, sufletul meu zvîcni și mă trezii din acel vis urît.

R u d o l f *(palid și emoționat):* În mine să fie doi oameni? Ce zice, ce simte și ce face unul să nu știe celălalt?

M é l a n i e: Nu! Sunt două conștiințe!

R u d o l f *(tresărind):* Nici una! Nici una! Aveai dreptate... Voiam să-ți spun că te iubesc ca p-o soră...

M é l a n i e: Iubirea se mărturisește între părinți și copii, între soți și soție *(c-un glas care arde)* sau între...

R u d o l f *(umilit):* Voiam să-ți spun că te-am sărutat, ca p-o soră, fără să vreau...

M é l a n i e: La vîrsta noastră, p-o soră n-o săruți ridicînd-o în brațe, n-o săruți cu atîta patimă, n-o săruți luînd-o de gît ca și cum ai fi vrut s-o strangulezi... Ș-apoi pe o soră n-o săruți fără să vrei, și n-ai avea nevoie să-i explici pentru ce ai sărutat-o...

R u d o l f: Te-am văzut tresărind...

M é l a n i e *(cu asprime):* M-ai văzut cutremurîndu-mă! și te-am văzut palid ca p-un vinovat prins asupra furtului!

R u d o l f: Mélanie, nu m-ai înțeles... Și te rog să mă ierți...

M é l a n i e: De ce să te iert dacă nu te-am înțeles?

R u d o l f: Nu te-am sărutat pe tine... *(Mélanie vrea să protesteze.)* Nu, nu, ci pe *cealaltă!*

M é l a n i e *(îl apucă de umeri și-l zguduie puternic):* A! Rudolf, ai nevoie să te îngrijești!

R u d o l f *(covîrșit de emoțiune):* Nu sunt nebun, ci nefericit!... Ordinea vremii mi se răsturnă în minte. Prezentul se topi în trecut și trecutul ieși pe deasupra. Trăii o clipă timpurile lui Cezar Borgia. Și *ea* — cealaltă — porni din cadru, ieși din bibliotecă și se prinse ușurel de brațul

meu, *ea*, femeia scoasă, nu din valurile mării, ci din nepătrunsa plăsmuire a lui Leonardo da Vinci... Mă uitai la brațul meu. Era *ea!* O sărutai. Erai tu!

M é l a n i e *(clătinînd din cap)*: Am înțeles. Mîine, plec.

R u d o l f *(tremurînd)*: Mîine?

M e l a n i e: Da!

(Lucia apare în ușa serii, veselă. Se apropie de Rudolf și de Mélanie cu complimente de fetiță zglobie.)

R u d o l f *(c-o liniște de nebun)*: Lucia, dragă Lucia, mîine pleacă Mélanie...

L u c i a: Bravo! Galant ești! Mi-anunți plecarea ei cu nepăsarea cu care mi-ai anunța c-ai cîștigat un proces.

M é l a n i e: Rudolf mîine mă va duce la gară la 5 fără 10. Mi-a făgăduit. Și sper că domnul Rudolf este un bărbat care știe să-și ție orice cuvînt, ca și cuvîntul pe care ți l-a dat în fața oamenilor ș-a lui Dumnezeu.

L u c i a: Cum? Rudolf și-a?... De opt ani nu m-am încălzit la surîsul tău, și-acum, cînd te am aci, cînd abia începui să te sărut c-o dragoste pe care n-o simț decît în sărutările lui Rudolf... să pleci? A! să nu mai vorbim! *(Mélanie vrea s-o întrerupă.)* Sîîît! Să-ți poruncesc și eu, că destul mi-ai poruncit tu!

M é l a n i e: Să-ți spuie Rudolf dacă nu am motive...

R u d o l f *(îngăimat)*: Motive?... Da... Da...

L u c i a *(complimentînd ironic pe Rudolf)*: Te rog, domnule Rudolf, binevoiți a ne comunica motivele doamnei!

R u d o l f: Mélanie... pretinde...

M é l a n i e: Pretind?

R u d o l f *(abătut)*: Mélanie invoacă moșia, bucatele, treierul, ogoarele...

L u c i a: Ta-ta-ta-ta... Moșia? În dijmă la țărani. Ei strîng bucatele, ei le cară la mașină, ei le treieră, ei... *(Mélanie dă să protesteze.)* Nu mi-ai scris?

M é l a n i e: Nu zic nu...

L u c i a: Dacă nu zici nu, zici da!... Și ce mi-ai făgăduit?

M é l a n i e: Că am să stau o săptămînă.

L u c i a: Și eu ce ți-am răspuns?

M é l a n i e: Tu?... O lună, cel puțin...

L u c i a *(agitată):* Rudolf... de ce taci?... Ascultă, Mélanie, mie nu mi se pare că ceea ce îngăimează Rudolf...

R u d o l f *(torturat):* Eu nu zic nimic, draga mea...

L u c i a: Fiindcă nu zici nimic, de aceea mi se pare monstruos! *(Emoționată.)* Nici n-am apucat să-i zic „baba", să vorbesc cu „domnișoara" și să ștrengăresc cu „copila"! Nici n-am început să-mi retrăiesc trecutul, cînd veneam sîmbetele de la pension, eu cu cărțile ferfeniță, ea cu cărțile îmbrăcate în albastru, cînd mă temeam numai de surîsul ei, cînd ei mă spovedeam înghițindu-mi lăcrămile mele!... *(Cu lacrămi în glas.)* A! nu, Rudolf, nu! Dacă o lași să plece, să știi că mi-ai făcut prima durere... Și-ți aduci aminte ce ți-am spus într-o zi: „Rudolf, prima durere este poarta pe care încap toate celelalte!"

R u d o l f *(căzînd pe un scaun):* Te rog, Mélanie, te rog!

M é l a n i e: Ordinea vremii s-a răsturnat o dată și se poate răsturna și altă dată...

L u c i a *(întorcîndu-se cu spatele spre Rudolf):* A? Vorbiți ca un sfinx! Ce e asta?

(Rudolf întinde mîinile rugător spre Mélanie.)

M é l a n i e *(înroșindu-se):* Spusei adineaori lui Rudolf că satele dinprejurul satului meu încep să se turbure. Mi-e teamă de un alt 907...

L u c i a *(revenind la veselia ei):* O-ho! D-ar fi așa, ar fi să stai, iar nu să te duci... *(Ca și cum ar povesti o veche poveste.)* „A plecat odată Titiribimbiri să fure pe Titiribimbira, și Titiribimbiri întîlnind pe Titiribimbira"... Ah, ții minte cum îmi povesteai? *(Mélanie, înduioșată, dă din cap.)*

Și eu, cu capul în poala ta... Ții minte?... „Și Titiribimbiri înhăță de rochiță pe Titiribimbira"... Ce rochiță avea?

M é l a n i e: Rochița-rîndunicii.

L u c i a: Da. „Și Titiribimbiri îi strivi rochița. Și Titiribimbira căzu leșinată de pe cal... Un cal miic-mic-mic"... Ți-aduci aminte?... O-ho-ho-ho...

(Lucia își ia fața în mîini și rîde nervos și-năbușit.)

R u d o l f *(sculîndu-se de pe scaun, șoptește Mélaniei):* Ce a fost nu va mai fii! Fie-ți milă d-acest copil nevinovat! *(Înțelegînd că Mélanie s-a învins.)* Lucia, Mélanie nu mai pleacă!

(Lucia sare la gîtul Mélaniei ș-o sărută de mai multe ori, apoi se retrage speriată.)

L u c i a: Cum? Două lacrămi în frumoșii tăi ochi? Ce ai, spune-mi ce ai, dulce lumină a ochilor mei din cap!

(Rudolf își frînge mîinile chinuit.)

M é l a n i e: Plîng de bucurie, de bucuria mea și a ta...

(Daniel coboară treptele de la platformă. Lucia aleargă înaintea lui.)

L u c i a: *Oncle* Daniel, ce-mi dai să-ți spui?

D a n i e l: Un sărutat.

L u c i a: Numai atît?

D a n i e l: Două.

(Lucia își suge gura în semn de nemulțumire.)

D a n i e l *(lui Rudolf):* Da' ce ai tu, de ești așa de palid?

R u d o l f: Poate că unde mă plimbai prea repede prin parc.

D a n i e l: Singur.?

R u d o l f: Nu, cu Mélanie.

D a n i e l: O! cu țăranca asta picioare să ai! *(Mîngîind pe Mélanie.)* Nu vedeți ce prăjită de soare și ce pietroasă e? Ca la o piersică carnea pe ea.

L u c i a: Ca un măr domnesc... *Oncle* Daniel, mi-e milă de tine. Să-ți spui. Mélanie nu mai pleacă mîine.

D a n i e l: Ce-ce-ce? Nu mi-ar fi trecut prin cap asemenea bazaconie! *(Rîzînd.)* Î-î-î, proasto! Și tu ai crezut?

M é l a n i e: Aș fi plecat dacă n-aș fi auzit un cuvînt...

L u c i a: De la mine... Nu e așa?... I-am amintit istorioara cu Titiribimbiri — de mult, de mult — pe care ea mi-o povestea c-un glas așa de dulce, că-mi părea rău cînd se isprăvea ca d-o muzică îngerească...

D a n i e l: Te cred, te cred. În „Titiribimbiri" e muzica copilăriei noastre, e muzica copilăriei voastre, muzica urmașilor noștri. Dumnezeu, zidind lumea, cu toate vietățile ei, i-a pus pe frunte pecetea copilăriei. Și orice am face, copii rămînem. Popoarele care se duc pier de infantilism.

L u c i a *(rîzînd)*: O-ho-ho! *Oncle* Daniel sentimental!

(Daniel o apucă de gură și cu un deget îi apasă ușurel nasul.)

D a n i e l *(îngînînd-o)*: Ai? *Oncle* Daniel sentimental... De ce n-ar fi?

(S-aude semnalul unui automobil. Petrache sosind repede.)

P e t r a c h e: Coniță, conița Cleo.

L u c i a: Poftește-o încoa.

P e t r a c h e *(mucalit)*: Nu poate. O strînge rochia. Are una și mai și. E înțepenită în otomobil. Cu mîna întinsă p-o umbreluță numai orbotă. Parcă ar fi Ioșca al nostru pe capră.

(Daniel și Lucia pufnesc de rîs. Mélanie zîmbește. Rudolf stă pe gînduri.)

D a n i e l: Lucia, să văd și eu pe Ioșca al nostru.

P e t r a c h e: Zău, boierule, taman ca Ioșca.

(Daniel și Lucia se duc făcînd haz. După ei, Petrache, ca un soldat.)

M é l a n i e: Rudolf, Rudolf, nu știi ce făcui pentru dumneata. Nu-ți dai seama ce jertfă am făcut! Am mințit! Pentru întîiași dată am mințit!

R u d o l f: Îți mulțumesc, Mélanie *(îi sărută mîna)*, îți mulțumesc!

M é l a n i e: Ca să te acopăr pe dumneata, am mințit!

R u d o l f: Ca un doctor blajin care pleacă surîzînd de la capul unui bolnav și spune familiei că sunt speranțe, știind foarte bine că a doua zi scumpul lor bolnav va închide ochii de veci...

M é l a n i e: Nădăjduiesc că e numai o simplă comparație, că muribundul nu ești dumneata, Rudolf...

R u d o l f: Nu știu...

M é l a n i e: Cum, nu știi?... Dar îmi spuseși c-avuseși un moment de rătăcire...

R u d o l f: Aș vrea să fi fost...

M é l a n i e: ...un vis urît...

R u d o l f: Vis? da! Urît? Nu!

M é l a n i e: ...un vis din care te-ai deșteptat...

R u d o l f: Aș vrea!

M é l a n i e *(energic)*: Dacă ești om întreg, trebuie să vrei ceea ce ești dator să vrei!

R u d o l f *(izbindu-se cu palmele peste obraji)*: Sunt cum sunt, sunt cum mi-a fost scris să fiu!

(Mélanie, înduioșată, îi strînge o mînă în mîinile ei.)

M é l a n i e: O, ce faci, Rudolf!

R u d o l f: Mă pedepsesc. Recunosc c-am greșit.

M é l a n i e *(blînd)*: Da, Rudolf. Recunoști. În mustrarea ta, încetul cu încetul vei găsi alinare. Pleacă cît mai grabnic. Pe mare este atît de frumos! Cerul atît de înalt...

R u d o l f *(oftînd)*: Și marea atît de adîncă! Cîte avuții n-a înghițit! Cîte iluzii! Cîte deziluzii!

M é l a n i e: Cum vorbești!

R u d o l f: Și cum privești! Parc-ai fi *ea!* ești chiar *ea!*

M é l a n i e: Iar Gioconda? Mă faci să am oroare de Gioconda!

R u d o l f: Tu, de *ea!* Tu, de tine? *Ea* de *ea* însăși? Sunteți una și aceeași. Sufletul tău este sufletul *ei*. Sufletul *ei* este sufletul tău. Portretul *ei* este portretul tău, și tu ești portretul *ei*, mai viu decît a putut să-l creeze geniul lui Leonardo da Vinci!

M é l a n i e: Glumești, Rudolf.

R u d o l f: Aș vrea să glumesc... *(Văzînd că Mélanie se întunecă.)* A, nu! Glumesc, Mélanie.

M é l a n i e: Dacă glumești, pleacă și uită-mă.

R u d o l f: Voi pleca pentru totdeauna...

M é l a n i e: Pentru totdeauna?

R u d o l f *(clătinîndu-se)*: Ca să te pot uita... Sunt obosit, Mélanie... Sunt obosit, tocmai cînd îmi ceri să sap cu mîinile mele o groapă adîncă, unde să așez nefericitul meu suflet, mort și reînviat în clipa cînd apăruși ochilor mei...

M é l a n i e: Știu, eu sunt de vină! Fără să vreau sunt vinovată!

R u d o l f *(într-un fel de extaz)*: Fără să vrei te-ai născut, ai crescut fără să vrei și semeni ca două picături de apă, fără să vrei, cu *ea*, cu femeia al cărei rob aș vrea să fiu o eternitate întreagă... Tu nu ești de vină, ci fatalitatea care cîrmuiește — și astăzi! — destinele unei lumi nefericite! *(Mélanie cearcă să-l întrerupă.)* Te rog... Te rog... Dă-mi voie să spun ce vreau. E uriaș ceea ce vreau! Vreau să te uit!

M é l a n i e: Da, da, scumpul meu Rudolf! Marea pe care vei pluti este destul de adîncă și destul de lacomă. Ea va înghiți fatala mea imagine! Vuietele, valurile, vremea și uitarea ta o vor înfășura de veci, dîndu-mi mie odihna nevinovatei mele conștiințe!

R u d o l f: Peste trei zile plec. Și nu știu ce-ți voi zice: adio sau la revedere...

M é l a n i e *(radioasă)*: A d i o!

R u d o l f: Despărțirea a început înainte de a te cunoaște... *(Deschide brațele. Mélanie face o mișcare ca și cum ar fi atrasă.)* Da, da, e singurul și cel din urmă ajutor pe care ți-l cerșește sufletul meu laș! *(Se îmbrățișează.)* Și nu știu pe cine am îmbrățișat! Și nu știu cui i-am zis *adio* și cui la *revedere*...

Pe aceeaşi terasă. E înnorat. În ramurile copacilor, cîteva cartoane albe, cu cercuri concentrice. Mai multe scaune. Pe jeţurile lor, perne de mătasă de diferite colori stinse. Pe partea dreaptă şi alături de balustradă, o bancă. În mijlocul terasei, o masă de stejar. Pe masă, două cutii cu pistoale.

(Lucia şi Mélanie conversînd. Lucia, expansivă. Mélanie, tristă.)

L u c i a: Azi e Sîn-Pietru. Cît e de cînd veniși la noi?

M é l a n i e: O săptămînă.

L u c i a: O zi, o oră, un minut, Mélanie! După opt ani de absență, în fiece zi parcă te-aş vedea întîia oară. Nopţile tresar din somn: „Vine Mélanie!" Azi-dimineaţă sării din pat. Mă uitai la pendulă. Ora cinci. Mi-adusei aminte că tu sosiseşi de şase zile. Rudolf dormea ca un copil rupt de oboseală. Mă lăsai binişor pe pat şi adormii cu gîndul că tu eşti în odaia d-alături.

M é l a n i e *(pe gînduri)*: În odaia d-alături...

L u c i a: Diseară nu te las. Mi-ai făgăduit o părticică din basmele de odinioară. Să aud iarăşi picurînd misterios de pe buzele tale: „Înşir-te, mărgărite, pe lungi fire răsucite"... Da? Da?

M é l a n i e: Da...

L u c i a: La ce te gîndești? Și diseară să ne facem ostenite, fără să fim. Eu să casc, tu să caști. Eu să plec capul pe umărul tău, tu să pleci capul pe umărul lui Rudolf...

M é l a n i e: Pe umărul lui Rudolf?

L u c i a: Da. Și *oncle* Daniel de colo: „Da ce-aveți voi?“ „Noi? Nimic.“ „Eee, a venit moș Iene pe la gene... Ai?... Hoțoaicelor!... Vă las, mă duc nițel la club...“ *(Ca și cum ar cînta.)* Și noi să rămîneam tustrei!

M é l a n i e: Tustrei...

L u c i a: Și să ne-așezăm pe covor. A, nu știi ce bine e pe covor! Ș-așa, tu să începi. Eu cu capul în poala ta. Eu d-o parte și Rudolf de cealaltă... Ce, nu vrei? Tu nu-l iubești?

M é l a n i e: Eu? Îl admir...

L u c i a *(rîzînd):* Cine îl supără cu dragostea ei e Cleo... O veche slăbiciune. ...Ar fi dorit să-l ia în căsătorie...

M é l a n i e: Ar fi fost rău.

L u c i a *(repede):* De ce?

M é l a n i e: Cum, de ce? N-ar mai fi fost al tău...

L u c i a: Da, așa e. La asta nu m-am gîndit. Și mi-e imposibil să mă gîndesc. Eu nu-mi închipui cum am putut trăi fără el înainte de a-l cunoaște. El văzuse pe *Gioconda*, a putut trăi... Dar eu?...

M é l a n i e *(ca și cum ar visa):* El văzuse pe *Gioconda*...

L u c i a: Tu semeni grozav cu Gioconda.

M é l a n i e *(cu vioiciune):* Eu cu Gioconda? De fel!

L u c i a: Părul roșcat, inelele acestea care cad la vale... Sprîncene bălaie...

M é l a n i e: De loc!

L u c i a: Gura ca un arc răsturnat în sus. Gropițele de pe obraji ca niște umbre fumurii și fugitive. Surîsul continuu chiar cînd ești tristă...

M é l a n i e *(cu asprime):* De loc, de loc, Lucia! *(Îndulcind tonul.)* Să vorbim de altceva. Nu ți se pare ție că Rudolf e slăbit?

L u c i a: Da, e ceva mai slab, dar și mai vesel... Adoarme cu greu...

M é l a n i e: La masă mai mult vorbește decît mănîncă...

L u c i a: E așa de expansiv!... Î, somnul trebuie să fie pricina. Alaltăieri noapte s-a deșteptat speriat. Ș-am vorbit mult, mult, între altele și de asemănarea ta cu Gioconda. *(Melanie face un gest neastîmpărat.)* Ce curioasă ești tu cînd îți mărturisesc că semeni cu un tip adorat de Rudolf! *(O ia de gît ș-o sărută.)* O! Gioconda! Gioconda! *(Îi trece binișor mîna peste ochi.)* Nu te mai uita așa... I, nu, nu, nu mai, mi-e frică!

M é l a n i e *(tristă)*: Buna mea Lucie, naivă te-am lăsat, naivă te găsesc...

L u c i a: Tu ești mai frumoasă și mai tînără!

(Rudolf apare pe platformă. E palid și d-o veselie exagerată.)

R u d o l f: Ca *Simfonia pastorală* din Beethoven! Cucul se ia la întrecere cu mierla... Mi se pare că nu e mierla... Ah! mi-e totuna!... Dacă picioarele mele s-ar fi supus dorinței mele, aș fi fost lîngă voi mai-nainte de a deschide gura...

(Rudolf se repede la ele.)

L u c i a: Rudolf, uită-te la mine... Ești în adevăr mai slab...

R u d o l f: Sunt fericit. Sunt vesel. Veselia mă inundă și dă pe dinafară... Nu e așa, Mélanie?

M é l a n i e: Aș dori să fii mai altfel.

R u d o l f: Mai altfel, cum? Să nu fiu eu?

M é l a n i e: Să fii mai mult al tău.

R u d o l f: Mai mult decît al meu, Mélanie!

(Petrache apare pe platformă.)

P e t r a c h e: Coniță, boieru ăl mare nu-ș' ce vrea. Întreabă de dumneata.

(Lucia îi face semn să plece, apoi așează pe Rudolf și pe Mélanie pe două scaune alăturate.)

L u c i a: Aici, tu, și aici dumneata! Și să stați așa ca doi copii părăsiți. *(Sărută pe Mélanie.)*

Î-î-î-î, obrazul din stînga, cu gropițele lui, e mai dulce ca cel din dreapta. Rudolf, să nu te atingi de cel din stînga...

(Lucia suie repede treptele de la platformă, deschide ușa, dispare și apare de două ori.)

L u c i a *(rîzînd):* Rudolf, Mélanie te admiră!
R u d o l f: Da?
L u c i a: Și te iubește!

(Lucia închide ușa cu zgomot. Rîsul ei răsună în seră și se pierde în celelalte odăi. Din ochii lui Rudolf încep să pice lacrămi mari una cîte una.)

M é l a n i e: Rudolf!
R u d o l f: O! Sunt bolnav!
M é l a n i e: Suferi?
R u d o l f: Grozav!
M é l a n i e: Și de ce suferi?
R u d o l f: Pentru că nu pot să te uit. Pentru că îmi va fi peste putință să te uit. Pentru că peste trecutul meu s-a pus o noapte neagră ca păcura. Sufer de a doua conștiință!
M é l a n i e *(c-o revoltă conținută):* Oh! a doua conștiință!
R u d o l f: În sufragerie, *ea*. În odaia de culcare, *ea*. În birou, *ea*. În bibliotecă, *ea*. Mă prigonește cu surîsul *ei* glacial și mă biciuiește cu ironia *ei* ascuțită. Noaptea, cînd închid ochii, în imaginația mea zdruncinată, o văd, o rog, îi cerșesc îndurare. Și *ea*, în loc să aibă milă de mine, își multiplică gropițele fumurii — alunecînd de la bărbie în sus — și mă disprețuiește, ca și tine în acest moment!
M é l a n i e: O, Rudolf, eu te admir, nu te disprețuiesc.
R u d o l f *(c-o emoție crescîndă):* E o săptămînă de cînd mă judecă *cea din perete*, și tu nu puseși măcar o dată surîsul tău între *ea* și mine, ca să scapi pe acela pe care zici că-l admiri de o tortură neînchipuită!
M é l a n i e: Desigur, e o fatalitate care mă prigonește! *(Revoltată.)* Soarta m-a mîzgălit cu o

mască de care am oroare!... Eu sunt moartă!

R u d o l f *(acoperindu-şi faţa cu mîinile):* Şi eu te iubesc!

M é l a n i e: Vorbeşti o limbă pe care n-o înţeleg. Iubirea, cu fioroasele ei ameţeli, cu jurămintele etern trecătoare, cu zvîcneli de inimă dezordonate, cu aşteptări pe furiş, cu sărutări nesfîrşite, cu îmbrăţişări nebuneşti, cu... cu... cu căderi şi ruşini, e o amintire de care roşesc şi mă scutur! Sunt om, nu mai sunt femeie! Din femeie n-a rămas nimic! *(Cu violenţă şi dispreţ.)* Carnea aceasta, pusă pe mine în neştire, este nesimţitoare la plăceri, este carcera unui biet suflet lepădat de chinurile lubricităţii!

R u d o l f: Tocmai de acest suflet sunt robit! Iubirea mea este un cataclism ş-a distrus din mine orice pic de împotrivire!

M é l a n i e: Ascultă-mă, Rudolf. Sunt de piatră! Sunt ca o statuă care ar fi pornit din atelierul unui sculptor. Atît mai rău pentru cine ar îngenunchea înaintea ei. L-ar strivi fără să se uite pe cine a luat în picioare. Marmoră rece la durerile, ca şi la fericirile pricinuite fără voia ei!

R u d o l f: Statuă? Bine. Moartă? Poţi omorî, moartă nu! Dumnezeu să fi zămislit o asemenea minune ca să-şi bată joc de ea?

M é l a n i e: Eşti orb!

R u d o l f: Lumea toată, afară de mine!

M é l a n i e: Mi-e peste putinţă să împărtăşesc nebuniile tale!

R u d o l f: O! atunci toate s-au sfîrşit, căci cu mine totul se va sfîrşi pentru mine!

M é l a n i e *(tresărind şi scăzînd glasul):* Rudolf, o! Rudolf, am sosit cu bucurie în mijlocul vostru şi am căzut într-o cursă...

R u d o l f: Cursă? Nu te-am cunoscut pînă acum. Cine ţi-a întins-o?

M é l a n i e: Mona Lisa!

R u d o l f *(se cutremură şi se strînge):* Da, da, aşa

e! Te-am cunoscut înainte d-a te vedea... Mona Lisa! Fatalitatea! Suntem jucării în ghearele ei! Muşte în pînza păianjenului!

M é l a n i e *(îi întinde mîna):* Rudolf, sunt singură, nu am pe nimeni. Îți cer ție să mă aperi contra ta, la tine, în casa ta.

R u d o l f: Cere-mi orice. Să-mi tai o mînă. Să-mi scot ochii. Acum dacă vrei...

M é l a n i e *(luîndu-l de mîini):* O! nu!

R u d o l f: Tot ce atîrnă de viața mea, supusă voinței tale, voi face. Ca să nu te iubesc să nu-mi ceri, căci e mai presus de voința mea și a ta, mai presus de existența mea fără sens și de fericita ta existență.

M é l a n i e *(blajin și cu căldură):* Bine, Rudolf, bine. Să-mi închipui c-aş fi femeie ca toate femeile, cu uşurinți, cu zădărnicii, cu capriții și cu patimi. Ei, cum aș putea să pătez eu, eu, casa în care am deschis ochii, de care mă leagă amintirile copilăriei nevinovate, în care am crescut cu Lucia sub binecuvîntările unchiului Daniel?

R u d o l f: Nu știu.

M é l a n i e *(cu căldură):* Lucia, vara mea, Lucia, copilul blond, frumos și curat...

R u d o l f: Știu!

M é l a n i e: ...Lucia, care ne prinde mîinile una într-alta, care ne mîngîie, ne sărută și forțează să ne sărutăm...

R u d o l f *(sufocat):* Știu! Știu!

M é l a n i e: ...Lucia, al cărei cuvînt e lumină și adevăr, a cărei menire e jertfa de sine, al cărei unic bine pe pămînt ești tu, Rudolf...

R u d o l f: Știu, știu, la ce-mi mai spui?

M é l a n i e: ...pe îngerul acesta care d-atîtea ori, în puterea nopții, s-a plecat ca o lumină pe dasupra mea, și m-a învelit, ca să nu răcesc, și mi-a mîngîiat ușurel părul, ca să nu visez urît, spune, Rudolf, spune, ce-ai zice tu, și ce-ar zice lumea dacă, c-o cruzime de isterică,

l-aș călca în picioare, și, dînd foc casei voastre, l-aș preface în cenușe?

R u d o l f *(apăsîndu-și fruntea cu amîndouă mîinile și cu glasul sugrumat):* Ah! mi-e cu neputință să mă gîndesc!

M é l a n i e *(exasperată):* Tu-mi ceri să ucid un copil, un copil care ar dormi și ar visa surîzînd! Ea ar dormi pe cînd noi ne-am tăvăli într-o iubire spurcată! Ea ar visa surîzînd, pe cînd noi i-am înfige cuțitul drept în inima ei curată!... Am fi niște lași! lași! lași!

(La fiece cuvînt de „lași!" lui Rudolf îi cade capul în jos, ca și cum ar primi trei lovituri de măciucă.)

R u d o l f *(cu glasul stins):* Înainte d-a te vedea, așa ar fi fost...

M é l a n i e: Ce s-a schimbat după ce m-ai văzut, ca să nu fii cum ai fost?

R u d o l f *(reculegîndu-se. Cu o energie sălbatică):* Eu m-am schimbat! Ființa mea de ieri s-a schimbat! Un alt om s-a născut din propria lui ruină. Ce am fost nu mai sunt! Sunt fără trecut. Raporturile vechi, șterse din amintirea mea. Și, cine știe, or fi fost ori n-or fi fost?... Sunt liber și fără libertate, ca un bolid scos din atracția slăbită a unui soare și gonind drept și vertiginos către un alt soare. Suntem robii destinului. El, pentru noi, dezgrădinează rădăcinile cele mai adînci, răstoarnă toate piedicile, și, apăsîndu-ne pe grumaji, ne îngenunche înaintea ființei pe care a fost fatal s-o adorăm!... De șase zile mă smîcesc zadarnic, crezînd, ca pînă acum, că omul e liber să se hotărască, și de șase zile o putere imensă taie, rupe și distruge legăturile ferecate de altădată... Datoria, binele și frumosul, pe care mă sprijineam cîrmuindu-mă, acum sunt scrum, și mă trezesc ca un nefericit erou fără armuri, pierdut ca într-un extaz religios în fața sufletului tău etern, Mélanie!

M é l a n i e: Oh! mi-e milă, mi-e milă de tine, Rudolf!

R u d o l f: Și dacă ți-aș spune în ce torturi te iubesc...

M é l a n i e: Te-aș urî, Rudolf!

R u d o l f: Și dacă ți-aș spune că peste ura ta iubirea mea trece crescînd, care ar fi cuvîntul tău de pe urmă?

M é l a n i e: Te disprețuiesc, Rudolf!

R u d o l f: A! Asta, nu! Ar fi împotriva destinului!

M é l a n i e: Te disprețuiesc ca pe orice om care și-ar ascunde sărăcia sufletului...

R u d o l f: Aaaa!

M é l a n i e: ...sub niște vorbe goale ca să sune plăcut femeilor păpuși!

R u d o l f: Aaaa!

M é l a n i e *(cu mînie)*: O! mi-e silă de tot ce am admirat în tine... Ți-am spus că nu vreau fiindcă nu pot, acum îți spui că dacă aș putea, n-aș vrea!

R u d o l f: O-ho-ho-ho! Destinul, în perversitatea lui, a aprins o lume nouă numai pentru mine, lăsîndu-te pe tine cu cea veche și cunoscută! *(C-o liniște de convalescent.)* Desigur, mîine pleci.

M é l a n i e: Hotărît.

R u d o l f: Și eu rămîn.

M é l a n i e: Firește.

R u d o l f: Pînă mîine... mai stai...

M é l a n i e: Dorești să plec chiar acum?

R u d o l f: A, nu! Ce ar zice ceilalți?... Și pînă mîine să petrecem, nu e așa?

M é l a n i e: Pînă mîine voi ascunde amărăciunea mea cum voi putea, căci doar ascultîndu-te simț că am trădat pe Lucia.

R u d o l f *(surîzînd aiurit)*: Nu e bine s-ascunzi...

M é l a n i e: N-ascund nimic de mine, ci pe tine te ascund, Rudolf... Să nu se vadă nimic din sufletul tău...

R u d o l f: Monstruos... Nu e așa?

M é l a n i e: Da, da!

R u d o l f: Îngroapă stîrvul acesta în uitarea ta dacă vrei să nu mai existe!... Mă duc s-o mai văd o dată...

Mélanie: Pe cine?

Rudolf: Pe cea din perete...

Mélanie: Și de ce s-o mai vezi o dată?

Mudolf: Pentru că va fi ultima dată.

Rélanie *(tresărind):* Rudolf, ce-ai de gînd?

Rudolf: A! Nu te teme! N-a sosit ceasul... Și tu nu ești Destinul, ci instrumentul întîmplător al Destinului. *Ea* se confundă cu Destinul. Voi vedea dacă e chiar Destinul... Nu, nu, să n-ai nici o grijă... Vom petrece minunat de bine... *(Rudolf, rîzînd sinistru, dispare pe ușa serei.)*

Mélanie *(acoperindu-și fața):* Oh! Ce păcat!

(Lucia vine pe aceeași ușă, sărind ca un copil.)

Lucia: Întîlnii pe Rudolf. Se ducea în bibliotecă, vesel, vesel...

Mélanie: Vesel?

Lucia: De ce te miri?... Îmi spuse că petrecu cu tine...

Mélanie: Cu mine?

Lucia: Da... De ce să nu petreacă? *(Amenințînd-o cu degetul.)* Șireato! Ai rîs de moda noastră...

Mélanie: Eu?

Lucia: Ai comparat pe Cleo cu o teacă de fasole cînd începe să crape...

Mélanie: A, da... Glume, vorbe...

Lucia: Mie îmi face plăcere să vorbiți cum ați vorbit.

Mélanie: Nu, nu, Lucio, să nu mai vorbim cum am vorbit... Mi-a scăpat fără să vreau mici răutăți pe socoteala lui Cleo...

Lucia *(rîzînd):* Și Rudolf mi-a spus...

Mélanie: Lasă, lasă, dragă... Unde ziseși că se ducea Rudolf?

Lucia: În bibliotecă, să așeze un nou volum pe raftul de dasupra *Giocondei*.

(Mélanie se duce la cutiile cu pistoale.)

Mélanie *(deschizînd una din cutii):* Bune pistoale. Bine cumpănite. Mai aveți arme în casă?

Lucia: Nu cred. Poate *oncle* Daniel.

M é l a n i e: Şi unde le ţine?

L u c i a: Ştiu şi eu?... Da' de ce mă întrebi?... O! şi cum te uiţi!

M é l a n i e: Mi-adusei aminte de o crimă...

(Se aude zgomot ascuţit şi prelung, repetat de trei ori. Mélanie, tremurînd, apucă pe Lucia de mînă.)

M é l a n i e: Lucio, ce s-a întîmplat?

L u c i a: O, o, ce spaimă!... Pe la bucătărie. Petrache ce treabă are? Cine ştie! Cîteva farfurii sparte...

M é l a n i e: Nu, nu, nu la bucătărie.

L u c i a: Cum Dumnezeu trăieşti tu singură la ţară?

M é l a n i e: Mai sigură ca în casa ta. Aici în orice zgomot presimt o nenorocire. În bibliotecă e ceva. Vreau să ştiu, Lucia, vreau să ştiu!

L u c i a *(mirîndu-se):* În bibliotecă? E Rudolf...

M é l a n i e: Vreau să ştiu ce s-a întîmplat lui Rudolf!

L u c i a *(impresionată):* Ce să i se întîmple?... Rudolf! Ru-dolf!

(Rudolf se iveşte în uşa serei. Se clatină. Se reazimă. Începe să rîdă. E palid. Înaintează greoi spre Lucia şi Mélanie.)

R u d o l f: Lucio, tu fuseşi?... Ciudat! Nu-ţi cunosc glasul...

L u c i a: Rudolf, ce fu zgomotul d-adineaori?

R u d o l f *(uluit):* Eu... am comis o crimă...

L u c i a: Da, ai speriat pe Mélanie... Uită-te cum plînge! O! şi ce frumoasă e cînd plînge! *(Îi şterge lacrămile cu batista.)* Priveşte-o, Rudolf! Te uiţi parcă n-ai vedea-o... Surîzi, blînda mea Madonă. Surîzi cum surîzi prin vis... Rudolf, dar ce s-a întîmplat?

R u d o l f: Nimic... *(Scutură din cap).* A! ba da!... Mă suisem în vîrful scării... dasupra *Giocondei*... Mă suisem în vîrful scării... Şi-am alunecat... *(Mélanie îl priveşte ţintă, fără a clipi.)*

L u c i a: Numai atît?

R u d o l f: Mă suisem în vîrful scării... în mînă aveam un cuţit... Şi-am alunecat...

L u c i a *(scuturîndu-l de mînă):* Ei, Rudolf, eşti aşa de emoţionat!... Ci spune odată!... Şi pe urmă?

R u d o l f: Am alunecat... Și mîna cu cuțitul — blestemata asta nu mai era a mea! — de trei ori a sfîșiat divinul obraz al Giocondei. *(Se cutremură.)* Fără să vreau, fără să vreau mi-am ucis conștiința care cîrmuia conștiința mea! *(Cade pe un scaun. Mélanie și Lucia fac un pas repede spre dînsul.)* Și surîsul ei a rămas în limba cuțitului! ...Ce mă voi face, fără cîrmă, în mijlocul valurilor înfuriate?

L u c i a *(îngenunche lîngă el și-l mîngîie)*: O, Rudolf, Rudolf... numai atît?

R u d o l f: Dar cît mai vrei?

L u c i a: Ce emoție pentru un lucru de nimic! Cîteva mii de lei unui artist celebru, și ai s-o ai iar la loc în biblioteca ta.

R u d o l f: Da, dar crima am săvîrșit-o... Nu e așa, Mélanie?

M é l a n i e: Cînd poți să pui la loc ce-ai distrus, pui la loc, și crima e ispășită.

R u d o l f: Și dacă n-ai putea?

M é l a n i e: Poți dacă vrei.

R u d o l f *(ca și cum și-ar vorbi sieși)*: De n-ar fi nici o ființă ca să mărturisească adevărul, tot nu mai ești ce ai fost, ci ești ce-ai devenit... Asasin, asasin al copilului nevinovat pe cînd dormea și-și sugea degetele în visele lui fericite! *(Acoperindu-și ochii.)* O! și surîsul ei a rămas în limba cuțitului.

L u c i a: Mélanie, așa e el uneori. Are să-i treacă. Rudolf, Mélanie avu presimțirea că s-a petrecut ceva excepțional. Și cum te văzu, de bucurie începu să plîngă. Din lacrămile ei am priceput cît te iubește.

(Mélanie tresare.)

R u d o l f *(c-un surîs trist)*: Așa e, Mélanie?

M é l a n i e *(oftînd)*: Da, Rudolf.

R u d o l f: O, Destin, Destin, cum am să-ți stric eu planurile tale, căci sunt mai tare decît tine! *(Sculîndu-se hotărît.)* Ei, copii, la petrecere.

Lucia, pistoalele. Mélanie, să nu te împuști fără să vrei.

M é l a n i e: Sunt goale.

R u d o l f: Soarta să te îndemne, și te înnemerești și fără glonț...

L u c i a *(aducînd un pistol cam în dreptul inimii):* Aici?

R u d o l f: Ceva mai sus.

M é l a n i e: Glumele voastre nu-mi plac.

R u d o l f: Lucia, nu așa. Înalți brațul și-l cobori în dreptul umărului. Mie nu mi-ar tremura mîna. N-aș vrea să mă întreacă Mélanie. Mi-aș tăia brațul din umăr și mi-aș scoate ochiul drept.

L u c i a *(rîzînd):* Și ca la un cerșetor, de cîte ori ai întinde cealaltă mînă, ți-am da de pomană eu un sărutat și Mélanie alt sărutat. Nu e așa, Mélanie?

M é l a n i e *(aducînd un pistol la ochi):* N-am auzit. Ce să fie?

R u d o l f: Și de glumele astea te temi?

M é l a n i e: Nu mă tem decît de Dumnezeu și de nestatornicia unui singur om.

R u d o l f: Mai mult m-aș teme de statornicia lui!

L u c i a: De nestatornicia cui? Mélanie, ar fi destul să te cunoască, și din fățarnic și ușurel ar deveni credincios și statornic.

R u d o l f: Voință să aibă, și nimeni nu i-ar rezista. *(Prins de o întristare subită.)* Omul cu voință este o năprasnică putere. Voința personală încetînd, omul e prada voinței universale. Ca frunza aceasta, desprinsă de ramuri, așa se leagănă și cade jos ca să îngrașe pămîntul...

M é l a n i e *(îngrijată):* Rudolf, n-ai zis tu să petrecem?

R u d o l f: Să petrecem! Forțe noi ca să rup junghietura Destinului! *(Se uită la ceasornic.)* I-î, și Lascăr prea întîrzie...

L u c i a: Cleo iar se înnoiește! Mănușile o strîng, ghetele o strîng, corsetul o strînge...

R u d o l f: Destul! Nu merge mai departe...

L u c i a: Și cît n-ar da ea, sărăcuța, pe puțină, fie cît de puțintică din afecțiunea ta!

R u d o l f: Ar da tot ce are! Bine. Voi fi prieten, amic, curtezan. Voi fi cum i-ar plăcea să fiu.

(Rudolf ia un pistol și ochește în ținta cea mai îndepărtată. D-aci încolo este de o veselie fără frîu, pînă la întorsătura finală. Intră pe ușa serei Cleo, Dr. Lascăr și Daniel. Cleo e c-o rochie nouă și cu-o pălărie imensă. Mélanie, punînd genunchiul pe un scaun, îi observă pe toți, dar mai ales pe Rudolf.)

C l e o: *Bonjour, bonjour*... V-ați exercitat în lipsa noastră... Asta nu se face...

R u d o l f *(ieșindu-le înainte)*: Nici un pas, că trag!

C l e o *(desfăcîndu-și brațele)*: Și să înnemerești acolo unde Cupidon și-a lăsat urmele, singurul zeu care mai trăiește încă.

D r. L a s c ă r *(sfiindu-se)*: *Pas de blagues, mon cher, pas de blagues*[1]...

D a n i e l *(aprinzînd o țigaretă)*: Să nu lași pe doctor văduv...

D r. L a s c ă r: Asta n-ar avea importanță... *Pourvu qu'il ne se trompe pas*...[2] *(Rîzînd.)* Să n-o lase pe Cleo văduvă...

L u c i a: Bravo, doctore! Adevărat cavaler modern!

R u d o l f *(sărutînd pe Cleo)*: Și p-ălălalt, frumoasă doamnă!... Ești atît de atrăgătoare în alb!

C l e o *(înroșită și veselă)*: Farsă, farsă d-ar fi... Mă mulțumesc și cu farsa... Lucia, n-aș vrea să te trădăm cu consecințe...

D r. L a s c ă r: Fără consecințe? Mă opui eu! Ori serios, ori de loc! *(Toți rîd, afară de Mélanie. Doctorul amenință cu degetul.)* Ni-ni-ni-ni!

C l e o *(Mélaniei)*: *Bonjour*, domnișoară... *(Rîzînd.)* O, *pardon! Bonjour, madame!*

M é l a n i e: Sunt domnișoare cari se nasc doamne. P-asemenea domnișoare-doamne căsătoria nu le schimbă, și de aceea ele vor să se schimbe necontenit.

---

[1] Fără glumă, dragă, fără glumă (fr.).
[2] Numai de n-ar greși (fr.).

C l e o *(înțepată)*: Schimbă cine poate, iar nu cine vrea.

R u d o l f: Ai atins legea economică a schimbului: cererea și oferta. Mai întîi trebuie să existe cererea...

C l e o *(rîzînd)*: Mă iartă!... În intensitatea vieții fericite este o lege a risipei. Mai întîi să ai ce oferi, și cînd ai ce oferi, cererile curg.

(Rîsete. Rudolf și Cleo se despart de ceilalți.)

D a n i e l *(rîzînd, fumînd și înecîndu-se cu fumul)*: Doctore, să iei măsuri contra ofertei!

D r. L a s c ă r: *Mais, mon cher, c'est un enfant gai qui veut se donner l'air d'un enfant de bohême.*[1]

D a n i e l: Dar știi c-o prinde aerul pe care și-l dă?

D r. L a s c ă r *(împungîndu-l cu degetul)*: A! ștrengar bătrîn!

(Lucia și Mélanie, lîngă masă, vorbesc încet și privesc la celelalte grupuri.)

R u d o l f: Cleo, scoate-ți pălăria.

C l e o *(răsfățat)*: Scot tot ce vrei!

R u d o l f: Cu moda de astăzi, nu mai ai ce scoate... Parc-ai fi un amoraș prins de brumă sub o foaie de lipan... O! Mi-e frică de săgețile lui!

C l e o *(apăsîndu-se pe brațul lui Rudolf)*: Niciodată n-am petrecut mai bine!

R u d o l f: Să petrecem, Cleo! Viața este o glumă. Destinul te surprinde cînd cu gîndul n-ai gîndi.

C l e o *(după ce-și scoate pălăria)*: S-o agăț d-o ramură.

(Rudolf cu dreapta o ține de dreapta și cu stînga se încearcă s-o salte.)

R u d o l f: Haide! Hop! Hop!

C l e o *(frecîndu-și picioarele)*: Ah! mă gîdili!

(Într-un salt, o ridică pe bancă. Cleo își agață pălăria de o ramură a molifului.)

R u d o l f: Ce ușurică ești!

C l e o: Ție îți plac femeile grele?

---

[1] Dar, dragul meu, e un copil vesel care vrea să-și dea aer de boem (fr.).

Rudolf: A, nu, ca tine!
Cleo *(răsfățat)*: Oo!

(Scad vocea și vorbesc, ea de sus și el de jos.)

Lucia: Ce bine îmi pare că Rudolf e vesel!
Mélanie: E prea vesel.
Lucia: Așa e el. Omul extremelor... Cleo e fericită... Fericire de scurtă durată...
Daniel *(după ce-și răsucește o țigaretă)*: Doctore, foc.
Dr. Lascăr: Foc d-al meu... *Sapristi!* nu se mai stinge!
Daniel *(cam tare)*: Ho-ho! ferice de marchiza!
Dr. Lascăr: *Doucement!*[1] Să nu te auză Cleo, *mon Dieu!*[2]
Daniel *(rîzînd)*: E geloasă? Are haz!
Dr. Lascăr. *Comme toute femme.*[3]
Cleo *(fredonînd)*: *„L'amour est enfant bohême"*[4]...
Daniel *(ridicînd glasul)*: Cu care nu e de glumit la o vîrstă oarecare.
Cleo *(rîzînd)*: Mai ales la a dumitale, *papa* Daniel!
Daniel *(punînd țigareta cu vîrful aprins în gură)*: E, e, e, e, e...
Dr. Lascăr *(rîzînd)*: Te-ai fript, *oncle* Daniel?
Daniel: De cîte ori vorbesc de micul diavol, pui țigareta cu focul în gură.
Cleo: Dă-mi mîna, Rudolf, mîna asta pe care n-aș mai lăsa-o din mîna mea!
Lucia *(arătînd pe Cleo)*: E gentilă.
Mélanie: Prea vorbește liber.
Lucia: Crezi?
Mélanie: Constat.
Cleo *(întinzînd și mîna stîngă lui Rudolf)*: Și p-ailaltă...
Rudolf: Hop! *(Cleo se saltă și sare.)* Ca o camelie scuturată de pe cracă. Ușoară ca o porumbiță albă ai săltat pe dasupra abisului!

---

[1] Încetișor (fr.).
[2] Dumnezeule! (fr.).
[3] Ca orice femeie (fr.).
[4] Corect: „...est un enfant bohême". Amorul e un copil pribeag (fr.).

C l e o *(scăzînd glasul și pasionată):* Ești cum n-ai fost de cînd ești! Rudolf, Rudolf, dacă ai fi al meu...

R u d o l f *(c-o întristare subită):* De azi înainte nu mai sunt al nimănui!

C l e o *(care nu observă tristețea lui Rudolf):* Atunci, ești vacant?

R u d o l f: Mă pregătesc de o vacanță fără sfîrșit.

C l e o: Ce bine îmi pare!

R u d o l f: Viața pentru mine nu mai are nici un înțeles.

C l e o: O! Rudolf! Să-i căutăm unul!

R u d o l f: Să-i căutăm...

C l e o: Căci unul singur este înțelesul vieții!

(Își dau brațul și vin la masa de stejar.)

D a n i e l *(aruncînd țigareta jos):* S-a stins. Focu de la tine nu ține mult.

D r. L a s c ă r: Cînd trece la tine, *oncle* Daniel. *Mais, mais, mais, sapristi*, prea fumezi mult.

D a n i e l: Singura consolație! La vîrsta mea, mă mulțumesc cu fumul și parfumul lucrurilor lumii acesteia.

(Cu toții se grămădesc împrejurul mesei.)

R u d o l f: Să începem. Cine să tragă mai întîi?

L u c i a: La sorți. Sunt șase bilete. O pălărie. Mélanie să scoată primul bilet.

(Mélanie învîrtește biletele în pălăria doctorului. Trage unul și-l citește c-o voce slabă.)

M é l a n i e: Rudolf.

R u d o l f *(c-un rîs straniu):* Mélanie, tu te-ai jucat cu sorții sau cu soarta?

D a n i e l: Ce rîs curios!

R u d o l f: Ca și pînă acum, *oncle* Daniel.

D a n i e l: Pînă acum fuseși d-o veselie îndrăcită, și acum te văd palid...

R u d o l f: Emoția, *oncle* Daniel. Aș vrea să v-arăt ce pot. De nu mi-ar tremura mîna! Prin găuricea pe unde va trece glonțul pistolului vreau să treacă ș-un glonț de revolver...

D a n i e l: Ce prezumțios!

M é l a n i e *(stríngînd de mînă pe Lucia):* Mie nu-mi place acest joc!

L u c i a: Rudolf va izbuti!

C l e o: Să te văd, Rudolf!

(Rudolf ia la ochi ținta cea mai depărtată. Trage. Cartonul cade. Toți aplaudă, afară de Mélanie. Rudolf se repede în parc.)

M é l a n i e *(tremurînd):* Un' se duce?

L u c i a: Ai să vezi...

(O detunătură de revolver. S-aude o rostogolire. Toți se cutremură. O clipă rămîn înlemniți. Daniel și Dr. Lascăr se precipită la locul sinistrului.)

M é l a n i e *(izbindu-se cu palmele peste ochi):* S-a ucis! S-a ucis! Și ochii mei n-au să-l mai vadă!

L u c i a *(stríngîndu-și mîinile la piept):* Rudolf?... Ooo!... Î... î... î... *(Tremură și-i clănțăne dinții ca prinsă de friguri.)*

C l e o *(plecîndu-se peste balustradă):* O! mi-e frică, mi-e frică, doctore!

(Din parc s-aude un semn de spaimă și de tăcere: „Sîîît"... Mélanie și Lucia se reped la scară și se opresc în vîrful ei.)

L u c i a *(iluminată de o bucurie fulgerătoare):* Trăiește! Și umblă! Vine încet! Dar vine!

(Rudolf, cu paliditatea morții pe față, dezbrăcat de haină și de vestă, cu sînge pe cămașă în dreptul inimii, suie scările, sprijinit pe Daniel și pe Dr. Lascăr.)

R u d o l f: Am greșit... Din greșeală...

L u c i a *(îl pipăie):* Da, da, Rudolf, din greșeală, firește că din greșeală...

D r. L a s c ă r *(scurt și aspru):* Nici o vorbă!

(Daniel și Dr. Lascăr pun binișor pe Rudolf pe un scaun. Ochii lui Rudolf i se închid și cade în nesimțire. Dr. Lascăr îi pipăie pulsul. Mélanie, cu șiroaie de lacrămi pe obraz, își frînge degetele. Lucia îngenunchie lîngă Rudolf și-i acoperă mînile cu sărutări, oftînd la fitece sărutare. Cleo scoate un flaconaș cu săruri și-l aduce la nas.)

Daniel *(năbușit):* Doamne! Doamne!
Dr. Lascăr *(face semn lui Cleo):* Automobilul în poartă. Du-te la doctorul Toma Ionescu. Să vie îndată. Caz urgent. Și mai iute!

(Cleo pleacă repede.)

Dr. Lascăr: Daniel, vată...
Daniel *(precipitat):* Da.
Dr. Lascăr: ...apă...
Daniel: Da.
Dr. Lascăr: ...gheață...
Daniel: Bine.

(Daniel dispare.)

Lucia *(printre suspine):* Și eu ce să fac, doctore ce să fac... că trebuie să fac ceva... E grav? *(Dr. Lascăr dă să-i răspundă.)* Te rog, zi că nu e grav sau taci!

(Mélanie se cocolosește la picioarele lui Rudolf; îi ia o mînă și i-o sărută de mai multe ori în același loc.)

Mélanie *(uitîndu-se la doctor):* Scapă?
Lucia: Știu eu mai bine... Scapă, Mélanie!

(Rudolf își revine. Deschide ochii mari.)

Rudolf *(iluminat):* Amîndouă... Amîndouă... N-ar fi păcat să se sfîrșească? *(O amintire îi întunecă fața.)* A! nu! nu!... Lucia, Mélanie. Destinul urzea o crimă înfiorătoare, și eu i-am dat peste mîni, așa! așa!... Crima nu se va săvîrși... *(Cade iar în sincopă.)*
Lucia: Care crimă, Rudolf?
Dr. Lascăr: Aiurează, bunul meu amic!
Mélanie *(scoasă din fire):* Ce crimă ar fi mai înfiorătoare ca aceasta?... Eu l-am... *(O îneacă plînsul.)* Asprimea mea... Credința ce-ți port ție și casei tale, nefericito!... O! virtute, tu ești o vorbă!
Lucia *(înțelegînd, se cutremură):* O! tu l-ai... Asprimea ta?... *(Cu accente d-o nebunie blîndă).* Șezi, șezi aci, Mélanie... Apropie-te de el...

Apropie-te de el... Iubește-l... Să-l iubim amîndouă... Și amîndouă să-i așternem patul și să-l culcăm binișor, binișor... și să-l întrebăm: „Ai adormit, tu, Rudolf? Dormi, tu, Rudolf? Dormi fără grijă că noi veghem la capul tău!“

(Rudolf își revine pentru ultima dată.)

Rudolf: Veniți încoace... *(Le atrage și le sărută apăsat.)* Ce ușor e să mori cînd ai ce săruta... și nu mai... poți trăi... *(Îi cade capul pe piept.)*

Dr. Lascăr *(pipăindu-i pulsul):* Doarme d-acum somnul de veci!

Mélanie *(izbucnind în plîns):* O, iartă-mă, Rudolf!

Lucia *(nemaiștiind ce spune):* Zi c-ai glumit, doctore! Zi c-ai mințit, cîine ce ești!

(Lucia se tăvălește la picioarele lui Rudolf.)

Sfîrșit

ADDENDA

RĂZBOIUL

[Fragment postum]

ACTUL I

O cameră de primit mosafirii, dăstul de mare. La dreapta, în primul plan, o masă lucrată în mozaicuri. Pe ea, cîteva volume, ediția Charpentier, și o glastră cu flori. La stînga, ceva mai în față, o altă masă de *acajou* și cu trei scaune împrejur. Două intrări, d-o parte și de alta. În fund, o ușe deschisă prin care se vede un salon bogat, cu ciubuce aurite și cu flori liliachii. În camera de primire, la înălțimea ușii, două tablouri de Grigorescu: un car cu boi și un peisaj de toamnă. O mulțime de desenuri și acuarele. O fotografie — mărime naturală — a d-lui Pătrașcu pe un *chevalet*. În mijloc, o canapea cu patru locuri *(une causeuse)*. De jur împrejur, scaune de culoare închisă. Pereții, văpsiți roșu pompeean.

(Pătrașcu, mare proprietar, important acționar al Băncii Naționale, de șaizeci de ani, mustăți albe, pleșuv, roșu la față, gras, apoplectic, autoritar, c-o redingotă neagră, cu pantaloni și vestă de dril albe, călcate și lustruite, cu un lanț gros de aur împărțit în două: în buzunarul stîng al vestei, ceasornicul, în cel din dreapta, cheia de la casa de fier. Stă la masa stîngă cu capul sprijinit într-o mînă. Țigaret lung de chihlibar. Țigarea s-a stins de mult. Se șterge de sudoare pe frunte. Scutură din cap. Aprins în obraji. Vorbește rar și apăsat.)

P ă t r a ș c u: Asta nu! Nu se poate. *(Izbește cu pumnul în masă.)* Nu se poa-te! *(Se scoală în picioare. Răstoarnă un scaun. Dă să-și aprinză țigarea și strică cîteva chibrituri.)* D-aș ști bine că... Mă iau eu, om în toată firea, dupe capul copiilor! Cap sănătos subt evanghelie!

N a s t a s i a *(intră pe ușa din stînga, fără să fie simțită! Căruntă, slăbuță, dar și-a păstrat o parte din tinerețea și din frumusețea ei de blondă. Privește la Pătrașcu.)*

P ă t r a ș c u: Ori iese din armată, ori stric logodna!

N a s t a s i a *(mirată):* Mihai, ce sunt vorbele astea?

P ă t r a ș c u: Sunt! Așa cum zisei!

N a s t a s i a: Nu pricep...

P ă t r a ș c u: Pricep eu!

N a s t a s i a: Pînă astăzi...

P ă t r a ș c u: De azi încolo este altfel. Hotărît!

N a s t a s i a: Mihai, dragă Mihai...

P ă t r a ș c u: Dăstul cu neică și cu dragă!

N a s t a s i a: Nu te gîndești...

P ă t r a ș c u: Tasico!

N a s t a s i a: ...că...

P ă t r a ș c u: Șiiit! *(Se clatină.)* Un pahar *(sună)* cu apă. *(Nastasia își face cruce pe furiș.)*

F r u s i n a *(la intrarea din dreapta):* Porunciți!

P ă t r a ș c u: Mai repede. Un pahar cu apă!

F r u s i n a: Îndată.

N a s t a s i a: Mihai...

P ă t r a ș c u: Dăstul!

(Frusina i-aduce un pahar cu apă pe o tavă de argint, pe care-l soarbe într-o clipă. Frusina ia paharul și se duce.)

P ă t r a ș c u: Acum spune ce-ai de spus.

N a s t a s i a: Cin' să iasă din armată, Mihai?

P ă t r a ș c u: Căpitan Udrea!

N a s t a s i a: Udrea! Imposibil. Ne-a spus d-atîtea ori că familia lui e armata, că țara lui e armata, că neamul lui e armata, că idealul lui e armata... Imposibil!

P ă t r a ș c u: Și eu îți spui că or armata lui, or fata mea. Una din două. Să-și aleagă!

N a s t a s i a: Dar nu e săptămîna de cînd picași în București — nu știu de unde — vesel, cu inima deschisă. Eram de față cu toții: Dinu, Lizelta, Maruca, Udrea și cu mine. Și hotărîși de bunăvoie logodna Maruchii cu Udrea la 8 august — astăzi, duminică, ora 5. Și ziseși tu, cu gura ta: „Căpitane, știi că nu-mi place ofițerimea, cu vătraiele ei de brîu. Rău îmi pare că nu vrei să ieși din armată. Ai fi putut să faci pe inginerul. Dar fie. Fac pe placul Maruchii, al tău și al celorlalți. Vă iubiți. Fiți binecuvîntați!" Așa ai vorbit, și pe mîna ta au picat lacrămile tuturora. Și cînd Udrea ți-a zis „tată", parcă ne-am fi născut d-a doua oară. Parc-am fi scăpat de la înec... Și astăzi...

P ă t r a ș c u: Taci ș-ascultă-mă. *(Izbind cu pumnul în masă.)* Să vorbim liniștit.

N a s t a s i a: Liniștit...

P ă t r a ș c u: Tasico, noi n-om fi îmbătrînit degeaba! Nu mai suntem copii. De două lucruri mă izbeam. Unul: Udrea, nu știam cine e. Burghez? Cîrciumar? Țăran? Are familie? E copil găsit?

N a s t a s i a: Nu ne-a spus...

P ă t r a ș c u: Tasico, taci! Nu mă face să-mi vie sîngele la cap!

N a s t a s i a: Bine, Mihai. Ascult, Mihai.

P ă t r a ș c u: Așa! Îl vedeam. Binecrescut. Inteligent. Cult. Tînăr. Curat. Plăcut. Am cercetat. Fără datorii. Ofițer model. Cel dîntîi în promoția lui. Brevetat de stat-major. Cu chiu, cu vai, am trecut peste spița lui. Dumnezeu știe cum. Mă strîngea de gît să dau eu fata mea, c-un milion zestre, crescută la Paris, cu piano, cu pictură, învățată, frumoasă, dupe un zdrînga-zdrînga, dupe un țăran de peste Olt, dupe un... în loc să se mărite c-un doftor, c-un avocat, cu un judecător. Dar cîți n-au cerut-o? N-a vrut. „Vînător de zestre", îmi zicea ea. Și eu nu știu nici pînă astăzi dacă Udrea vrea fata ori zestrea. Să zic că asta n-ar fi nimic. Bine.

E de 26 de ani. Să se mărite. Să ia pe cine-o vrea. Cum i-o fi norocul. Dar știind bine cum îi va fi norocul, vrei tu, vreți voi să zic amin?

N a s t a s i a: Acum o săptămînă nu știai?

P ă t r a ș c u *(oftînd)*: Tasico, Tasico, de ce n-ai răbdare? *(Violent.)* Tasicc, vrei tu să vorbim liniștit sau nu?

(Nastasia dă din cap în înțeles că da.)

P ă t r a ș c u: În loc să moțăi din cap, mai bine m-ai asculta! Ascultă, cucoană! Udrea nu e copilul unui țăran, ci e un copil adus de sergentul Udrea la regiment. De unde, nu se știe. Un copil de trupă. Un copil din flori. Sergentul Udrea moare cînd copilul de pripas era de șase ani. Maiorul Ulescu, văzîndu-l dezghețat și ascultător, îl ia subt protecție. Îl bagă în școala fiilor de militari... Astea mi le-a spus ieri un bun prieten al lui, căpitan din cavalerie.

N a s t a s i a: Da, așa e.

P ă t r a ș c u: Știai?

N a s t a s i a: În ziua cînd a îndrăznit să mărturisească mie și Maruchii de iubirea lui, ne-a spus tot și-a încheiat: „Eu nu am pe nimeni pe lume".

P ă t r a ș c u: Și nu mi-ați spus? Și fi-mea ce-a zis?

N a s t a s i a: „Mă vei avea pe mine!"

P ă t r a ș c u: Pe *ea!* Pe *ea*, venită de la Paris cu capul în — fiu—fiu... Cu filozofiile și cu democrațiile ei! Cu cine-o fi semănînd acest copil?

N a s t a s i a: Leit cu tine!

P ă t r a ș c u: Cu mine?

N a s t a s i a: Voluntară...

P ă t r a ș c u: Eu, voluntar?

N a s t a s i a: Autoritară...

P ă t r a ș c u *(violent)*: O vorbă mai mult, Tasico, și...

N a s t a s i a: ...Și bună.

P ă t r a ș c u: Aci seamănă, încolo, nu! Dar să trec peste aceste bagatele. Știi c-am vrut să-l scot

din armată. El, nu și nu! Văzînd că fata tînjește și plînge în fiece noapte, tu mi-ai spus...

Nastasia: Ți-am spus că mi se pare...

Pătrașcu: Va să zică, eu mint...

Nastasia: Nu.

Pătrașcu: Sunt un om de nimic...

Nastasia: Mihai dragă!

Pătrașcu: A, Tasico ... Am îmbătrînit! V-ați suit în capul meu! Ei, nu!

Nastasia: Nu să fie!...

Pătrașcu: Da' nu trebuie să fie!

Nastasia: Doamne, Doamne...

Pătrașcu: Firește, închină-te, fă-ți cruce ca de un nebun! Ei, ei! Trebuia să fiu mai altfel!... Acum e prea tîrziu! *(Clatină din cap. Se oprește. Se mai potolește.)* Mi-am pierdut șirul cu întreruperile tale. Unde ajunsesem?

Nastasia: Spuneai...

Pătrașcu: Ci taci odată! Să trec și peste bagatelele astea! De patru luni n-am slăbit pe Brătianu. Am drepturi. Pe Ion Brătianu am apucat să-l votez, pe Ionel și pe frații lui necontenit. La Creditul urban îi votez. La Creditul rural îi votez. La Banca Românească îi votez. La „Delia" îi votez. La „Navigație" îi votez. La „Locuințele ieftine" îi votez. La Tramvai i-am votat. La Clubul liberal-București — membru. La Clubul liberal-Pitești — membru. La Clubul liberal-Slatina — membru. La Clubul liberal Buzău — membru. La toate ziarele liberale, cîte zece abonamente. Plus listele de subscripție. Așa am apucat — pentru alegeri, de la 500 în sus. Și nu le-am cerut nimic. Ba am refuzat cînd au vroit să m-aleagă. De patru luni îl întreb: „Ieșim din neutralitate sau nu?" Și de patru luni îmi spune într-una: „Pîn' la sfîrșit vom rămîne neutri". Socoteam că va fi sincer, mai ales că-i spusesem că e vorba de viitorul și de fericirea copilei mele... A! politica! politica! Ce să vezi, Tasico! Acum trei zile, aflu de la un general că regele și-a cărat toate obi-

ectele scumpe de la Castelul Peleş. Că vom declara război Austriei în 2—3 săptămîni. Peste 2 ceasuri, logodna Maruchii cu Udrea? Peste 2 săptămîni nunta? A ! Asta nu ! Sunt în vieaţă, Tasico ! Ori armata, ori fata ! Să-şi aleagă !

N a s t a s i a: Dar am invitat lumea. Ce ne facem? Ne facem de rîs.

P ă t r a ş c u: Gîndeşte-te la război ! De doi ani de cînd durează acest măcel, cîte mii şi mii de ofiţeri francezi şi nemţi n-au pierit şi n-au rămas schilozi, orbi, ciungi, şchiopi, ologi... Vrei ca fata noastră să trăiască c-un buştean? Vrei ca fata noastră azi să se mărite şi mîine să rămîie văduvă?

N a s t a s i a *(se închină):* S-o ferească Maica Precista !

P ă t r a ş c u: Atunci?

N a s t a s i a: Nu ştiu... *(O trec lacrimile.)* Nu ştiu... Mihai, un biet cap de femeie... Nu ştiu ce să mai aleg: ruşinea sau nenorocirea? *(Îi apucă mîinile implorator.)*

P ă t r a ş c u *(înduioşat):* Dăstul ! Că d-ai să umpli o butie, o tocitoare cu lacrămi, şi nu ne-ai scoate din încurcătura în care suntem. *(Plimbîndu-se agitat.)* Ascultă, Tasico...

N a s t a s i a: Ascult.

P ă t r a ş c u: Să amînăm logodna cîteva zile. Un pretext oarecare. În acest timp, să ceară el şi să stăruiesc eu ca să-l mute la Marele stat-major. Aşa, poate. Altfel, nu !

N a s t a s i a: Dar dacă i-am logodi astăzi ş-apoi ar cere strămutarea?

P ă t r a ş c u *(violent):* O singură dată v-am cedat, şi m-am pripit ! Îmi vine să înnebunesc de necaz ! Să mă tai, n-ar curge o picătură de sînge ! Ţi-am spus hotărîrea mea ! Trebuie să vie. Să-l trimeţi la mine pînă să nu vază pe Maruca.

N a s t a s i a: Bine, bine, Mihai, bine. Dar...

P ă t r a ş c u: Ce dar?

N a s t a s i a: Să-l iei cu binişorul...

P ă t r a ş c u: Ca p-un copil de ţîţă!... Voi vorbi

Delavrancea cu Vlahuță, în curtea casei de la Dragosloveni, în 1911.

ca de la bărbat la bărbat. Scurt și hotărît. Du-te pîn' n-apucă să vie.

N a s t a s i a: Cu binișorul, Mihai. *(Iese prin dreapta.)*

P ă t r a ș c u: Uf! femeile, femeile, inimă și lacrămi, cînd au! Inimă uneori, lacrămi totdeauna. Încolo, nimic!

(S-aude din dreapta un sunet de sabie și glasul Nastasiei.)

N a s t a s i a: Udrea, maică...

P ă t r a ș c u: Maică!

N a s t a s i a: ...Tat-tău...

P ă t r a ș c u: Ce mai fu și asta?

N a s t a s i a: ... Vrea să-ți spuie ceva în interesul tău ș-al nostru... Un lucru de nimic. Și tu ai să faci, nu-i așa?

U d r e a: Neapărat, mamă dragă.

P ă t r a ș c u: Parcă s-ar însura cu soacră-sa!...

(Pe ușa din dreapta intră Udrea, fără sabie. Un tînăr căpitan, brun, cu părul ca o perie drept în sus, mustățile tăiate pe buză, în uniforma gri-cerulie, cu eghiletele de ofițer de stat-major.)

U d r e a *(vesel și repede):* A, bună ziua, bună ziua...

P ă t r a ș c u *(tăindu-i vorba din gură):* Bună, bună... Trebuie să-ți fie cald cu uniforma asta...

U d r e a: Sunt obișnuit cu ea.

P ă t r a ș c u: Ba trebuie să suferi.

U d r e a: D-ar fi să sufăr, n-aș simți suferința. Orice suferință ar fi mai mică decît fericirea pe care o simț astăzi.

P ă t r a ș c u: Bine, bine, da... La ce regiment te-a trimes?

U d r e a: Ilfov, Mihai Viteazu. No... Comand batalionul al doilea în locul maiorului în congediu, nelimitat, de boală.

P ă t r a ș c u: E bolnav?

U d r e a: O fi, dar îl văz gras, rumen, plimbîndu-se la Șosea, făcînd curte. Știu eu ce-o fi avînd...

P ă t r a ș c u: Are minte, o! are minte!

U d r e a *(mirat):* Cum?

P ă t r a ş c u: Minte, minte, om practic!

U d r e a: E cel mai slab batalion din toată armata noastră...

P ă t r a ş c u: Om practic. A văzut limpede realitatea.

U d r e a: E notat dăstul de rău.

P ă t r a ş c u: Şi-a prevăzut ceea ce trebuia să prevază.

U d r e a: Ce-a putut să prevază?

P ă t r a ş c u: Tunurile de 420, mitralierele, gazele asfixiante, aeroplanele, mortierele, lichidele în flăcări...

U d r e a *(mirat)*: Adică... ceea ce să ştie şi se vede de orice om, cel puţin de doi ani încoace?

P ă t r a ş c u: Nu, nu. Ceea ce nu ştiu naivii: moartea cu ochii!

U d r e a: Dacă nu ştii să priveşti moartea în faţă, fără a clipi, nu eşti soldat.

P ă t r a ş c u: Şi dacă n-ai fi?

U d r e a: Să-ţi frîngi sabia şi s-o arunci la gunoi.

P ă t r a ş c u: Ba nu, zău, Udrea, ţie nu ţi-ar fi frică într-un caz de război?

U d r e a: Cum de nu, dar sunt sigur că mi-aş stăpîni-o.

P ă t r a ş c u: Dar dacă nu ţi-ai stăpîni-o?

U d r e a: Atunci un glonţ în tîmplă.

P ă t r a ş c u: Să mori de frică, am auzit. Dar să te omori de frică? *(Rîzînd.)*

U d r e a: Da, aşa e. Te judeci, te osîndeşti, te execuţi. Tu acuzator, tu judecător, tu vinovat, tu victimă, tu călău.

P ă t r a ş c u *(enervat)*: Eu nu pricep nimic din nimicurile acestea! Ia spune-mi, Udrea, n-ai vrea să-mi faci o mare plăcere?...

U d r e a: Să ies din armată? Ar fi să trădez demnitatea, onoarea şi raţiunea mea de a fi.

P ă t r a ş c u: Ştiu, ştiu, mi-ai mai spus-o. Nu asta, nu, ci cu desăvîrşire altceva.

U d r e a: Altceva? Orice, sunt gata.

P ă t r a ş c u: Tu, ofiţer capabil, cinstit şi de stat-major, să ceri, numai să ceri să fii mutat de la regiment la Marele stat-major... *(Udrea tresă-*

rind.) Și eu, eu, eu voi stărui... Nu, nu, nimic decît atît... Ai?

U d r e a: Mi-e imposibil!

P ă t r a ș c u: De ce?

U d r e a: Nu sunt două săptămîni de cînd mi-am exprimat dorința d-a fi trimes de la Statul-major la un regiment, și acum tot eu să cer de la regiment la Statul-major? Aș părea șefilor mei ori un incapabil, ori o secătură.

P ă t r a ș c u *(încurcat):* Dar... Nastasia vrea...

U d r e a: Mama? *(Privindu-l cu mare atenție.)*

P ă t r a ș c u *(congestionat):* Ei da, ma-ma!

U d r e a: N-o înțeleg de ce ar vrea...

P ă t r a ș c u: Pentru că Marica vrea! Și tu... și ce Dumnezeu! Nici atît?... Nici atît pentru Marica? Nici atît n-o iubești? O! Udrea! Udrea!

U d r e a: !...

P ă t r a ș c u: De ce taci?

U d r e a *(c-o emoție conținută):* Ador pe Marica! Ea a fost lumina dupe care alergau ochii mei deznădăjduiți! Dar...

P ă t r a ș c u: Dar?

U d r e a: Iartă-mă... Nu crez că vrea ceea ce dumneata pretinzi că ea ar vrea. Mi-ar fi spus. Marica nu mi-a ascuns nimic. Îi cunosc toate gîndurile și toate visele, și toate sunt nobile și frumoase.

P ă t r a ș c u: Va să zică, eu minț.

U d r e a: Nu, o, nu (...) interes superior — așa îl crezi — al copilului dumitale. Ai consimțit la această căsătorie. Ai ales ziua logodnei. Te-ai răzgîndit. Nu mai vrei. Ai tot dreptul. *(Emoționat.)* Și ai dreptate! Eu niciodată n-aș fi nădăjduit să mă gîndesc, dacă nu mi-ar fi spus Dinu că Marica mă iubește. Și nici după asemenea mărturisire n-aș fi îndrăznit dacă... Nu, eu nu meritam asemenea fericire.

P ă t r a ș c u: Nu zic asta.

U d r e a: O gîndești.

P ă t r a ș c u: Nici n-o gîndesc. Dar... de ce n-ai vrea tu să te muți în Statul-major?

Udrea *(enervat)*: Cine are acest caprițiu?

Pătrașcu: Eu!

Udrea: Nu înțeleg. *(Privindu-l scrutător.)*

Pătrașcu: Dacă am declara sau ni s-ar declara război, unde ar fi mai potrivit pentru tine, la regiment sau la Marele stat-major?

Udrea: Unde, unde, unde aș avea mai multă acțiune...

Pătrașcu: Ce naiv!

Udrea: A! va să zică, maiorul a văzut limpede realitatea?

Pătrașcu: Da!

Udrea: Maiorul e om practic!

Pătrașcu: Da!

Udrea: Maiorul e prevăzător...

Pătrașcu: Da! da!

Udrea: Maiorul e folositor armatei și țării.

Pătrașcu: Folositor lui ș-alor săi!

Udrea: Maiorul reprezintă bravura și onoarea drapelului...

Pătrașcu: Un vis și o iluzie.

Udrea: Vis care asigură tuturor posibilitatea d-a se înavuți, iluzia pe care se sprijină neamurile ca să nu piară!

Pătrașcu *(violent)*: Ascultă-mă, căpitane... Văz că nu m-ai înțeles...

Udrea: Ba te-am înțeles! Am vrut să mă conving. De la primele cuvinte te-am înțeles; cu ultimele m-am convins. Nu vrei să-ți dai fata dupe un om care mîine poate să cază în luptă mort sau schilod...

Pătrașcu: Și n-am dreptate?

Udrea *(enervat. Rîzînd)*: Da, da, da, ai! Duminica trecută ai fi avut și mai mult! Acum s-a mai împuținat cu greutatea acestor două inele. *(Depune inelele pe masă. Pătrașcu face gest.)* A! nu, nu face nimic... Să nu te temi... Voi lua eu asupra mea ruperea acestei logodne.

Sfîrșit

NOTE ȘI VARIANTE

S-a tipărit în 1912, la Editura Socec et Co.

Reproducem textul acestei ediții unice.

Din manuscrisul piesei s-au păstrat, în posesia fiicelor scriitorului, pe foi mari de bloc de desen, p. 1—5, scrise cu creion, pe o singură față a hîrtiei; p. 6, avînd pe verso p. 33; p. 7, avînd pe verso p. 32; p. 8, avînd pe verso p. 31; p. 9, avînd pe verso p. 30; p. 10, avînd pe verso p. 29; p. 11, avînd pe verso p. 28; p. 12, avînd pe verso p. 27; p. 13, avînd pe verso p. 26; p. 14, avînd pe verso p. 25; p. 15, scrisă pe malul mării, cum notează Delavrancea, avînd pe verso p. 24; p. 16, avînd pe verso p. 23; p. 17, avînd pe verso p. 22; p. 18, avînd pe verso p. 21; p. 19, avînd pe verso p. 20; p. 35—40 inclusiv, scrise pe o singură față a hîrtiei; p. 43—44, de asemenea, scrise pe o singură față; p. 46—48, scrise pe o singură față; p. 50, scrisă pe o singură față; p. 51, avînd pe verso p. 56; p. 52, avînd pe verso p. 55; p. 53, avînd pe verso p. 54; p. 60—69, scrise pe o singură față a hîrtiei.

Lipsesc deci p. 34, 41, 42, 45, 49, 57, 58, 59 și finalul piesei, ultima parte din scena a X-a, de la replica:

„*Boier Mieluș (explozie)*: A! Scoală-te, femeie!... *(Se scoală)* O! și cîte îmi năvălesc prin minte!... *(Are un acces de furie)* Nu pot vorbi... apuff..."

Deosebirile dintre textul tipărit și manuscris dovedesc existența unui al doilea manuscris care s-a pierdut.

Pe prima pagină a manuscrisului, Delavrancea datează începutul elaborării piesei: „23 aug., ora 3".

Dramatizarea, după relatările Agepsinei Macri-Eftimiu, a fost făcută spre a o determina pe tînăra actriță să se întoarcă de la Paris, unde se hotărîse să se instaleze definitiv. Prețuindu-i talentul, Delavrancea îi trimite o copie a manuscrisului și rolul lui Irinel scris

[1] Vezi și *Studiul introductiv* al ediției de față, vol. I, p. CX.

în întregime de autor. Din păcate, aceste documente, împreună cu o bogată corespondență dintre Delavrancea și Agepsina Macri, au ars în timpul războiului.

Informațiile pe care le găsim în presă despre a patra piesă a lui Delavrancea sînt relativ puține și cele mai multe menționează căderea ei. Premergător reprezentării, ziarul *Epoca* anunță pentru noua stagiune a Teatrului Național, în care „se va da preferință operelor originale, o dramă socială a domnului Barbu Delavrancea *(Irinel)*". [1]

Din această notă nu reiese dacă piesa era terminată sau numai în curs de elaborare. Un interviu ulterior, luat de P. Locusteanu autorului, arată că în perioada august-octombrie 1911, Delavrancea a transferat conținutul nuvelei cu același nume în „drama socială *Irinel*".

P. Locusteanu face protretul dramaturgului și descrie mediul în care creează:

„...Delavrancea n-a stat cu publiciștii de vorbă despre lucrările sale. Prea mîndru și prea modest. În birou, peste tot, scoarțe vechi românești, picturi de Grigorescu, un adevărat muzeu Grigorescu. Cella cîntă, dînd strălucire feerică...

Delavrancea, pînzele lui Grigorescu, Cella! În acest decor a povestit subiectul dramei *Irinel*. «Adio», cu care a încheiat Delavrancea povestirea — tulburător.

Capul minunat al artistului, ochii adînci ce scînteiază liniștit sub bolta largă și clară a frunții, buzele întredeschise într-un surîs îngăduitor, întreaga față nobilă și expresivă, încadrată în belșugul rebel, aci estompat, aci scăldat în lumină, al părului peste care vremea a început să-și cearnă fulgii ei de zăpadă..." [2]

Scriitorul avea atunci doar cincizeci și trei de ani.

Presupunem că dramatizarea, care în octombrie nu era terminată, căci în acest caz, scriitorul n-ar fi povestit subiectul, ci ar fi citit lui P. Locusteanu chiar textul dramei sale, s-a terminat în cel mai bun caz la începutul lui noiembrie 1911 și piesa a fost îndată pusă în repetiția Teatrului Național.

În ajunul premierei, cronicarul *Rampei* apreciază:

„...va plăcea piesa ca un poem de iubire, frumos și înduioșător,

---

[1] *Noua directivă a Teatrului Național*, *Epoca*, XVII, nr. 201, 27 august 1911, p. 1.

[2] P. Locusteanu, *De vorbă cu Delavrancea. Drama „Irinel"*, *Flacăra*, I, nr. 1, 22 octombrie 1911, p. 1–2.

scris într-o limbă și cu o dibăcie stilistică în care d. Delavrancea va rămîne pentru totdeauna un maestru neîntrecut".[1]

Montarea piesei a costat 2.949 lei.[2]

Prima reprezentație a avut loc la 13 decembrie 1911, deci cu o perioadă de pregătire de aproximativ o lună și jumătate. Ca și în cazul *Viforului*, prima reprezentație s-a dat în folosul Societății Policlinica „Regina Elisabeta". Rețeta a fost de 3.000 lei. Distribuția a fost următoarea:

Boier Tase Mieluș	— D-l Ioan Brezeanu
Irinel, fiica lui Mieluș	— D-ra Agepsina Macri
Mitrică, fiul lui Mieluș	— D-l V. Toneanu
Iorgu, nepotul lui Mieluș	— D-l Tony Bulandra
Mama Vuica, chelăreasă	— D-na Aristița Romanescu
Ion, servitor	— D-l Mihalescu

Irinel s-a jucat în seara premierei „înaintea unei săli arhipline (după cum relatează *Rampa)*. Piesa d-lui Delavrancea a avut aceea ce se numește «un succes de premieră»" [3].

A doua reprezentație, la 14 decembrie 1911, s-a dat în folosul Societății ortodoxe a femeilor române. Au mai urmat încă cinci reprezentații, din care, în total, s-au încasat 13.813,50 lei, un singur spectacol nedepășind rețeta de 1.000 lei.

În această lumină, succes de premieră și de casă, scoaterea piesei lui Delavrancea de pe afiș după șapte reprezentații nu este suficient justificată, iar cronicile dramatice cu atît mai puțin. La 16 decembrie 1911, cînd *Irinel* se reprezenta abia a treia oară, N. D. Cocea scria:

„Un dezastru. *Irinel* la Teatrul Național. Noua piesă a d-lui Delavrancea a căzut în indiferența generală a publicului. Pentru întîia oară de mulți ani încoace, un autor român nu este chemat la rampă"[4].

Dacă ținem seamă că Delavrancea era în acest timp ministru al Lucrărilor publice și al comunicațiilor, calitate în care ridicase salariile muncitorilor ceferiști, că aceștia îl sărbătoreau entuziasmați și că Petre P. Carp, prim-ministru conservator, a cerut lui Delavrancea demisia din guvern după căderea piesei *Irinel*, așa cum men-

---

[1] I.C. Aslan, *Înainte de premieră. „Irinel" la Teatrul Național, Rampa*, I, nr. 48, 14 decembrie 1911. p. 2.

[2] Fondul Teatrului Național, Arhivele Statului București, dosar 8/1911 — 1912, p. 3—5, 8—14, 16—26, 33, 47, 48, 51, 52.

[3] *Informații artistice, Rampa*, I, nr. 49, 15 decembrie 1911, p. 3.

[4] N. D. Cocea, *Un dezastru. „Irinel" la Teatrul Național, Rampa*, I, nr. 50, 16 decembrie 1911, p. 1—2.

ționează periodicul teatral contemporan *Rampa* [1] — ne putem explica această cădere și prin alte cauze decît lipsa ei de conflict dramatic.

Campania din presă, împotriva dramei lui Delavrancea, are sorgintea în orgoliul rănit, prin ministeriatul scriitorului, al unor conservatori care nu ezită să se asocieze cu presa liberală pentru debarcarea „Trubadurului" din fruntea unui departament în care-și găsise simpatii tocmai în rîndurile unei categorii de muncitori destul de greu de stăpînit.

Desigur, „mijloacele de realizare nu sînt suficient de scenice", așa cum constată P. Locusteanu, care consemnează opiniile contradictorii ale contemporanilor săi și caracterizează succint drama lui Delavrancea:

„...Critica epocii a găsit că piesa lui Delavrancea este în același timp, după unii, admirabilă, genială, după alții stupidă, neroadă. Conflictul nu este între Mieluș și Iorgu, ci între timiditatea lui Iorgu și îndrăzneala lui Irinel. Conflict de o rară subtilitate și originalitate. Timiditatea conduce dezvoltarea iubirii lui Iorgu și desfășurarea piesei. Clipe de complexă și adîncă umanitate. Foarte documentat psihologic modul în care Iorgu își trădează sentimentele..." [2]

În 1912, Delavrancea nu mai făcea parte din guvern și în ianuarie-ebruarie, Teatrul Național încearcă să repună piesa pe afiș, chiar completează recuzita necesară reprezentării. Rețeta este onorabilă, dar pornirea împotriva piesei este și mai înverșunată:

„...*Irinel*... cu care actualul academician și admirabilul novelist a dovedit încă o dată că nu cunoaște de loc tehnica teatrală. Piesa a căzut". [3]

În aceste rînduri am putea descifra ostilitatea nemărturisită a multora față de autorul dramei *Irinel*, numai pentru că în mai 1912, scriitorul fusese ales membru activ al Academiei Române și urma să-și pregătească discursul de recepție.

Delavrancea fusese propus membru activ al Academiei Române în 1899, de către B. P. Hasdeu. Cum însă președinte al înaltului for era Dimitrie Sturdza, șeful partidului liberal, aflat în conflict ireductibil cu Delavrancea pe „cestiunea națională", încă din 1895, intrarea scriitorului, trecut în partidul conservator, fusese respinsă.

---

[1] *Ecouri*, *Rampa*, I, nr. 51, 17 decembrie 1911, p.1.

[2] P. Locusteanu, *Cronica teatrală*, *„Irinel„ de d. Barbu Delavrancea*, *Flacăra*, I, nr. 10, 24 decembrie 1911, p. 80.

[3] T. R., *Stagiunea 1911 — 1912*, *Luceafărul*, XI, vol. I, nr. 25, 17 iunie 1912, p. 442.

Reţinînd insuccesul piesei, Eugen Lovinescu recunoaşte totuşi pitorescul ei[1], iar Nicolae Iorga condamnă tonul ironic adoptat de Tudor Arghezi în *Viaţa românească* la adresa dramaturgului Delavrancea, deşi el însuşi consideră că piesa *Irinel* înseamnă „sfîrşitul unei glorioase cariere literare".[2]

Critica literară ulterioară nu s-a preocupat de această scriere decît tangenţial, acordîndu-i un interes strict istorico-literar.

VARIANTE

p. 13, r. 4–5 de jos. La catul de jos ochiuri dreptunghiulare cu grătii *1912*/ de jos. Gergevelile ferestrelor de sus verzi. Două rînduri de geamuri. Fiare groase şi răsucite la toate ferestrele. La catul de jos spărturi mici cu gratii *ms.;*

r. 10–12 se văd pomi şi viţă. Aproape de scară, un nuc uriaş, la umbra căruia, o masă şi un scaun. Împrejurul lui, o laviţă rotundă. Pe masă *1912*/ se vede rînduri de vie pierzîndu-se în depărtare. Aproape de scara pridvorului un nuc uriaş, la umbra căruia o masă ş-un scaun de lemn văpsit în negru. Pe masă *ms.;*

r. 13–19 letopiseţile publicate de Cogălniceanu. Un caiet de scris şi creioane. O portiţă din vie în curte.

Scena I

Iorgu, Mama Vuica şi mai tîrziu *Ion* (Iorgu, la masă, scrie. Ostenit, din cînd în cînd, tuşeşte.)

Iorgu: Degeaba *1912*/ Letopiseţele lui Cogălniceanu, un caiet de scris, călimări, tocuri şi creioane.

Scena I

Iorgu în haine de dril, stă plecat la masă cu părul curgînd pe ochi, scrie. O clipă mai tîrziu *Mama Vuica*. Mai tîrziu *Ion*.

Iorgu: Degeaba *ms.*

p. 14, r. 20–21 *Mama Vuica* (se dă jos şi s-apropie îngrijată): De mult dă semne... Copilul maichii, ce ai? *1912*/ *Mama Vuica*: De mult dă semne...

Iorgu: Ah! (Îşi ia faţa în mîini.)

Mama Vuica (lui Iorgu): Copilu maichii, ce ai? *ms.*

---

[1] Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, Bucureşti, 1937, Ed. Aurora, p. 330.

[2] N. Iorga, *Istoria literaturii româneşti contemporane*, vol. II, Bucureşti, Ed. Adevărul, 1934, p. 172.

p. 14, *Mama Vuica:* A!
r. 38—41; *Iorgu* (aparte): ...veselă, iute, învîrtindu-se într-un picior... rochia i se umflă ca rochița-rîndunicii...
p. 15, r. 1—4 *Mama Vuica*: Soarele arde... O dulceață... Un pahar cu apă rece ca gheața... Face bine... Vrei?
Iorgu: Firește *1912|*
Mama Vuica: Ah! uite colo...
Iorgu: Veselă, iute, învîrtindu-se într-un picior...
Mama Vuica: Niţică apă rece...
Iorgu: Rochia i se umflă ca rochița-rîndunicii... (i se umflă) (gest — ochii).
Mama Vuica (către Iorgu cu grije): Soarele arde... o dulceață... un pahar de apă rece ca gheața... face bine... vrei?
Iorgu (trezindu-se): Firește *ms.;*
r. 10—11 De care-a fi. (Aparte.) O! Irinel, te iubesc!
Mama Vuica (lui Ion): De prune *1912|* De care-o fi. (Aparte.) Parcă i-aş fi spus: „Irinel te iubesc!"
Mama Vuica: De prune *ms.;*
r. 24—25 capul ostenit pe mama Vuica.) Adineauri vorbeai singur *1912|* capul în brațele m-mii Vuichii. Îl sărută de m[ai] m[ulte] ori) Ș-acum. (Îl sărută.) Adineauri... vorbeai singur *ms.;*
r. 26—27 mult...
Iorgu (își reia gîndurile): Frumoasă *1912|* mult... Ce-o să te faci popă?...
Iorgu (pe gînduri): Da...
M-ma Vuica: A! neam de neamul tău n-a fost popă...
Iorgu: Nu... Da, da, e frumoasă... *ms.*
p. 17, r. 5—6 verzi...
Mama Vuica: Unde *1912|* verzi...
M-ma Vuica: Cînd ți-oi da o scatoalcă vezi stele verzi și-auzi cîni...
Ion: În Giurgiu... Și de ce jupîneasă Vuico!
M-ma Vuica: Unde *ms.;*
r. 13—14 *Mama Vuica* (mai mult prefăcută): Nașe, ne-nașe... Ticălosule... Pașolt! *1912| M-ma Vuica:* Nașe ne-nanașe... Numai o dată vede nașa... (Ion surîde) Ticălosule! Pașolt! *ms.*
p. 18, r. 16—18 *Ion* (scoborînd scara și imitînd pe Mama Vuica): Încet... să nu spargi cevașilea, că te-te-te... Nașe, am închis ușa biniișor *1912| Ion* (descinde scara): Înceeet... să nu

spargi cevașilea. — N-am spart nimic, nașe, de loc... Ș-am închis (dulapul) binișor... *ms.;*

r. 26—34 dracului!

Mama Vuica: Mă, tu ți-ai vîrît nasul în dulceață!

Ion: Să se facă iaca-ce, cine și-a vîrît nasul...

Mama Vuica: Dar mîna?

Ion (surîzînd): Mîna? ca mîna, cînd luai pentru conu Iorgu...

Mama Vuica: Înghițiși o boabă...

Ion (surîzînd): Nici două, nici trei... Iacă, na, uită-te... (Cască gura.) *1912/* dracului!

M-ma Vuica: Mă, tu ai mîncat dulceață!

Ion: Să se facă iaca-ce cine a mîncat două boabe...

M-ma Vuica: E, dar una?

Ion: Nici două, nici trei, nici cinci... nici mai multe... Iacă-na. Uită-te. (Dăschide gura.) *ms.;*

r. 36—38 ți-aș face moriscă în păr... Haiti! ia tava... Și cu băgare de seamă să nu...

Ion: ...sparg cevașilea... (Ia tava și se duce.) *1912/* ți-aș face moriscă în păr...

Ion: Zău... chelăreaso, pre legea mea dacă am pus două boabe în gură!

M-ma Vuica: Dar una...

Ion: Nici trei...

M-ma Vuica: Haiti, ia tava și cu băgare de seamă să...

Ion (ia tava): ...nu sparg cevașilea *ms.*

p. 20, r. 3—7 (Aparte.) Ah! ...d-astea îmi arde mie?

Mitrică: Și-am fost la „doi frați întrupați sau ființa cu două capete"...

Mama Vuica: Ne-ai spus... La vițel *1912/* (aparte) ca o boabă de rouă într-o frunză de călțunaș... Ce faci acolo? Citesc! Ce citești? D-a-ndoasele. Ce om!

Mitrea: Că ce?

Iorgu: Ascult...

Mitrică: Ne-am dus la doi „frați întrupați" sau ființa cu „două capete"...

M-ma Vuica: La vițel? *ms.*

p. 21, r. 20—24 Hainile-astea... îți vin bine... Unde le-ai făcut?... Și pe urmă ne-am dus la Iliat, pe iarbă verde, la umbra unui tei... Și mănîncă, mănîncă la mititei și clondire cu pelin... Era una *1912/* Hainele astea le ai de 2 ani. Unde

le-ai făcut? Și pe urmă ne-am dus la Eliat, pe iarbă verde, la umbra unui tei, și mănîncă, mănîncă la mititei și clondire cu pelin... Ah! Vuico, Vuico, tot să trăiești și să nu mai mori... Era una *ms.;*

r. 27–29 *Mitrică:* Chelăreaso, haiti! (Mama Vuica pleacă rîzînd. Mitrică o petrece pînă la scară învîrtind hîrîitoarea.) *1912/ Mitrică* (o sărută): Chelăreaso, haiti... Să vedem știi să faci „stînga-mpre"?
Mama Vuica: Că crescu mama doi flăcăi, unul bun și altul... (semn cu mîna).
Iorgu: Nebun...
Mitrică: Nebun, care?
Iorgu: Eu.
M-ma Vuica: Unul vesel ș-altul trist, unul cu carte supt căpătîi ș-altul cu... pe carte... Și amîndoi buuuni... buni... (Dispare prin pridvor.) *ms.*

p. 22, r. 30 *Mitrică:* Ce? Adică ție nu-ți plac femeile? *1912/ Mitrică:* Ascultă, dragă Iorgule, spune drept, ție nu-ți plac femeile? *ms.*

p. 23, *Mitrică* (rîzînd): Însoară-te cu soacră-ta...

r. 15–16 *Iorgu:* Tu trebuie să fii *1912/ Mitrică:* Tu nu ești om ca toți oamenii. Cartea te-a bătut la cap.
Iorgu: Tu trebuie să fii *ms.*

p. 24, venind boier Mieluș. Mitrică să repede la masă.

r. 12–14 Ia letopisețele d-a îndoaselea și să face că citește.) *1912/* venind pe răzor boierul Sandu Mieluș „apuf! apuf" *ms.;*

r. 18–32 (Boier Mieluș cu părul alb, drept și retezat ca al unui muscal; ras și c-o bărbuță ca un cosor; mustățile în sus; ochelari rotunzi; redingotă neagră; pantaloni albi; o pălărie enormă de panama; un țigaret — pe care nu-l slăbește din mînă — lung și gros, c-o țigare, din care trage din cînd în cînd și aruncă fumul cu un sunet nearticulat de: „afu-apuf". S-aude un cîine bucurîndu-se.)
Boier Mieluș (la primele cuvinte nu se vede): Mă, Mahmahoane, mă... mă dulăul tatii, apuf, păzești via? Să nu s-apropie țipenie de om! (Vine spre Iorgu și Mitrică.) Apuf, afu, ce mai faceți, craidonilor? Eu fusei pe la bina... E bine să te vază cei ce te slujesc...
Iorgu: Sărut mîna, unchiule *1912/ Boier Mieluș* (c-o redingotă lungă și c-o pălărie de panama enormă, barba

ca un cosor, părul alb drept și retezat la spate, cu țigare necontenit — în țigaret de chihlibar): Apuf-apuf!... Ce faceți, ce faceți cîrlanilor... ahuf...
Iorgu: Sărut mîna unchiule — (i-o sărută) *ms.*

p. 26, r. 1—2 *Boier Mieluș:* De patru ori le-am plătit pînă acum *1912/* *Boier Mieluș:* Le-am plătit de patru ori pînă acum... apuf... (aprinde o țigară — o pune într-un țigaret lung și gros de chihlibar) *ms.;*

r. 6 table și vei găsi *1912/* table... o carte de 10 dește de groasă și vei găsi *ms.;*

r. 15—16 *Boier Mieluș:* Știe ceva, ștrengarul! — Apuf — Ei, cît face? *1912/* *Boier Mieluș:* Apuf... știe ceva al dracului copil. Ei, și cît face? *ms.*

p. 27, r. 6 și ție, afu... Și-ți zidii *1912/* și ție... apuh... că tu abia împliniseși 7 anișori cînd răposă și sor'mea și cumnatu-meu, D-zeu să-i ierte, și trecuși la ipitropiseala mea... iph-apuh... și de mic învățai bine... pînă îți îndoii capetele și-ți zidii *ms.;*

r. 11—18 *Iorgu:* Nu, nene Mieluș... Îți mulțumesc.
Boier Mieluș: Apuf... N-ai de ce, băiete... Noi strîngem pentru alții, și voi iar pentru alții veți strînge... Pentru copii și pentru, Doamne ferește! — nepoții voștri...
Iorgu: Sărut mîna...
Boier Mieluș: Aha, Iorgule, băiete... Un teanc de hîrtii... *1912/* *Iorgu:* Sărut mîna, unchiule...
Boier Mieluș: Iorgule, Iorgule, adu, mă băiete... apuf! teancul de hîrtii *ms.;*

r. 18—25 într-un plic galben, într-un sipet, din scrinul meu, — adu-mi-l... Cum intri, la dreapta, deschizi și bagi mîna pînă-n fund... apuf...
Iorgu: Numaidecît...
(Iorgu suie scara și dispare.)
Boier Mieluș: Să te văz!... Ce băiat! ce băiat! parc-ar fi *1912/* într-un plic mare... apuf... din sipetul scrinul[ui] meu... apuf... din dreapta... Cum intri pe stînga... drept înainte... pînă în fund... Mă înțelegi.
Iorgu: Înțeles, nene Mieluș...
Boier Mieluș (Îi dă o cheie): Acu să te văz! (Iorgu se duce) A! Ce băiat! Ce mai băiat! Parc-ar fi *ms.*

p. 28, r. 17—21 apuf... Repede... Plesnesc de căldură...
Mama Vuica: Acușica. (Se repede la scară și bate în palme.) Mă, Ioane!
(Ion iese în pridvor.)
Ion: Porunciți. *1912/* apuf... Umblă repede că plesnesc de căldură... apuf...
M-ma Vuica: Într-un picior.
Boier Mieluș: Ca o sfîrlează, mamă Vuico... apuh...
M-ma Vuica: Acușica. (Să dă repede la răzor — papuci — zărește pe Ion) (Bate în palme) Mă, Ioane!
Ion: Poruncă. *ms.*

p. 29, r. 6—11 de cînd împliniși 21 de ani, la Înălțarea — afu — Domnului... Și ți-oi fi zis, pe nemințite, de 100 de ori pînă acum: „Mă băiete, socotelile epitropiii..." Și tu mi-ai răspuns: „Țî! Pînă n-oi lua licența..." E, licența ai luat-o, 23 de ani ai împlinit... Așa e? *1912/* de cînd... apuf... împliniși 21 de ani bătuți nici o zi mai mult, nici una mai puțin... la Înălțarea ...apuf... Domnului... Și ți-am zis de 7 ori pînă acum: — mă... apuf... băiete, socotelile ipitropiii... Și tu mi-ai zis: „â-ți! pînă n-oi lua licența... nu..." Așa e! *ms.*

p. 32, r. 21—24 zice c-o să plecați, nu știu unde, și mi-a zis să-ți scutur o pereche de haine... Care? Ale cenușii, ale castanii, ale bleo cu dungi albe, ale cu ridingota... Care?... *1912/* zice c-o să plecați... să-ți scutur o pereche de haine... Care *ms.*

p. 33, r. 17—18 liceu... Îl auz pe profesorul de franțuzește — gros și roșu-conabiu —: — „U! boilor *1912/* liceu... Parcă-l văz pe profesorul de franțuzește... gros și roșu la față cu sîngele pe față... — „U! boilor *ms.*

p. 34, r. 17—19 Chelăresei? O femeie simplă și credincioasă și de credință?... A! nu!... Vărului meu? Un ștrengar! *1912/* chelăresei, ei care ne-a ținut pe toți în brațe și ne-a crescut... O femeie simplă, bună, credincioasă și cu credință... A! nu! Vărul meu? Un ștrengar *ms.*

p. 35, r. 29—30 somnul...
Iorgu: Numai ast-noapte *1912/* somnul...
Iorgu: Ca Ro... Nu știu ce spun...
Irinel (rîzînd): Ca Macbeth... Somnul ți l-ai ucis...
Iorgu: Numai ast-noapte *ms.*

p. 36. r. 15 a făcut Marie... Taina e un fier roșu în sufletul omului
— 16 *1912|* a făcut Marie... Taina e un fier roșu în sufletul cui o păstrează *ms.*

r. 36—39; *Iorgu*: Nu !... Îmi fuse milă...
p. 37, r. 1—2 *Irinel:* O cunoști?
Iorgu: O cunosc...
Irinel: A?
Iorgu: ...deși n-am văzut-o...
Irinel (repede): Trebuie să știi *1912| Iorgu:* Ași, nu! Îmi fuse milă... ca o străfulgerare...
Irinel: Trebuie să știi *ms.*

Prima oară s-a tipărit numai scena I din actul IV în *Epoca*, XVIII, nr. 210, 11 august 1912, p. 1, și scenele II și VII din actul I, în *Flacăra*, I, nr. 44, 18 august 1912, p. 349—350.

S-a tipărit integral în 1913, la Editura Minerva, București.

Nu s-a retipărit antum.

Reproducem textul ediției din 1913.

În posesia fiicelor lui Delavrancea se află două variante manuscrise ale piesei *Hagi-Tudose*. În stabilirea variantelor selective din ediția noastră, pe prima vom nota-o *ms. I*, iar pe a doua *ms. II*.

Din *ms. I* s-au păstrat următoarele pagini: p. 1—5, scrise pe o singură față a foilor de bloc de desen, cu creion; p. 6, care are pe verso p. 25; p. 7, care are pe verso p. 24; p. 8, avînd pe verso p. 23; p. 9, avînd pe verso p. 22; p. 9 bis, numerotarea lui Delavrancea; p. 10, avînd pe verso p. 21; p. 11, avînd pe verso p. 20; p. 12, avînd pe verso p. 19; p. 13, avînd pe verso p. 18; p. 14, avînd pe verso p. 17; p. 15, avînd pe verso p. 16; p. 27, avînd pe verso p. 46; p. 28, avînd pe verso p. 45; p. 29, avînd pe verso p. 44; p. 30, avînd pe verso p. 43; p. 31, avînd pe verso p. 42; p. 32, avînd pe verso p. 41; p. 33, avînd pe verso p. 40; p. 34, avînd pe verso p. 39; p. 35, avînd pe verso p. 38; p. 36, avînd pe verso p. 37; p. 48, avînd pe verso p. 61; p. 49, avînd pe verso p. 60; p. 50, avînd pe verso p. 59; p. 51, avînd pe verso p. 58; p. 52, avînd pe verso p. 57; p. 53, avînd pe verso p. 56; p. 54, avînd pe verso p. 55; p. 62 bis — numerotarea lui Delavrancea — și p. 63—79 inclusiv, scrise pe o singură pagină a foii de bloc, cu care se termină textul piesei.

Lipsesc deci din *ms. I* p. 26, 47, 62.

---

[1] Vezi și *Studiul introductiv* al ediției de față, vol. I, p. CVIII—CIX.

Din *ms. II* s-au păstrat următoarele pagini: p. 2—27, scrise pe o singură parte a foilor de caiet; p. 29—31; p. 33—79; p. 81—84; p. 91—98; p. 100—106; p. 109—136; p. 139—148; p. 153—155; p. 155 bis — numerotarea noastră; p. 156; p. 158—163; p. 165—167; p. 169—209; p. 211—218; p. 220; p. 222; p. 225; p. 228—229; p. 232—241; p. 243—251; p. 253—265; p. 267—268; p. 270; p. 272. Manuscrisul II merge pînă la replica Leanei: „Mamă, mamă, vin, că s-a prăpădit nenea Tudose... *(Dăschide uşa şi intră şi Ghioala.)*"

Lipsesc deci p. 1 — care a cuprins probabil numele personajelor piesei — p. 28, 32, 80, 85—90 inclusiv; p. 99, 107—108 inclusiv; p. 137—138 inclusiv; p. 149—152 inclusiv; p. 157, 164, 168, 210, 219, 221, 223—224 inclusiv; p. 226—227 inclusiv; p. 230—231 inclusiv; p. 242, 252, 266, 269, 271, 273 şi următoarele, pînă la sfîrşitul textului.

În posesia familiei Gabriel Ştephănescu se află o jumătate de pagină de bloc, care conţine titlul piesei, numele autorului, schiţa decorului din actul I şi o parte din personaje, scrise pe două coloane. Reproducem textul primei coloane:

„1. *Hagi-Tudose.*

2. *Tănase Profirel,* fost jupîn şi tovarăş al lui Hagi-Tudose, rentier, om bun — bun, mielul lui D-zeu, frumos şi curat îmbrăcat, darnic pe cît de calic e H. Tud.

3. *Jenică Păunescu,* grămăticul lui Profirel."

Jumătatea inferioară a paginii se află la Muzeul Teatrului Naţional „I. L. Caragiale", din Bucureşti, scrisă pe trei coloane.

Această a doua jumătate de foaie de manuscris începe tot cu notarea celui de al treilea personaj al piesei, *Jenică Păunescu,* dar sub numele de *Jenică Profirel,* fiul patronului lui Hagi-Tudose, care „rîde de Hagi-Tudose. Un tînăr berbant. Rîde. Tudose nu-l poate suferi, dar de, e fiul fostului său stăpîn. Un om de lumea nouă."

Ulterior, Delavrancea renunţă la fiul lui Profirel, introduce pe fiica acestuia, iar pe Jenică îl păstrează pentru cuplul Fifica-Jenică, în contrast cu Leana-Culai. La al 4-lea personaj, pe care iniţial îl numeşte *Dinu,* scriitorul notează:

„*Culai Brînduş,* nepotul lui T. Profirel, ţine rachieria şi povarna lui Profirel. Băiat cuminte. Amorezat de Luţa (adică de Leana, n.n.) şi nu îndrăzneşte să-i spuie etc."

Al cincilea personaj este *Gherghina Profirel,* „ce-şi zice şi Jorjeta — nevasta lui Profirel. Sulemenită cu căruţa cu Tranca, cu două zbenghiuri pe faţă, le uită locul şi le tot schimbă. Cochetă bătrînă. Îmbogăţită, începe să se creadă. La 35 de ani s-a apucat de citit.

Aduce pe radical. Ar strînge de gît pe cei cari îi zic *Gherghina* într-adins etc., etc."

După cum se vede, în prima ei versiune, piesa a avut indicații de regie mai ample pentru personaje, pe care apoi Delavrancea le-a înlăturat.

Ghioala este al șaselea personaj, despre care se spune că este „sora lui Hagi-Tudose — văduvă — muma Luței. Tip de mahalagioaică. În fond de bun-simț. Vorbește într-una și tare. Supără pe Hagi-Tudose."

Al șaptelea, numit la început *Luța*, devine *Leana*, „nepoată lui Hagi-Tudose, luată de suflet de Hagi-Tudose — dată pe căpătuială. Are un car de zestre, Dumnezeu și cu Hagi-Tudose știe, îndrăgită de Dinu Brînduș."

Continuarea listei de personaje o găsim în prima jumătate a foii de manuscris, coloana a II-a, aflată în posesia familiei Gabriel Ștephănescu:

„8. *Primul epitrop* — de lumea vechie — fes și giubea; vorbăreț — lăudăros.

9. *Al doilea epitrop* — «vezi dumneta» om simplu.

10. *Al treilea epitrop* — un găgăuță — se opintește în vorbă și se oprește = d-aci oarecari calambururi fără voie".

În coloana a II-a a manuscrisului aflat la Muzeul Teatrului Național „I. L. Caragiale" găsim un dialog, fără indicarea personajelor care rostesc replicile, așa cum s-ar cuveni într-o piesă, dovadă că el a fost notat într-o fază premergătoare dramatizării propriu-zise:

„— Dă-ți părerea!

— Să dau? N-am, neică!

— Cum n-ai?

— Da' cum să am?

— sau îți dau? De ce să-ți dau?

Ba i le cîrpesc... Adică o rămîne și necîrpit."

Coloana a treia începe cu personajul al unsprezecelea, *Isaac* „ — ovrei — vînzător cu tolba — vinde orce — are în toate buzunarele cîte ceva. — «Așa să chiorăsc.» — Rîde de Hagi-Tudose — și toată lumea de el etc."

Este un personaj la care Delavrancea a renunțat.

Al doisprezecelea personaj este numit *Prichindel*, și explicațiile care urmează sugerează o biografie reală a unui cunoscut din Bariera Vergului, pe cînd scriitorul era copil:

„...un băiat de vro 13—14 ani — orfan — dezghețat — bun — cinstit — slujește în toată mahalaua Troiței — capătă de pe unde poate — Luța îi dă cîte o coaje de pîine — o moaie în apă și o mănîncă — Hagi-Tudose îl crede cinstit, dar de... etc."

Autorul renunță la *Prichindel*, care ar fi slăbit imaginea artistică: dacă Luța poate dărui o coajă de pîine, înseamnă că în casa unchiului ei lipsa nu este absolută; dacă Hagi-Tudose crede despre *Prichindel* că este cinstit, înseamnă că patima lui pentru bani n-a atins paroxismul, stadiu în care lumea întreagă devine pentru Hagi-Tudose un monstru cu infinite gheare întinse spre a-i fura aurul. De aceea, instinctul artistic al scriitorului îl face să renunțe și la acest personaj.

La numărul treisprezece se notează: „*Un grup* de băieți joacă poarca", iar la numărul paisprezece, „Trică și Culai. *Doi băieți* înalță smeiele și să iau la încurcare etc."

Primul nume este interesant fiindcă el este de fapt al unuia dintre tovarășii de joacă ai scriitorului din anii copilăriei în mahalaua Vergului, Trică Antonescu, al găitănarului, care, în 1865—1866, locuia chiar în casa Sultanei lui Anton, pomenită de noi în notele privitoare la *Sultănica*, deci nepotul de fiu al Sultanei.

Notele manuscrise continuă:

„15. *Un cerșetor*, în poarta bisericii.
16. *Un cîrciumar*, în ușa cîrciumii.
17. *Un bragagiu*.
18. *O femeie* care trage mătasea.
19. *Școala* dascălului lîngă biserică. Băieții în bănci."

În posesia familiei Gabriel Ștephănescu se mai află două foi de manuscris cuprinzînd: actul II, un desen al lui Delavrancea, reprezentînd curtea și casa lui Hagi-Tudose, indicații de regie și începutul scenei I; actul III, un desen al lui Delavrancea, care înfățișează grădina lui Tănase Profirel, indicații de regie și începutul scenei I.

După informațiile dintr-o scrisoare inedită putem deduce că Delavrancea a început să lucreze la dramatizarea nuvelei *Hagi-Tudose* în luna mai 1912, pe cînd se afla în convalescență. La 16 mai 1912, după trei săptămîni de boală, scriitorul primea un telefon de la Iacob Negruzzi, care-l anunța că a fost propus membru activ al Academiei Române. Delavrancea răspunde:

„Scumpe domnule Negruzzi,

Firește, primesc cu mulțumire, adică aș primi cu mare mulțumire onoarea ce mi-ar face cea mai înaltă instituție a țării.

D-tale îți voi rămîne recunoscător. E a doua oară cînd te muncești pentru mine. Dator ți-am fost și-ți sunt. Cînd mă voi plăti și, mai ales, cu ce mă voi plăti?

De trei săptămîni n-am părăsit patul. Azi e primăvară — de talia aceasta — cînd mă dau jos din pat. Sînt mult mai bine

Cu dragoste și cu devotament, al d-tale

Barbu Delavrancea" [1]

La 19 mai, alegerea sa ca membru activ al Academiei Române era hotărîtă. Iacob Negruzzi îl încunoștințează, și Delavrancea îi mulțumește:

„Scumpe domnule Negruzzi,

Îți mulțumesc, d-tale, de marea onoare ce mi-a făcut Academia Română. Mă vesti casierul d.V. Tocmai lucram la o piesă — căci a dat Dumnezeu să pot umbla prin casă — cînd mi-aduse știrea telefonul"[2].

Ulterior, Delavrancea pleacă la Karlsbad, spre a consulta medicii — printre care și pe dr. Vaida-Voevod — asupra bolii sale, dar în timpul curei continuă elaborarea piesei *Hagi-Tudose*, așa cum își informează scriitorul soția:

„Britsh Otel, la 18 sau 19 iunie 1912:

De mîine voi începe să scriu la comedia mea. Poate că astfel să-mi țiu de urît..." [3]

Într-adevăr, pe *ms. I* al piesei, la p. 64, găsim mențiunea lui Delavrancea: „Act IV din *Hagi-Tudose*, scris la Karlsbad, 25 iunie..."

Peste două zile, pe același manuscris, la p. 68, scriitorul notează impresia produsă de peisajul stațiunii și dă din nou referiri despre comedia sa:

„O! ce frumos e aci pe munte, cu brazi înalți și drepți, cu cărările șerpuitoare și netede ca-n palmă...

Nu s-aude nimic, doar piuitul discret al păsărelelor...

Dacă, și n-am pe nimeni d-ai mei... De n-aș avea de lucru, aș da la dracu Karlsbadul.

27 iunie 1912."

Dorul de casă și poate slăbiciunea pricinuită de o boală îndelungată l-au împiedicat să progreseze prea mult cu redactarea piesei

---

[1] Fondul de manuscrise al Academiei Republicii Socialiste România, Coresp. Delavrancea, S $\frac{XXIII\ (1,2)}{LI}$; vezi și I.E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. III, București, Institutul de arte grafice „Bucovina", 1932, p. 112.

[2] *Ibidem*; vezi și I.E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, vol. III, București, Institutul de arte grafice „Bucovina", 1932, p. 112–113.

[3] Scrisoare inedită.

în timpul cît a stat la Karlsbad. Reîntors în țară, Delavrancea se duce la Eforie cu familia, și abia acolo termină piesa. Pe p. 79 — ultima — a manuscrisului I, el notează:

„Sfîrșită pe malul Mărei Negre. 15 iulie 1912."

În *Epoca* din 22 iulie 1912 se și anunța: „*Hagi-Tudose*. O nouă piesă a d-lui Delavrancea", menționîndu-se că a fost terminată.

La 9 august 1912 Delavrancea depusese comedia sa la Teatrul Național spre a fi citită, căci ea se află în „Tabloul de piese primite" [1]. Lectura o face autorul însuși la 10 august 1912, și peste două zile ziarul *Epoca* făcea primele aprecieri favorabile:

„Un cap de operă. *Hagi-Tudose*, piesă în 4 acte de d. B. Delavrancea.

Ieri după amiază autorul a citit piesa în foyerul teatrului. Este o lucrare admirabilă, chemată la un strălucit succes... cel mai zguduitor, mai adevărat și mai profund omenesc tip de avar..."[2]

La 12 august și *Rampa* [3] și *Românul* (Arad) [4] anunțau noua creație, iar la 13 august 1912, *Epoca* revine cu aprecieri elogioase asupra piesei lui Delavrancea.

Din dosarele nr. 50, 56 și 64 din Fondul Teatrului Național, aflate la Arhivele Statului București, rezultă că pentru montarea piesei *Hagi-Tudose* s-au investit 812 lei, sumă modică, desigur, care pare să semnaleze de la început parcimoniozitatea conducerii teatrului.

La 23 octombrie 1912, Delavrancea adresează actriței Maria Giurgea următoarea scrisoare:

„Scumpă doamnă,

Aș avea timp astăzi să vă citesc două acte din *Hagi-Tudose*, în care doresc să vă arătați subtilul d-voastră talent. Aș putea veni la d-voastră la 3—3½ d.a.?

Dacă da, puneți pe plicul acestor rînduri «da», dacă nu, scriți pe el «nu» și adăugați cînd vă este posibil.

Al d-voastră admirator,

Barbu Delavrancea" [5]

---

[1] Fondul Teatrului Național. Arhivele Statului București, dosar 5/1912—1913, p. 43.

[2] *Un cap de operă. „Hagi-Tudose", piesă in 4 acte de d. B. Delavrancea*, *Epoca*, XVIII, nr. 210, 11 august 1912, p. 1.

[3] Fulmen, *De la Teatrul Național. Piesele noi*, *Rampa*, I, nr. 243, 12 august 1912, p. 1—2.

[4] Corespondent, *Scrisoare din București. O nouă operă dramatică a lui Delavrancea: „Hagi-Tudose"*, *Românul*, Arad, II, nr. 177, 12/25 august 1912, p. 3.

[5] Originalul se află la Muzeul Teatrului „I.L. Caragiale" din București, nr. 992.

Această scrisoare dovedeşte că la 23 octombrie distribuţia nu era completată şi că, în cel mai bun caz, se repeta, dar fără *Fifica*, pe care o va interpreta Maria Giurgea. Ceea ce este sigur, din informaţiile date de *Rampa*, este că piesa s-a repetat la 27 noiembrie în foaierul teatrului [1], ca şi la 29 noiembrie, în rolul titular fiind distribuit Iancu Brezeanu. [2] La 1 decembrie, *Rampa* dă numele actorilor, fără a pomeni de C. Nottara. [3]

La 3 decembrie, premiera, fixată pentru 8 decembrie, se amînă, din cauza repetiţiilor piesei *Hamlet* [4], pentru data de 14 decembrie.

De la 5 decembrie pînă la premieră, *Hagi-Tudose* s-a repetat pe scenă, însă de la 6 decembrie actorul principal nu mai este Iancu Brezeanu, bolnav [5], ci C. Nottara. Deci, cu o săptămînă înainte de premieră, actorul care trebuia să susţină reprezentaţia este înlocuit, indiferent dacă motivele sînt serioase şi situaţia de neînlăturat.

La 9 decembrie, *Rampa* publică părerile lui C. Nottara despre personajul principal al piesei, pe care avea să-l interpreteze:

„...îl voi interpreta cu tragicul cuvenit, cu toată mizeria în care zace sufletul lui, cutropit de patima care-l nimiceşte..." [6]

Cu toată schimbarea actorilor şi întîrzierea distribuirii rolurilor, la mai puţin de o lună şi jumătate de la intrarea piesei în repetiţie şi la o săptămînă numai de repetiţii cu C. Nottara în rolul lui Hagi-Tudose, directorul Teatrului Naţional, Al. Davila, consideră pregătirea îndestulătoare şi păstrează data premierei, fixată la 14 decembrie 1912.

La aceeaşi dată, Delavrancea îşi înseamnă numele personajelor şi al interpreţilor, trecînd în dreptul unora dintre ei şi numele celor ce vor dubla rolurile, după cum urmează:

„*Hagi-Tudose*	— C. Nottara-Calboreanu		
Matache Profirel	— I. Petrescu-V. Antonescu		
Jenică Păunescu	— V. Toneanu	(dublat de)	N. Atanasiu
Culai	— Nedelcovici	„	N. Dimitriu
Gusi	— C. Radovici	„	N. Săvulescu
I epitrop	— I. Dumitrescu	„	G. Baldovin

[1] *Noutăţi artistice. Teatrul Naţional*, *Rampa*, II, nr. 333, 28 noiembrie 1912, p. 3; nr. 334, 29 noiembrie 1912, p. 3.

[2] *Idem*, nr. 335, 30 noiembrie 1912, p. 3.

[3] *Idem*, nr. 336, 1 decembrie 1912, p. 3.

[4] *Idem*, nr. 338, 3 decembrie 1912, p. 3.

[5] *Idem*, nr. 340, 6 decembrie 1912, p. 3.

[6] Db. *Hagi-Tudose. Cum îl înţelege d. Nottara*, *Rampa*, II, nr. 342, 9 decembrie 1912, p. 2.

II epitrop	— A. Mihăilescu	(dublat de)	C. Antoniu
Popa Roşca	— A. Barbelian	„	H. Polizu
Un cerşetor	— N. Grigorescu	„	D. Ene
Un cîrciumar	— V. Antonescu		
Un pastramagiu	— N. Săvulescu		
Un bragagiu	— Ciprian		
I băiat	— P. Iancovescu		
II băiat	— M. Cîrstea		
I ştrengar	— El. Cruceru		
Gherghina	— M. Ciucurescu	(dublată de)	Sonia Cluceru
Fifica	— M. Giurgea	„	Tanţi Economu
Ghioala	— Eug. Cuivescu(?)	„	M. Voluntaru
Leana	— A. Macri	„	Kitty Gheorghiu"[1].

Reţeta de la premieră este de 2.219,50 lei, dar la reprezentaţia de la 15 decembrie scade la 976 lei, iar la 17 decembrie la 514 lei.[2] Presa afirmă că piesa a fost fluierată chiar în seara premierei.

Despre împrejurările în care s-a reprezentat şi a căzut *Hagi-Tudose* îşi aminteşte peste aproape un sfert de secol I. Massoff:

„La repetiţiile lui *Hagi-Tudose*, Al. Davila îi atrăgea atenţia: «Barbule, e peltea». «Ce ştii tu!» îi răspundea Delavrancea. La premieră a fost fluierat — pe nedrept. *Hagi-Tudose* redă minunat un Bucureşti de acum 80—100 de ani." [3]

Ca urmare, Delavrancea adresează lui Al. Davila o scrisoare deschisă, prin care îşi retrage toate piesele aflate în repertoriul Teatrului Naţional:

„Scumpe d-le director,

Nu am obiceiul să-mi apăr prin ziare încercările mele literare. Aceasta o ştiu toţi cîţi au lucrat cu mine şi, cred, toţi cîţi mă cunosc, fie chiar pe departe. Nici de data asta nu voi cerca ceea ce nu am făcut niciodată.

Piesa *Hagi-Tudose* s-a jucat. Presa şi-a făcut datoria: a criticat-o cu o asprime neobişnuită. De, mie îmi pare rău, dar n-am ce face.

---

[1] Biblioteca Teatrului „I.L. Caragiale", ms. 0823.

[2] Fondul Teatrului Naţional, Arhivele Statului Bucureşti, dosar 4/1912 — 1913, p. 273—279.

[3] I. Massoff, *Caleidoscop intelectual. Ziduri de carton. Autori ascultători şi neascultători*, *Adevărul*, an 50, nr. 15.983, 28 februarie 1936, p. 2.

Recurs contra presei, şi d-aş avea, n-aş face, darmite cînd nici nu am... Oamenii însărcinaţi cu *cronica teatrală* sunt în general prea tineri — (aceasta nu i-ar împiedeca să aibă dreptate faţă de cei în vîrstă) — şi nu am naivitatea să amestec iluziile şi deziluziile mele cu iluziile lor *trandafirii*.

Dar, d-le director, ceea ce s-a petrecut cu piesa *Hagi-Tudose* m-a încredinţat că cel mai mare cusur al ei este pripa cu care s-a reprezentat.

D-l Nottara este un artist distins şi de mare experienţă. Dar temperamentul şi obicinuinţa d-sale, de treizeci de ani, l-au silit să interpreteze pur tragic ceea ce nu era decît serios comic. Ca să fi reacţionat împotriva temperamentului şi a obicinuinţei d-sale, i-ar fi trebuit mai multe repetiţii, pe care le-ar fi avut dacă direcţia ar fi fost ceva mai îndurătoare şi pentru artist, şi pentru autor.

D-le director, eu am bănuit de la început că dv. vă preparaţi consecinţele. Pe vremuri mi-aţi criticat chipul meu de a înţelege teatrul. Şi nu v-am răspuns. Acum ce trebuia să faceţi? Ce-aţi făcut. Adică să nu faceţi nimic şi să staţi nepăsător atunci cînd vechiul dvs. prieten vi se plîngea de neîndestulătoarele repetiţii. Atît, şi lucrurile veneau de la sine, oricum ar fi fost bietul *Hagi-Tudose* al meu.

Aţi hotărît şi s-a executat. Şi-am fost executat.

Acum, de, ce ciudat om sunt şi eu: n-aş mai vrea să vă servesc de experienţă în demonstraţiunile dvs. estetice. De aceea, permiteţi-mi să retrag tot ceea ce am scris din repertoriul Teatrului Naţional, păstrînd d-lui Gusti şi d-lor artişti, care mi-au dat concursul lor, o bună amintire şi o vie recunoştinţă.]

Un autor mai puţin pe prima noastră scenă, o demonstraţiune mai mult pentru cei care cred, sau se prefac că cred, că teatrul românesc nu ar fi cu putinţă şi cu piese româneşti.

Eu nu simţ nevoie de încurajare. Ca să faci teatru original, nu e nevoie nici chiar de Teatrul Naţional. O operă literară o faci fiindcă o faci, fiindcă trebuie s-o faci, fiindcă concepţia şi execuţia ei urmează legile fatale ale naşterii. Plăcerea şi necesitatea necalculată sunt singurele condiţiuni d-a crea. O piesă de teatru, cînd nu e numai meşteşug, nimeni nu ţi-o joacă mai bine ca tine însuţi. Bine ar fi s-o vezi şi reprezentată — şi mai ales practic — dar aşa cum o vezi tu că s-ar putea reprezenta, îţi dă cea mai desăvîrşită satisfacţiune. (Nu crez că ar fi cineva din teatru care să m-acuze că prin teatru am urmărit un scop practic.)

Şi de ce înşirui aceste cîteva linii din urmă? Pentru a vă încredința, d-le director, că hotărîrea de mai sus am luat-o fără pic de supărare pe dv. şi că urmez înainte cu teatrul meu, şi că voi urma cîtă vreme voi avea, din mila Domnului, putința să lucrez; chiar acum am lîngă mine blocul pe care am început *A doua conştiinţă*. Şi ce minunat joacă persoanele din ea, şi ce dureros! Vezi că tablourile nu sunt de carton şi sforile nu se trag ca la Teatrul Naţional.

Primiţi, scumpe d-le director, o stringere de mînă prietenească.

17 dec. 1912

Barbu Delavrancea" [1]

Al. Davila răspunde:

„...Scrisoarea lui Delavrancea este dictată de supărarea pricinuită de căderea lui *Hagi-Tudose*. *Hagi-Tudose* s-a repetat de 34 de ori în două luni"...

Al. Davila îşi exprimă regretul că n-a fost mai categoric faţă de Delavrancea, spunîndu-i:

„Barbule, retrage-ţi piesa, că nu e vrednică de tine. Mea culpa. (...) Eu nu ţi-am spus după *Luceafărul*, nici după *Irinel*, nici în timpul repetiţiilor lui *Hagi-Tudose* că e vreme să te reculegi, să priveşti adevărul în faţă şi să nu primejduieşti prin înnădiri nenorocite armoniosul edificiu de glorie pe care ţi-l clădiseşi. Eu rămîn de partea celor 490, 314, 186 de spectatori care l-au văzut pe *Hagi-Tudose* şi a celor 30.000 care nu vor să-l vadă. Mă bucur că lucrezi la *A doua conştiinţă*, nădăjduiesc că va răscumpăra înfrîngerea lui *Hagi-Tudose*" [2]...

Ca răspuns la aceasta, Delavrancea publică o scrisoare adresată directorului ziarului *Epoca*:

„Citind în *Adevărul* de la 21 decembrie a.c. răspunsul d-lui director general al teatrelor la scrisoarea ce i-am adresat, fără voia mea m-am gîndit la următoarele:

— Ce fericit trebuie să fie omul care nu învaţă nimic din experienţa altora şi îndeosebi din experienţele sale şi ale anilor săi! Convingerile lui sînt impresiuni, impresiunile lui sînt la suprafaţă şi suprafaţa lui de închipuit nu-i îngăduie să osebească ce este el de ceea ce îi vine de aiurea, ce este dezinteresat de ceea ce este complex de porniri străine lucrurilor în sine. El nu pricepe ceea ce i-ar

[1] *Epoca*, XVIII, nr. 349, 19 decembrie 1912, p. 1. Originalul la Muzeul Teatrului „I.L. Caragiale", Bucureşti, nr. 991.

[2] Al. Davila, *Scrisoare către Delavrancea*, *Adevărul*, XXV, nr. 8.363, 21 decembrie 1912, p. 2.

fi iertat de ceea ce nu, căci nu își dă seama de locul ce-l ocupa altădată și de acela pe care-l ocupă astăzi. Pentru nimic în lume n-ar fi în stare să-și subțieze felul, oricît de sus ar ajunge, căci s-ar vedea nu subțiat, ci micșorat. Și greșelile de la obîrșie, din deprinderea lipsei de control, se repetă necontenit, sporindu-se cu vremea, căci vremea nu trece pentru el și pentru învățătura lui. Asemenea oameni sunt totdeauna prea tineri.

Domnul director general al teatrelor — în răspunsul său — gîndește ca la 20 de ani, scrie ca la 19 și pricepe ca la 17. Scurt: «*Le style c'est l'homme même*».

Domnule director, crez că ați făcut rău să nu publicați scrisoarea d-lui Davila. N-ar fi însemnat nimic acele cîteva lovituri — de condei — aduse bunei-cuviințe, pe lîngă dovada pe care singur o face că la d-sa era o idee preconcepută în contra felului meu d-a înțelege teatrul. Eu o știam aceasta de la *Apus de soare*. De atunci a năpustit cele mai crîncene atacuri contra mea și în contra lucrării mele.

Îmi pare rău însă că s-a simțit nevoie de atîtea combinațiuni pînă să mi se spuie *c'est à vous d'en sortir* [1].

Aș fi ieșit cu dragă inimă d-aș fi știut pe d-l Al. Davila sub aceleași obsesiuni.

Teatrul Național este o instituțiune de stat pusă, vremelnic, la bunul plac al d-lui Al. Davila. Și cît timp d-l Al. Davila va fi director al Teatrului Național, eu nu mai am ce căuta la Teatrul Național." [2]

Acest schimb de scrisori a fost îndelung comentat de presa timpului. În *România ilustrată*, cronicarul echivala dramatizarea nuvelei *Hagi-Tudose* cu însăși renunțarea la artă din partea autorului ei[3]; Liviu Rebreanu consideră reprezentarea piesei „un nou dezastru" [4], adăugat la căderea lui *Irinel*, cu un an înainte; se ajunge chiar la cronici lipsite de cel mai elementar urbanism [5]; semnînd doar prin inițiale, Tudor Arghezi, care criticase violent și piesa *Irinel*,

---

[1] Dumneata trebuie să pleci! (fr.).

[2] *„Hagi-Tudose" la Teatrul Național. O nouă scrisoare a d-lui Delavrancea „Epocei"; o replică răspunsului lui Alex. Davila*, în *Epoca*, XVIII, nr. 353, 23 decembrie 1912, p. 1.

[3] Horia A. Bottea, *Cronica teatrală. Teatrul Național. „Hamlet", „Hagi-Tudose..."*, *România ilustrată*, IX, nr. 5—6, februarie-martie, 1913, p. 20.

[4] L. Rebreanu, *Noul dezastru de la Teatrul Național*, *Rampa*, II, nr. 349, 16 decembrie 1912, p. 1—2.

[5] Dinu Dumbravă, *Retragerea lui „Hagi-Tudose". Supărarea d-lui Delavrancea sau povestea văcarului care s-a supărat pe sat*, *Rampa*, II, nr. 352, 20 decembrie 1912, p. 1.

scrie despre *Hagi-Tudose* că este „o dezamăgire pentru public, piesă incalificabilă, care a ocupat cu zornăitoarea ei nulitate întreg Teatrul Național, de la mașiniști la director, două luni de zile îngrozitoare... caraghioslîc literar... absurditate..." [1]

În realitate, numărul repetițiilor a fost mult mai mic decît cel declarat de Al. Davila, și dacă socotim că Nottara într-o săptămînă de repetiții nu-și putea însuși rolul principal al piesei, pe care Delavrancea îl destinase lui Iancu Brezeanu, violența de limbaj a presei ne apare cel puțin exagerată, dovadă modul în care piesa *Hagi-Tudose* a fost primită de public și de presă în epoca noastră. Chiar în 1912 s-au auzit și glasuri indignate, care au condamnat atacurile dezlănțuite împotriva lui Delavrancea și a piesei sale. Dacă actul al III-lea este socotit mai puțin util, în schimb, restul este creația unei mîini de maestru. [2]

Se pare că nici Nottara nu era potrivit pentru rolul principal. Un contemporan care dă destule dovezi de obiectivitate scrie:

„*Hagi-Tudose* a căzut categoric. Delavrancea n-are nevoie să fie menajat. Este o figură uriașă. Învins nu e scriitorul, ci unul din procedeele sale. Falimentul descriptivei dramatice a lui Delavrancea. Acest mare evocator, care știe să creeze un suflet cu o vorbă și să închidă o grădină într-o frază, a vrut să subordoneze drama temperamentului său. Descrierea în *Apus de soare* a înlocuit acțiunea prin evocare și s-a ridicat la înălțimea unei realizări artistice nesperate. Procedeul nu i-a reușit în celelalte piese. În *Hagi-Tudose* lipsește total evoluția..." [3]

Obiecția, care se resimte de atmosfera general defavorabilă creată în jurul piesei, este însoțită și de aprecieri favorabile:

„Totuși, expunere admirabil colorată, originală, dialog scînteietor, tipul avarului redat cu mînă de maestru. Hagi-Tudose este un zgîrcit original, complex, tragic." [4]

Cu toate acestea, autorul opiniilor de mai sus crede că personajul lui Delavrancea ar fi fost mai bine interpretat de I. Brezeanu, cu umor, ceea ce ar fi salvat piesa. [5]

---

[1] T.A. *După „Hagi-Tudose"*, *Facla*, III, nr. 52, 29 decembrie 1912, p.1.042—1.043.

[2] *Primele reprezentațiuni. Teatrul Național. „Hagi-Tudose", piesă în 4 acte de d. B. Delavrancea*, *Epoca*, XVIII, nr. 346, 16 decembrie 1912, p. 3.

[3] *Ibidem.*

[4] *Ibidem.*

[5] *Ibidem.*

Eugen Lovinescu se mulțumește să constate, fără comentarii, că piesa n-a izbutit. [1]

Pentru Victor Eftimiu, însă, Hagi-Tudose este măreț, prin totala dăruire a unei pasiuni, indiferent de ce natură e această pasiune. [2]

Cel mai convingător dintre apărătorii lui *Hagi-Tudose*, contemporan cu autorul, este Mihail Dragomirescu. La un an după căderea comediei lui Delavrancea, într-o conferință pe care a ținut-o la Ateneu, la 30 ianuarie 1914, criticul maiorescian afirma că s-a făcut o mare nedreptate în cazul piesei *Hagi-Tudose*, care este „cu totul superioară din punct de vedere literar", prezentînd o epocă istorică dispărută. [3]

În 1941, în mod surprinzător, dar interesant, George Călinescu apropie caracterul zgîrcitului de al lui Ștefan cel Mare din *Apus de soare* — un apus al unui egoist. [4]

Dovadă a impresiei pe care tipul de zgîrcit zugrăvit de scriitor în nuvela *Hagi-Tudose*, accentuat apoi cu mijloacele dramaturgiei în comedia cu același nume, a făcut-o asupra contemporanilor ne-o dă un fapt divers, petrecut în noiembrie 1912. În strada Pandurilor nr. 18, din București, bătrînul C. Athanasiu, în vîrstă de 70 de ani, este găsit mort, mîncat de șoareci, într-o mizerie indescriptibilă, deși era posesorul a 300.000 lei. Ziarele prezintă cazul, folosind numele personajului lui Delavrancea: *Un Hagi-Tudose mîncat de șoareci* [5], *Milionarul mîncat de șoareci. O anchetă în mijlocul mizeriei lui Hagi-Tudose din Șoseaua Panduri.* [6]

Mai mult decît aprecierile din ultima vreme, mai favorabile decît cele de acum cîțiva ani, includerea comediei lui Delavrancea în repertoriul teatrelor noastre din capitală și din provincie indică creșterea interesului contemporanilor noștri pentru această piesă, în care comicul se împletește cu tragicul, simplitatea clasicistă cu grotescul.

---

[1] Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, București, 1937, Ed. Ancora, p. 330.

[2] Victor Eftimiu, *Spovedania lui Hagi-Tudose*, *Flacăra*, II, nr. 12, 5 ianuarie 1913, p. 92–93.

[3] R.D., *De la Ateneu*, *Facla*, V, nr. 113, 31 ianuarie, 1914, p. 3.

[4] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Ed. Fundațiilor regale, 1941, p. 508.

[5] *Epoca*, XVIII, nr. 314, 14 noiembrie 1912, p. 1.

[6] N.G. Nicolescu, *Milionarul mîncat de șoareci*, *Epoca*, XVIII, nr. 317, 17 noiembrie 1912, p. 1.

p. 91, r. 7–16 O șosea prăfuită, cu găuri și cu gropi se pierde în depărtare. Împotriva bisericii, o casă veche, învălită cu olane, cu prispă lată, c-o ușcioară și c-o singură fereastră cu fiare groase. E locuința lui Hagi-Tudose. În șir cu ea, pe un mal teșit, cotind după șosea, o cîrciumă, o bragagirie și o stanție de scînduri cu cîrnați uscați atîrnați în cuie și cu teancuri de pastramă pe tarabă. Ulicioare și trecători printre case, pe după plute și pe după curtea bisericii. În stradă *1913, ms. II*/ O șosea prăfuită, cu găuri și cu gropi, se pierde în depărtare. Pe un mal teșit d-împotriva bisericei case înșiruite și prăvălii. Cea d-întîi c-o singură fereastră cu fiare încrucișate, cu ceardac, cu prispă și învelită cu olane vechi; e a lui Hagi-Tudose; apoi o cîrciumă, o bragagirie, o stanție de scînduri prefăcută în pastramagirie cu cîrnați uscați atîrnați în cuie și cu teancuri de pastramă pe tarabă. Ulicioare printre case, pe după plute și pe după curtea bisericii. În stradă *ms. I.*

p. 94, r. 7–23 dispare. Preotul Roșca, ceva mai tîrziu, după ce se întoarce cu fața spre răsărit, face trei cruci și pleacă. Gherghina Profirel, cănită, sulemenită, cu sprîncenele lipite, cu rizil pe cap, cu cîte doi cîrlionți la amîndouă urechile, se încearcă să iasă pe ușa bisericii. Malacovul o împiedică. Tudose, în dreptul ușii, c-o scurteică de lastic îngălbenită de soare, hărtănită pe poale, și din care n-a mai rămas nici un petec de blană; c-o pălărie moale, a căreia formă nu se mai știe de vechime, și c-un băț adus la vîrf în chip de baston. Cu ochii vii supt niște sprincene stufoase, cu ochelari mari, cu barba căruntă, rară și prelungă în bărbie, cu părul nepieptănat și atîrnînd în vițioane. Tușește din cînd în cînd.)

Gherghina Profirel (dînd să iasă): Tudose, Tudose... apucă de malacov...

Tudose: Sărut mîna... s-apuc... *1913, ms. II*/ dispare. Gherghina Profirel se încearcă să iasă pe ușa bisericei. Rochia malacov o împiedică.

Gherghina Profirel (cu rizil, cu cîte două cîrlioanțe — cercei — la urechi, sulemenită și cănită și cu două ben-

ghiuri etc.): Tudose, Tudose, — Apucă malacovu... *Hagi-Tudose* (cu barba m[ai] m[ult] albă și rară, cu părul lung — vițioane —, c-o scurteică de lastic, galbenă de soare și neregulat tăiată pe poale): Sărut mîna... S-apuc... *ms. I.*

p. 95, noastre!

r. 10—13 (Pornesc încet spre poartă. Gherghina șchioapătă, o strîng ghetele.)

Tudose: Bunătat' de rochie *1913, ms. II*/ noastre... Pe Gherghina o strîng ghetele. Șchioapătă. Ies pe poarta curței din care n-a rămas decît doi stîlpi de stejar. Vorbesc. Hagi-Tudose e ca un cîne care s-ar gudura pe lîngă stăpînul său.

H. Tudose: Bunătat' de rochie *ms. I;*

r. 20—22 bățoasă, bățoasă, că stă-n picioare cînd o iau din cuier ș-o pui *1913, ms. II*/ bățoasă, că stă-n sus cînd o iau din gardiropă... ș-o pui *ms. I.*

p. 96, r. 7—9 Rău, rău faci, cocoană, de nu deschizi o prăvălie! (Gherghina rîde.) Le-ai dăsface pe cele care nu se mai poartă... Î, ce de bani *1913, ms. II*/ Rău, rău faci de nu dăschizi giuvaergerie; le-ai dăsface pe cele cari nu sunt la modă... Ce dă bani *ms. I;*

r. 12—17 Brățările?... Frumos ți-ar ședea... Ei, bravo zău! (Ies pe poartă și dau de cerșetor.)

Cerșetorul (mai mult gol pînă-n brîu, c-o căciulă-n poală): Miluiți-mă și pe mine!... Așa să vă ajute ziua de astăzi! *1913, ms. II*/ Brățările și cercei... Frumos ai fi Tudose!

Cerșetorul (jos în poartă cu căciula în poală, dăspuiat pînă la brîu, orb și surd, plecîndu-și urechea): Miluiți-mă și pe mine! Să v-ajute ziua de astăzi! *ms. I.*

p. 98, Abia te miști...

r. 15—23 *Scena III*

Aceiași și *Matache Profirel* (Profirel, un om în vîrstă, ras, cu mustăți, cochet îmbrăcat, cu joben, cu redingotă, cu jiletcă albă și cu flori în relief. Cu baston de abanos și cu mînerul de fildeș, cu lanț de aur și cu inele mari la amîndouă mîinile. Vine fuga, gîfîind).

Matache Profirel: Viu... *1913, ms. II*/ Abia te miști.

Tănase Profirel (zorind): Viu... *ms. I.*

p. 101, r. 22–28 mă strîng ghetele de-mi scapără ochii, mi-e frică să nu mă dea în rumatism...
Matache Profirel: Ei, fugi d-acolo!
Gherghina Profirel: Cum oi ajunge acasă... la lighean ...picerile în apă rece... Îmi lasă gura apă cînd mă gîndesc... Nene *1913, ms. II*/ mă strîng ghetile de-mi scapără ochii... Cum oi ajunge acasă... la lighean... picerile-n apă rece... uf! să mai răsuflu!... Nene *ms. I.*

p. 102, r. 11–14 niște bătăioși... (Serios.) O dată mi-a venit leșin, în Podul Mogoșoaci, în dreptul miresei cu pantofu-n mînă... Tudose *1913, ms. II*/ niște bătăioși... De două ori mi-a venit leșin în Podul Mogoșoaii... Că dumnealui a vrut să-i scopească... eu nu și nu... cică miroase...
Hagi-Tudose: O fi mirosind... (Aparte.) D-aia s-or fi speriind de d-ta!
Gherghina Profirel: Tudose *ms. I;*

r. 27–30 la pomană vă gîndiți!
Cerșetorul: Nu treceți pe lîngă un orb, voi, cu ochi *1913, ms. II*/ la pomană te gîndești! Ai pus d-oparte părăluțe bune?... Cît ai?
Cerșetorul (întorcînd capul și privind în vid): Nu treceți pe lîngă orb, voi cu ochi *ms. I.*

p. 107, r. 31–36 *Gusi:* Săracu! un biet suflet!
(Ies pe poartă în șir. Gusi, Jenică Păunescu, al doilea epitrop aruncă Cerșetorului cîte-un ban. Aruncă și Hagi-Tudose ceva în căciula orbului. Primul epitrop, cel din coadă, începe să rîză).
Gusi: Adică, de ce rîzi *1913*/ *Gusi:* Ei săracul... un biet suflet...

(I-aruncă un ban (sună) și toți fac la fel. Hagi-Tudose i-aruncă și el. Al doilea ctitor, cel din urmă, arun cîndu-i banul, începe să rîză.)
Gusi: Și de ce rîzi? *ms. I*/ *Gusi:* Săracu! Un biet suflet!

(Ies pe poartă în șir. Gusi, Jenică Păunescu, al doilea epitrop, Tudose și în urmă primul epitrop. Aruncă Cerșetorului cîte un ban. Aruncă și Hagi-Tudose ceva în căciula orbului. Primul epitrop, cel din coadă, începe să rîză.)
Gusi: Adică de ce rîzi *ms. II.*

p. 109, *Primul ștrengar:* La sorți!
r. 27—31 (Unul din ștrengari adună ciomegile celorlalți, închide ochii și le-azvîrlă peste cap. Merge d-a-ndaratele și calcă ciomagul celui d-al cincilea ștrengar.)
Al cincilea ștrengar: Ptiu! Fir-ați *1913/ Primul ștrengar:* Să tragem la sorți...
Al cincilea ștrengar: Ăl mai scurt. (Ia cinci bețișoare și le potrivește să fie d-o potrivă la capul ăl de sus; se întoarce cu fața.) Trageți.
(Toți trag și rămîne cel mai scurt în mîna celui d-al cincilea ștrengar.)
Al cincilea ștrengar: Na! Fir-ați *ms. I/ Primul ștrengar:* Să tragem sorții...
Al cincilea ștrengar: Ăl mai scurt. (Ia cinci bețișoare și le potrivește la căpătîiul din afară.) Trageți... Cum v-o fi norocul...
(Toți trag și cel mai scurt rămîne în mîna celui d-al cincilea ștrengar.)
Al cincilea ștrengar: Ptiu! Fir-ați *ms. II;*
r. 34—36; *Leana* (iese-n prispa casei, lucrează la o cămășuță, și
p. 110, r. 3 din cînd în cînd cîntă încet: *La un cadavru):*
„Ca un crin de vară ce vîntul îngheață,
Frumoasă Ioană, în valuri pieriși..."
(Tudose coboară din fund și s-abate... *1913/*
Leana (pe prispă, coase și cîntă):
„Ca un vînt de vară
Frumoasă Ioană,
Ca vîntul pieriși!"
(Apare din fund Hagi-Tudose și s-abate... *ms. I/*
Leana (iese-n prispa casei, lucrează la o cămașă și din cînd în cînd cîntă încet):
„Ca un vînt de vară
Frumoasă Ioană,
Ca vîntul pieriși..."
(Hagi-Tudose coboară din fund și s-abate... *ms. II;*
r. 20—26 Ce om! Ce caiafă de om!
(Tudose intră în jocul copiilor tocmai cînd ștrengarul cu măciuca de corn dă în poarcă. Poarca zbîrnîie și-l izbește.)
Tudose (lăsîndu-se pe vine): Au! au! au! Bătu-te-ar *1913, ms. II/* Ce om! ce om!

(Hagi-Tudose trece prin jocul copiilor tocmai cînd ștrengarul cu măciuca de corn dă în poarcă de zbîrnîie. Arșicul îl izbește peste picioare pe H.T.) *Hagi-Tudose:* Au! Bătu-te-ar *ms. I.*

p. 113, falimentul!

r. 35–40; (Ghioala vine pe cărarea din dreapta bisericii. În
p. 114, r. 1–4 cămașe, legată la cap cu un bariș galben-verde, cu fusta ridicată în amîndouă șoldurile, cu un brîu roșu, cu picioarele goale în papuci, și c-o legătură de gogoși. Vorbește tare și cam fără măsură.)

Scena X

Ghioala, Tudose și Leana.

Ghioala (dînd mîna lui Hagi-Tudose): Bună ziua, nene... Bună *1913, ms. II*/ falimentul... (Tresare.) Zisei ceva?

Leana (oftînd): Nimic, nene Tudose.

Scena VI

Ghioala, Hagi-Tudose și Leana

(Ghioala vine pe cărarea din dreapta bisericei, în cămașe, legată la cap cu un bariș galben-verde, cu fusta de stambă ridicată în amîndouă șoldurile, c-un brîu roșu, cu picioarele goale în papuci, și c-o legătură cu gogoși.)

Ghioala (dă mîna lui Tudose și Leanii — vorbește tare): Bună ziua, Tudose. Bună *ms. I.*

p. 117, mă-ta a luat cîmpii... (Leana pleacă și trage binișor
r. 14–15 ușa după ea.)

Să nu rupi clanța... (Mînios.) Ce bogat? *1913, ms. II*/ mă-ta iar ia cîmpii. (Leana să duce și trage ușa binișor după ea.)

Hagi-Tudose (tresare): Să nu rupi clanța!... Ce bogat? *ms. I;*

r. 38–40 că ne cunoaștem noi, am auzit eu... De cînd erai mic... nu dăschideai gurița... nu rupeai *1913, ms. II*/ că te știu eu... de cînd eram mici... Nu ți s-auzea gurița, nici pașii. Nu rupeai *ms. I.*

p. 118, cînd e zăduf — ți-aduc reveneală... cînd ți-e frig *1913,*
r. 12–13 *ms. II*/ cînd ți-e cald ți-aduc reveneală de răcoare, cînd ți-e frig *ms. I;*

r. 34–38 zgîrcitule!

Hagi-Tudose (făcînd explozie): Piei din fața mea, cățea!
(Cade pe prispă. Cîrciumarul, Bragagiul și Pastramagiul rîd cu hohote.) *1913, ms. II*/ zgîrcitule! (Și zgîrcit ești.)
Hagi-Tudose: Piei din fața mea, cățea! *ms. I.*

p. 122, r. 11—14 încondeiați...
Leana: Domnule, domnule Culai! Am obrajii arși de soare și bătuți de ploi *1913, ms. II*/ încondeiați...
Leana: O! Domnule Brînduș...
Culai Brînduș: ...ai față rumenă, ai păr ca de mătase, ai mîna mică, ai talia mlădioasă...
Leana (surîzînd): Domnule, domnule Brînduș! Am fața arsă de soare și bătută de ploi *ms. I.*

p. 123, r. 17—18 într-una, ziua și noaptea... Și mai cu seamă de-i cer ceva *1913, ms. II*/ într-una că n-are, și dimineața și ziua, și seara și noaptea, și deștept, și-n somn, și mai cu seamă de-i cer ceva *ms. I.*

p. 125, r. 31—35 taică! Lemnul sfînt pe care s-a răstignit Mîntuitorul! (Popa Roșca dezleagă colțul unei basmale și îi dă paralele.)
Hagi-Tudose (numărînd): Mai era o bucată *1913*/ taică, în lemnul pe care s-a răstignit Mîntuitorul nostru Isus Hristos...
Hagi-Tudose (îi dă un ghioz galben și ia paralele și le înnumără.)
Mai era o bucată *ms. I.*

p. 126, r. 28—37 *Leana* și *Culai.*
(Hagi-Tudose le deschide ușa dinlăuntru. Intră gălăgioși. Se aud Gherghina Profirel, Matache Profirel și Jenică strigînd: „Hagiule, să trăiești, Hagiule!" Hagi-Tudose revine, astupîndu-și amîndouă urechile, în ușa dinspre grădină. Cîtva timp nu se vede decît Hagi-Tudose, Culai, Leana și Gherghina Profirel care nu poate intra pe ușă din pricina malacovului.)
Hagi-Tudose: Ajunge, că mă năuciți! *1913*/ Leana, Culai, și ceva mai tîrziu, ctitorul Gusi. Toți intră strigînd: „Hagiule, hagiule.")
Hagi-Tudose (în ușe): Ho! ho! ajunge, că mă năuciți! *ms. I.*

p. 140, r. 25—38 damblagiii, cu surzii, cu muții, cu leproșii...
Gherghina Profirel (înfricoșată): Bîrrr!

Hagi-Tudose: ...cu ologii, cu nătîngii, cu lunaticii, cu tonții, cu bîlbîiții, cu furioșii, cu găgăuții și cu netoții lor — care veniți, care aduși de peste nouă țări și nouă mări — și se rugau ori se rugau pentru ei, și, după două-trei săptămîni, fiut, p-aci ți-e drumul, întregi și vindecați...
Gherghina Profirel: Matache, adu mîna...
Jenică (surîzînd): Va să zică, acolo nu sunt milogi?
Hagi-Tudose (repede): Ba sunt: cei care nu cred! *1913, ms. II*/ damblagiii, cu apucații, cu sluții, cu surzii, cu muții, cu leproșii, cu ciungii, cu șchiopii, cu ologii, cu neghiobii, cu nătîngii, cu rîioșii, cu mîncații de boale, cu lunatecii, cu năucii, cu tonții, cu bîlbîiții, cu furioșii, cu cocoșații, cu găgăuții și cu netoții lor, care veniți, care aduși în cărucioare, pe brațe, în pînze, pe rogojine, de peste 9 țări și 9 mări, și se rugau or se rugau pentru ei, și dupe două trei săptămîni fiut ! p-aci ți-e drumul întregi și vindecați lamur...
Jenică Păunescu: Va să zică acolo nu sunt milogi?
H. Tudose: Ba sunt: cei care nu cred! *ms. I.*

p. 148, r. 37—40; p. 149, r. 1—8 mi-ești drag, Culai!
(Se îmbrățișează.)
Culai (speriat): Ia... Un chibrit!
(Lumină-n fereastra casei.)
Leana (cu spaimă): Nenea Tudose!
(Culai și cu Leana, repede după un pom. Hagi-Tudose apare în ușe c-un felinar și c-un topor. Cu părul ciufulit, cu barba într-o parte, cu picioarele goale și-n cămașe. E înfiorător.)
Leana: Cu toporul? Ne-am topiit!
Hagi-Tudose (în ușe, c-un glas de pe lumea-ailaltă.): Cine-i *1913*/ mi-ești drag, Culai!
Culai: Vrei tu să-mi fii soție?
Leana: De vrei tu cum să nu vreau eu?...
(Se îmbrățișează.)
Culai: Ia... s-a aprins un chibrit... Cine vine?
Leana: Nea Tudose?... cu toporul? Ne-am topit. (Se retrag dupe un pom.)
Hagi-Tudose (c-un topor în mînă și c-un fel[inar]. Din ușe): Cine-i acolo? *ms. I*/ mi-ești drag, Culai!
(Se îmbrățișează.)

Culai (speriat): Ia... Un chibrit...
(Lumină în geamuri.)
Leana (cu spaimă): Nenea Tudose!
(Culai și cu Leana să trag după un pom. Hagi-Tudose apare în ușe c-un felinar și c-un topor. Cu părul ciufulit, cu barba într-o parte, cu picioarele goale și-n cămașe. E înfiorător.)
Leana: Cu toporul? Ne-am topiit!
Hagi-Tudose (în ușe, c-un glas de pe lumea ailaltă): Cine-i acolo? *ms. II.*

p. 154, r. 21—24 *Jenică* (trist): De ce? *Fifica:* Crezui că mor adineauri... Ardeam în brațele tale... Mă încingi ca un șarpe... (S-aruncă-n brațele lui. El o sărută apăsat.) Dăstul *1913, ms. II/* *Jenică Păunescu:* De ce? *Fifica:* Am crezut că mor adineauri... Mă încălzesc, mă aprind, mi se bate inima și nu mai pot răsufla, în brațele tale... ca un șarpe mă încingi... (vine în în brațele lui. O sărută.) Dăstul *ms. I.*

p. 180, r. 4—5 buzunarul din stînga al fermenelei și nu izbutește.) Zapisul *1913, ms. II/* buzunarul stîng al ilicului și nu poate.) Zapisul *ms. I.*

p. 182, r. 8—9 o ușe cu două șini în cruce și cu o clanță *1913, ms. II/* o ușe de stejar cu o broască cu două zăvoare, în broască o cheie groasă și dasupra o clanță. *ms. I;*

r. 12—13 smălțuită cu verde. O ladă de Brașov. O bardă pe capacul lăzii. Pe jos *1913, ms. II/* smălțuită cu verde închis pe buze și dăschis spre umflătură. O ladă de Brașov zugrăvită și încondeiată ca un ou de Paște. Pe jos *ms. I.*

p. 183, r. 18—19 să mă-mbrac... Ale purtate... (Se scoală și se clatină.) *1913/* să mă-mbrac. Nu ale de hagiu, ale purtate *ms. I.*

p. 185, r. 39—40 Zi că n-ai auzit, zi c-ai visat, zi c-ai avut lungoare... (Îl îneacă tusea.) *1913/* Zi că n-ai auzit, zi că ți s-a părut, zi c-ai visat, zi că ai lungoare, dar spune, spune ceva, dar să nu fi ascultat, să nu fi auzit... (Tușește rău.) *Leana:* Da, da, nene Tudose, mi s-a părut. *ms. I.*

p. 186, r. 12—14 *Hagi-Tudose* (se vîră-n pat): Să mă vinzi, să mă ucizi? (Se-nvîrtește, se aud banii sunînd, se sperie.) A sunat ceva? *1913, ms. II/* *Hagi-Tudose* (tușește): Să auzi,

să mă vinzi, să mă ucizi (gestul — speriat-sunetul banilor)... A zuruit ceva? *ms. I.*

p. 188, Hagi-Tudose (mișcă mîinile supt pătură.)

r. 14—17 *Hagi-Tudose* (înnumărînd pungile ascunse): Una, două, trei... *1913*/ mișcă mîinile sub pătură.
Leana: Săracul, nenea Tudose!
Hagi-Tudose (încet, sieși): Una, două, trei *ms. I*/ mișcă mîinile supt plapîmă.
Hagi-Tudose (ca și cum ar fi singur): Una, două, trei... *ms. II;*

r. 19—20 *Hagi-Tudose* (c-o veselie sinistră): Am găsit-o *1913, ms. II*/ *Hagi-Tudose* (c-o veselie mormîntală): Am găsit-o *ms. I.*

p. 189, r. 1—4 Pe buze oarecari urme de sînge. Sfîrșeală. Pune capu-n pernă): I-î-î! bătrîn neghiob!... (C-un surîs straniu). De cînd mi-ai pomenit *1913, ms. II*/ pe buze se ivește sînge. Se uită lugubru.) Ași! ast-noapte mi-a curs sînge din nas... O nimica toată... O sfîrșeală. (Pune capul în pernă — Leana și Culai.) Î, bătrîn neghiob, nu te mai saturi. De cînd mi-ai pomenit *ms. I;*

r. 26—30 (S-aude glasul Gherghinii Profirel.) Cum uitasem! Na!... La loc, cu toții, și să tăceți ca și cum n-ați fi vii, că vin ciorile lacome care mănîncă pe puii de aur... Și voi sunteți ai mei, nu ai tuturora!
(Vîră pungile supt pătură.) *1913, ms. II*/ (S-aud tîrșîituri, glasul m-me Profirel.) La loc, așa, cu toți, și să tăceți ca și cum n-ați fi... că vin risipitorii, și voi sunteți ai omului, iar nu ai oamenilor... (Leagă pungile și le vîră sub plapămă.) *ms. I.*

p. 195, (Iese închinîndu-se.)

r. 37—38; *Hagi-Tudose* (c-un glas ostenit și sugrumat): Dacă

p. 196, r. 1 n-ar fi lumea așa de nătîngă *1913, ms. II*/ *Hagi-Tudose:* Se cunoaște că nu e casa lor... trîntesc ușa... aaaau!... (Capul jos.) Dacă n-ar fi lume nătîngă *ms. I;*

r. 2—3 A! Nu! Știe Dumnezeu ce face... Pe cine aș mai împrumuta? *1913, ms. II*/ A! Nu! Cui aș vinde! Pe cine-aș împrumuta! Nu, nu! știe ce face D-zeu... *ms. I;*

r. 7—10 ca o vijelie?
(Leana pune pe ladă un castron cu ciorbă, o bucățică de pîine și-o bărdacă cu vin.)

Leana: O ciorbuliță s-o mănînci cu ochii *1913, ms. II*/ ca o vijelie?

Leana (cu cele necesare... cusurul): Iacă, nene, o ciorbă s-o sorbi cu ochii *ms. I.*

p. 197, r. 24—25 Nu vezi că-mi sorb vieața? (Leana ia tot ce adusese și se duce.) O! părinte blestemat *1913, ms. II*/ nu vezi că-mi sorb viața? (Leana o ia etc.) Trupul mi-e o flacără! Pămîntul să deschide sub mine și mă duc adînc, adînc, tot mai adînc! O! părinte blestemat *ms. I.*

p. 198, r. 32—35 *Hagi-Tudose* (ridicîndu-se în șezut și c-un gest teribil): Ieși!

(Cade-n pat, tușește și să-nvinețește la față.)

Ghioala: Iartă-l, Doamne, că nu știe *1913, ms. II*/
Hagi-Tudose: Ieși! (Tușește și se învinețește la față.)
Ghioala: Am fost gură rea, iartă-mă! (sărută mîinile).
Hagi-Tudose: Leano, ia pe mă-ta și dă-o afară, că mor cu zile!
Ghioala: Iartă-l, Doamne, că nu știe *ms. I.*

p. 200, r. 1—6 cînd te-oi chema eu!

(Mai mult cade decît se lasă. N-ar vrea să doarmă și somnul îl fură. E o luptă între a fi deștept și-a adormi.)

Scena VIII. Hagi-Tudose și Leana. 1913, ms. II/ cînd te-oi chema eu!

Scena VIII. Hagi-Tudose și Leana. ms. I;

r. 14—15 mai răsuflă?... Mîna caldă... (O podidesc lacrămile.) Săracu, că mult *1913*/mai răsuflă! (Îi pipăie mîinile.) Mîna caldă... (Lacrămile îi curg.) Săracu sărac, că mult *ms. I;*

r. 26—27 de ce se adîncea... Și merserăm așa *1913*/ de ce se adîncea, pînă ce creștetele malurilor, dasupra noastră, păreau că se împreună... Nu se vedea nici pic de cer... Abia se zărea înaintea ochilor... Și mergînd așa *ms. I.*

p. 201, r. 7—8 de *aur!* Eu repezii mîinile în coasă *1913, ms. II*/ de aur... Cum o văz, repezii amîndouă mîinile și le înfipsei în coasă *ms. I;*

r. 14—17 ce bine îmi pare!... Am biruit-o!... (Se moleșește.) Aer! (Îi pică capul în pernă.) Acum... pot... să mă... odihnesc... *1913, ms. II*/ ce bine îmi pare! Am sfă-

rîmat coasa morții! Și era de aur... O sfîrșeală... (Leana, plînge.)

(Pleacă capul pe pernă...)

Hagi-Tudose: Acum pot să mă odihnesc... *ms. I.*

p. 203, r. 4—13 să nu le ierte... Așa să-i spui clănțăului!... (Se oprește. Se uită drept înainte, întorcînd capul fără a clipi.) O! ce schilodă! (Ochii îi ies din cap și e coprins de groază.) Coasa, întreagă?...

(Scoate un gemăt lung. Se întinde. Oasele îi trosnesc în lungul trupului. Dăschide o gură largă. Își dă sufletul, încolăcindu-se ca să-și acopere banii. În mișcarea pe care o face, se dăzvelește și i se văd mîinile...) *1913, ms. II*/ să nu le ierte...

(Se oprește coprins de spaimă. Se uită țintă, fără a clipi, ridică capul și-l întoarce ca un sugestionat.) Tot p-aci, madaramo?... (Coprins de groază.) Coasa e întreagă!... (Se întinde în lungul trupului. Geme prelung. Dăschide o gură largă. Își dă sufletul, încolăcindu-se. În mișcarea pe care o face să desvelește și să văd mîinile...) *ms. I.*

Antum nu s-au tipărit decît fragmente din actul I, în revista *Flacăra*, III, nr. 52, 1914, p. 409—411.

Postum s-au tipărit fragmente din actul I, în revista *Luceafărul*, XIV, nr. 11, 1 iunie 1919, p. 239—240; actul IV, în revista *Cugetul românesc*, II, nr. 1, ianuarie 1923, p. 3—17. Integral s-a tipărit la Editura Cultura națională, București, 1923, 148 pagini.

Inițial, a existat o primă variantă a dramei, scrisă pe foi de bloc de desen. Acest manuscris s-a pierdut, dar el este menționat de autor în scrisoarea adresată lui Al. Davila, în 1912, din care reiese și epoca la care a început elaborarea piesei.

„Chiar acum am lîngă mine blocul pe care am început *A doua conștiință*. Și ce minunat joacă persoanele din ea și ce dureros..."[2]

A doua variantă, incomplet păstrată, în posesia fiicelor scriitorului, este scrisă cu cerneală neagră, pe foi de caiet, și are corecturi făcute cu cerneală violetă și cu creion negru. Din această variantă există p. 1—40; p. 48—53; p. 65, p. 67, p. 69—71, p. 76—80; p. 83—107; p. 109—140; p. 142—191.

Prima pagină din acest manuscris este nenumerotată, iar pe p. 191 și ultima Delavrancea notează:

„Actul al treilea, transcris, scurtat și îndreptat la Vlahuță în Dragosloveni. Sfîrșit la 2 fără 20, după miezul nopței. Eram singur. Hoții și hoțoaicele (fiicele sale, fiicele lui Vlahuță, nepoții celor doi scriitori n.n.) se duseseră la «Chindia»[3] în R.-Sărat.

Barbu"

---

[1] Vezi și *Studiul introductiv* al ediției de față, vol. I, p. CIX—CX.

[2] *„Hagi-Tudose" la Teatrul Național. O scrisoare a d-lui Delavrancea*, *Epoca*, XVIII, nr. 349, 19 decembrie 1912, p. 1.

[3] Societate de cîntece și jocuri populare. Președintele societății era Al. Chircu, prietenul lui Delavrancea.

A treia variantă — transcrierea celei precedente, după scurtarea și îndreptarea de care pomenește Delavrancea în nota reprodusă mai sus — se află într-un caiet cu coperte negre și are o sută nouăzeci și nouă de foi, scrise pe o singură parte, cu cerneală neagră, nenumerotate. Manuscrisul se continuă cu 7 foi semi veline, nenumerotate, scrise pe o singură parte.

Pe prima pagină a manuscrisului Delavrancea a schițat portretul unui bărbat.

A patra variantă începe cu p. 57, actul II și este scrisă cu creionul; continuă cu p. 58, 60, 62, 63, 64, 65—74, 75, scrise pe verso-ul p. 76 — 80 inclusiv din varianta a doua; p. 82, 85, 92, 107, 108—128 inclusiv și p. 130. P. 75, scrisă cu creion, se află în depozitul Muzeului Teatrului Național „I.L. Caragiale" din București, sub nr. 289.

Ediția postumă a piesei, din 1923, nu reproduce întocmai nici una dintre variantele menționate mai sus, ceea ce înseamnă că Margareta-Bebs Delavrancea, care a îngrijit această ediție, a folosit o altă variantă pierdută, poate cea scrisă pe foi de bloc de desen, despre care pomenea Delavrancea în 1912, în scrisoarea adresată lui Al. Davila.

În timpul petrecut la Paris, perfecțiunea artistică a *Giocondei* lui Leonardo da Vinci a produs asupra viitorului scriitor o puternică impresie.

Într-o scrisoare inedită, datată „1 ianuarie 1907", de la Paris, și adresată soției sale, Delavrancea mărturisește telegrafic: „Văzut Luvru. Văzut *Gioconda*. Ea a dominat și domină toată viața mea artistică..."

Structura lapidară a propozițiilor sugerează graba cu care scriitorul, o dată ajuns la Paris, a făcut primul său drum la Luvru, spre a revedea chipul Monei Lisa din celebrul tablou al lui Leonardo da Vinci.

În același an, vorbind la Ateneu despre poetul italian Giosué Carducci, Delavrancea pomenește și de arta lui Leonardo da Vinci, în formule foarte apropiate de cele pe care le vom întîlni în piesa lui postumă; dovadă că subiectul îl preocupa cu mult înainte de a o elabora:

„...Leonardo da Vinci cu cîtă finețe și-a zugrăvit pe vestita lui Gioconda. Priviți-o. Nu e așa că vedeți două surîsuri într-unul? Priviți-o bine! Ea trăiește. Surîde disprețuitor cînd ne-am uitat de bine. Surîde dulce cînd ne-am făcut datoria. E a doua conștiință a fiecăruia din noi."[1]

---

[1] Delavrancea, *Giosué Carducci*, *Convorbiri literare*, XLI, nr. 4, aprilie 1907, p. 353—363.

În aprilie 1908, la inaugurarea Societății artiștilor, Delavrancea are din nou prilejul să vorbească despre surîsul Monei Lisa. În altă scrisoare, adresată de data aceasta fiicei sale Cella, care își exprimase în termeni superlativi părerea despre tabloul lui Leonardo da Vinci, Delavrancea scrie la 13/23 iunie 1910:

„Ai dreptate cu *Gioconda*. Nimeni n-ar trebui s-o copieze și mai ales dintre cei cari o copiază. Toți și toate parc-ar lucra în pușcărie în fața *Giocondei*, așa de brute le sunt culorile, așa de mult le rînjește bucătăreasa lor voind să surprinză surîsul divin, mîngîietor sau aspru, după cum ai fost blînd sau rău, tu, care o privești. Știi că am tratat-o ca pe o «a doua conștiință» a oamenilor, de elită, bineînțeles, dar ceea ce nu știi încă e că învîrtesc în capul meu de vreo cîțiva ani o dramă modernă în care rolul principal să-l joace această «a doua conștiință» a noastră, Gioconda. Îi vine rîndul curînd. La vară termin partea a treia din «trilogia Moldovei» ș-apoi încep în toamnă această lucrare, care mă muncește d-atîta vreme..."

Pe lîngă hotărîrea împărtășită fiicei sale în scrisoarea de mai sus, un eveniment care a impresionat toate cercurile iubitorilor de artă, petrecut în 1911, a determinat probabil pe Delavrancea să se apuce de elaborarea, fără întîrziere, a dramei moderne anunțate: din Muzeul Luvru dispare în 1911 celebrul portret al Giocondei. Stupoarea este atît de mare, încît se propune deschiderea unei liste de subscripție din care să se adune un milion pentru hoțul care ar restitui tabloul.

Redactarea piesei, destul de avansată în 1912, cum reiese din scrisoarea adresată la 17 decembrie lui Al. Davila, a suferit lungi întreruperi, din cauza multiplelor activități ale autorului. În 1913, însă, vestea regăsirii tabloului furat de la Luvru, într-o mansardă a unui hotel de a treia mînă din Paris, a fost primită inițial cu scepticism. Și totuși, vestea era adevărată. După doi ani, Vincenzo Perugio încearcă să vîndă tabloul furat anticarului Geri din Florența, justificîndu-și furtul prin dorința patriotică de a readuce în patrimoniul Florenței tabloul creat de unul dintre marii ei artiști. Anticarul Geri a primit să se aducă tabloul la Florența, după care a anunțat autoritățile. În decembrie 1913, Gioconda era adusă cu alaiul unei regine în Muzeul Luvru.

Cît lucrase Delavrancea la piesa *A doua conștiință* nu putem ști precis, dar cel puțin o variantă era gata la sfîrșitul anului 1913, cînd a fost regăsită *Gioconda*, și scriitorul suspendă orice activitate, pleacă la Paris, pentru a se asigura personal de adevărul anunțului citit în *Gazeta ilustrată*.[1] La 2 ianuarie 1914 îi scrie soției sale:

[1] *Regăsirea „Giocondei"*, *Gazeta ilustrată*, III, nr. 1, 14 decembrie 1913, p. 3–4.

„Din prima zi am tulit-o la Luvru. Și de frig, și de plăcere. (O! să vedem pe *Gioconda!)* Și n-am văzut-o, am zărit-o. Era duminică, și, lume, lume de nu mai încăpea. În «*Salon carré*», un guardian. Atît! Atîta uniformă se vedea. Ceilalți guardieni erau... în civil! Se cunoștea dupe mustățile lor ascuțite și în sus, dupe ochii lor vii și cercetători. Ne-am dus și luni, și marți, și miercuri, și... am văzut-o. Era ea! Cu surîsul ei misterios și etern, mă urmărea în toate colțurile sălei. Mi s-a părut sau e adevărat: puțin atinsă la buza din dreapta. În toate zilele acestea, mai mult în fața ei, și prea puțin am străbătut sălile Luvrului..."[1]

În vreme ce Delavrancea se mai afla probabil la Paris, ne surprinde să citim în *Facla*, care îl atacase pentru *Hagi-Tudose*, că în ziua de 5 ianuarie 1914, la Teatrul Modern se va reprezenta „ziua — *A doua conștiință;* seara — *Hoțul*"[2], fără a se da numele autorilor. Nici într-un alt material însă nu se confirmă informația că piesa lui Delavrancea s-ar fi reprezentat. Două săptămîni mai tîrziu chiar, alte surse afirmau că piesa nu era încă terminată: „D-l B. Delavrancea lucrează la o nouă piesă de teatru. Noua lucrare a marelui prozator este tot din viața modernă și analizează o interesantă stare sufletească. Piesa este, după cum se vede, de analiză psihologică și este intitulată *A doua conștiință.*"[3]

În biblioteca Teatrului Național din București, un exemplar dactilografiat, pe care sînt indicații de regie datorite lui Gusti numai la actul I, dovedește că piesa a fost într-adevăr prezentată și Teatrului Național. Presupunerea noastră se verifică printr-o informație publicată în *Revista artelor* din 1916, la pagina 86, unde se spune:

„În stagiunea viitoare a Teatrului Național au fost fixate pînă acum a se reprezenta... *A doua conștiință* de Delavrancea"...

Din amintirile lui I. Suchianu reiese că se împărțiseră și rolurile. Printre interpreți erau Petre Liciu, Radovici și Tina Barbu. Intrarea țării noastre în primul război mondial a zădărnicit însă posibilitatea reprezentării. Aflat la Iași în refugiu, în casa profesorului Paul, de Crăciun, în prezența lui Octavian Goga, a lui Eugen Goga, a lui George Murnu, a lui Brătescu-Voinești și a lui I. Suchianu, Delavrancea a citit de la ora patru după masă pînă noaptea tîrziu piesa care se pare că îi era cu deosebire dragă. Din relatările lui I. Suchianu[4], deducem

---

[1] Scrisoare inedită.

[2] *Teatru. Spectacolele de astă-seară*, *Facla*, V, nr. 89, 5 ianuarie 1914, p. 4.

[3] *Ecouri*: *O nouă piesă a d-lui Delavrancea*, *Flacăra*, III, nr. 14, 18 ianuarie 1914, p. 120.

[4] I. Suchianu, *Crăciunul din 1916 la Iași*, *Universul*, an. 50, nr. 136, 22 mai 1933, p. 4.

că textul citit diferea de cele cunoscute de noi, că era un text care a rămas rătăcit sau s-a distrus în timpul refugiului la Iași.

Eugen Lovinescu opina că dacă s-ar fi jucat, ar fi avut aceeași primire ca și *Irinel*.[1]

Într-o succintă analiză pe care o face ultimei piese terminate a lui Delavrancea, N. Iorga arată măsura în care *A doua conștiință* este tributară artei de nuvelist și orator a dramaturgului, activității sale politice:

„...mult mai tîrziu, se silește a da unor scene de moravuri, pentru teatru, multele înțelesuri misterioase, sugestiile ciudate ale mentalității nouă, în *A doua conștiință*, cu un substrat patologic, *Gioconda* lui Leonardo da Vinci jucîndu-și rolul *actual* alături de o femeie vie... e o piesă de lumea mare, cu deosebite tipuri de un intelectualism rafinat și o scenă de sinucidere la sfîrșit. Desele indicații arată pe nuvelist, iar discuțiile abstracte, pe avocat și pe omul politic."[2]

Nici în 1923, la publicarea ei, nici mai tîrziu, presa și critica literară n-a prins în vreo analiză mai adîncă drama postumă a lui Delavrancea.

---

[1] Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, București, Ed. Ancora, 1937, p. 330.

[2] N. Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, vol. II, Editura Adevărul, 1934, p. 172.

RĂZBOIUL

(p. 283) [Fragment postum]

Fragment tipărit postum în *Iașul literar*, X, nr. 3, martie 1959, p. 69—77.

În ediția de față reproducem manuscrisul aflat în posesia fiicelor scriitorului.

Fragmentul a fost elaborat la Iași, după ieșirea lui Delavrancea din guvern, așa cum relatează Niculina Dona-Delavrancea, fiica scriitorului.

Manuscrisul este alcătuit dintr-o foaie de bloc, pe care și-a notat, așa cum i-au venit, ideile, numele personajelor, esențialul unor episoade și acte ale viitoarei drame. Pe verso, Delavrancea schițează în două variante, de proporiții reduse, decorul în care urma să se desfășoare acțiunea, menționînd două tablouri de Grigorescu, glastre cu flori, canapea, scaune etc.

Acestă primă pagină de note conține, în coloane, următoarele însemnări pe care le reproducem întocmai:

„Mihai, Șerban Mihail (Alun?), (Arțar?), (Argeș), (Bucur), Boian — Brateș Mihai, Șerban Calvian? *Brusture? Bură* (Cioltur?) *Bîrneață*, Șerban Mihail (Mihai) simbolizează *Ceață* — Celar, Neajlov, Pîntea, Culai, Cantea, (Furtună?) *Poleiu*" (virgulele le-am introdus noi).

În partea dreaptă a paginei găsim, sus: „Act I / Logodna ruptă/ Minciuna sublimă/ Iubirea sălbatecă/ Primirea rece de unde pînă aci.../ Sunt însărcinată/ Act. II-lea/Cu cine? Cap. /Act II cînd îi mărturisește mă-sei/ Tabloul războiului/ *Tat.* N-aveți nimic/cap' Mai bine/ *Apariția lui tat-său*/ Aude de război/ De egoist/ De frică/ Îi spune de pămîntul/ De banii lui/ *Arată inelul*/ Nu pot?/ Crede în neutralitate *usque ad finem*"[1], „ura sfîntă".

---

[1] Pînă la sfîrșit (lat.).

Urmează numele personajelor dramei, asupra cărora Delavrancea s-a hotărît:

„*Petrovici Mihai*, 31 de ani, căpitan de stat-major
Mihai Pătrașcu, mare proprietar, 60 de ani
Panait
Șeiculescu
Argeșanu
Topoloveanu
Mineiu
Leoveanu
Bură, ordonanța
Iancu
Ștefan, sergent
Corbea, ordonanță
Poleiu
I soldat
II soldat
III soldat
IV soldat
V soldat
Un german-rus
Catarina
Drăgan, sergent voluntar bătrîn
Nastasia — Tasica, 55 ani
frați { *Maruca — Mihai — Maricuța* — 25 ani, brună, crescută la Paris
Niculina — blondă — de 17 ani — sora
Dinu — de 30 de ani sub. activat }
Margarita — străluce, ciocăne, ocără, bombăne
Săbăreanu
Milicescu, sublocotenent
Lipoianu, căpitan
Anghelescu, locotenent
Sergent Udrea
Cap. Udrea."

Cîteva rînduri indică idei care ar fi trebuit dezvoltate în dramă:

„— Vom mînca mîine.
— Azi flămînzi, mîine sătui.
— Frig.
— V-ați încălzi la vară. Frecați.
— Sete.
— Mîncați zăpadă.

Gîndiţi? La ce/ Floarea/ Masca/ Scule să aibă/ Un singur gînd/ Diferite episoade/ Episoade — cămaşe?/ Cînd te-a fătat mă-ta ce cămaşe aveai?"

Firul dramei ar fi trebuit să pună în contrast cuplul Marica—Udrea cu lumea profitorilor de război, a laşilor şi a trădătorilor.

Mai departe, se notează din nou numele personajelor, dar în loc de 5 soldaţi, scriitorul introduce şase vînători, alături de „Pătraşcu, Nastasia-Tasica, Marica, Niculina, Dinu".

În sfîrşit, scriitorul pare a se fi fixat asupra personajului principal, care ar fi trebuit să fie purtătorul propriilor sale concepţii:

„Udrea, căpitan 30 — sau locotenent colonel." După el, urmează: „Milicescu, locotenent, Argeşanu, căpitan, Mihai, s.-major, Iancu, sergent, Culai, căprar, Bîrneaţă, Corbea, Drăgan, Poleiu, Dochia (al cărui nume îl repetă de patru ori) şi Victoria".

Numeroase schiţe marchează momentele de gîndire ale scriitorului, obişnuit să deseneze în timpul elaborării scrierilor sale.

Textul propriu-zis este scris cu creionul, pe două foi de bloc de desen, în cîte două coloane.

A

aba, interj. — (înv.) exclamație care exprimă (în propoziții interogative) mirarea sau cu care se atrage atenția cuiva cînd i se vorbește.
achingiu, s.m. — ceambur, detașament (tătăresc) trimis să prade; corp de călăreți turci, singura trupă existentă înainte de înființarea ienicerilor și menținută apoi ca trupă neregulată de cercetași.
adunătură, s.f. — oaste alcătuită din oameni strînși în pripă, fără alegere; soldați mercenari.
alișveriș, s.n. — vînzare, negoț; cîștig, profit dintr-o afacere.
alivant, s.m. — parfum extras din levănțică.
alivanta, interj. — exclamație (glumeață) rostită cînd cade cineva; (adv. în expr.) *a da, a cădea, a veni* ~, a da sau a cădea peste cap; pleacă! șterge-o!
altiță, s.f. — cusătură ornamentală cu flori și fluturi, pe umerii cămășilor și iilor țărănești.
ama, interj. — (dezaprobatoare și ironică, adresată interlocutorului) zău că... zău așa!
amuletă, s.f. — talisman; mic obiect căruia oamenii superstițioși îi atribuie puterea magică de a le purta noroc; amintire scumpă.
aprod, s.m. — fecior de boier care împlinea pe lîngă domn slujba de paj și scutier.
arabesc, s.n. — ornament specific decorației arabe, pictat sau sculptat, constînd din stilizări de frunze, flori, animale, împletite simetric.
arbănaș, s.m. — arnăut; mercenar albanez din garda domnească.
arcaș, s.m. — soldat înarmat cu arc și săgeți.
armaș, s.m. — comandantul trupei armate care păzea viața și averea domnului și a curtenilor lui.

armator, s.m. — proprietar de vase de transport fluvial sau maritim pentru exportul de cereale, lemn etc. care le închiriază.
arzoi, adj. — vioi, arzător, fierbinte, pofticios; cu temperament.
aui, vb. — a răsuna prelung, a hăui.
auit, s.n. — sunet monoton și prelung, hăulit.
avuz, s.n. — fîntînă arteziană; bazin cu apă țîșnitoare într-o piață sau într-o grădină.

B

bahnă, s.f. — mlaștină, mocirlă.
barabancă, s.f. (pl. *barabance*, *barabunci)* — tobă.
bariș, s.n. — basma de pînză subțire; stofă de lînă foarte subțire și fină; bariz.
bașca, prep. și adv. — afară de... nepunînd la socoteală; separat, în chip deosebit, altfel.
bate, vb. — a frecventa des (un loc); a apropia firele de bătătură într-o țesătură, cu ajutorul spatei.
bășică, s.f. — vezica urinară a bovinelor, uscată, întrebuințată la făcutul pungilor, burdufurilor etc.
bătăiaș, s.m. — gonaci, hăitaș.
beglerbeg, s.m. — guvernator al unei provincii turcești.
berechet, s.n. și adv. — abundență, belșug; noroc.
beșliu, s.m. — soldat de cavalerie, care făcea serviciul de curier domnesc sau de jandarm.
bez, adv. — (înv.) afară de, lăsînd la o parte.
bibiluri, s.n. pl. — cusătură în culori pe gulerul și mîneca unei cămăși bărbătești sau femeiești.
bilă, s.f. — sistem de notare, în trecut, în învățămîntul universitar; bilă albă = foarte bine; bilă roșie = bine; bilă neagră = insuficient.
bina, s.f. (pl. *binale)* — clădire în construcție sau în reparație.
birbant, adj. — neserios, ușuratic, afemeiat; *berbant*.
biv, *bivel*, adj. m. invar. — fost.
bîz, s.n. — ison, acompaniament.
blastore, s.m. — bucată de pînză pe care s-au întins anumite substanțe medicinale și care se aplică pe o rană sau peste un pansament pentru a feri rana de infecție, *plasture*.
bleau, s.n. — tinichea; lucru de proastă calitate.
bobleț, adj. — prost, bleg, nătărău.

bogasier, s.m. — (înv.) negustor care vindea diferite articole de manufactură, printre care și *bogasiu* — stofă sau pînză scumpă, colorată și lucioasă, importată din Orient.
bolhan, s.m. — bolovan, piatră mare, bucată mare de pămînt întărit.
bolid, s.m. — meteorit care cade pe pămînt; corp care se deplasează cu mare iuțeală, ca un bolid.
bolovăni, vb. (refl.) — a se aduna repede, în neorînduială, a se îngrămădi; a se uita dușmănos.
bortă, s.f. — gaură, groapă, deschizătură.
bragagerie, s.f. — loc unde se prepară sau se vinde bragă.
brandenburg, s.n. — șnur din care se fac garnituri pe hainele ofițerești ori pe haine de interior.
buluci, vb. — a năvăli, a se îngrămădi.
bundă, s.f. — haină lungă și largă de postav sau din piele de oaie, împodobită uneori cu cusături din lînă sau cu garnituri din piele colorată; cojocel scurt; pieptar.
butcă, s.f. — trăsură închisă, caleașcă, cupeu.
buture, s.m. — butuc, buștean, buturugă.

C

cacom, s.m. — hermină; blana acestui animal.
calpac, s.n. — căciulă mare de piele neagră, tivită cu blană fină, pe care o purtau altădată domnii și boierii cei mari, iar mai tîrziu, și negustorii străini; culcuș; ascunzătoare boltită; *calpacă*.
camelie, s.f. — plantă ornamentală, cu frunze veșnic verzi, cu flori mari, albe sau roșii.
candel, s.m. sing. — zahăr cristalizat, în prisme transparente.
canun, s.n. — canon, pedeapsă, suferință, chin; ispășire a păcatelor prin mătănii, post, rugăciune.
capete, s.f. pl. — datoria inițială contractată printr-un împrumut, la care ulterior se adaugă dobînzile.
capitel, s.n. — partea superioară, ieșită în relief și de obicei ornamentată, a unei coloane.
cat, s.n. — etaj; încăperile situate pe același plan orizontal într-o clădire; în scrierea cirilică, șir de litere scrise deasupra rîndurilor.
caraulă, s.f. — pază, gardă, strajă.
carte, s.f. — scrisoare.
ceacîr, adj. — persoană care are un ochi de o culoare și altul de alta.

ceapraz, s.n. — panglică, șiret sau fir împletit, cu care se împodobesc hainele (militare).

ceașnic, s.m. — paharnic.

ceauș, s.m. — (la turci) curier, ștafetă; ușier la curtea domnească care mergea înaintea domnului purtînd un baston cu clopoței de argint; aprod.

ceruliu, adj. — albastru ca cerul.

chelar, s.m. — administratorul cămărilor domnești sau boierești.

chezaș, s.m. — persoană care garantează cu averea sa pentru cineva sau ceva; postament pentru butoaie în pivniță.

chilă, s.f. — veche măsură de capacitate pentru cereale, corespunzînd aproximativ cu 500 kg.

chimir, s.n. — brîu lat de piele, cu care se încing țăranii, prevăzut cu buzunare; șerpar.

cin, s.n. — rang boieresc; poziție socială înaltă; tagmă.

cinzec, s.n. — unitate de măsură de capacitate pentru băuturi, echivalînd aproximativ cu 0,16 litri; sticlă cu gîtul lung, avînd această capacitate, în care se servește băutura.

cioflingar, s.m. — om de nimic, secătură, vagabond.

ciozvîrtă, s.f. — sfert dintr-un animal tăiat.

ciriviș, s.n. — grăsime topită păstrată în bășici și întrebuințată în bucătărie; carne conservată în seu topit.

civit, adj. — albastru-închis; vînăt.

cîrcotă, s.f. — neînțelegere, ceartă, încurcătură.

cîrmire, s.f. — întorsătură, cotitură, popas.

cîrmuz, s.n. — materie colorantă roșie, obținută din bobițele plantei cu același nume.

cîrpător, s.n. — bucată de lemn dreptunghiulară sau rotundă, pe care se răstoarnă mămăliga ori se taie carnea; lopată de lemn cu care se bagă și se scoate pîinea din țest ori din cuptor.

clină, s.f. — pantă, coastă, povîrniș; înclinare temperamentală, preferință.

clucer, s.m. — boier însărcinat cu aprovizionarea curții domnești.

coborîtor, s.m. — urmaș, moștenitor.

cocon, s.m. — fiu de domn; tînăr.

codeină, s.f. — substanță farmaceutică, pe bază de morfină, întrebuințată la calmarea acceselor de tuse.

colan, s.n. — șirag de mărgele; salbă, colier; cingătoare împodobită, cordon.

comis, s.m. — boier de divan care avea în grijă grajdurile și herghe-liile domnești.

conabiu, adj. — roșu-închis, de culoarea vișinei coapte; vișiniu.

corintiană, adj. — (despre o coloană) creată după stilul arhitectonic grecesc din Corint, caracterizat prin capitelul împodobit cu sculpturi reprezentînd foi de acantă în volută.

cosac, s.m. — pește de apă dulce din familia crapului, lungăreț și turtit.

cosor, s.n. — cuțit scurt, întors la vîrf, întrebuințat la tăiatul viței-de-vie și la scos pălămida de pe ogor.

coşcov, adj. — scobit, găunos; (fig.) bătrîn și bolnav.

coşcovă, s.f. — clădire dărăpănată de vechime; loc gol, mai ales în malurile apelor, pe sub rădăcini, unde se ascund și unde trăiesc peștii și racii; nămol vegetal, formînd o insulă plutitoare, cu stuf și papură; cocioc; (fig.) femeie foarte bătrînă.

cot, s.m. — veche unitate de măsură, avînd 0,606—0,637 m.

cristov, s.m. sing. — Ziua Crucii, sărbătoare creștinească, la 27 septembrie.

ctitor, s.m. — întemeietor al unei biserici, al unei școli, fondator.

cumpănă, s.f. — chezășie, garanție.

cusur, s.n. — rest de bani, lipsă dintr-o sumă de bani.

cută, s.f. — îndoitură, încrețitură, ridicătură, deal.

D

da, loc. verb. — a trece cu suveica firul de bătătură pe deasupra sau pe dedesubtul firelor de urzeală.

d-a cindea, *dacindea*, *decindea*, adv. — dincolo, de cealaltă parte, de aici încolo.

dadă, s.f. — termen de respect folosit de oamenii de la țară pentru a se adresa unei femei mai în vîrstă sau unei surori mai mari; țață.

dalac, s.n. — boală care se ivește mai adesea la cai, la boi și la oi, caracterizată prin inflamația splinei; numită și talan sau antrax; e molipsitoare și se poate lua și de oameni, la care produce o umflătură mare la ceafă, pe obraz, numită de popor „bubă rea" sau „bubă neagră".

daraveră, s.f. — pățanie, încurcătură, belea; afacere.

dăhăula, vb. — a slei de puteri, a obosi peste măsură.

dăina, vb. (refl.) — a se mișca încoace și încolo, a se legăna.

dăsmetic, adj. — nebun, zăpăcit.

dereș, adj. — (despre cai) cu părul roșu pătat cu alb.
descinde, vb. — a fi coborîtor dintr-un anume neam; a se da jos, a coborî, a poposi.
dezgrădina, vb. — a rupe, a smulge.
diac, s.m. — scriitor de cancelarie domnească; grămătic, copist, om cu știință de carte; (reg.) cîntăreț bisericesc.
dihai, adv. — folosit numai la comparativ de superioritate: mai bine, mai mult, mai ceva etc.
disc, s.n. — taler, tavă pe care se strîngeau banii în biserică, la miruială.
dres, s.n. — fard, cosmetic.
dropică, s.f. — numele popular al bolii numite în medicină hidropizie, constînd în secreție seroasă acumulată în abdomen, torace etc.
dudău, s.n. — buruiană crescută în culturile de porumb, care înăbușă planta; cucută.

E

ecleziasticul, s.n. — slujitor al bisericii, preot.
eghilet, s.n. — șiret, șnur împletit, cu capetele îmbrăcate cu metal, folosit pentru împodobirea uniformelor militare.
epitrahil, s.n. — patrafir.
epitrop, s.m — tutore, curator.
epitropie, s.f. — tutelă, îngrijire.
estimp, adv. — în acest an.

F

favorit, adj. — preferat, protejat.
falcă, s.f. — veche unitate de suprafață pentru pămînt.
fătălău, s.m. — bărbat cu aspect de femeie, hermafrodit.
felon, s.n. — veșmînt fără mîneci pe care preotul îl îmbracă peste celelalte veșminte cînd face slujba.
fermenea, s.f. — haină scurtă, brodată cu fir și căptușită cu blană, purtată altădată de boieri peste anteriu.
filisten, *filistin*, adj. — fățarnic, arogant, mărginit.
firfirică, s.f. — monedă mică de argint; v. *băncuță*.
fistichiu, adj. — de culoarea fisticului, verde-gălbui; ciudat, curios, extravagant.
fitanță, s.f. — act scris prin care se face dovada primirii unei sume de bani sau a unor obiecte; chitanță.

fișcă, s.f. — bici, biciușcă.
foale, s.f. pl. — pîntece, stomac.
foncieră, s.f. — impozitul pentru pămînt în regimul trecut.
fotă, s.f. — parte componentă a costumului național femeiesc, formată dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă de lînă care se petrece în jurul corpului, ținînd locul fustei, sau din două bucăți de stofă care se poartă una în față și alta în spate; șorț de negustor sau de meseriaș.
fotolog, adj. — molîu, tăfălog, adormit.
friză, s.f. — suprafața cuprinsă între arhitravă și cornișa unei clădiri (în arhitectura clasică); fîșie împodobită cu sculpturi sau picturi, în jurul unui vas, al unei săli, al unui monument.
fulard, s.n. — țesătură subțire de mătase.
furnicai, s.n. — totalitatea furnicilor dintr-un mușuroi; (fig.) mulțime (de oameni) care mișună.

G

găitan, s.n. — șiret (împletit sau răsucit) din mătase, lînă sau fir, folosit la împodobirea veșmintelor; *a merge găitan* — a merge bine.
găitănărie, s.f. — local în care se lucrează sau se vînd găitane.
găteală, s.f. — împodobire cu haine frumoase, cu podoabe; hainele de mireasă, în special voalul, cununa de lămîiță și beteala de pe cap.
geamie, s.f. — casă de rugăciune la musulmani.
gemliu, s.m. — ostaș turc din corpul de armată înființat de Gem-Sultan, fiul lui Mahomed I.
genune, s.f. — prăpastie, abis.
gîlcă, s.f. — umflătură; (fig.) loc unde firul este mai îngroșat.
gîndăci, vb. — a face mișcări inutile, spre a masca încurcătura în care te afli.
gîrlici, s.n. — partea înclinată de la intrarea unui bordei sau a unei pivnițe.
glas, glasuri, s.n. — sfetnic în divanul țării.
godan, s.m. — purcel de un an.
gologan, s.m. — monedă de mică valoare; ban, para.
grămătic, s.m. — slujbaș în cancelariile domnești și boierești, specialist în probleme de gramatică; autor de gramatică; profesor; meditator.

griji, vb. (refl.) — a se spovedi, împărtăşi.
gurgui, s.n. — proeminenţă, vîrf.
guşter, s.m. sing. — specie de şopîrlă de culoare verde; numele popular al anghinei difterice; epitet injurios pentru oameni.

H

hagialîc, s.n. — pelerinaj făcut într-unul din locurile socotite sfinte de biserica mahomedană sau creştină.
hagiu, s.n. — creştin sau musulman care a fost în hagialîc.
haituri, s.f. (pl.) — ceată de vînători, de gonaci şi de cîini.
halca, s.f. — verigă; joc turcesc obişnuit odinioară şi la români, constînd din aruncarea suliţei printr-o verigă sau inel.
harţă, s.f. — luptă, bătălie, încăierare.
hăitaş, s.m. — cel care stîrneşte vînatul din ascunzătoare spre vînători; gonaş, bătăiaş.
hălăciugă, s.f. — desiş de nepătruns, tufiş.
hărtăni, vb. — a sfîşia, a zdrenţui, a ferfeniţi o haină.
hărţaş, s.m. — soldat care atacă pe duşman în scopul de a înlesni restului oştirii să ia prin surprindere vrăjmaşul.
hînsar, s.m. — căpetenie a uneia dintre cele 13 căpitănii din care se compunea armata în vechea Moldovă.
hotnog, s.m. — comandant peste o sută de soldaţi; sutaş.
hramă, s.f. — cramă, locul unde se ţin butoaiele cu vin.
hrăpalnic, adj. — lacom.
hulubaş, s.m. — porumbel.
hursinică, s.f. — haină scurtă, brodată.

I

iconostas, s.n. — pupitru (în biserică) pe care se pune o icoană.
ieruncă, s.f. — pasăre cu pene ruginii, cu un cerc de pene roşii în jurul ochilor şi cu un moţ pe cap.
iezer, s.n. — lac adînc (de munte).
inexpugnabil, adv. — de neînvins.
ipitropisit, adj. — tutelat.
ipotecă, s.f. — act prin care se garantează restituirea unei sume de bani, împrumutate, printr-un imobil în stăpînirea căruia, în caz de neplata datoriei, intră creditorul.
iruncă, s.f. — v. *ierunca*.
izvod, s.n. — manuscris, text, document, model.

Î

încai, adv. — încaltea, măcar, cel puțin.
încăputa, vb. (refl.) — a se descurca, a-și face un rost.
încondurat, adj. — înfoiat, umflat.
încropi, vb. — a încălzi puțin un lichid; a înjgheba; a-și face un rost o stare materială.
îngreunată, adj. — gravidă.
întețit, adj. — ațîțat, asmuțit, instigat.
întocmi, vb. — a organiza, a aranja.
înturna, vb. (refl.) — a se întoarce, a se înapoia.
învăluit, adj. — încercuit, înconjurat, împresurat.
învăluitor, s.m. — asediator.
învolt, adj. — înfoiat, des, îmbelșugat (despre păr).
înzili, vb. — a dărui cuiva viață lungă; a o duce de azi pe mîine.

J

jerăgai, s.n. — jar, cărbuni aprinși; senzație de arsură pe gît și pe esofag.
jir, s.n. — (la jocul de-a poarca) — gropiță în care jucătorii trebuie să bage „scroafa"; v. *poarcă*.
jitnicer, s.m. — dregător care avea în grijă magaziile cu grîne ale curții domnești.
jitniță, s.f. — magazie de grîne; hambar.
jold, s.n. — soldă, leafă.
josean, s.m. — locuitor din Țara-de-Jos, muntean.
jujău, s.n. — jug mic ce se pune la gîtul porcilor și al altor animale domestice spre a le împiedica să treacă prin garduri și să intre în locurile cultivate.
juvină, s.f. — animal sălbatic, fiară.

L

lacră, s.f. — ladă (mare și ornamentată); raclă.
laf, s.m. (pl. *lafuri)* — fleacuri, palavre, taifas.
lamur, adj. — curat, limpede; partea cea mai valoroasă a unei activități etc.
lastic, s.n. — stofă de lînă foarte durabilă, avînd o față lucioasă ca satenul.
lăsa potcoavele, loc. vb. — a muri.
lăstun, s.m. — pasăre mică, asemănătoare cu rîndunica.

legat, adj. — interzis (despre alimente, în post sau la boală).
legătură, s.f. — cravată.
legumi, vb. — a mînca sau a bea cu cumpătare; a degusta; a savura.
lingurea, s.f. — cavitatea de la partea inferioară a osului pieptului; furca sau coșul pieptului.
lipan, s.m. — pește de apă de munte, cu capul mic și cu corpul lungăreț.
litografie, s.f. — sistem de multiplicare a textelor, desenelor, prin utilizarea de negative imprimate sau desenate pe o piatră specială, calcaroasă; desen sau tablou multiplicat prin acest procedeu.
litră, s.f. — măsură de capacitate de un sfert de litru; vas care are această capacitate.
logofăt, s.m. — în trecut, titlu de mare demnitar în ierarhia boierilor români din timpul orînduirii feudale; mai tîrziu, vătaf.
lubricitate, s.f. — senzualitate excesivă; desfrîu.
lumînărică, s.f. — plantă erbacee, cu frunze mari și flori galbene, dispuse într-un spic.
lunatic, adj. — somnambul; zăpăcit, zănatic.
lungoare, s.f. — tifos; boală îndelungată.

M

majă, s.f. — unitate de măsurat greutăți (100 kg sau 100 ocale); cîntar pentru greutăți mari; pachet de foi de tablă; căruță de transportat pește.
majer, s.m. — pescar.
mancă, s.f. — doică.
matostat, s.n. — varietate de cuarț dur, compact, colorat în galben, roșu etc. de diferiții oxizi metalici pe care-i conține; jasp.
mertic, s.n. — unitate de măsură veche pentru cereale, conținînd 1—2 ocale; tain, porție.
meși, s.m. pl. — cizmulițe din piele subțire, fără toc, purtate altădată peste ciorapi (sub încălțăminte); papuci de pîslă.
meșteriță, s.f. — vrăjitoare; femeie pricepută la tămăduirea bolilor.
meterez, s.n. — partea superioară a unui turn sau zid de apărare, de unde se trăgea asupra dușmanului; crenel; întăritură la stîlpii unui pod.
miaș, s.n. — conducătorul unui grup de o mie de soldați.
minteni, adv. — imediat.
mironosiță, s.f. — femeie cucernică, smerită; (ir.) femeie fățarnică.

misirliu, adj. — egiptean (din limba turcă); rasă de porumbei cu cioc mic.
mislete, s.m. — numele literei *m* în alfabetul slavon.
mofluzi, vb. — a-și pierde averea, a da faliment.
moliftă, s.f. — (în ritualul bisericii creștine) rugăciune citită de preot pentru iertarea păcatelor.
monomanie, s.f. — stare patologică în timpul căreia bolnavul este obsedat de un singur gînd; idee fixă.
mortieră, s.f. — tun de calibru relativ mare, cu țeavă scurtă și cu traiectoria de curbură mare.
moşmăi, vb. — a lucra încet, fără spor, fără îndemînare.
mucles, interj. — (fam.) tăcere; sst!
muselmiu (corect: *miselim*) — ostaş (la turci) recrutat din țărănimea unor raiale libere, privilegiate.

N

năimit, s.m. și adj. — persoană tocmită, angajată cu plată pentru a efectua o muncă temporară; închiriat, arendat.
nălbit, adj. — de culoare albă.
năsălie, s.f. — targă, pat pe care se așază mortul pentru a fi transportat la biserică, cimitir.
năutiu, adj. — de culoarea năutului, gălbui.
nebedernic, s.m. — obiect de cult creștin, constînd într-o țesătură de formă pătrată, brodată, pe care o poartă preoții în timpul slujbei, prinsă cu un șnur la brîu, în dreapta. Simbolizează învierea lui Isus.
neostiat, adj. — neobosit, nepotolit, necontenit.
nîncheza, vb. — (despre cai) a necheza.

O

oase-goale, s.m. — oameni săraci.
oblu, adj. — drept; aproape vertical, abrupt.
obroc, s.n. — vas de formă cilindrică, larg la gură, din scoarță de tei, folosit la măsurarea, păstrarea sau transportul cerealelor; oboroc.
ocină, s.f. — bucată de pămînt moștenită din generație în generație; moștenire, proprietate.
ocniță, s.f. — scobitură în peretele unei sobe de cărămidă ori în al unui cuptor țărănesc, în peretele vetrei, pentru uscatul surcelelor; firidă mică făcută ca element decorativ în partea exterioară a zidului unei clădiri, al unei biserici.

oghial, s.n. — plapumă.
ogival, adj. — în formă de ogivă (element arhitectural caracteristic stilului gotic rezultat din întretăierea a două arcuri de cerc care se întîlnesc pe verticala ridicată la egală distanță de centrele lor).
ohavnic, adj. — veșnic, ereditar care nu se poate înstrăina.
olac, s.m. și s.n. — curier special (călare); sol, ștafetă, căruță de poștă; poștalion, diligență.
olah, s.m. — român.
olăcer, s.m. — cel ce duce o solie; curier, trimis, ștafetă.
omenesc, adj. — liber, răzășesc (despre sate); care aparțineau oamenilor de rînd în trecut (în opoziție cu *boieresc*, *ciocoiesc*).
opust, s.n. — jgheab prin care se scurge apa dintr-un iaz; zăgaz, baraj, stăvilar.
orșav, s.n. — ciorbă țărănească din mere, pere, prune; chiseliță.
ort, s.m. — monedă veche de argint de valoarea unei pătrimi dintr-un leu; se punea la degetul cel mic al mortului, ca să aibă cu ce plăti „vămile văzduhului"; cu aceeași monedă se plătea și slujba preotului.
oțele, s.m. pl. — pușcă, flintă, pistol; zale.

P

padișah, s.m. — (în trecut, la turci) sultan; (astăzi) monarhul Afganistanului.
palatin, s.m. — mare demnitar în orînduirea feudală apuseană, guvernatorul unei provincii.
pan, s.m. — moșier, nobil polonez; boier; termen de politețe cu care se adresa cineva unui bărbat.
panoplie, s.f. — colecție de arme așezate ca ornament pe un perete.
para, s.f. — veche monedă de valoare mică, egală cu a suta parte dintr-un leu.
paraclis, s.n. — bisericuță în interiorul palatului domnesc; slujba făcută în cinstea unui sfînt, cu deosebire în cinstea Fecioarei Maria.
pastramagiu, s.m. — cel ce vinde pastramă; derbedeu, om de nimic.
pălimar, s.n. — împrejmuire de scînduri la prispa unei case țărănești; parmaclîc; stîlp de pridvor sau de prispă, care susține streașina acoperișului; pridvor; cerdac; foișor.
păpușe, s.f. — mănunchi de frunze de tutun.
părpăli, vb. (refl.) — a se încălzi la un foc iute sau la soare.

peişte, s.f. — primejdie; pieire, prăpăd, pustiire.
pelinită, s.f. — plantă erbacee din familia pelinului.
pensneu, s.n. — (din fr. *pince-nez)* binoclu cu un arc prin care se fixează pe nas.
percal, s.n. — ţesătură de bumbac, deasă şi foarte subţire.
pernicios, adj — primejdios, periculos; vătămător.
peruzea, s.f. — piatră semipreţioasă de culoare albastră sau verzuie; turcoază.
pestricior, adj. — pestriţ; cu numeroase pete de altă culoare; varietate de prune.
peşcheş, s.n. — daruri oferite turcilor; plocon.
petrecanie, s.f. — trecere.
petrece, vb (refl.) — a se vinde; a îmbătrîni; a conduce pe cineva.
piciulingă, s.f. — fată tînără, adolescentă; puştoaică.
pieişte, s.f. — v. *peişte*.
piotă, s.f. — infanterie, pedestrime.
pirostrii, s.f. pl. — cununiile care se aşază pe capul mirilor în timpul oficierii căsătoriei religioase.
pirozea — v. *peruzea*.
pisar, s.m. — secretar domnesc; grămătic; diac, copist.
pivă, s.f. — maşină primitivă folosită pentru împîslirea într-un mediu cald şi umed a ţesăturilor de lînă, prin frecarea şi presarea lor între doi cilindri rotitori şi prin lovirea lor cu ciocane de lemn; dîrstă; vas de lemn sau de metal în care se pisează diverse substanţe solide.
pîrcălab, s.m. — dregător mai mare peste un ţinut, cu atribuţii de comandant al cetăţii şi de judecător; primar.
pîrloagă, s.f. — loc bun de arătură, lăsat nelucrat.
plaivaz, s.n. — creion.
plăieş, s.m. — locuitor de la graniţă, însărcinat cu paza frontierei; grănicer, străjer; locuitor de la munte, muntean.
plută, s.f. — varietate de plop alb, care creşte în apropiere de apă.
poarcă, s.f. — joc de copii în care unul dintre jucători (porcarul) se străduieşte să introducă în groapa de la mijloc — jirul — o minge de lemn sau o bucată de lemn, simbolizînd „scroafa", iar ceilalţi caută să-l împiedice, cu ciomegele, avînd grijă să nu li se ocupe propria gropiţă de către porcar.
podidire, s.f. — năvală (a tătarilor).
policandru, s.n. — candelabru, lampă cu mai multe braţe.
policră, s.f. — supranume dat unei persoane, în legătură cu o trăsătură fizică sau morală caracteristică; poreclă; (înv.) nume de familie.

pompeian, adj. — roșu, de culoarea frescelor descoperite în ruinele orașului Pompei din Italia, acoperit de lava vulcanului Vezuviu în anul 79 e.n.
ponivos, adj. — care are un defect de vedere; miop; nătîng.
pony, s.m. — (corect: *poney*, engl.) cal de talie foarte mică, de rasă englezească, cu părul lung.
portar, s.m. — dregător în țările românești cu atribuții care au variat de la păzitor al porții domnești pînă la însoțitor al solilor străini, servind ca interpret, comandant al oștirii și păzitor al cetății.
portărel, s.m. — slujbaș domnesc subordonat portarului; executor judecătoresc al unei hotărîri.
portic, s.n. — galerie exterioară, acoperită, mărginită de colonade unite prin arcade, slujind ca loc de plimbare într-o piață sau grădină, în jurul unei clădiri mari.
postelnic, s.m. — boier de divan cu funcția de îngrijitor al camerei de dormit a domnului; titlu onorific dat mai tîrziu boierilor fără atribuții speciale.
potcă, s.f. — om caraghios ca înfățișare sau comportare; pocitanie.
prapur, s.n. — steag ostășesc, flamură.
precipițiu, s.n. — prăpastie, abis.
preferanță, s.f. — numele unui joc de cărți.
presură, s.f. — familie de păsărele cu ciocul tare și scurt, de culoare roșiatică, cu pene cafenii sau negre.
prezumțios, adj. — îngîmfat, încrezut, arogant.
pricomigdală, s.f. — prăjitură uscată, avînd în compoziție migdale.
prigorie, s.f. — pasăre migratoare cu cioc lung și pene multicolore; se hrănește cu viespi și albine.
pristav, s.n. — supraveghetor, administrator; crainic, vestitor oficial.
proclet, adj. — blestemat, afurisit; ticălos; grozav, strașnic, cumplit.
profir, adj. — roșu-deschis, trandafiriu.
purdalnic, adj. — afurisit, îndrăcit, diavol.

R

rachierie, s.f. — fabrică sau depozit de rachiu; povarnă.
răsări, vb. — a tresări.
răsărit, adj. — înalt.
răvășel, s.n. — scrisorică.
redingotă, s.f. — haină bărbătească lungă, încheiată cu două rînduri de nasturi.
reveneală, s.f. — umezeală, jilăveală.

rizil, s.n. — plasă pentru păr, fileu.
rîmlean, s.m. — locuitor al Romei, roman.
rîță, s.f. — numele literei *r* în alfabetul slavon.
roată, s.f. — companie de soldați.
robdișambru, s.n. — (corect: *robe de chambre*, fr.) capod.
rodan, s.n. — unealtă casnică cu care se deapănă firele textile de pe scul pe țevi sau pe mosoare.
roșcodan, adj. — de culoare roșie; cu reflexe roșietice.
rotocoli, vb. — a înconjura, a împrejmui, a se roti.
rozmarin, s.n. — plantă aromatică, mereu verde, întrebuințată în medicină și în industria parfumurilor.
rudăreasă, s.f. — țigancă meșteră care lucrează din lemn linguri și fuse.

S

saia, s.f. — adăpost pentru vite, în special pentru oi.
safir, s.n. — piatră prețioasă transparentă, de culoare albastră; este o varietate de corindon.
sanchiu, adj. — posac, posomorît, ursuz, îndărătnic.
schipetar, s.m. — cel ce lucrează cu *schipuri* — vase mari de metal, alunecînd pe o distanță fixă și descărcîndu-se automat — folosite la transportul materialelor în mine și în fabrici.
sfanț, s.m. — veche monedă austriacă, de argint, în valoare de doi lei.
sibilă, s.f. — femeie căreia antichitatea greco-romană îi atribuia darul de a prezice viitorul; ghicitoare.
silfă, s.f. — în mitologia popoarelor celtice și germanice, personaj feminin care, împreună cu *silful*, constituia elementul aerului; persoană subțire, vaporoasă.
simit, s.m. — covrig turtit, presărat cu semințe de in sau de susan.
sineală, s.f. — scrobeală albastră, albăstreală.
sinet, s.n. — document, adeverință, chitanță, dovadă.
sinie, s.f. — tavă de aramă, mare și rotundă, în care se coc plăcinte și prăjituri sau pe care se servesc bucatele la masă.
sipet, s.n. — cufăr de lemn înflorat, vopsit sau sculptat, cu capac, de obicei boltit și ferecat cu cercuri de fier, în care se păstrează haine și obiecte prețioase.
slomni, vb. — a murmura abia inteligibil, a îngăima; a se ivi, a miji.
slovean, s.m. — cronicar care redactează în limba veche slavă întîmplările petrecute în timpul unei domnii.
smead, adj. — cu fața negricioasă și palidă; brun.

sminti, vb. — a greși; a deplasa, a dizloca, a clinti; a-și pierde rațiunea, a înnebuni; a prăpădi; a induce în eroare; a abate de la ceva, a împiedica o acțiune.
smoching, s.n. — haină bărbătească de gală — de obicei neagră, cu o croială specială și cu revere de mătase lucioasă.
sobor, s.n. — adunare, întrunire, sfat, consfătuire; catedrală.
sofie, s.f. — înțelepciune, filozofie.
spată, s.f. — armă de luptă cu o lamă lungă, dreaptă și lată, cu două tăișuri; piesă la războiul țărănesc de țesut; speteaza scaunului.
spătar, s.m. — înalt demnitar la curțile domnești, care purta la festivități spata domnului; mai tîrziu șef al armatei și al poliției.
stanție, s.f. — magazie mică, prăvălioară.
steag, s.n. — unitate militară, avînd steag propriu.
stolnic, s.m. — boier care avea în grijă masa domnului, fiind șeful bucătarilor, al pescarilor și al grădinarilor domnești; persoană care conduce și servește pe meseni la o nuntă.
stos, s.n. — numele unui joc de cărți.
stropoli, vb. — a face treburi mărunte în gospodărie; a roboti.
stuhăraie, s.f. — loc unde crește mult stuf.
subaș, s.m. — (altădată) agent de poliție la turci; primar de sat.
sucman, s.n. — haină lungă din aba sau postav gros; țundră, zeghe.
sutaș, s.m. — comandant peste o sută de soldați; hotnog.

Ș

șart, s.n. — rînduială; ordine, obicei.
șerpar, s.n. — cingătoare lată de piele, chimir.
șiștar, s.n. — vas de lemn sau de metal cu toartă, cu gura mai largă decît baza, folosit pentru muls laptele sau pentru scurs zerul din caș.
șleau, s.n. — drum natural bătătorit de care; firul unei ape curgătoare
șoiman, s.m. — om voinic și viteaz; cal iute.
șui, adj. — (despre ființe) subțire, zvelt, mlădios.

T

taler, s.n. — veche monedă austriacă.
tarla, s.f. — teren agricol cuprins între patru drumuri care se întretaie, făcînd parte din teritoriul unei comune; cultura de pe o astfel de porțiune; hotar.
telegar, s.m. — cal tînăr și puternic, folosit în special la trăsură.

tescovină, s.f. — resturile de la stoarcerea strugurilor sau a sfeclei de zahăr; băutură alcoolică obținută prin fermentarea resturilor rămase după stoarcerea mustului din struguri.
tictui, vb. — a falsifica, a induce în eroare; a potrivi.
tindeche, s.f. — stinghie îngustă de lemn sau de fier, cu dinți la ambele capete, cu ajutorul căreia se ține întinsă pînza la război, cînd se țese, același rol la războaiele mecanice.
tîlv, s.n. — fructul tigvei întrebuințat la scoaterea vinului din butoi; unealtă de forma unei pîlnii cu o țeavă lungă și subțire, care se folosește în același scop.
tocitoare, s.f. — vas mare de lemn în care se pun fructele la fermentat pentru obținerea vinului, a țuicii etc.
tocmire, s.f. — organizare, rînduire.
trîmbă, s.f. — pînză strînsă în sul, val de pînză; șir neîntrerupt, rînd, lanț.
tutelă, s.f. — instituție legală de ocrotire a minorilor; tendința de a exercita asupra cuiva autoritate, fără a avea vreun drept; epitropie.

Ț

țaglă, adv. — (în expresia: *a rămîne cu ochii țaglă*) fix, pironit.
țărcătoare, s.f. — loc îngrădit unde se adăpostesc sau se închid oile vitele etc.; ocol; închisoare.
țînțar, s.m. — insectă dipteră; nume dat populației aromâne din Macedonia.

U

ulului, vb. — a cînta monoton, fără cuvinte, pentru a adormi un copil.

V

vardie, s.f. — gardă.
văpaiță, s.f. — lampă mică, primitivă, în care se ardea seu sau untură, rapiță sau gaz; opaiț.
vătăman, s.m. — conducătorul unui sat domnesc, ajutor al vornicului, însărcinat cu strîngerea dărilor.
veleat, s.n. — durată de timp: an, timp fixat de mai înainte, soroc; durată a vieții, momentul morții.
velit, adj. — (despre boieri) de rangul întîi, mare. În Țara Românească erau 19 boieri veliți: banul, vornicul, logofătul, spătarul, vistierul, clucerul, postelnicul, paharnicul, stolnicul, comisul,

aga, serdarul, medelnicerul, slujerul, pitarul, vornicul de Tîrgoviște, armașul, șătrarul și clucerul de arie.

verzișor, s.m. — ostaș (cu uniformă de culoare verde) din arma cavaleriei.

vinaț, s.n. — varietate de vinuri, fel.

vițioane, s. pl. — șuvițe de păr.

voloc, s.n. — plasă de pescuit în apele mari, avînd la cele două capete cîte un băț gros cu ajutorul căruia se întinde plasa.

voinic, s.n. — soldat, ostaș.

Z

zapis, s.n. — dovadă scrisă; chitanță; document.

zavistii, vb. — a invidia, a face întrigi.

zărvăi, vb. — a face zarvă, gălăgie, zgomot; a vorbi mai mulți deodată.

zbughea, interj. pred. — cuvînt care indică o săritură peste un obstacol sau fuga bruscă și neașteptată dintr-un loc.

zdelcă, s.f. — contract, act de vînzare, chitanță.

zlot, s.m. — unitate monetară în R.P. Polonia; monedă de aur care a circulat în secolul XV—XVII în Europa centrală și răsăriteană; monedă de argint la începutul secolulul al XIX-lea, nume dat în trecut florinului austriac.

zorbală, s.f. — revoltă, răscoală.

zurui, vb. — a mormăi, a produce un zgomot caracteristic prin lovire, ciocnire sau rostogolire.

CUPRINS

Redactor responsabil : ELISABETA BRÎNCUŞ
Tehnoredactor : MINA CANTEMIR

Dat la cules 09.08.1966. Bun de tipar 07.03.1967. ***Apărut 1967. Tiraj 15.180 ex. 1/1 legate. Hîrtie*** *scris I B de 65 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 17,58. Coli tipar 22,5.* ***Planşe tipo 7.*** *A. nr. 7448/1966. C.Z. pentru bibliotecile mari 8R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—0.*

Tiparul executat sub comanda nr. 60.505 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România